

ҚОСТАНАЙ МЕМЛЕКЕТТІК ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МҰРАСЫ

Библиографиялық көрсеткіш

НАСЛЕДИЕ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА

Библиографический указатель

ҚОСТАНАЙ

2016

ӘОЖ 01:37.0
КБЖ 91.9:74
Ы 15

Пікір жазғандар:

У.Қ.Қалижанов – филология ғылымдарының докторы, профессор.
Қ.Б.Жарықбаев – педагогика және психология ғылымдарының докторы, профессор.
Қазақстанның еңбек сіңірген ғылым және техника қайраткері.
Б.М.Өтегенова – педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент.

Ы 15 Ыбырай Алтынсарин мұрасы: библиографиялық көрсеткіш/ құрастырушылар: Т.Ә.Ахметов, С.О.Оспанов. –Қостанай: ҚМПИ, 2016. – 237 б.

ISBN 978-601-7839-13-0

Ыбырай Алтынсариннің туғанына 175 жыл толуына орай дайындалған бұл көрсеткіш ұлы ұстаз мұрасы жөнінде 1879 – 2015 жылдар аралығында жарық көрген деректер көзін қамтиды.

Библиографиялық көрсеткіш негізінен қазақ, орыс тілдеріндегі деректерді қамтуы үшін, екі бөлімге жіктеліп берілді. Оқырмандар іздеген дерегін белгілі бір тақырып желісінде тез тауып алуына қолайлы болуы үшін әр бөлім негізінен 28 тақырып аясына шыққан жылдарына орай топтастырылды.

Бұл көрсеткіш әдебиеттанушыларға, ғалымдарға, Ыбырай мұраларын зерттеушілер мен жоғары оқу орындарының оқытушыларына, студенттерге, мұғалімдерге, кітапхана қызметкерлеріне, жалпы оқырман жұртшылыққа арналған.

ӘОЖ 01:37.0
КБЖ 01:91.9:74

Баспаға Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты Ғылыми кеңесінің шешімімен (24.11. 2015 ж. хаттама № 3) баспаға ұсынылды.

ISBN 978-601-7839-13-0

© Т.Ә.Ахметов, 2016
© С.О.Оспанов, 2016
© ҚМПИ, 2016

ҚҰРАСТЫРУШЫЛАРДАН

«Сол заманнан бері қарай, біздің кейінгі ұрпағымыздың бәріне де Абай қандай қадірлі болса, Ыбырай да өз орны, өз арналы мұрасымен аса ыстық, аса бағалы болды», – деп М. Әуезов айтқандай, Абай ұлы ақын болса, Ыбырай ұлы ұстаз. Қазақ даласына бұрын – соңды болмаған жаңа үлгідегі мектеп ашушы, ұйымдастырушы. Қазақ тарихында педагогикалық ой – пікірдің негізін тұңғыш қалаушы. Ұлы ұстаздың өнегелі жолын, мұраларын оқып – білу кейінгі ұрпаққа, әсіресе, болашақ ұстаздарға парыз.

Алайда Ыбырайтану әлі де толық дәрежеде қолға алынбай, кенжелеп келеді. Оған дәлел – Абайтану 1940 жылы «Абай» жинағына қосымша ретінде берілген сын – библиографиялық көрсеткіштен бастау алып, 1946 жылы Абайдың 100 жылдық мерейтойына орай Н. Сәбитовтің «Абай» библиографиялық көрсеткішімен толықса, 1965 жылы «Абай Құнанбаев» – Библиографиялық көрсеткіші (көлемі 20 баспатабақ), 1988 жылы М. Мырзахметовтің «Абайтану» – библиографиялық көрсеткіші (көлемі 12, 60 баспа табақ), ақын мұрасы жөнінде жазылып, 1889–1985 жылдар аралығында жарық көрген деректер көзін тақырыптық жүйеде тұтас қамтитын «Абайтану» Библиографиялық көрсеткіші (көлемі – 12, 60 баспатабақ) шықты.

Ыбырай мұраларының библиографиялық көрсеткішін тұңғыш рет Қазақ ССР-і А.С. Пушкин атындағы мемлекеттік кітапханасы 1979 жылы ғана баспадан шығарды (көлемі 9, 01 баспатабақ).

Осындайда филология ғылымдарының докторы, профессор, ыбырайтанушы Б. Әбілқасымовтың: «Заман өткен сайын, ғылым өскен сайын ұлы ағартушылармен байланысты жаңа деректер табылып, олардың еңбектері жаңа бір қырынан таныла берері хақ. Осы тұрғыда бізге Абайтану ғылымы бүгіндері қандай етек алып дамып отырса, Шоқантану, Ыбырайтану да сондай дәрежеге көтерілуі керек сияқты болып көрінеді» деген сөзі ойға оралады [Ыбырай Алтынсарин тағылымы: Әдеби – сын мақалалар мен зерттеулер /Құраст. М.Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 1991.–310–311 б.б.].

Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты жанынан Ыбырай Алтынсарин мұраларын зерттеу Орталығы ашылып, жұмыс істей бастағанына бір жылдай болып қалыпты. Қолдарыңыздағы «Ыбырайтану» (Библиографиялық көрсеткіш) сол Орталық қызметкерлері еңбегінің алғашқы жемісі.

Бұл кітапқа 1879 – 2015 жылдар аралығында ұлы ағартушы мұралары жайында жазылған әр қилы тақырыптағы мақала, зерттеулер толық дерлік қамтылып, оқырмандар мен ізденушілердің іздеп табуына оңай болу үшін тақырыптарға бөлініп беріліп отыр.

М.Дулатовтың «Кім сендерді, балалар, сүйетұғын» деп басталатын «Шешенің балаларын сүюі» аталатын өлеңі Ыбырайға телініп, оның жинақтарына [Алтынсарин Ы. Таза бұлақ. – Алматы: Жазушы, 1988. – 320 б.], оқулықтарға [Ана тілі (хрестоматия) – Алматы: Ата мұра, 2009.] енгізіліп жүр. Шындығында бұл Міржақыптың туындысы [Дулатов М. Шығармалары. – Алматы: Жазушы,

1991. – 384 б.]. М.Дулатовтың бұл өлеңі 1913 жылы Орынбор қаласында жарық көрген «Азамат» жинағында да бар.

Шығарма кітапқа енген соң оны көпшілік оқиды. Сөйтіп бір қателік ондаған қателіктерге ұрындырады. Мәселен, Ы.Алтынсариннің 167 жылдығына арналған «Ыбырай Алтынсарин және білімнің қазіргі мәселелері» атты Республикалық ғылыми – әдіснамалық семинар материалдарының жинағында М.Дулатовтың біз сөз етіп отырған өлеңі Ы.Алтынсарин шығармасы ретінде талданады:

«Кім сендерді, балалар, тербететін,
Еркелетіп, ойнатып, сергітетін?
Жалқау болсаң, балалар жаман болсаң,

Қамқор анаң көз жасын көлдететін, – деген Ы. Алтынсариннің бұл өлең шумақтарынан отбасындағы ата–ана тәрбиесі мен баланы сүйіп, еркелететіндігін және ата – ана баланың алғашқы табиғи тәрбиешісі екенін, қазақ халқының балажандық қасиеті мен ерекше мейірімділігі бар екенін көреміз» [Қазақ әдебиетінің қысқаша тарихы. – Алматы: «Қазақ университеті». 2001. – 440 б.].

Маңғыстау облысы Қарақия ауданындағы №4 орта мектептің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі Нина Жапанованың «Қазақ әдебиеті және мемлекеттік тіл» [Дулатов М. Шығармалары. – Алматы: Жазушы, 1991. – 384 б.] журналында жарық көрген. «М.Дулатұлы: «Шешенің балаларын сүйі» (Әдебиет, 8–сынып) әдістемелік мақаласында, тақырыбы айтып тұрғандай, М.Дулатұлының шығармасы ретінде қарастырылады.

Мұғалімдерде кінә жоқ, кінә шыққан кітаптарда болып тұр. Сондықтан да, оқушыларды шатастырмау үшін Ыбырай Алтынсарин жинақтары қайтадан жарық көрген кезде бұл өлеңді алып тастаған дұрыс деп білеміз.

М.Дулатовтың «Шешенің балаларын сүйі» өлеңі Ыбырай жинағына «Ананың сүйі» деген атпен қалайша еніп кетіп жүргені бізге беймәлім. Қалай болғанда да бір өлеңнің екі автор жинағында да қайталанып жүруі оқырманды әртүрлі ойға қалдырып, шатастырады сөзсіз.

«Абайтану» көрсеткіш кітабындағы Серік Мақпыровтың «Өлеңді Ыбырайдікі болғызған мен емес» деген мақаласын Ана тілінің 2006 жылғы 27 көкектегі нөмірінен тауып оқысаңыздар да, бұл Ыбырайдың өлеңі емес екеніне көздеріңіз жете түседі. «Ыбырайтану» библиографиясы көрсеткішінің бір қажеттілігі осында.

Еңбекті дайындауға жоғарғыда айтылған Қ.Ш. Шалабаева мен Б. Қайыржанова құрастырған (ғылыми консультант – Қ.Б. Жарықбаев) «Ыбырай Алтынсарин (әдебиеттер көрсеткіші)», Қостанай обылыстық Ыбырай Алтынсарин мемориялдық музейі қорындағы фотоқұжаттар мен заттар тізімі (құрастырған бас қор сақтаушы Балтабаева З. Қ.) пайдаланылды.

«Ыбырайтану» Библиографиялық көрсеткіші әдебиеттанушыларға, ғалымдарға, Ыбырай мұраларын зерттеушілер мен жоғары оқу орындарының оқытушыларына, мұғалімдерге, оқушыларға, кітапхана қызметкерлеріне, жалпы оқырман жұртшылыққа арналған.

ЫБЫРАЙ (ИБРАҺИМ) АЛТЫНСАРИННИҢ ӨМІРІ МЕН ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ ТУРАЛЫ ҚЫСҚАША АНЫҚТАМА

1841 жыл 20 қазан. Бұрынғы Торғай облысының Арқарағай болысында (Қазіргі Қостанай облысының Алтынсарин ауданында) дүниеге келген. Әкесі – Алтынсары Орта жүз, қыпшақ тайпасынан, анасы Аймен арғын Шеген бидің қызы.

1844 жыл. Қазақтың соңғы ханы Кенесары Қасымовтың Балғожа Жаңбыршыұлының аулын бірнеше рет шапқаны тарихтан белгілі. Сондай бір қақтығыстың бірінде әкесі – Алтынсары қазаға ұшырап, төрт жасар Ыбырайды Жетібай Өтемісов деген азамат аман алып қалады. Ыбырай атасы – Балғожаның тәрбиесінде ержетеді.

1846 жыл 5 наурыз. Балғожа би Орынбор шекара комиссиясының төрағасы генерал-губернатор М.В.Ладыженскийге немересі бес жасар Ыбырайды ашылмақ мектебіне қабылдауды сұрап арыз береді.

1850 жыл 23 тамыз. Орынбор қаласындағы қазақ балаларына арналып ашылған жеті жылдық мектепке Ыбырай отыз баланың бірі болып қабылданады. Қазақ балалары мектеп табалдырығын аттағанда, орысша бір ауыз сөз білмеген. Оқушылардың мектептегі жағдайы мен киім кию салттары қазақтардың далалық өміріне бейімделген: салт атпен жүруге, гимнастикалық жаттығулар жасауларына ерекше көңіл бөлінген. Ойын мен оқу алма-кезек ауыстырылып отырған: баланы думанға толы өмірінен алыстатпау керек деген ереже басшылыққа алынған. Сол себепті, сабақтың санын азайтып, оқушылардың еркін ойнап, таза ауада көбірек болуларына қамқорлық жасалған.

Мектепте жаратылыстану және гуманитарлық пәндер оқытылған: ана тілі, орыс тілі, татар тілі, география, арифметика, геометрия, ән-күй, гимнастика. Әрі әдеби-музыкалық кештер ұйымдастырылып тұрған.

Баланы қорқытып, сескендіруге тыйым салынған, қорыққан баланың тілі кекеш болады деп білген, еңбекті қадірлеуге, кішіпейіл, ұқыпты болуға үндеген.

Қазақ балаларына арналған бұл алғашқы мектеп болғандықтан, оған «баламызды шоқындырып жібереді» деп қазақтардың көбі сенімсіздікпен қараған. Бұл жайында Мұхтар Әуезов 1923 жылы «Шолпан» журналында жарық көрген «Ыбырай Алтынсарин» деген мақаласында: «Сонымен школға бала бермегендердің көбі, «Әлде қандай болып кетеді?» деген сенімсіздік көзбен қарады. «Сынайық», «көп болса, бір бала садақа болар» дегендей қылды. Мұны, школды ашушылар білген еді. Сондықтан олар школ ашылғаннан бастап, ел арасында жайылған «Дақпыртын» сөзі орынсыз екендігін көрсету жағын өте қарастырады.

1850 жыл 23 тамыз. Орынбор қаласындағы қазақ балаларына арналып ашылған жеті жылдық мектепке Ыбырай отыз баланың бірі болып қабылданады.

1857 жыл. Он алты жасында оқу бітірген Ыбырай ауылына келіп екі жыл атасы Балғожаның қарамағында тілмаштық қызмет атқарады.

1858 жыл, 8 қазан. Орынбор және Самара генерал-губернаторының шешімімен Зауряд-Хорунжий шені берілді.

1859 жыл 1 тамыз. Орынбор облыстық басқармасында кіші тілмаш қызметінде болады.

1860 жылы облыстық басқарма Орынбор бекінісінде (Қазіргі Жанкелдин ауданы) қазақ балаларын оқытатын бастауыш мектеп ашуды жүктейді, әрі өзі сол мектепте орыс тілінен сабақ беретін мұғалім болып тағайындалады.

1864 жыл 8 қаңтар. Торғай қаласында қазақ балаларына арналған бастауыш мектеп ашылды. Мектеп ашу салтанатына қазақ ауылдарынан 200-дей беделді адам қатынасты.

Ы.Алтынсарин Н.И.Ильминскийге 1864 жылдың 8 қаңтарында жазған хатында. «Осы жылы январдің 8 күні көптен күткен ісім орнына келіп, мектеп ашылды, оған 14 қазақ баласы кірді, бәрі де жақсы, есті балалар» деп қуана жазды.

1867. Тыңғылықты қызметі үшін 25 ақпанда Хорунжий шені берілді.

1868 жыл. Орынбор генерал-губернаторлығы екі әкімшілікке: біреуі – Торғай облысы, екіншісі Орал. Торғай облысына ол жылдары Қостанай, Торғай, Ырғыз және Ақтөбе уездері қарайтын. Ы.Алтынсарин Торғай уездік сотының уақытша қызметін атқарды. Ол сот бола жүріп, қорғансыз, қарапайым қазаққа қорған бола білді, қолынан келгенінше көмек жасады, шовинистердің жөнсіз әрекеттеріне жол бермеді.

Осы жылы 1 маусымда Сыр бойындағы Жапбас биінің руы Шолақ Әбілевтің қызы Айғанысқа үйленді [ҚМОА, 25 қор, 1-тізбе, 2557-іс, 26 парақ].

1869 жыл, 2 қаңтар. Торғай – облысы Торғай уезі басқармасының іс жүргізушісі (письмоводитель) болып тағайындалды.

1870 жыл. Ресей Географиялық Қоғамының Орынбор бөлімшесінің №1 запискасында «Орынбор ведомствасы қазақтардың өлген адамды жерлеу және оған ас беру дәстүрі» және Қазан университетінің баспаханасынан «Орынбор ведомствасы қазақтарының құда түсу және той жасау дәстүрлерінің очеркі» деген этнографиялық мақаласы жарияланды. Қазақтар арасындағы жаңа тәртіпті енгізу ісінде атқарған қызметі ескеріліп, 1870 жылдың 13 ақпанында үшінші дәрежелі Станиславский орденімен марапатталды. Орынбор генерал-губернаторының рұқсатымен 1870 жылдың 6 тамызынан 15 қазанына дейін және 1871 жылдың 20 тамызынан 20 қыркүйегіне дейін Орынбор генерал-губернаторының рұқсатымен Торғай уездік сотының, 1871 жылдың 14 қарашасынан 1872 жылдың 1 қарашасына дейін Торғай уезі бастығының аға көмекшісі, ал ол жоқ кезде уезд бастығының да қызметін атқарды.

1874 жылы Ы.Алтынсарин облыс география қоғамына мүше болып сайланды.

1876 жыл. Петербург және Қазан қалаларына барды: Географиялық қоғамның көрнекті ғалымдарымен кездесті, қазақ халқының этнографиясы мен фольклорына қатысты мол деректер жинады.

1879 жыл 22 тамыз. Торғай облысы бойынша орыс-қазақ училищелерінің инспекторы қызметін атқарушы болып тағайындалды. Ыбырай бұл қызметке тоғыз жылдан кейін, яғни 1888 жылдың 28 қазанында ресми түрде бекітіледі.

1880 жылы – Ыбырай Алтынсариннің идеясымен Орынбор, Торғай қалаларында ер балаларға ағаш ұсталығын, ал қыз балаларға киім тігу үлгілерін үйрететін қолөнер және ауылшаруашылық мектептері ашылды.

1884 жылы – Қазан қаласында «Шариат-ул-Ислам» деген кітапшасы араб графикасымен басылып шықты. Онда құран сөзін қазақшалап түсіндіре алмайтын дүмше молдалардың сауатыздығы қатты сыналады.

1889 жыл 17 шілде – Қостанай қаласынан 3 шақырым жердегі Тобыл өзенінің бойында, «Инспектор» көлінің жағасындағы өз үйінде, 48 жасында қайтыс болды.

«Дала уалаяты газетінің» 1889 жылғы №3 санында «Минақиб, Ибраим Алтынсарин» деген некролог жарияланды. Ол өте инабатты, зейінді, зерек, қазақ арасына Европаның білім-ғылымын шашқан, ақылды, білімді адам болған, деген жоғары баға берілді.

1890 жыл 29 қаңтар. Сенаттың №25 жырлығымен статский советник атағы берілді.

Біз Ыбырай Алтынсариннің өмірі мен шығармашылығы жайындағы бұл қысқаша анықтаманы жазғанда, негізінен профессор С.Садырбаев түзген анықтаманы басшылыққа ала отырып М.Әуезовтің «Шолпан» журналында жарық көрген «Ыбырай Алтынсарин» атты еңбегіне, сондай-ақ ХІХ ғасырда және ХХ ғасырдың басында патша өкіметінің отаршылдық әкімшілігінде қызмет атқарған қазақ даласы элитасының өкілдеріне арналған әліпбилік, есімдік, формулярлық, тағы да басқа мұрағаттық құжаттар енгізілген «История Казахстана в русских источниках ХVI-ХХ веков» [VIII т. часть, 2 стр 403] кітабына сүйендік.

ЫБЫРАЙ БАСЫЛЫМДАРЫ

Ы.Алтынсарин қазақ тілі турасынан былайша айтушы еді. «Қазақ тілі соншалық мол, ләкін қазақтың тіліменен қандай кітап болса да жазуға болады...». Қазақша тілдің қазірден жетекші екенін Алтынсарин бір–ақ ауыз сөзбенен айтып қойған жоқ еді. Тағы да өзінің қылған ісімен анықтап көрсеткен еді... Қазақтың халқын һәм тілін жақсы көріп ұмтылған адамдар марқұм Алтынсариннің көрсеткен жолымен жүрсе жарайды.

А. Құрманбаев Қазақ тілі турасынан. // Дала уалаятының газеті, 1894. –10 шілде (№27).

1.Қазан төңкерісіне дейінгі басылымдары және Ыбырай туралы жазылған материалдар

1. Қырғыз хрестоматиясы.

Бірінші кітап. Оренбург, 1879. 100 б. Кітапта: Сөз басы. – Кел, балалар, оқылық. – Өнер – білім бар жұрттар (Өлеңдер.)

2. Уақ әңгіме – ертегілер: 1. Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш. 2. Сатемір хан. 3. Абылай хан. 4. Талаптың пайдасы. 5. Әке мен бала. 6. Асыл шөп. 7. Бақша ағаштары. 8. Бір уыс мақта. 9. Алтын шеттеуік. 10. Шеше мен бала. 11. Аурудан аяған күштірек. 12. Мейірімді бала. 13. Полкан деген ит. 14. Тышқанның өсиеті. 15. Избасты. 16. Түлкі мен ешкі. 17. Қарға мен түлкі. 18. Қарға мен құрт. 19. Сауысқан мен қарға. 20. Жан-жануарлардың дауласқаны. 21. Қара батыр. 22. Байұлы. 23. Жәнібек батыр. 24. Бай мен жарлы баласы. 25. Баланың айласы. 26. Оқудағы балалардың үйіне жазған хаттары. 27. Балғожа бидің баласына жазған хаты.

3. Үлкен кісілер турасындағы әңгімелер: 1. Ғалым кісі. 2. Лұқпан әкім. 3. Зеректік. 4. Силинчи деген ханым. 5. Малды пайдаға жарату. 6. Дүние қалай етсең табылады. 7. Білгеннің пайдасы. 8. Қыпшақ Сейітқұл. 9. Таза бұлақ. 10. Әдеп. 11. Қанағат. 12. Мұңсыз адам. 13. Әділдік. 14. Петр патшаның тергелгені. 15. Мұжық пен жасауыл. 16. Жомарт. 17. Сараңдық пен жинақылық. 18. Салақтық. 19. Ақымақ дос. 20. Жаман жолдас. 21. Айуанның естісі көп, бірақ адамдай толық ақылы жоқ. 22. Өтіріктің залалы. 23. Надандық. 24. Жамандыққа жақсылық. 25. Сақып. 26. Тәкаппаршылық. 27. Киіз үй мен ағаш үй. 28. Данышпан қазы. 29. Үш ұры. 30. Үнді. 31. Жиренше шешен.

4. Әр түрлі өлең–жырлар: 1. Бір ханға бір бидің жамандардан қорлық көргенде айтқан сөзі. 2. Орақ батырдың баласы Әлібек мырзаның бір ханға айтқан сөзі. 3. Сейіт–Ахмет деген жігіттің құрбысына айтқан сөзі. 4. Нұржан бидің бір сөзі. 5. Орынбай ақынның Ерден батырды мақтаған сөзі. 6. Әділдік көрмегені үшін бір төреге айтылған сөз. 7. Бір ақынның әділ төреге айтқан сөзі. 8. Жаз. 9. Өзен. 10. Қобыланды батыр мен Тайбурыл. 11. Өсиет өлеңдер. 12. Жанақ пен баланың айтысқаны.

5. Шараят–ұл–ислам – мұсылманшылық тұтқасы. Қазан университетінің баспаханасы. 1884 ж. 76 б.

(Кітап төрт тараудан құралған: I. Иман, оның қазақша мағынасы мен түсінігі. II. Діни міндеттер: Намаз, Ораза, Зекет, хаж т. т. III. Ихлақ–мұсылманға тиісті, тиіссіз мінез–құлықтар. IV. Намазда оқылатын дұғалардың қазақша мағыналары.

6. Мәктубат – қазақ тіліндегі хрестоматия. Қазан. Чиркованың баспаханасы. 1899. 36 бет

Сөз басы, Уақ әңгіме–ертегілер, балалар турасында. «Абылай хан», – «Әке мен бала».– «Асыл шөп».– «Бақша ағаштары».– «Бір уыс мақта».– Алтын шеттеуік.– Шеше мен бала.–Аурудан аяған күштірек. – Мейірбанды бала. – Тышқанның өсиеті. – Избасты. – Түлкі мен ешкі. – Қарға мен түлкі. – Қарға мен құрт. – Сауысқан мен қарға. – Жан–жануарлардың дауласқаны.– Баланың айласы. – Ғалым кісі. – Лұқпан әкім. – Зеректік. – Малды пайдаға жарату. – Дүние қалай етсең табылады. – Білгеннің пайдасы. – Әдеп. – Қанағат. – Әділдік. – Жомарт. – Ақымақ дос. – Киіз үй мен ағаш үй. –Үш ұры. – Өтіріктің залалы. – Надандық. – Жамандыққа жақсылық.– Сақып.– Мақалдар. – Таза бұлақ. – Сарандық пен жинақтылық. – Сайдахмет. – Әділдік көрмеген үшін бір төреге айтылған сөз.– Жаз.– Өсиет сөздер.

7. Өтептің өлгені. Қол қойған (Степной А. И.) –Дала уалаятының газеті, 1899, № 15, 16, 17.

8. Өлең – жыр. – Айқап, 1911, № 1. 13–14 беттер.

* * *

9. Крылов. Қарға мен түлкі. Қол қойған (И.А.) Дала уалаятының газеті, 1892, № 51, 18 дек.

10. Крылов. Аю мен жапан түзді мекен қылған жалғыз адамның мәжілісі. Қол қойған (И.А.) – Дала уалаятының газеті, 1895, № 49, 24 дек. (Крыловтың «Пустынник и медведь» деген мысалының қазақша аудармасы).

11. Минақиб Ибраһим Алтынсарин. – Дала уалаятының газеті, 1889, № 33, (18 август). Некрологта Ыбырай Алтынсариннің өмірі, қоғамдық қызметі туралы деректер берілген.

12. Сұлтанғазин (Дінше). Біздің қазақ тілі турасында бес–алты ауыз сөз. – Дала уалаятының газеті, 1890, № 6, (9 февраль).

Тіл мәселесіндегі Алтынсариннің көзқарасына тоқтаған.

13. Қылышбаев Абдрахман. Нұржан бидің оқудағы баласына жазған хаты. – Дала уалаяты газеті, 1892, №51, (18 декабрь).

14. Господин Әлжанов қазаққа пайдалы кітаптар деп жазғанында. Қол қойған В.К. – Дала уалаятының газеті, 1894, № 47, (27 ноябрь).

Н.И.Ильминский мен Ы.Алтынсариннің орыс алфавитін қазақ тіліне пайдалануы жайлы пікірлері туралы.

2. Ыбырайдың хаттары

Жуырда мен «Оренбург листогіне» Торғай қазақтарының басына түскен апаттары туралы мақала жазып жібердім. Осы мақаламда қазақ еліне орыс селендерін әкеліп орынатпақ болған пікірлерге қарсы екенімді білдірдім.

Ы.Алтынсариннің 1880 жылдың 7 апрелінде В.В.Катаринскийге жазған хатынан.

Ыбырайдан ислам дініне оң қарағандығының айқын дәлелі – оның «Шариғат–ул–ислам» атты діни оқулық жазғандығы.

«Ыбырай Алтынсарин» // Жаңа Сарыарқа, №2, 2006. –10 б.

15. Н.И.Ильминскийге (1860). Орынбор бекінісіндегі (қазіргі Торғай) қазақтардың балаларын оқытқысы келетіндігі, бірақ мектептің әлі ашылмағандығы, мектеп ашылғанша жергілікті балаларды оқытуға бір пәтер босаттырып беруді ресми түрде Бароннан өтініш жасағаны, бірақ ол өтінішінен ешбір нәтиже шықпағандығы жөнінде айтады).

16. Н.И.Ильминскийге (1861). (Орынбор бекінісіндегі балаларды оқытудағы қиыншылықтар – атап айтқанда, оқу құралдарының жетіспеушілігі, оларды алуға қаражаттың жетіспеушілігі, ата–аналардың балаларын тек заң үйрету үшін ғана оқытқылары келетіндігі, оқушыларды тәртіпсіздігі үшін сәл жазаласа ертеңіне мектепке жібермей қоятындығы, ал бекіністің бастығы мектептің салынуына зер салмай отырғандығы және өз семьясына қаражатының жоқтығынан көмектесе алмай, шаруашылығының нашарлап кеткендігі, міне, осындай себептерден мұғалімдік қызметтен босатуын сұрап Лев Николаевичке өтініш еткенін, осы мәселе жөнінде Николай Ивановичтің Лев Николаевичпен сөйлесіп, бір жәрдем көрсетуін өтініп жазады.)

17. А.А.Бобровниковке (1861, 6 июнь). (Хатта Орынбор бекінісінде әлі мектеп салынбағаны, қызмет жөніндегі бір іспен айналысайын десе – ешқандай іс жоқ, оқиын десе кітап жоқ. Әбден жалғыздықтан жабырқағаны туралы, қымбат уақыттарының зая кетіп жатқаны туралы айтады).

18. Н.И.Ильминскийге (1861, 30 авг.) (Хатта Орынбор (Торғай) бекінісінде әлі ешбір өзгерістің жоқтығы жайында, өзінің семья жағдайына байланысты қазақ арасына жіберуін өтініп, генералға хат жазғаны жайында айтады).

19. Н.И.Ильминскийге (1862). (Хатта Ильминскийдің қазақтарға орыс тілін үйретуге арналған оқу құралы – жетекші оқу құралы болып отырғандығы жөнінде, әлі күнге бекіністен туған жеріме жіберіңіз деген өтінішімен санаспай, жібермей отырғандығы жөнінде, өзінің қазіргі кезде қазақтың әр түрлі әдет–ғұрыптары жөніндегі мәселелермен шұғылданып жүргендігін, реті келсе, оларды жазып жіберетіндігін хабарлайды).

20. Е.С.Ильминскаяға (1862, 26 янв.) (Хатта Екатерина Степановнаның сәлеміне рахмет айта отырып, ол кісіден Николай Ивановичке жиі хат жаздырып тұруын өтінеді).

21. Н.И.Ильминскийге (1862). (Н.И.Ильминскийдің «Материал» деген шығармасын оқып шыққанын, онда кездескен аздаған қателерді Қазанға барғанда айтатындығын хабарлайды, сонымен қатар «Балалар дүниесінен» де (Детский мир) бір мақаланы қазақшаға аударып көргелі отырғанын хабарлайды).

22. Н.И.Ильминскийге (1862, 27 авг.) (Жіберген кітаптарына рахмет айтып, ризалығын білдіре отырып, келесі почтамен өзінің дайындап жатқан жұмыстарын жіберетіндігін хабарлайды).

23. Н.И.Ильминскийге (1864). (Хатта осы жылдың 8 январь күні Орынбор бекінісінде көптен күткен мектептің ашылғанын, оған 14 қазақ баласының оқуға келгенін қуанышпен хабарлайды. Оқушыларға қалай сабақ өткізетіндігін айта келіп, 5–6 самоучитель және балалар үшін пайдалы деп табылатын тағы басқа кітаптар жіберуін сұрайды. Петербургке немесе Қазан қаласына барғысы келетінін хабарлайды).

24. Н.И.Ильминскийге (1864 ж., 14 апрель). (Бірнеше самоучитель және басқа кітаптар, тым болмаса «Балалар дүниесін» жіберуді сұрайды).

25. Н.И.Ильминскийге (1871). (Бұл хатында Ильминскийдің қазақ арасында орыс алфавитін енгізгісі келетін пікіріне қарсы еместігін, татар медреселерінде оқитын қазақ шәкірттерінің саны азаймай отырғандықтан, орыс алфавитін қазақ арасына енгізудің қиындығын айтады. Жаңа мектептердің қандай негізде ашылатындығы, оның жағдайын сұрайды және Ильминскийден қазақ сөздігінің, немесе сол сөздікке арналған материалдардың бір данасын жіберуді өтінді).

26. Н.И.Ильминскийге (1873). (Хатта Халық ағарту министрінің ұсынысы бойынша Торғай соғыс губернаторы өзін қазақ балалары үшін орыс алфавитімен жазылатын оқу құралын құрастыруға қатысу үшін өзін Қазанға жібергелі жатқанын хабарлайды. Осы жағдайды пайдаланып өзінің өлеңдерін, аудармаларын, ескертулерімен қоса дайындап қойғандығы жайлы хабарлайды).

27. Н.И.Ильминскийге (1873 ж. 7 июнь). (Бұл хатында Ильминскийден Қазанға қанша уақытқа баратындығын хабарлауды өтінеді).

28. Н.И.Ильминскийге (1876). (Бұл хатында қазақ тіліндегі оқулықтың бірінші кітабын Паульсон кітабының құрастырылу тәртібімен жазып шыққалы отырғанын хабарлайды. Екінші кітабын табиғат құбылыстары, табиғат күштері туралы, тарихи және географиялық – ғылыми әңгімелерден құрастырғысы келетіндігін айта келіп, осы жоспарларына Ильминскийдің қалай қарайтындығын хабарлауын сұрайды).

29. Н.И.Ильминскийге (1877). (Бұл хатында Катаринский арқылы қазақ мектептерін басқаратын инспектордың көмекшісі болып қызмет ет деген ұсыныс алғандығын, оған өзінің қарсы еместігін, сонымен қатар Ильминскийдің самоучителін қазақ арасына түгел таратылғандығын хабарлайды).

30. В.В.Катаринскийге (1879). (Хатта өзінің қаражатының жоқтығынан Қазанға бара алмайтынын хабарлайды, онда басылып шыққалы жатқан кітабына сонда оқып жүрген Шуақовтың корректор болуын сұрайды).

31. В.В.Катаринскийге (1879, 9 ноябрь). (Хатта Хрестоматияның басылуы аяқталып қалғанын, Ырғызға оқытушы жіберілгенін, бірақ Ырғыздағы мектепке әлі шаруашылық құралдары стол, орындық, парта т. б. алынбағанын хабарлайды).

32. В.В.Катаринскийге (1879, 17 ноябрь). (Хатта қазақ хрестоматиясының басылып болғандығын, Орынбор округі үшін оның қанша данасын қалдыру керектігін, Түркістан округіндегі халық мектептерінің директорларына және Сибирь округінің оқу жұмысын басқарушыға қалай хабарлау керектігін және Катаринскийдің өзінің қарамағындағы мектептерге қанша кітап жіберу керектігі жөнінде пікірін білдіруді өтінеді).

33. Н.И.Ильминскийге (1879, 25 ноябрь). (Бұл хатында лайықты оқытушы жоқ болғандықтан болыстық мектепті ашуға асығудың қажеті жоқ екендігін, ал білімді оқытушылар аздаған табысқа бола қазақ арасына барып көшіп-қонып, қыстап-жайлап жүруге көнбейтіндігін айтады. Әуелі, қазақ арасында жақсы жабдықталған бір-бір екі кластық немесе үш кластық мектеп ашу керектігін, бұл жобаға бастықтардың да қарсы еместігі жайын баяндайды).

34. В.В.Катаринскийге (1879, 27 декабрь). (Бұл хатында көптеген жол азабын көріп, Орынбордан Торғайға келгенін, енді, жаңа мектептер туралы жобаны ойластыру қажет екенін, Ырғыз бен Торғайдағы жас оқытушылардың жайын, қай пәндерге қандай оқу құралдарын қолданған жөн екенін айта келіп, өзінің қазақ балаларын оқыту жөніндегі жоспарын (1-класс және 2-класс үшін) ұсынып, Катаринскийдің пікірін білдіруін сұрайды).

35. В.В.Катаринскийге (1880) (Ырғыз бен Торғайда мектеп үйлері салынып біткенін, жабдықтау жағының да жаман емес екендігін айта келіп, Торғайдағы мектептің бұрынғыдан екі есе үлкейгендігі, оған керекті қаражатты да көбейтуді қажет ететіндігі, азық-түліктің бағасы қымбаттағандықтан мектептегі жатып оқитын балалардың тамақ жағдайы нашарлап кеткендігі, осы мәселелерді ойластырып шешу қажеттігі жайында).

36. В.В.Катаринскийге (1880). (Бұл хатында Тройцк, Ырғыздағы мектеп үйлерін сол жерлердегі уезд начальниктері өздеріне пайдаланып, оқушыларды жаман лашықтарға орналастырып, оқу тәртібін бұзып отырғандарын хабарлап, осы мәселені тәртіпке келтіру қажеттігі туралы айтылады).

37. В.В.Катаринскийге (1880, 4 апрель). (Хатта Тройцкідегі мектеп жетекшісімен уезд начальнигі арасындағы жанжалды біршама реттеу қажеттігі, Ырғыздағы мектеп шаруашылығының түзелгендігі, Торғайда жалпы жобаға сәйкес жаңа мектеп салу жұмысына рұқсат алынғаны және Ырғыз мектебінің сметасын қайта қарау керек болып отырғандығы жөнінде хабарланады).

38. В.В.Катаринскийге (1880, 7 апрель). (Хатта Торғай мектебін салудағы көптеген қиыншылықтар, хрестоматияның екінші бөлімін құрастырып жатқаны, бұл бөлімнің мазмұны қандай болатындығы жайында, география және тарих оқу құралдарынан Торғай мен Ырғыз мектептеріне жіберу қажеттігі,

«Орынбор листогіне» Торғай қазақтарының басына түскен апаттар туралы мақала, жариялағаны жөнінде хабарлайды).

39. А.А.Мозохинге (1881). (Хатта салынып бітпеген мектепке қажетті заттар, оларды қайдан алу керектігі, мектепке аспаз және өзі барғанша 6–7 шәкірт дайындап қоюын талап етеді).

40. Н.И.Ильминскиге (1881, 4 октябрь). (Ильминскийдің Торғай облысына жіберген оқытушылары үшін ризалықпен рахмет айтады. Өзінің ендігі ойы қазақ уездерінің өз ортасынан, неғұрлым тезірек, мектеп ашып, оның негізін берік қалау керек екендігі, Торғайда, Ырғызда мектеп үйлері дайын, ал Елек, Николаевск уездерінде мектептер салуға керекті қаржының жиналып болғанын, Торғайда «Яковлев мектебі» деп аталатын ерекше қолөнер мектебін ашпақшы болып жатқандарын хабарлайды. Сонымен қатар Ильминскийден келешекте іскер оқытушылар жіберіп, қазақ халқын оқыту ісіне көмектесуін сұрайды және қолөнерін, бау–бақша, огород істерін, мал шаруашылығын, егіншілік кәсібін үйретуге арналған практикалық жеңіл оқу құралдарын жіберуді өтінеді).

41. А.А.Мозохинге (1881, 21 октябрь). (Мектеп ашуға керекті жіберілген жүктерді, материалдарды қай станциядан, қалай қабылдап алуы керектігі жайында және «Народная школа» журналын жаздырып алу қажеттігі жайында).

42. А.А.Мозохинге (1881, 17 ноябрь). (Хатта оқушыларды оқыту жөніндегі ережелерді, қандай оқу құралдары арқылы оқыту керектігін түсіндіре келіп, бұл жөніндегі негізгі бағытты ұмытпау керектігін тапсырады).

43. А.А.Мозохинге (1881, 16 декабрь). (Бұл хатында оқушылардың намазға кететін уақытын қысқарту және Елек уезінің начальнигіне мектеп шығыны үшін жіберілген ақшаға есеп беру жөнінде т. б.).

44. В.В.Катаринскийге (1882) (Қазақтардан қаржы жинау жөніндегі губернатордың берген мәліметтерінің дұрыс еместігіне көңіл аударуды талап етеді. Торғайдағы қолөнер мектебінің ашылуы кешеуілдеуінің жайын ескертеді.)

45. Н.И.Ильминскийге (1882, 29 июль). (Бұл хатында қазақ балаларын тәрбиелеп, оқытып жатқан орыс оқытушыларына мінездеме бере келіп, бұдан былайда оқытушыларды жіберуде жаңашырлықпен қарауды өтінеді).

46. Н.И.Ильминскийге (1882, 12 сентябрь). (Хатта қазақ арасында Мұхамбеттің діни оқуы жайылып етек алып бара жатқаны, оны тежеу үшін белгілі бір арнаға аударатын оқу құралын жасаудың қажеттігі туып отырғандықтан оқу құралын жасауға кіріскенін, осы оқу құралын бастырып шығартуға Ильминскийдің көмектесуін сұрайды).

47. А.А.Мозохин (1882, 19 октябрь). (Хатта Торғайдағы мектепке деген ақшаның босатылуы жайында және сметаға енген өзгеріс болса, хабарлауын т.б. жайында).

48. А.А.Мозохинге (1882, 19 ноябрь). (Мектепке қажетті қаржыны жібергені жөнінде, оны қалай жұмсау керектігі, уақытымен есебін жіберіп тұруы жөнінде т. б.).

49. В.Катаринскийге (1882, 2 декабрь). (Оқытушылар мектебінің ашылғанына қуанып, оған Ырғыз, Торғай мектептерінен оншақты оқушылар дайындап қойғанын, бұл жөнінде нұсқау хабар күтіп отырғаны және өзінің дін туралы

Ильминскийге жазып жіберген оқу құралынан әлі хабар ала алмай отырғаны, бұл жөнінде Катаринский хабардар ма, жоқ па, кешігу себебін білгісі келетіндігі жайында).

50. Н.И.Ильминскиге (1883). (Дін жөніндегі Қазанға жіберген оқу құралы басылып шықпайтын болғандықтан, Ильминскийден қолжазбаны өзіне қайтарып жіберуін өтінеді).

51. А.А.Мозохинге (1883, 22 январь). (Бұл хатында оқытушылар сұраған кітаптарды жіберіп отырғанын, келесі почтамен ақша жіберетіндігін хабарлай отырып, мектептегі оқушылар үшін қандай кітаптар жаздыру керекін және қандай кітаптардың жеткіліксіз болып отырғанын анықтап хат жазуын талап етеді).

52. А.А.Мозохинге (1883, 1 февраль). (Губернатордың мектептегі жұмысты бағалағанына өте қуанышты екендігін білдіре келіп, мектеп қаражатын жұмсаудың документтерін тезірек дайындап жіберуді өтінеді).

53. В.В.Катаринскийге (1883, 4 февраль). (Бұл хатын да Жаманқалада (Орск) жақында ашылған оқытушалар мектебіне Торғай мектебінен–6, Ырғыз мектебінен – 5 оқушы жібергенін, ал Тройцкіден хабар жоқ, одан да оқушылар жіберуге тиісті екендігі, оқыған тәуір мұғалімдердің далаға келе бермейтіндігі, сондықтан да орнығып қалған мұғалімдерді қозғамай, білімін жетілдіріп отыруды сұрайды. Торғайда ашылатын қолөнер мектебіне үй сатып алынғанын, бірақ мектептің Яковлев атымен атау жайы әлі белгісіз екендігін, қалай болған күнде де алдағы көктемде бұл мектепті ашу керектігін айта келіп Катаринскийден жаңа попечительдің бұратаналарды оқыту жұмысына қалай қарайтындығы, осы жұмысқа оның көңілін ерекше аударуын, мектеп жұмысына келешекте де қамқоршы болуы үшін қазақ арасындағы бірсыпыра беделді адамдарды наградаға ұсынғандығын, бұл жөнінде попечитель қанағаттандырарлық жауап берер ме екен деген ойда жүргендігін хабарлайды).

54. В.В.Катаринскийге (1883, 1 апрель). (Бұл хатында қолөнер мектебін Яковлев мектебі деп атау жөнінде ресми рұқсат алғанын, осы мектепке ағаш–балта ұсталығы өнерінен сабақ беретін оқытушы табуға жәрдемдесуін сұрайды және өзінің хрестоматиясының екінші бөлімін жазып жатқандығын, Ново-Николаевскідегі мектеп үйін салу жұмысын бастау үшін апрельдің 20-на таман Николаевск уезіне жүргелі отырғаны жайында хабарлайды).

55. А.А.Мозохинге (1883, 2 апрель). (Оқытушылар мектебіне жіберген оқушыларын бірінші курсқа қабылдағанын қуанышпен хабарлайды).

56. А.А.Мозохинге (1883, 15 апрель). (Оқушылардың жазғы демалысын ұйымдастыру жайында).

57. А.А.Мозохинге (1883). (Бұл хатында жазғы демалысқа шығу мерзімін алдын ала хабарлауын, демалысқа кетерде мектеп мүлкін сенімді адамға тапсырып кетуін ескертеді және оқыту жоспарын жасап, өзіне жіберуін талап етеді. Өзінің, Ақтөбеде салынып жатқан жаңа мектепті көру үшін, оған керекті қаржыға смета жасау үшін сонда жүргелі отырғанын хабарлайды).

58. В.В.Катаринскийге (1883, 2 август). (Бұл хатында өзінің өкпесіне суық тиіп үш ай ауырған себебінен көптен хабарласа алмағанын айта келіп, Торғай, Ырғыз уездері Сырдария губерниясына, ал Николаевск, Елек уездері

Орынбор губерниясына қосылады екен деген хабардың анығын білгісі келетіндігін, олай болғанда бұл мектептерді әкімшілік жағынан басқарудың қиындап кететінін ескертеді).

59. Н.И.Ильминскийге (1883, 15 сентябрь). (Торғайда 95 адамдық «Яковлев мектебі» атты ерекше қолөнер мектебі ашылғанын, онда оқытылатын қолөнер сабағы көбінесе, ағаш ұсталық жұмыстары, жазу–сызу, қыздарға кесте тігу т. б. қолөнер жұмыстарын үйрететін оқытушылар қажет екенін айта келіп, Торғай облысындағы мектептердің жанынан оқытушыларға және оқушыларға арналған кітапханалар ашу үшін ақша қаражат жинап қойғандығын хабарлайды. 2–3 кластық халық мектебін бітіріп, қырда жүрген жалпы сауатты адамдар өз білімдерін жалғастыру үшін, білімдерін өз бетімен көтере берулері үшін бұл кітапхананың маңызы зор екенін айта келіп, ендігі өзінің қиналып отырған жері екі–үш кластық халық мектептерін бітіріп шыққан адамдар еркін түсіне алатын, білімнің барлық салаларынан кітаптар және оқу құралдарын жинастыру екендігін айта келіп, осы мәселеде көмек көрсетуін өтініп сұрайды).

60. В.В.Катаринскийге (1884). (Әр түрлі кітаптар жаздырып алу жөнінде попечительдің жасаған ұсынысын алғанын хабарлай келіп, наградаға ұсынылғандар ішінде кейбір қажетті адамдардың қалып қойғанын ескертеді).

61. А.А.Мозохинге (1884). (Хатында оқушылар мен оқу құралдары жайында нақтылы мәліметтер беруін сұрайды).

62. А.А.Мозохинге (1884, 4 февраль). (Бұл хатында келешекте ақшаны Елек уезіндегі арнаулы ақша жинаушының кассасынан алып тұратынын, кредитті Мозохиннің өзі билеп, бақылау палатасының алдында енді өзі есеп беріп тұратынын ресми түрде хабарлайды).

63. В.В.Катаринскийге (1884, 4 февраль). (Келешекте Қостанайда техникалық және ауыл шаруашылық училищелерін ашудың жоспары жайында пікір қозғауын өтінеді.)

64. А.А.Мозохинге (1884). (Осы почтамен Бунаков оқу құралдарын түгел жіберіп отырғанын, оқытушылар мектебіне оқушылар жіберуде өзімен ақылдасудың қажеттігін ескертеді).

65. А.А.Мозохинге (1884, 5 май). (Хатта Мозохиннің мектебін Ақтөбеге көшірмек болғанын хабарлайды).

66. Н.И.Ильминскийге (1884, 14 сентябрь). (Торғай облысы бойынша барлық уездерде, қырдағы уездік қалаларда екі класты мектептер ашылғанын, енді бұларды қалалық үш класты мектепке айналдыруды сұранып жүргенін, сонымен қатар ел арасынан болыстық мектеп ашу қажеттігі және бүкіл облыс бойынша бір техникалық мектеп ашудың қажеттігі туып отырғанын, бұл мектепте қолөнерінен басқа, қазақтар өздерінің шикізаттарын іске асыра алатын кәсіптер, мысалы тері илеу, байпақ басу, түбіт орамал тоқу, майшам жасау сияқты өнерлер үйретілуге тиіс екенін ескертеді).

67. Н.И.Ильминскийге (1884, 30 сентябрь). (Қазақтың бастауыш мектептерінде қолөнері сабағын енгізу мәселесінде губернатормен екі арада келіспеушілік болып қалғанын) мұнда Катаринскийдің өзін қолдағанын ризашылықпен хабарлайды. Қазақ хрестоматиясының екінші бөлімін құрастыруда қазақ тари-

хынан да мақалалар енгізілуге тиісті екендігін, бірақ соған материал таба алмай отырғандығын айта келіп, қазақтар жайында материал Қазаннан табылса жіберуін, немесе сондай кітаптар сатылатын жер болса хабарлауын сұрайды).

68. В.В.Катаринскийге (1885). (Торғайдағы қолөнер мектебіне қажетті оқу құралдар жайында айта келіп, Рождественскийдің «Отан тарихын», оқытушылар үшін оның «Жалпы тарихын» жаздырып алудың қажеттігі және осыларға көмектесуін өтінеді).

69. В.В.Катаринскийге (1885, 12 октябрь). (Попечительмен қыздар мектебі және ауыл шаруашылық мектебі жайында сөйлескенін, ал оның қазақтарға білім беру мәселесі, оның тәртіптері жөнінен ерекше бір баяндама жазып жіберуін талап еткенін хабарлайды).

70. В.В.Катаринскийге (1886). (Болыстық мектептерді ашу жайында попечительден әлі ұсыныс алмай отырғаны және бұл жөнінде Торғай әкімшілігі басшыларының жанашырлық жасамай, қайта өзіне жала жауып отырғанын, осындай арсыз өтірік пен жаланың мән-жайын Орынбордан ресми түрде сұрастырып білуді өтінеді).

71. Ф.Д.Соколовқа (1886, 12 июнь). (Барлық уездерден болыстық мектеп ашу үшін жиналған қаржыны губернатордың басқа мақсатқа пайдалануды көздеп отырғанын, осыны тоқтату шарасын өтініп сұрайды).

72. Н.И.Ильминскийге (1886, 18 сентябрь). (Болыстық мектептер жайлы хатын жібере отырып, бұған қарсы жақтардың өте көптігін ескертіп, мәселені Н. И.–дің өзі шешуін тапсырады).

73. Ф.Д.Соколовқа (1886, 9 октябрь). (Тері илеуге, бояу жасауға қажетті шөптер жіберуге көмектесуін және ол жақтағы уездік дәрігерден шешекке қарсы егетін дәрі алып беріп жіберуді өтінеді).

74. В.В.Катаринскийге (1886, 3 декабрь). (Жаңадан ашылған училищеге үй және басқаларын жалдау туралы Қостанай қауымының қаулысын попечительге тапсырғаны туралы хабарлайды).

75. Н.И.Ильминскийге (1887, 19 март). (Красноуфимскідегі реалды училищенің директоры біздерден барған оқушылардың қабылеттілігін мақтап, олардың істеген заттарының үлгісін былғары мен сабынды попечительге, ал ол министрге жіберіпті дей келіп, Торғайда ашылған Яковлев атындағы қолөнер мектебінің алғашқы жақсы нәтижелерін қуанып хабарлайды).

76. В.В.Катаринскийге (1887, 28 май). Оқытушылар еңбегін үнемі салық арқылы өтеу қиындап бара жатқандығын, оларға мемлекет тарапынан қандай жалақы берілуі жағдайын қарастыруды өтінеді.

77. А.А.Мозохинге (1887, 2 июнь). (Емтиханды оқушылардың қалай тапсырғанын, басқа жерге ауысатын мұғалімдер болса ертерек хабарлауын өтінеді).

78. В.Катаринскийге (1887, 10 июль). (Губернатордың Николаевск уезінде екі, Торғай уезінде бір, Ырғыз уезінде бір, Елек уезінде бір мектеп ашу жөнінде ұсыныс бергенін хабарлап, Ырғыздағы қыздар мектебін ашуға жүргелі отырғанын, сол мектепке оқытушы әйел тауып беруге көмектесуін сұрайды).

79. В.В.Катаринскийге (1887, 27 ноябрь). (Николаевск уезінде тағы да екі мектеп ашқалы отырғанын, қазір сол мектептердің жабдықтары мен оқу құралдары дайындалып жатқанын хабарлайды. Ақтөбеге үшінші оқытушы тағайындағанына ризалық білдіріп, қоныс аударушы орыстардың көптігінен тағы да бір ер балалар үшін бір класты орыс мектебін ашу жөнінде уездік облыс бастықтарына тілек білдіріп отырғанын және бұл мектептердің жанынан қолөнері бөлімдерін де ашқалы отырғандарын хабарлайды).

80. В.В.Катаринскийге (1888.) Әрбір уезде бір–бір техникалық мектеп ашу туралы пікірін айта келіп, осы ашылмақшы техникалық мектептерге оқытушыларды қазақтардан дайындау қажеттігін ескеруді сұрайды).

81. Н.И.Ильминскийге (1888, сентябрь). (Ырғыздағы қыздар мектебі жанынан қазақ қыздары үшін әйелдер пансионын ашпақшы екенін, Қостанайға көшіп келген орыстар үшін орыс мектебін, Ақтөбеде қыздар мектебің Торғай мен Елек уездерінде тағы да екі болыстық мектеп ашқанын, Красноуфимскийдегі реалды училищеде қазақтарды техникалық ғылымға оқыту үшін төрт стипендия тағайындалғанын, ал ауыл шаруашылық мектебінде қазақтарға бес стипендия тағайындалғанын хабарлайды. Енді осы Красноуфимскі училищесіндей етіп облыстың өзінде қазақтар үшін арнаулы ауыл шаруашылық мектебін ашу туралы жобасын ұсынады).

82. В.В.Катаринскийге (1888, 6 октябрь). (Попечительдің Қостанайда болып мектептердің оқыту жөніндегі табыстарына риза болып кеткенін хабарлайды).

83. В.В.Катаринскийге (1888, 5 ноябрь). (Оқуға қазақ қыздарын тарту үшін Торғай, Ырғыз уездерін екі жетідей аралағанын, істің барысы жақсы екенін, алғаш күннен бастап қазақ қыздарына қол өнері үйретіле бастағанын, олардың ата–аналары қуанышты екенін, Ырғыздағы интернатта қазақ қыздарының санын көбейту шарасын ойластыруды ұсынады).

84. Н.И.Ильминскийге (1889, февраль). (А. В. Смоленскийді қазақ жеріне жібергенін қуанышты қарсы алатындығын, бірақ Ақтөбе мектебінің меңгерушісі етіп тәжірибелі Лапшинді тағайындап қойғандықтан, А, В.–ның Ырғызға баруының дұрыстығын айтады).

85. В.В.Катаринскийге (1889, 10 май). (Красноуфимскідегі ауыл шаруашылығы мектебінде мұсылман дәстүрін мүлде елемеудің салдарынан қазақ оқушыларының арасында туып отырған наразылықтардың бір қатар себептерін айта келіп, осы наразылықты бәсеңдету үшін өзінің сонда жүргелі отырғанын хабарлайды).

3.Этнография жөніндегі еңбектері

86. Орынбор ведомствосы қазақтарының өлген адамды жерлеу және оған ас беру дәстүрінің очеркі.

87. Орынбор ведомствосы қазақтарының құда түсу, қыз ұзату және той жасау дәстүрлерінің очеркі.

88. Қазақбайұлы К. Әдеби тұрғыдан қарағанда Алтынсариннің қазақтар үшін маңызы / К.Қазақбайұлы // Оренбургский листок, 1884. – 26 апрель.

Алтынсарин шығармалары мен жинаған халық ауыз әдебиетінің нұсқалары жарық көре бастағаны «Өсиет», «Жаз» т.б. өлеңдері халық сүйіспеншілігін тудырғаны айтылады.

89. Сұлтанғазин Д. Біздің қазақ туралы бес–алты сөз / Д.Сұлтанғазин // Дала уалаятының газеті, 1890. – №6.

Ы.Алтынсариннің қазақ тілінде кітап шығарып, ана тілімізді ардақтағанын қуана жазады.

90. Әлжанов О. Қазақтарға пайдалы кітаптар /О.Әлжанов // Дала уалаятының газеті, 1894. – №39.

Ы.Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясына» тоқталып, оның пайдасы зор екендігін айтады.

91. Құрманбаев А. Қазақтың тілі турасынан /А.Құрманбаев// Дала уалаятының газеті, 1894. – 10 шілде (№27)

Ы.Алтынсариннің орыс әріпімен «Қазақ хрестоматиясы» атты кітап шығарып, қазақ тілінің байлығын көрсеткенін газет оқушыларының үлгі етіп, тіліміз таза болу үшін Алтынсарин жолын ұстанып, кітап шығару керектігін құлаққағыс етеді.

ҚАЗАН ТӨҢКЕРІСІНЕН KEЙІНГІ БАСЫЛЫМДАРЫ ЖӘНЕ ОЛ ТУРАЛЫ МАТЕРИАЛДАР

1870 жылдардан бастап хукімет қазақ жұртын оқыту керек деген пікірді майданға қойды. Бұл хақында қазақ елін басқаратын махкамаларда, оқу ісін басқаратын жоғарғы, төменгі махкамаларда көп сөз, көп жобалар болды, осы дәуірде оқу шын қазақ балалары үшін қазақша кітап жазу керек деген пікір болды. Оқу хақімдері Ильминискийдің айтуымен кітап жазуды Ыбырайға тапсырды.

Ыбырай қазақ тілінде 2 бөлімді қирағат кітап жазды.

Кітабы Қазанда 1879-шы жылы басылып шықты.

Әуезов.М Ыбырай Алтынсарыұлы (1841–1889 жыл –48 жас).// «Шолпан» журналы, 1923 жыл. №6–7–8, 173–196 – б.б.

92. Киіз үй мен ағаш үй (Әңгіме) – Өнер–білім бар жұрттар (Өлең). – Кітапта: Кемеңгерұлы Қ. Оқу құралы. 1928, 39–40, 43–беттер.

93. Таңдамалы шығармалары. Жинаған С.Сейфуллин. Алматы, Қазкөркемәдеббас, 1935, 55 б.

94. Кел, балалар, оқылық. – Жаз (Өлеңдер). – Надандық (Әңгіме). Кітапта: Әуезов М. Әдебиет хрестоматиясы. 6 кл. арн. Алматы, 1938, 151–157 б.б.

95. Таңдамалы шығармалары. Жинап дайындағандар: Әбілев Д., Тоқмағамбетов А., Балғынбаев Ғ., Алматы, Қазмембас, 1943, 95–бет.

96. Әке мен бала. (Әңгіме). – Пионер, 1947, № 4, 14–бет.

97. Кел, балалар, оқылық! Бастауыш мектептің оқушыларына арналды. Құрастырған және алғы сөзін жазған Қ.Жармағамбетов. Алматы, Қазмемоқуқұралбас, 1948. 76–бет.

Мазмұны: I бөлім. Өлеңдері: Кел, балалар, оқылық. – Өнер–білім бар жұрттар. – Ананың сүюі. – Бұл кім? – Жаз. – Егіннің бастары. – Екі шыбын. – Қарға мен түлкі. – «Қайырымды» түлкі.

II бөлім. Әңгімелері: Бай мен кедей баласы. – Надандық. – Дүниеде жамандық неден? – Аюанның естісі көп, бірақ адамдай ақылы жоқ. – Салақтық – настық. – Тәкаппаршылық. – Дүние қалай етсең табылады. – Талаптың пайдасы. – Силинші. – Мейірімді бала.– Аурудан–аяған күштірек. – Полкан деген ит. – Таза бұлақ. – Бақша ағаштары. – Шеше мен бала. – Әке мен бала. – Асыл шөп. – Атымтай жомарт. – Алтын шеттеуік. – Байлық неде? – Малды пайдаға асыру. – Бір уыс мақта. – Сарандық пен жинақтылық.– Білімнің пайдасы.– Әдептілік. – Байлық. – Сәтемір. – Жаман жолдас. – Өрмекші, құмырысқа, қарлығаш. – Түлкі мен ешкі. – Қара батыр. – Мақта қыз бен мысық. – Баланың айласы. – Жамандыққа жақсылық. – Өтіріктің залалы. – Үш ұры.

98. Мақта қыз бен мысық, (Ертегі). – Пионер, 1948, № 7, 16–бет.

99. Әдептілік, (Әңгіме). – Советтік Қарағанды, 1949, 30 июль.

100. Бақша ағаштары, (Әңгіме). – Советтік Қарағанды, 1949, 30 июль.

101. Кел, балалар, оқылық, (Өлең). – Советтік Қарағанды, 1949, 30 июль.

102. Өнер–білім бар жұрттар, (Өлең). – Социалистік Қазақстан, 1949, 31 июль.

103. Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш, (Әңгіме).–Қазақстан пионері, 1949, 4 август.

104. Таза бұлақ, (Әңгіме). – Советтік Қарағанды, 1949, 30 июль.

105. Талаптың пайдасы, (Әңгіме). – Пионер, 1949, № 7, 13–бет.

106. Шеше мен бала, (Әңгіме). – Советтік Қарағанды, 1949, 30 июль.

107. Асан мен Үсен (Әңгіме. Балалар үшін). Алматы, «Жаңа өмір» журн. басп., 1952. 81 бет.

108. Бай баласы мен жарлы баласы, (Әңгіме). – Кітапта: Әдебиеттік оқу кітабы. Жеті жылдық және орта мектептің 5 класына арналған. Алматы, 1952, 1953, 1954, 24–25 беттер.

109. Бай баласы мен жарлы баласы. (Балалар үшін әңгіме). Алматы, Қазмемкөркемәдеббас, 1953, 16 бет.

110. Өнер – /білім бар жұрттар. – Өзен, (Өлеңдер).– Қыпшақ Сейітқұл. – Байлық. (Әңгімелер). Кітапта: Әдебиеттік оқу кітабы. 6 кл. арн. Алматы, 1953, 138–144 б.б.

111. Таңдамалы шығармалар. Құраст. Б.С.Сүлейменов. Алматы, Қазақ ССР Ғылым акад. бас. 1955, 415–б.

112. Мазмұны: Алғы сөз; Ибраһим Алтынсарин. I тарау. Өлеңдері. Сөз басы; – Балғожа бидің баласына жазған хаты. – Өсиет өлеңдер. – Әй, достарым! – Әй, жігіттер! – Жаз. –Өзен. – Әділдік көрмегені үшін төреге айтылған сөз.

–Қарға мен түлкі.

Әңгімелері: Сөз басы. – Өрмекші, Құмырысқа, Қарлығаш. – Сәтемір хан.– Талаптың пайдасы.– Өке мен бала.– Асыл шөп.– Бақша ағаштары. – Бір уыс мақта. – Алтын шеттеуік. – Шеше мен бала. – Аурудан–аяған күштірек. – Мейірімді бала. – Полкан деген ит. – Тышқанның өсиеті.– Избасты.– Түлкі мен ешкі. – Қарға мен күрт. – Сауысқан мен қарға. – Жан–жануарлардың дауласқаны. – Қара батыр (Ертегі). – Бай ұлы. – Жәнібек батыр. – Бай мен жарлы баласы. – Баланың айланы. – Оқудағы балалардың үйіне жазған хаттары. – Әлім кісі. – Лұқпан әкім. – Зиректік. – Силинші деген ханым. – Малды пайдаға жарату. – Дүние калай етсең табылады. – Білгеннің пайдасы. – Қыпшақ Сейітқұл. – Таза бұлақ. – Әдеп. – Қанағат. – Мұңсыз адам. – Әділдік.– Петр патшаның тергелгені. – Мұжық пен жасауыл. – Жомарт. – Сарандық пен жинақтылық. – Салақтық.– Ақымақ дос– Жаман жолдас. – Айуанның естісі көп, бірақ адамдай толық ақылы жоқ. – Өтіріктің залалы. – Надандық. – Жамандыққа жақсылық.– Сақып.– Тәкаппаршылық. – Киіз үй мен ағаш үй. – Данышпан қазы. – Үш ұры. – Үнді. – Жиренше шешен. – Қарлығаш. – Тазша бала. – Алтын Айдар.

Оқу методикалық шығармалары: 1. Нәрселердің аттары. (Зат есім) Имя существительное. 2.Зат–мақұлықтың қасиетінің аттары (Сын есім) Имя прилагательное. 3.Есеп аттары (Сан есім) Имя числительное. 4. Местоиимение деген сөздің бөлімі (Есімдік). – 5. Ақыры өзгерілмейтін сөздер (Үстеу, демеу) Нарес-

чие и союз. 6. Предлог деген сөздің бөлімі (Жалғау). 7. Глагол деген сөздің бөлімі (Етістік). Қазақшадан орысшаға көшіруге жазылған сөздер.

Халық ағарту мәселелері жөніндегі ескертпелері

113. Қазақтың болыстық мектептері туралы записка.

(Торғай, Николаевск және Елек уездерінде жиналған қаржыны болыстық жергілікті орыс–қазақ мектебіне жұмсау туралы).

114. 1881 жылы, 6 октябрьде Торғай облысының соғыс губернаторына берген рапорты. (Елек уезінде ашылған Ақтөбе мектебіндегі оқушылардың санын көбейту жөнінде).

115. 1882 жылы Торғай облысындағы оқу жұмысының жайы туралы есеп. (Торғай, Ақтөбе, Ырғыз және Тройцк (Николаевск) мектептеріндегі оқу және тәрбие жұмыстары, оқу құралдарының жайы жөнінде есеп және осы төрт мектепті уездік немесе қалалық мектептерге айналдырып, оларға уездік, қалалық мектептердің құқығын беру лайық болатындығы туралы ұсынысы айтылған).

116. Екі кластық мектептің меңгерушісіне нұсқау хат. (Оқытушыларға және оқушыларға арналған оқу құралдарын жібере отырып, орыс–қазақ мектебінде қолайлы деп тапқан кітаптарға оқушылардың назар аударып, тиімді пайдалануы керектігін айтады).

117. Орынбор округі попечителіне баяндама хат. (Ырғыз, Торғай, Ақтөбе және Николаевскідегі мектептерді уездік мектеп етуге және олардағы оқытушыларды тұрақты қалдыру қажеттігі жөнінде).

118. Торғай облысының соғыс губернаторы Ильинге баяндама хат. (Халық мектептеріне қор жасауды көбейту туралы қазақ қауымдарына күн ілгері ұсыныс енгізудің қажеттігі жайында).

119. Торғай облысы соғыс губернаторының қызметін атқарушы Ильинге баяндама. (Қарабұтақ фортында бір мектеп ашу керектігі жөнінде өтініш).

120. Торғай облысының соғыс губернаторының қызметін атқарушы Ильинге баяндама хат. (Қырдағы уездерде болыстық мектептерді ашу жөнінде).

121. Торғай облысындағы халық мектептерінің 1883 жылғы жайы туралы есеп. (Облыстағы оқу жұмысының жалпы жайы, мектептегі оқудың, оқу құралдарының жайы, оқу орындарына жұмсалатын қаржының шығатын жері және мектептердің шаруашылық жағынан мәліметтер беріледі).

122. С ы н: Абдрахманов Т. – Социалистік Қазақстан, 1956, 18 март.

123. Дүйсенбаев Ы. – Қазақстан коммунисті, 1956, № 5, 60–64 б.б.

124. Жармұхамбетов М., Сатаев А. – Советтік Қарағанды, 1956, 6 март.

125. Жұмағұлов Қ. – Советтік Қарағанды, 1956, 14 июль.

126. Киікбаев М. – Ленин жолы, 1956, 4 май.

127. Қыдыров Х. – Екпінді құрылыс, 1956, 29 сентябрь.

128. Қысмұратов Т. – Көкшетау правдасы, 1956, 10 июнь.

- 129. Нұрқатов А.** – Қазақ әдебиеті, 1956, 1 июнь.
- 130. Нұрмағамбетов Ә.** – Коммунизм жолы, 1956, 14 март.
- 131. Сахариев Б.** – Коммунизм туы, 1956, 3 июнь.
- 132. Бай мен жарлы баласы.** (Әңгіме).
Кітапта: Әдебиеттік оқу кітабы. Жеті жылдық және орта мектептің 5 класына арналған. Алматы, 1955, 1957, 25–27, 27–31 б.б.
- 133. Өнер–білім бар жұрттар.**– Өзен. (Өлеңдер). Қыпшақ Сейітқұл. – Байлық. (Әңгімелер).
Кітапта: Әдебиеттік оқу кітабы. 6 кл. арн. Алматы, 1955, 145–150 беттер.
- 134. Бай баласы мен жарлы баласы.** (Әңгіме). – Кітапта: Әдебиеттік оқу кітабы. Жеті жылдық және орта мектептің 5 кл. арн. Алматы, 1956, 1957, 26–27 беттер.
- 135. Өнер–білім бар жұрттар.** – Өзен. (Өлеңдер).– Коммунизм жолы, 1959, 29 июль.
- 136. Білгеннің пайдасы.** –Балдырған, 1959, № 11, 10 б.
- 137.Әдептілік.**– Кел, балалар, оқылық!– Балдырған, 1959, № 7,9 б.
- 138. Білгеннің пайдасы.** – Өрмекші, Құмырысқа, Қарлығаш. (Әңгімелер).– Білім және еңбек, 1960, № 1, 22–23 б.б
- 139. Бұл кім?** – (Ана). (Шешімі берілген жұмбақ өлең). – Балдырған, 1961, № 10, 21 б.
- 140. Бай баласы мен жарлы баласы.** (Мектепке дейінгі балалар үшін). Алматы, Қазмемкөркемәдеббас, 1963, 14 б.
- 141. Бержанов Қ.** Алғашқы шырақ. (Торғайдағы Алтынсарин атындағы қазақ орта мектебінің тарихына байланысты). – Қазақстан мұғалімі, 1964, 9 январь.
- 142. (Орыс тілі туралы)** .–Жұлдыз, 1964, № 10, 46 б.
- 143. Кел, балалар, оқылық.** (Өлең). – Жыл он екі ай. (Балаларға арналған әдеби календарь), Алматы, 1965,103 б, 1966, 111 б.
- 144. (Қазақ, халқы туралы айтқан пікірлері).**– Қазақ әдебиеті, 1966, 28 октябрь.
- 145. Таза бұлақ.** (Әңгіме). – Коммунизм таңы, 1966 15 ноябрь.
- 146. Өнер–білім бар жұрттар.** (Өлең). – Еңбек туы 1966, 1 ноябрь.
- 147. Мәлімдеме хат.** (Орынбор округының басқармасына жазған мәлімдемесі).– Социалистік Қазақстан, 1966, 1 ноябрь.
- 148. Қазақ халқының әлеуметтік жағдайы туралы толғау.** «Оренбургский листок» деген газеттегі (1880 ж. 16–17 санындағы екі мақаласы жөнінен). – Қазақстан мектебі, 1966, № 11, 76–81 беттер.
- 149. Ұлы ағартушының ой–пікірінен.** (Үзінділер).– Көкшетау правдасы, 1966, 25 октябрь.
- 150. Бір уыс мақта.** Алматы, «Жазушы», 1967, 14 б.
- 151. Өнер–білім бар жұрттар.** (Өлең). – Таза бұлақ. (Әңгіме).– Кітапта: Ахметов Ш., Аманов Ш. Әдебиеттік оқу кітабы. (Сегіз жылдық және орта мектептің 6 кл. арн.) Алматы, «Мектеп», 1969, 1970, 59–62 б.

152. Нұржан бидің оқудағы баласына жазған хаты.– Әйел халы.– Қырдағы жазғытұрымғы уақыт.– Мәделі қожа өлеңі. Әжнияз ақын мен Меңеш қыздың айтысы. (Өлеңдер).– Кітапта: Әдеби мұра. Революциядан бұрынғы мерзімді баспасөз бетінде жарияланған көркем шығармалар). Алматы, 1970, 111–121 б.

153. Асыл шөп. (Қара сөзбен жазылған жұмбақ әңгіме) – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь), 1970. 68 б.

154. Асан мен Үсен.(Әңгіме). Алматы, «Жазушы», 1971, 10 б.

155. Кел, балалар, оқылық! (Өлең). – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь), Алматы, 1971, 158 б.; 1976, 152 б.

156. Мақта қыз бен мысық. (Сурет әңгіме). – Балдырған, 1971, № 10, 12–13 б.б.

157. Мақта қыз бен мысық. (Әңгіме). – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь), Алматы, 1972, 130 б.

158. Әке мен бала. (Әңгіме). – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь), Алматы, 1974, 181 б.

159. Үш томдық шығармалар жинағы. 1 том. Алматы, «Ғылым», 1975, 560 б. (Кітаптың текстісі орысша және қазақша берілген. I. Мақалдар. (Қазақша мақалдардың орысша аудармасы берілген) 1. Дін туралы мақалдар. 2. Билік туралы мақалдар. 3. Адам туралы мақалдар. 4. Әйел туралы мақалдар. 5. Бала туралы мақалдар. 6. Туғандар мен туыстар туралы мақалдар. 7 Оқу білім туралы мақалдар. 8. Еңбек туралы мақалдар. 9. Ашушандық пен қайырымдылық туралы мақалдар. Байлық пен кедейлік, достық пен денсаулық туралы мақалдар. 11. Жұмбақтар (Қазақ тіліндегі жұмбақтар орысша аудармасымен берілген). 1. Табиғат жөнінде. 2. Мал мен жәндік жөнінде. 3. Адамның мүшелеріне қатысты, тұрғын үй, киім–кешек, тұрмыс – салтына байланысты жұмбақтар. 203–225 б.б.

160. С ы н: **Қасымбаев Ж.** – Ұстаз мұрасы. – Социалистік Қазақстан, 1976,21 сентябрь.

161. Үш томдық шығармалар жинағы. II том. Алматы, «Ғылым», 1976. 424 бет. Жергілікті географиялық жер–су аттарының орысша аудармасы берілген. 407–410 б.б.

162. Бай баласы мен жарлы баласы. (Әңгіме). – Кітапта: Әбдірахманов Т., Дайырова Ә. Әдебиеттік оқу кітабы. Орта және сегіз жылдық мектеп. 4 кл. арн. Алматы, 1971 – 1978, 49–52 б.б.

163. Асыл шөп. (Қара сөзбен жазылған жұмбақ әңгіме). – Жыл он екі ай. (Балаларға арналған әдеби календарь). Алматы, 1975, 170 б.

164. Асан мен Үсен. Алматы, «Жалын», 1976, 20 б.

165. Әдептілік. (Қара сөзбен жазылған нақыл әңгіме). – Жыл он екі ай. (Балаларға арналған әдеби календарь). Алматы, 1977, 134 б.

166. Кел, балалар, оқылық! – Өнер–білім бар жұрттар. – Бұл кім? – Өзен (Өлеңдер). – Кітапта: Қазақ балалар поэзиясының антологиясы. Құраст.: Әлімбаев М., Баянбаев Қ., Алматы, 1977. 38–40 б.б.

167. Бұл кім? (Өлең). – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь). Алматы, 1978, 29 б.

168. Алтынсарин Ы. Асан мен Үсен: әңгіме / Ы. Алтынсарин; суретшілер: А. Бейсембинов, Б.Чувылко. – Алматы: Жазушы, 1971. – 11 б.

169. Алтынсарин Ы. Асан мен Үсен: әңгімелер / Ы.Алтынсарин. – Алматы: Жалын, 1976. – 20 б.

170. Мазм.: Асан мен Үсен; Қыпшақ Сейтқұл; Бір уыс мақта; Әдеп; Жаман жолдас. Әңгімелер.

171. Алтынсарин Ы. Асан мен Үсен / Ы.Алтынсарин.– Алматы: Балауса, 1993.– 16 б.

172. Алтынсарин Ы. Әңгімелер / Ы.Алтынсарин. – Алматы: Мектеп, 1980. Мазм.: Бай баласы мен жарлы баласы; Киіз үй мен ағаш үй; Қыпшақ Сейтқұл; Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш; Сәтемір хан; Талаптың пайдасы; Өке мен бала т.б.

173. Алтынсарин Ы. Әңгімелер / Ы.Алтынсарин.– Алматы: Мектеп, 1980.– 101 б.

174. Алтынсарин Ы. Әңгімелер / Ы.Алтынсарин.– Алматы: Мектеп, 1980.– 102 б.

175. Алтынсарин Ы. Бір уыс мақта / Ы.Алтынсарин. – Алматы: Жазушы, 1967. – 14 б.

176. Алтынсарин Ы. Кел балалар оқылық / Ы.Алтынсарин. – Алматы: Казмемкөркемәдеббас, 1948. – 76 б.

177. Алтынсарин Ы. Мұсылманшылық тұтқасы / Ы.Алтынсарин; Алғы сөзін жазған А.Сейдімбеков. – Алматы: Қазақстан: ТПО Қаламгер, 1991. – 79 б.

178. Сын: Шотанова С. Жетпіс жылдан кейін жаңғырған // Қазақ елі. – 1995. – 3 қараша.

179. Алтынсарин Ы. Өнер – білім бар жұрттар: өлеңдер, әңгімелер, очерктер, хаттар және естеліктер / Ы.Алтынсарин; құрастырып, алғы сөзі мен түсініктерін жазған С.Мақыров.– Алматы: Жалын, 1991. – 235 б. – (Алтын сандық).

180. Алтынсарин Ы. Өнер–білім бар жұрттар: өлеңдер, әңгімелер, очерктер, хаттар және естеліктер / Ы.Алтынсарин.– Алматы: Жалын, 1991. – 235 б.

181. Алтынсарин Ы. Таза бұлақ / ЫАлтынсарин. – Алматы: Жалын, 1985. – 20 б.

182. Алтынсарин Ы. Таза бұлақ: өлеңдер, әңгімелер, хаттар / Ы.Алтынсарин. – Алматы: Жазушы, 1988. – 320 б.

183. Алтынсарин Ы. Таңдамалы шығармалар / Ы.Алтынсарин. – Алматы, 1955. – 414 б.

184. Алтынсарин Ы. Таңдамалы шығармалары / Ы.Алтынсарин. – Алматы: Ғылым, 1994. – 287 б.

185. Алтынсарин Ы. Асан мен Үсен / Ы.Алтынсарин. – Алматы: Жалын, 1979.– 20 б.

186. Алтынсарин Ы. (Ибраһим). Қазақ хрестоматиясы / Ы.Алтынсарин.– Алматы: Білім, 2003. – 112 б.

187. Алтынсарин Ы. Бір уыс мақта: әңгімелер / Ы.Алтынсарин; құраст. Д.Әшімханұлы. – Астана: Таным, 2003. – 79 б.

- 188. Алтынсарин Ы.** Екі томдық шығармалар жинағы. Т. 1: өлеңдер. Этнографиялық еңбектер. Ғылыми–әдістемелік шығармалар / Құраст., алғы сөз. Қ.Т.Әуелбекқызы. – Алматы: Қазығұрт, 2003. – 240 б.: порт. – (Түптеу).
- 189. Алтынсарин Ы.** Екі томдық шығармалар жинағы / Ы.Алтынсарин; құраст., алғы сөзін жазған Т.Қоңыратбай– жауапты ред.
- 190. Е.Шайхыұлы.** – Алматы: Қазығұрт, 2003. – Қазақ, орыс тіл. Өлеңдер. Этнографиялық еңбектер. Ғылыми–әдістемелік шығармалар. – 2003. – 240 б.
- 191. Алтынсарин Ыбырай.** Кел, балалар, оқылық: өлең, әңгімелер мен мақал, жұмбақтар / Ы. Алтынсарин. – Алматы: Атамұра, 2006.– 168 б.– («Атамұра» кітапханасы).
- 192. Алтынсарин Ыбырай.** Кел, балалар, оқылық. / Ы.Алтынсарин.– Алматы, 1984.– 12 б.
- 193. Алтынсарин Ыбырай.** Қазақ хрестоматиясы / Ы.Алтынсарин.– 2 – бас.– Алматы: Білім, 2007.– 112 б.
- 194. Алтынсарин Ыбырай.** Мұсылманшылықтың тұтқасы. Шариат–үл-ислам / Ы.Алтынсарин.– Алматы: Қазақстан: ТПО Қаламгер., 1991.– 79 б.
- 195. Алтынсарин Ыбырай.** Өлеңдер жинағы. / Ы.Алтынсарин. – Алматы, 1935. – 52 б.
- 196. Алтынсарин Ыбырай.** Таза бұлақ: өлең, әңгімелер мен мақал, жұмбақтар / Ы.Алтынсарин. – Алматы: ҚАЗАҚПАРАТ, 2005.–130 б.– (Мектеп кітапханасы).
- 197. Алтынсарин Ыбырай.** Таза бұлақ: өлеңдер, әңгімелер, очерктер, хаттар / Ы.Алтынсарин. – Алматы: Раритет, 2008.– 208 б.– (Балалар әдебиеті сериясы).
- 198. Алтынсарин Ы.** Таңдамалы шығармалар / Ы.Алтынсарин. – Алматы: Ғылым, 1994. – 288 б.
- 199. Алтынсариннің** таңдамалы педагогикалық мұралары. – Алматы: Рауан, 1991. – 200 б.
- 200. Алтынсариннің** тәлім–тәрбиелік мұралары. – Алматы, 1990. – 22 б.
- 201. Ыбырай Алтынсарин (1841–1889)** // Дау шешеді дана сөз. – Алматы, 1996.– 140–143 б.
- 202. Сын.: Қасымбаев Ж.** Ұстаз мұрасы // Соц. Қазақстан.– 1976.– 21 сентябрь.
- 203. Сын.: Сабырханов А.** Ұлы ағартушының мұрасы //Қазақстан мектебі. – 1977. – № 11.– 96 б.
- 204. Сын.: Сабырханов А.** Алтынсарин мұралары //Қазақстан мектебі. – 1978. – № 12.– 86–88 б.
- 205. Сын.: Ысқақов А.** Дербісалин Ә. Ағартушының асыл мұрасы // Соц. Қазақстан. – 1978.– 26 август.
- 206. Сын.: Қасымбаев Ж.** Маңызды да құнды еңбек //Лениншіл жас. – 1979. – 10 июль.
- 207. Алтынсарин Ы.** Аурудан – аяған күштірек: әңгіме / Ы.Алтынсарин // Балдырған. – 1981. – №11. – 12 б.; 1988. – №4. – 12 б.

208. Алтынсарин Ы. Әй, жігіттер!; Әй, достарым! Өлеңдер / Ы.Алтынсарин // Қазақ. – 2008. – 20–27 маусым (№25/26). – 4 б.

209. Алтынсарин Ы. Әңгімелер / Ы.Алтынсарин // Қазақ прозасы: Хрестоматия: Үш томдық / құраст. және алғы сөзін жазған Х.Сүйіншәлі. – Алматы, 2001. – Т.2. – 98–157 б.

210. Алтынсарин Ы. Бай баласы мен жарлы баласы / Ы.Алтынсарин. – Алматы: Казмемкөркемәдеббас, 1963. – 14 б.

211. Алтынсарин И. некайиләр / И.Алтынсарин. – Алматы: Қазақстан, 1957. – 70 бет.

212. Алтынсарин Ы. Бұл кім?: өлең / Ы.Алтынсарин // Айналайын, анашым! / құраст. Қ.Жәленова. – Алматы, 1984. – 4б.

213. Алтынсарин Ы. Білгеннің пайдасы; Өрмекші, құмырысқа, қарлығаш: әңгімелер / Ы.Алтынсарин // Білім және еңбек. – 1960. – №1. – 22–23 б.

214. Алтынсарин Ы. Бір уыс мақта: әңгіме / Ы.Алтынсарин // Мәдениет және тұрмыс. – 1976. – №3. – 20 б.

215. Сүйіншәлиев Х. Ыбырай Алтынсарин / Х.Сүйіншәлиев // Қазақ әдебиетінің қысқаша тарихы 1–кітап. Оқу құралы.

Баспаға әл–Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университетінің қазақ әдебиеті тарихы мен сыны кафедрасы дайындап, филология факультетінің Ғылыми кеңесі ұсынған.

Ғылыми редакторлар фил. ғыл. докторы, проф. Р. С. Тұрысбек, фил. ғыл. канд., доцент Қ.Қ.Мәдібай. – Алматы: Қазақ университеті, 2001. – 436–458 б.

216. Алтынсарин Ы. Жүйрікте болмайды көрік сыналмаған: өлең / Ы.Алтынсарин // Халық кеңесі.– 1993.– 19 маусым.

217. Алтынсарин Ы. Зар заман: өлең / Ы.Алтынсарин; дайын. Б.Абенова // Қазақстан мұрағаттары.– 2011. – № 4. – 90–94 б.б.

Орынбор қазақтары арасында 1868 жылғы әкімшілік реформасынан кейін таралған халық өлеңдерінен, "Қазақ қасіреті" қолжазбасынан алынған.

218. Алтынсарин Ы. Иман турасында / Ы.Алтынсарин // Алдаспан.– 1998. – № 1–2.–26–27 б.

219. Алтынсарин Ы. Кел, балалар, оқылық! ; Жаз, Өзен, Балғожа бидің баласына жазған хаты; Әй, достарым; Әй, жігіттер: өлеңдер / Ы.Алтынсарин // Ғасырлар тоғысындағы қазақ жыры.– Алматы: Раритет, 2007.– 123–135 б.б.

220. Алтынсарин Ы. Кеш болса күн қонады таудан асып: өлең / Ы.Алтынсарин // Қазақ әдебиеті.– 1985.– 26 июль.– 4 б.

221. Алтынсарин Ы. Қазақ қасіреті: өлең / Ы.Алтынсарин; алғысөзін жазып, қолжазбаны әзір.: Б.Әбенова, Б.Омарұлы // Қазақ әдебиеті.– 1999.– 29 қазан (№ 44).– 8 б.

222. Алтынсарин Ы. Мақта қыз бен мысық: сурет әңгіме / Ы.Алтынсарин // Балдырған.– 1971.– № 10.– 12–13 б.

223. Алтынсарин Ы. Мұсылманшылықтың тұтқасы / Ы.Алтынсарин // Қазақ.– 2006. – 7 шілде (№ 16).– 4–5 б.

224. Алтынсарин Ы. Орынбор ведомствосы қазақтарының құда түсу, қыз ұзату және той жасау дәстүрлері / Ы.Алтынсарин // Заң газеті.– 1995. –21 қаңтар (№ 4).– 22–23 б.

225. Алтынсарин Ы. Өсиет өлеңдер / Ы.Алтынсарин // Тәрбие жұмысы: мектепте және мектептен тыс мекемелерде.– 2007.– № 6.– 34–35 б.

226. Алтынсарин Ы. Сөз басы / Ы.Алтынсарин // Алтынсарин Ы. Қазақ хрестоматиясы.– 2–бас.– Алматы : Білім, 2007.– 6–7 б.

1879 жылы шығарған "Қазақ хрестоматиясы" кітабына жазған сөзі.

227. Алтынсарин Ы. Сөз басы: Өлең / Ы.Алтынсарин // Алтынсарин Ы. Қазақ хрестоматиясы.– 2–бас.– Алматы : Білім, 2007.– 8–11 б.б.

228. Алтынсарин Ы. Сөз басы; Өнер – білім бар жұрттар; Жаз; Өзен; Өсиет– өлеңдер; Әй, жігіттер; Әй, достарым: өлеңдер / Ы.Алтынсарин // Бес ғасыр жырлайды: XV ғасырдан XX ғасырдың бас кезіне дейінгі қазақ ақын–жырауларының шығармалары. Үш томдық.– Алматы, 1984.– Т.2.– 243–255 б.б.

229. Алтынсарин Ы. Шеше мен бала; Қара батыр; Байұлы; Жәнібек батыр: әңгімелер / Ы.Алтынсарин // Азия Транзит.– 2001.– № 9.– 50–51 б.

230. Асқарбекова Н.М. Қазақтың баспа көрген алғашқы кітаптары: Абай, Ыбырай, Шоқан / Н.М.Асқарбекова // Ұлттық кітапхана.– 2009.– № 2.– 8–11 б.

Кітапхана қорындағы сирек басылымдар тарихынан.

231. Асқарбекова Н.М. Ыбырай Алтынсариннің қолжазбасы / Н.М.Асқарбекова // Ұлттық кітапхана.– 2009.– № 1.– 74 б.Кітапхана қорындағы сирек басылымдар тарихынан.

Аудармалар

232. Крылов И.А. Қайырымды түлкі. – Екі шыбын. (Өлеңдер). – Социалистік Қазақстан, 1944, 21 ноябрь.

233. Крылов И.А. Екі шыбын. – Қарға мен түлкі. (Өлеңдер). – Социалистік Қазақстан, 1949, 31 июль; Большевиктік жол, 1949, 3 август.

234. Крылов И.А. Аққу, шортан, шаян, шымшық пен көгершін. – Қарға мен түлкі. (Мысалдар). – Социалистік Қазақстан, 1969, 13 февраль.

235. С ы н: Абдрахманов Т. – Социалистик Қазақстан, 1956, 18 март.

236. Дүйсенбаев Ы. – Қазақстан коммунисті, 1956, № 5, 60–64 б.б.

237. Жармұхамбетов М., Сатаев А. – Советтік Қарағанды, 1956, 6 март.

238. Жұмағұлов Қ. –Советтік Қарағанды, 1956, 14 июль.

239. Киікбаев М. – Ленин жолы, 1956, 4 май.

240. Қыдыров Х. –Екпінді құрылыс, 1956, 29 сентябрь.

241. Қысмұратов Т. – Көкшетау правдасы, 1956, 10 июнь.

242. Нұрқатов А. – Қазақ әдебиеті, 1956, 1 июнь.

243. Нұрмағамбетов Ә. – Коммунизм жолы, 1956, 14 март.

244. Сахариев Б. – Коммунизм туы, 1956, 3 июнь.

245. Бай мен жарлы баласы. (Әңгіме).

Кітапта: Әдебиеттік оқу кітабы. Жеті жылдық және орта мектептің 5 класына арналған. Алматы, 1955, 1957, 25–27, 27–31 б.б.

246. Өнер–білім бар жұрттар.– Өзен. (Өлеңдер). Қыпшақ Сейітқұл. – Байлық. (Әңгімелер).

Кітапта: Әдебиеттік оқу кітабы. 6 кл. арн. Алматы, 1955, 145–150 беттер.

247. Бай баласы мен жарлы баласы. (Әңгіме). – Кітапта: Әдебиеттік оқу кітабы. Жеті жылдық және орта мектептің 5 кл. арн. Алматы, 1956, 1957, 26–27 б.б.

248. Өнер–білім бар жұрттар. – Өзен. (Өлеңдер).– Коммунизм жолы, 1959, 29 июль.

249. Білгеннің пайдасы. – Балдырған, 1959, № 11, 10 б.

250. Әдептілік.– Кел, балалар, оқылық!– Балдырған, 1959, № 7, 9 б.

251. Білгеннің пайдасы. – Өрмекші, Құмырысқа, Қарлығаш. (Әңгімелер).– Білім және еңбек, 1960, № 1, 22–23 б.б.

252. Бұл кім? – (Ана). (Шешімі берілген жұмбақ өлең). – Балдырған, 1961, № 10, 21 б.

253. Бай баласы мен жарлы баласы. (Мектепке дейінгі балалар үшін). Алматы, Қазмемкөркемәдеббас, 1963, 14 б.

254. Бержанов Қ. Алғашқы шырақ. (Торғайдағы Алтынсарин атындағы қазақ орта мектебінің тарихына байланысты). – Қазақстан мұғалімі, 1964, 9 январь.

255. (Орыс тілі туралы) .–Жұлдыз, 1964, № 10, 46 б.

256. Кел, балалар, оқылық. (Өлең). – Жыл он екі ай. (Балаларға арналған әдеби календарь), Алматы, 1965, 103 б., 1966, 111 б.

257. (Қазақ, халқы туралы айтқан пікірлері).– Қазақ әдебиеті, 1966, 28 октябрь.

258. Таза бұлақ. (Әңгіме). – Коммунизм таңы, 1966 15 ноябрь.

259. Өнер–білім бар жұрттар. (Өлең). – Еңбек туы 1966, 1 ноябрь.

260. Мәлімдеме хат. (Орынбор округының басқармасына жазған мәлімдемесі).– Социалистік Қазақстан, 1966, 1 ноябрь.

261. Қазақ халқының әлеуметтік жағдайы туралы толғау. «Оренбургский листок» деген газеттегі (1880 ж. 16–17 санындағы екі мақаласы жөнінен). – Қазақстан мектебі, 1966, № 11, 76–81 б.б.

262. Ұлы ағартушының ой-пікірінен. (Үзінділер).– Көкшетау правдасы, 1966, 25 октябрь.

263. Бір уыс мақта. Алматы, «Жазушы», 1967, 14 б.

264. Өнер–білім бар жұрттар. (Өлең). – Таза бұлақ. (Әңгіме).– Кітапта: Ахметов Ш., Аманов Ш. Әдебиеттік оқу кітабы. (Сегіз жылдық және орта мектептің 6 кл. арн.) Алматы, «Мектеп», 1969, 1970, 59–62 б.

265. Нұржан бидің оқудағы баласына жазған хаты.– Әйел халі.– Қырдағы жазғытұрымғы уақыт.– Мәделі қожа өлеңі. Әжнияз ақын мен Меңеш қыздың айтысы. (Өлеңдер).– Кітапта: Әдеби мұра. Революциядан бұрынғы мерзімді баспасөз бетінде жарияланған керкем шығармалар). Алматы, 1970, 111–121 б.б.

266. Асыл шөп. (Қара сезбен жазылған жұмбақ әңгіме) – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь), 1970. 68 б.

267. Асан мен Үсен. (Әңгіме). Алматы, «Жазушы», 1971, 10 б.

268. Кел, балалар, оқылық! (Өлең). – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь), Алматы, 1971, 158 б.; 1976, 152 б.

269. Мақта қыз бен мысық. (Сурет әңгіме). – Балдырған, 1971, № 10, 12–13 б.б.

270. Мақта қыз бен мысық. (Әңгіме). – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь), Алматы, 1972, 130 б.

271. Әке мен бала. (Әңгіме). – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь), Алматы, 1974, 181 б.

272. Үш томдық шығармалар жинағы. 1 том. Алматы, «Ғылым», 1975, 560 б. (Кітаптың текстiсi орысша және қазақша берiлген. I. Мақалдар. (Қазақша мақалдардың орысша аудармасы берiлген) 1. Дiн туралы мақалдар. 2. Билiк туралы мақалдар. 3. Адам туралы мақалдар. 4. Әйел туралы мақалдар. 5. Бала туралы мақалдар. 6. Туғандар мен туыстар туралы мақалдар. 7 Оқу бiлiм туралы мақалдар. 8. Еңбек туралы мақалдар. 9. Ашушандық пен қайырымдылық туралы мақалдар. Байлық пен кедейлiк, достық пен денсаулық туралы мақалдар. 11. Жұмбақтар. (Қазақ тiлiндегi жұмбақтар орысша аудармасымен берiлген) 1. Табиғат жөнiнде. 2. Мал мен жәндiк жөнiнде. 3. Адамның мүшелерiне қатысты, тұрғын үй, киiм–кешек, тұрмыс – салтына байланысты жұмбақтар. 203 – 225 б.б.

273. Сын: Қасымбаев Ж.– Ұстаз мұрасы. – Социалистiк Қазақстан, 1976, 21 сентябрь.

274. Үш томдық шығармалар жинағы. II том. Алматы, «Ғылым», 1976. 424 бет. Жергiлiктi географиялық жер–су аттарының орысша аудармасы берiлген. 407–410 б.

275. Бай баласы мен жарлы баласы. (Әңгіме). – Кітапта: Әбдірахманов Т., Дайырова Ә. Әдебиеттік оқу кітабы. Орта және сегіз жылдық мектеп. 4 кл. арн. Алматы, 1971 – 1978, 49–52 б.б.

276. Асыл шөп. (Қара сөзбен жазылған жұмбақ әңгіме). – Жыл он екі ай. (Балаларға арналған әдеби календарь). Алматы, 1975, 170 б.

277. Асан мен Үсен. Алматы, «Жалын», 1976, 20 б.

278. Әдептілік. (Қара сөзбен жазылған нақыл әңгіме). – Жыл он екі ай. (Балаларға арналған әдеби календарь). Алматы, 1977, 134 б.

279. Кел, балалар, оқылық! – Өнер–бiлiм бар жұрттар. – Бұл кiм? – Өзен (Өлеңдер). – Кітапта: Қазақ балалар поэзиясының антологиясы. Құраст.: Әлімбаев М., Баянбаев Қ., Алматы, 1977. 38–40 б.б.

280. Бұл кiм? (Өлең). – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь). Алматы, 1978, 29 б.

281. Дүйсенбаев Р. Қазақтың нанғыштары / Р.Дүйсенбаев // Дала уалаятының газеті. 1896. – №2.

Асылқожа Құрманбаевтың «Дала уалаяты газетінің №27 санында жарияланған «Қазақ тiлi туралы» мақаласы мен Дiнмұхамед Сұлтанғазиннің «Бiздiң қазақ тiлi туралы бес–алты сөз» (Дуг, 1890, №6) атты мақаласындағы Ыбырай Алтынсариннің тiлi және тiл жайындағы пiкiрi айтылады.

ЫБЫРАЙТАНУ ТАРИХЫНАН

Прогресшіл сипаттағы Ы.Алтынсариннің педагогикалық системасы халық ағарту саласында аса зор, пайдалы роль атқарды, оның көптеген қағидалары осы күнге дейін өзінің мән-жайын жоғалтқан жоқ. Оның ілімі өз алдына дербес, тұтас бір педагогикалық система болып табылады. Онда адал көңілден шыққан сын да, жаңашыл бастаманы қолдау да, өзіндік ой – пікірді айта білу де бар.

Ә.Сыздықов Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметі // –Алматы. Мектеп, 1969. –102 б.

282. Әуезов М. Қазақ әдебиетінің тарихын жасау мәселелері / М. Әуезов // Жиырма томдық шығ. жинағы. Мақалалар, зерттеулер. 1885. – 206 б.

Шоқан, Әубәкір, Ыбырай еңбегін бағалау керектігі жайында.

283. Саралин М. Өткен 1914 жылы 14 июльде Алтыбас Ыбырай Алтынсариннің дүниеден қайтқанына 25 жыл болып өтті /М. Саралин // Айқап, 1915. – №2. – 18 б.

Алтынсаринді еске алып, жұрты үшін оның сіңірген еңбегі зор екендігін айтады.

284. Әуезов М. Орыс классиктері мен Абай / М.Әуезов // СССР Ғылым Академиясының Хабаршысы, I–кітап, 1944. – 3–15 б.

XIX ғасырда орыс әдебиетінен үлгі алған екі ақын – Абай мен Ыбырайдың оқу–білімге ден қойып, елді алға бастауды мұрат тұтқаны жайында.

285. Әуезов М. Қазақ халқының зор ғалымы / М. Әуезов // Қазақ ССР Ғылым Академиясының Хабаршысы, 1949. – №4 (49) –18 б.

Орыс мәдениетінің қазақ сахнасына берген алғашқы жас балдырған жемісі – Шоқандай оқымыстыны, Ыбырайдай үлгілі еңбек иесін – білім, тәрбие қайраткерін бергені айтылады.

286. Сыздықов Ә. Ыбырай Алтынсарин (1941–1989) / Ә.Сыздықов // Әдебиет және искусство. – 1949. – №8, – 67–71 б.

Өмірі мен ағартушылық қызметі, шығармашылығы. Ыбырайдың қайтыс болғанына 60 жыл толуына орай берілген.

287. Сыздықов Ә.С. Ы.Алтынсаринның педагогикалық пікірлері және ағартушылық қызметі. / Ә.С.Сыздықов. – Алматы, 1949. – 195 б.

288. Жұмағұлов Қ. Ыбырай Алтынсаринның әдеби мұралары / Қ. Жұмағұлов // Әдебиет және искусство, 1950. – №2. – 65–71 б.

289. Әуезов М. Қазақтың әдеби тілі туралы / М.Әуезов // Әдебиет және искусство, 1951. – №4, 62 б.

Ыбырай мен Абай тілі және жалпы қазақтың әдеби тілінің қалыптасу жағдайы жөнінде.

290. Әуезов М. Абайдың аудармалары / М.Әуезов // Қазақ ССР Ғылым Академиясының Хабаршысы, 1951. – №2. – 212–217 б.

Ыбырай мен Абай аудармалары туралы.

291. Әуезов М. Қазақ әдебиетінің тарихынан / М. Әуезов, Е.В. Лизунова // Қазақ ССР Ғылым Академиясының Хабаршысы, 1957. – №11.–149 б.

Ыбырайдың қазақ тілінде тұңғыш реалистік шығармалар тудырып, оларды тұңғыш мектеп хрестоматиясына енгізген реформатор ағартушы екендігі жайында.

292. Әуезов М. Әдеби мұраға арналған конференциядағы қорытынды сөз / М. Әуезов // Жиырма томдық шығармалар жинағы. Монография, мақалалар. Т.20. – Алматы: Жазушы, 1985. – 386 б.

Ыбырай мен Абайдың өз дәуірлеріндегі орыс әдебиетіндегі демократияшыл халықтың озық сана-этикаға қол артқаны жайында айтылады.

1959 жылғы әдеби мұраға арналған ғылыми-теориялық конф. жасаған баяндамасы.

293. Әуезов М. Орыс классиктері мен Абай / М. Әуезов // Жиырма томдық шығ. жинағы. – Алматы: Жазушы. – Т.18. Зерттеулер, мақалалар. / Жауапты шығарушы М. Мырзахметов. – 1985. –7 б.

Ыбырай мен Абай есімі аталады.

294. Әуезов М. Қазақтың әдеби тілі туралы / М. Әуезов // Жиырма томдық шығ. жинағы 20 – том – Алматы: Жазушы – Жауапты шығарушы М. Әуезов, Т. Әкімов. – 1985. – 257 б.

Ыбырай, Абай еңбек еткен әдеби тіл жөнінде қысқаша айтылады.

295. Әуезов М. Абайдың аудармалары / М. Әуезов // Әуезов М. Жиырма томдық шығармалар жинағы. Жиырмасыншы том. – Алматы: Жазушы. – 1985 – 217 б.б.

Абай мен Ыбырай аудармалары туралы.

296. Әуезов М. Абай (Ибраһим) Құнанбайұлы. Монография /М. Әуезов// Жиырма томдық шығармалар жинағы. Алматы: Жазушы, 1985 ж. Жиырмасыншы том, 11 б.

1870–1880 жылдар шамасында Орынбор, Троицк, Омск сияқты қалаларда бұратана елдердің балаларын орысша оқытатын Неплюевское училище, кейінірек Орынборда ашылған шекаралық комиссияның орыс–қазақ училищесі сөз болады.

297. Әуезов М. Ыбырай Алтынсарин – қазақ мәдениетінің зор қайраткері / М. Әуезов // Ыбырай Алтынсарин тағлымы: Әдеби–сын мақалалар мен зерттеулер / құраст. М.Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 1991. – 20–25 б.

298. Қазақбайұлы К. Қазақ билерінің жұмыстарды тексеретұғыны турасынан / К.Қазақбайұлы // Дала уалаятының газеті, 1994. – №46.

Қазақ арасындағы билік айту ісінің жетімсіз жақтарына тоқтала келіп, Ы.Алтынсариннің адамдығы мен халқына қамқорлығын айтады.

299. Қожакеев Т. Асылқожа Құрманбайұлы кім? / Т. Қожакеев // Қым–қуыт іздер. – Оқу құралы – Алматы: «Санат», 1999. – 273–279 б.

Ы.Алтынсаринмен А.Құрманбайұлының таныс болғаны, оның оқу–ағарту саласындағы идеяларын насихаттағаны жайында және Асылқожаның Ыбырай идеяларын алға жалғастырған қаламгер екендігі айтылады.

Қазақтың ырымшылдығы мен сенгіштігі туралы Ы.Алтынсарин айтқан, 1875 жылы болған бір оқиғаны баяндайды. Бір әйелді тірідей көміп, баласы жылай бергесін Ыбырайдың өзі көрден қазып алса, әйел тірі болып шығады.

300. Иманбекова Б. Ы. Алтынсарин мұраларының зерттелу жайы / Б. Ы. Иманбекова // «Ыбырай Алтынсарин мұрасының әлеуметтік, педагогикалық, өнегелі әлеуеті және қазіргі заман» республикалық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы. Қостанай облысы әкімдігі Қостанай облысы мәдениет басқармасы, Қостанай облыстық мемориалдық Ы. Алтынсарин мұражайы. Қостанай, 2001. – 9–21 б.

301. Садырбаев С. «Дала уалаяты газеті» нені ескертті? / С. Садырбаев // Қазақ әдебиеті. – 2002. – 8 наурыз.

302. Жақып Б. Қазақ газетіндегі публицистика /Б. Жақып // Қазақ публицистикасының қалыптасу, даму жолдары. Генезис, эволюция, поэтика. – Алматы: Білім, 2004. – 194 б.

Ыбырай хаттары жөнінде.

303. Абрашева Ә.Қ. Ы.Алтынсарин мұралары туралы қазан төңкерісіне дейінгі деректік материалдар / Ә.Қ.Абрашева // Қостанай мемлекеттік педагогикалық институтының жаршысы = Вестник Костанай. пед. ин-та. – 2006. – №3. – 74–77 б.

304. Иманбекова Б. Ы. Алтынсарин мұраларының зерттелу жайы / Б. Иманбекова // Мектеп директоры = Директор школы.– 2008.– № 1.– 8–14 б.

305. Сүлейменова Ж.Т. Ыбырай Алтынсарин мұраларын зерттеу тарихынан /Ж.Т.Сүлейменова // «Ыбырай Алтынсарин және білімнің қазіргі мәселелері (Ы.Алтынсариннің 167 жылдығына арналған Республикалық ғылыми-әдіснамалық семинардың материалдары) – Астана: «Ы. Алтынсарин» Қ.Қ. 2009. – 208–214 б.

306. Әуезов М. Ыбырай Алтынсарыұлы (1841–1889 жыл – 48 жас) / М. Әуезов // «Шолпан» журналы, 1923. №6–7–8, 173–196 б. Ташкент; Таң-шолпан 2003. – №5. – 152–166 б.б. Шолпан Алматы: «Ан–Арыс» баспасы, 2010.– 359–375 б.

Ыбырай Алтынсариннің қоғамдағы, әдебиеттегі алатын орны жайында. Бұл мақала М.Әуезовтің «М» деген бүркеншек есімімен берілген.

ЫБЫРАЙДЫҢ ӨМІРБАЯНЫ МЕН ҚЫЗМЕТІ ЖӘНЕ ҮШ ЖҰРТЫ

Біздің ауылда орысша қазақша оқытатын ауылнай мектеп болды. Бұл мектептердің негізін Ыбырай Алтынсарин атамыз қалаған екен. Ат жетер жердегі елдің балалары осы мектепте оқиды. Ол кезде балаларға арналған жатақхана, интернат дегендер атымен жоқ.

М.Хакімжанова Өткен күндер елесі //Бар қазаққа ана едің... – Алматы: РГЖИ «Дәуір», 1994.–8 б.

307. Дербісәлин Ә. Ыбырай Алтынсариннің өмірі мен жазушылық қызметі / Ә. Дербісәлин. – Алматы, 1956.–59 б.

308. Дербісәлин Ә. Ыбырай Алтынсарин: Өмірі мен қызметі туралы / Ә.Дербісәлин. – Алматы: Қазақстан, 1965.–226 б.

309. Кенжебаев Б. Ыбырай Алтынсарин: Өмірі мен қызметінен / Б.Кенжебаев // Кенжебаев Б. Әдебиет белестері: Зерттеулер мен мақалалар.– Алматы, 1986.– 156–160 б.

310. Сүйіншәлиев Х. Ыбырай Алтынсарин: Өмірі мен творчествосы / Х.Сүйіншәлиев // Сүйіншәлиев Х–ХІХ ғасырдағы қазақ әдебиеті. – Алматы, 1986. – 159–188 б.

311. Қалиев С. Қазақ елінің жарық жұлдызы / С.Қалиев // «Ы. Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алматы: Рауан, 1991. – 3–10 б.

312. Ахметчин Ғ. Бәтима апай – Ыбырай ұрпағы: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай / Ғ.Ахметчин // Коммунизм таңы. – 1991. – 13 шілде.

313. Ахметчин Ғ. Жүсіпбектің үш қызы: Ы.Алтынсариннің ұрпақтары туралы / Ғ.Ахметчин // Коммунизм таңы. – 1991. – 20 тамыз.

314. Сүлейменов Б. Ыбырай Алтынсариннің өмір жолы және қызметі / Б.Сүлейменов // Ыбырай Алтынсарин тағылымы: Әдеби–сын мақалалар мен зерттеулер / Құраст. М.Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 1991. – 30–51 б.

315. Эфиров А.Ф. Өмірі мен педагогикалық қызметі // Ыбырай Алтынсарин тағылымы: әдеби–сын мақалалар мен зерттеулер / құраст. М.Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 1991. – 146–174 б.

316. Ламашев Ә. Ыбырай (Ибраһим) Алтынсарин ұстаз / Ә.Ламашев // Ыбырай Алтынсарин тағылымы: Әдеби–сын мақалалар мен зерттеулер / құраст. М.Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 1991. – 226–239 б.

317. Кәкімжанова К. Ыбырай шежіресі / К.Кәкімжанова // Дала қоңырауы. – 1991. – 5(II) мамыр. – 2 б.

318. Қадырбаева А. Ұлыдан қалған көз еді: Алтынсариннің немересі Нағима апай туралы / А.Қадырбаева, С.Қалинова // Қостанай таңы. – 1992. – 22 мамыр.

319. Қозыбаев М. Ел тірегі – Шақшақ Жәнібек / М.Қозыбаев // Жауды шаптым ту байлап – Алматы: «Қазақстан», 1994. – 71–84 б.б.

320. Жолымбетов Ө. Жәнібек тархан: Деректі повесть және поэмалар мен құжаттар. – Алматы: «Айқап» баспасы, 1994. – 255 б.

321. Хакімжанова М. Қазақ халқының педагог – ақыны / М. Хакімжанова // Естен кетпес бейнелер / Құрст. О.А.Қозыбаев, М.Д.Қожахметова – Алматы: РГЖИ «Дәуір» Международный фонд имени Кунаева, 1995 г. КН. VIII – 0 5–10 б.б.

322. Қосабаев Ж. Аңызға айналған ақиқат, шырғалаңда шыңдалған, кек кернеген шақ еді. Қырда орнаған қала, Имандылық пен ізгілік сүрлеуі / Ж. Қосабаев // Атамекен ақиқат: Торғай туралы толғау. – Алматы: Айқап 1995. – 10–79 б.б.

Алтынсарин нағашылары – Шақшақ батыр, Жәнібек тархан, Шеген би және Ыбырайдың өзі туралы көп мәліметтер берілген.

323. Қожакеев Т. Ғазымбек Бірімжанов / Т.Қожакеев // Сара сөздің сардарлары. (Көмекші оқу құралы). – Алматы, «Санат», 1995. – 4 б.

Ғ.Бірімжанов Ы.Алтынсариннің нағашы атасы Шегеннің әулетінен екендігі, журналистігі айтылады.

324. Хакімжанова М. Өзімді оқытқан және басқа да ағартушылар туралы / М.Хакімжанова // Естен кетпес бейнелер / Құраст. О.А.Қозыбаев, М.Д.Қожахметова – Алматы: РГЖИ «Дәуір». «Международный фонд» имени Кунаева, 1995. – 10–19 б.б.

325. Қазақтың ұлы ағартушысы, қоғам қайраткері Ы.Алтынсарин // Ұлттың ұлы ұстазы. Қостанай. Қостанай баспас үйі, 2001. – 3–6 б.

326. Ыбырай Алтынсарин (1841–1889) // Қазақ әдебиетінің қысқаша тарихы. – 1–кітап: оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2001. – 436–458 б.б.

Өмірі мен шығармашылығы.

327. Рысдәулет М. «Дала қоңырауының сыңғыры немесе Ыбырай Алтынсарин ұрпақтары» туралы сөз / М.Рысдәулет // Егемен Қазақстан. – 2002. – 30 қаңтар (№19–22). – 6 б.

328. Ижанов З. Алтынсарин өмірінің кей сәттері /З.Ижанов// Ана тілі. – 2002. – 10 б.

Қазақстан Республикасы Ұлттық Ғылым академиясының сирек кездесетін кітаптар мен қолжазбалар қорынан алынған естелік. Авторы М. Хакімжанова. Газетке әзірлеген З.Ижанов.

Естелікте Ыбырайдың ояз Крейсмерді қонақ етуі, оны ояз Крейсмердің қонаққа шақыруы, уездің атақты байлары, Нұржан ақын, Ыбырай мен Ахметбек жайында әңгіме болады.

329. Сәбитов Х. Алтынсарин өмірінің кей сәттері / Х.Сәбитов // Ана тілі.– 2002. – 21 қараша (№ 47).– 10 б.

330. Ілияс Б. Алтынсаринді емдеген дәрігер: [Мұқамеджан Қарабаев туралы] / Б. Ілияс // Егемен Қазақстан.– 2002.– 24 сәуір (№ 88/91).– 14 б.

331. Матыжанов К. «Асыл сөз аталары» / Сурет. Е.Козлова. – Алматы: Аруна, 2002. –11 б.: сурет. – (Сен білесің бе?).

332. Кенжебаев Б. Ыбырай Алтынсарин / Б.Кенжебаев // Кенжебаев Б. Түрік қағанатынан бүгінге дейін.– Алматы: Ана тілі, 2004. – 170–174 б.

333. Оспанұлы С. Алтынсариннің айналасындағы адамдар: 2. Балғожа Жаңбыршыұлы / С. Оспанұлы // Қостанай таңы.– 2004. – 10 желтоқсан. – 4 б.

334. Оспанұлы С. Ыбырайдың нағашылары / С.Оспанұлы // Егемен Қазақстан. – 2004. – 10 тамыз. – 6 б.

335. Оспанұлы С. Ыбырайдың нағашылары / С.Оспанұлы // Қостанай таңы, – 2004. – 12 қараша. – 7б.

336. Оспанұлы С. Қалаулы ұлы халқының / С.Оспанұлы // Жас өркен. Қостанай. – 2005. №1 – 20–22 б.

337. Қарабала Ж. Ыбырайдың нағашы жұрты немесе Тархандар әулеті / Ж.Қарабала, Н.Мешітбаев // Ыбырай Алтынсарин – қазақ рухани мәдениетінің көрнекті қайраткері: Республикалық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары 10 қараша, 2006 жыл. – Астана: Абай атындағы ҚазҰПУ, 2006. – 61–65 б.б.

338. Арғынбаев Ж. Екі рет атқосшы болдым / Ж.Арғынбаев // Қостанай таңы. – 2006. 24 қараша. – 8 б.

Ыбырай Алтынсарин ұрпағы М.Хакімжанова мен басқа да туған–туыстары жайында әңгіме болады.

Ыбырай, Ыбырай нағашылары, Ыбырайдың басқа да туыстары жайында.

339. Садырбаев С. Ыбырай (Ибраһим) Алтынсариннің өмірі мен шығармашылығы туралы қысқаша анықтама / С.Садырбаев // Алтынсарин Ы. Қазақ хрестоматиясы. – 2–бас. – Алматы: Білім, 2007. – 107–110 б.

340. Сейдахмет Қ. Арыстардың артында сөзі қалған / Қ.Сейдахмет // Қостанай таңы. – 2007. – 1 тамыз. – 5 б.

Ыбырай, Ыбырай нағашылары, Ыбырайдың басқа да тұтастары жайында.

341. Қуанова Р. «Бар қазаққа ана едің» / Р. Қуанова // Қостанай таңы. – 2007. – 21 ақпан.

Қостанай облыстық Ыбырай Алтынсарин мемориалдық музейі және М. Хакімжанова туралы «Бар қазаққа ана едің» атты кітап жайында.

342. Қоңыратбаева Т. Ыбырай ұрпақтарымен қауышқанда туған ойлар... / Т.Қоңыратбаева // Қостанай таңы. 2008. – 2 желтоқсан. – 4 б.

344. Оспанов С. Шен кумаған Шеген би / С.Оспанов // Қазақтың дәстүрлі сот жүйесі және Қостанай – Торғай өңірінің билері. – Қостанай қ. 2009. – 154–160 б.б.

Ыбырай Алтынсариннің нағашы атасы жайында.

345. Оспанұлы С. Ыбырай Алтынсариннің қайын атасы кім? / С.Оспанұлы // Қазақ. – 2009. – 11–18 желтоқсан (№50/51). – 9 б.

346. Оспанұлы С. Ыбырай Алтынсариннің қайын атасы кім? / С.Оспанұлы // Қостанай таңы. – 2009. – 23 желтоқсан (№152). – 4 б.

347. Ыбырай Алтынсарин өмірінің ерекше белестері, отбасы, туған–туыстары // Алтын ұям–мектебім. Мектептің 125 жылдық мерейтойына арналған. Қостанай, 2009. – 10–23 б.б.

348. Ісімақова А. Ыбырай (Ыбыраһим) Алтынсарыұлы / А.Ісімақова // Алаш әдебиеттануы. – Алматы: «Мектеп», 2009. – 41–45 б.

349. Орманов Қ. Қос Шеген // Қазақтың дәстүрлі сот жүйесі және Қостанай–Торғай өңірінің билері. Қостанай қаласы 2009 ж.

Ыбырай Алтынсариннің нағашы атасы Шеген би жайында.

350. Оспанұлы С. Ыбырайдың отбасы мен туған–туыстары / С.Оспанұлы // Қостанай таңы. – 23 қазан, 2011.

351. Беремжанов Р. Тархан Шақшақ Жаныбек (1693–1752) / Р.Беремжанов // Эпоха Беремжанова / под. ред. Б.Т.Жумагулова – Алматы: «Қазақ университеті», 2011. – 15–18 б.б.

Шақшақ Жәнібек батыр, Әбілхайыр хан жайында әңгіме қозғап, әжесі Гүлжауһар Сейдалина Әбілхайырдың ұрпағы екенін әңгіме етеді.

352. Қозыбаев М.Қ. Қайырымды химия руының көшбасы! / М.Қ.Қозыбаев // Эпоха Беремжанова / под.ред. Б.Т.Жумагулова – Алматы: «Қазақ университеті», 2011 – 117–118 б.

Б.А.Бірімжанов жайында.

353. Шаяхметов Ш. Ұстаз Батекене / Ш.Шаяхметов // Эпорха Беремжанова / пед. ред. Б.Т.Жумагулова – Алматы: «Қазақ университеті», 2011. – 157 б.

Б.Бірімжановқа арналған өлең.

354. Әбділдин М.М Бірімжановқа / М.М Әбділдин // Эпоха Беримжанова / под.ред. Б.Т.Жумагулова – Алматы: «Қазақ университеті», 2011. – 119 б.

Батырбек Ахметұлы Бірімжановқа арналған екі шумақ өлең.

355. Күзембай Қ.К. Текті ұстаз / Қ.К.Күзембай // Эпоха Беремжанова / под. ред. Б.Т.Жумагулова – Алматы: «Қазақ университеті», 2011. – 197–203 б.б.

Бірімжановтың өмірі мен қызметі, ата–бабалары – Жәнібек, Дәуітбай, Шеген, Бірімжан, Қорғанбек, Ахмет, жиендері Ыбырай Алтынсарин жайында сыр толғайды.

356. Тоқсейітов Қ.Қ Текті атаның ұрпағы /Қ.Қ.Тоқсейітов// Эпоха Беремжанова / под. ред. Б.Т.Жумагулова – Алматы: «Қазақ университеті», 2011. – 208–209 б.

Б.Бірімжанов туралы, Ғ.Қайырбековтің «Дала қоңырауы» поэмасы мен Ыбырай Алтынсарин жайында да айтылады.

357. Хакімжанова М. Әке болдың балаларға /М.Хакімжанова// Эпоха Беремжанова / Под. ред. Б.Т.Жумагулова– Алматы: «Қазақ университеті», 2011. – 275 б.

Б.Бірімжанов 75 жылдығына арналған өлең.

358. Шүкірұлы С. Дәуітбай /С.Шүкірұлы// Атамды менің сұрасаң... Этнографиялық эссе. – Алматы: «Нұра–Принт–75 », 2011. – 168 б.

Шегеннің қызы Аймен – Ыбырай Алтынсариннің анасы екендігі айтылады.

359. Нұрахметов Н. Химиктер көшін бастаған ұлы ұстаз /Н.Нұрахметов// Қазақ. – 2011. – 11 б.

«Ұлы ұстазымның халық ағарту саласына белсене араласуы өзінің атақты жиені ұлы педагог Ы.Алтынсариннің өмір жолындағы ізденуіне ұқсайды» дейді автор.

360. Дулатова Г.М. Жәнібек тарханның тұяғы, Батырбек, Ахмет Қорғанбекұлы Бірімжанов, Бірімжанов Ахмет, Батырбектің Нағашылары кім? / Батырбектің анасы кім, қандай кісі еді? / Г.М.Дулатова// Алаштың сөнбес жұлдыздары: Естелік – эссе / Гүлнар Дулатова – Алматы: Мектеп, 2012. – 139–157 б.б.

Ыбырай нағашылары мен Батырбек Бірімжановтың нағашылары туралы Ы.Алтынсарин ашқан Торғайдағы мектеп т.б. жайттар айтылады.

361. Фазылова Г. Ыбырай Алтынсариннің өмірі мен шығармашылығы / Г.Фазылова // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2012. – 5 қыркүйек. – 47 б.

362. Қарабала Е. Ахмет Бірімжановты ұлықтай алдық па? Немес Алаштың ардақтысы туралы ой–толғау / Е. Қарабала // Қостанай таңы. – 2013. – 25 қазан. – 7 б.

Ыбырай Алтынсариннің нағашысы, Ыбырай ашқан мектептің түлегі 1905–1906 жылдары Торғай облысынан Ресей Мемлекеттік думасына екі рет депутат болып сайланған Алаш үкіметінің мүшесі А. Бірімжанов жайында.

363. Іргебаева Н. Ыбырайдың ұрпақтары байдың тұқымы ретінде қуғындалған / Н. Іргебаева; әңг. Қ.Мұратқызы // Аңыз адам.– 2013. – № 17. – 6–9 б.

364. Нұрдинова Р. Ы.Алтынсариннің өмірі мен шығармашылығы / Р.Нұрдинова // Қазақ әдебиеті және мемлекеттік тіл. – 2014. – №2 (62), ақпан – 11–12 б.

365. Бекенова И. Ақын шығармаларының шырайы / И. Бекенова // Ұлағат, 2014. – №3. 77 б.

Ақын М.Хакімжанованың Ы.Алтынсаринмен туыстығы, ақындық өнерінің жалғасы болумен қатар, атасының мұрагері, тарихын зерттеушілердің бірі болғандығы, дүние–мүлкін көзінің қарашығындай сақтап, Қостанай, Арқалық музейлеріне өз қолымен тапсырған адам екендігі айтылады.

366. Кәдірұлы А. «Таза бұлақ» тағылымы немесе баспасөз түрі туралы баян. / А. Кәдірұлы // Қостанай таңы. – 2014. – 23 қыркүйек. – 5 б.

Ыбырай кесенесі, мектебі, туған жері, мемориалдық музейі жайында.

ЫБЫРАЙ – ПЕДАГОГ, АҒАРТУШЫ

Алтынсарин негізін салған ағартушылық тағылымды ХХ ғасырдың басында ұлт тағдыры үшін аянбай қызмет еткен Алаш зиялылары жаңа заман талабына орай жүзеге асыруға ұмтылды.

А.Әбсадық Ы.Алтынсариннің ағартушылық өнегесі және Ахмет Байтұрсынұлы // Қостанай таңы, 27 қазан 2009. – 4 б.

367. Сейфуллин С. Ыбырай Алтынсарыұлы / С. Сейфуллин // Алтынсарыұлы Ыбырай: өлеңдер жинағы. Алматы. – 1935.–3 б.

368. Асқаров К. Қазақтың педагог ақыны./ К.Асқаров // – «Халық мұғалімі». 1938. №9. 12–20 б.б.

369. Сыдықов Ә. Ыбырай Алтынсарин – педагог / Ә.Сыдықов //«Социалистік Қазақстан». 1946. 10–шы апрель.

370. Сәрсекөв Ж, Қасымжанов Қ. Қазақтың тұңғыш педагогі және көрнекті қоғам қайраткері. / Ж.Сәрсекөв, Қ.Қасымжанов // «Советтік Қарағанды». 1949 ж. 30 июль.

371. Сүлейменов Б. Ұлы педагог Ибраһим Алтынсарин. / Б.Сүлейменов //– Қазақ ССР Ғылым академиясының Хабаршысы. 1949, №7 38 – 44 б.б.

372. Сыдықов Ә. Ы. Алтынсариннің педагогикалық және ағартушылық қызметі. /Ә.Сыдықов // – «Халық мұғалімі». 1949, №7, 32–37 б.б.

373. Сыдықов Ә. Халқымыздың ұлы ағартушысы. / Ә.Сыдықов // – «Пионер». 1949, №7. 12 б.

374. Токмағамбетов А. Қазақ халқының педагог ақыны./ Ә.Токмағамбетов //– «Социалистік Қазақстан». 1949, 31 июль;– «Большевиктік жол». 1949, 3 август; – «Сталин туы». 1949, 3 август.

375. Сыдықов Ә. Көрнекті педагог, ғалым, ақын./ Ә.Сыдықов // – «Лениншіл жас», 1949. 31 август.

376. Қазақтың көрнекті педагогы Ы. Алтынсарин туралы кітап. – «Социалистік жол». 1949, 7 июль.

377. Токмағамбетов А. Ыбырай Алтынсарин./ Ә.Токмағамбетов //«Халық мұғалімі». 1949. № 7, 25–31 б. б.

378. Сыдықов Ә.С. Ы. Алтынсариннің педагогикалық пікірлері және ағартушылық қызметі. /Ә.Сыдықов // «Қазмемоқуқұралбас». 1950. 188 б.

Қазақтың көрнекті педагогі Ы.Алтынсарин туралы кітап.Социалистік жол, 1949, 7 июнь.

379. Данышпан педагог. – «Қазақстан пионері». 1950, 13 апрель.

380. Сыдықов Ә. Ыбырай Алтынсарин қазақ халқының аса көрнекті ағартушысы. /Ә.Сыдықов // – «Үгітші блокноты». 1950. №2 36–46 б.б. – «Ленин туы». 1950, 12 февраль.

381. Назарбаев Ж. Қазақтың тұңғыш педагогы және ағартушысы Ы. Алтынсарин./ Ж.Назарбаев // – «Большевиктік жол». 1951, 11 апрель.

- 382. Сыдықов Ә.** Қазақтың тұңғыш педагогы және ағартушысы. / Ә.Сыдықов // –«Лениншіл жас». 1950, 19 апрель.
- 383. Торский В.** Ыбырай Алтынсарин – қазақ халқының аса көрнекті ағартушысы./ В.Торский // –«Үгітші блокноты». 1950. №2, 67–75 б.б.
- 384. Сахариев Б. Жолышев Т.** Ұлы ағартушы туралы пьеса./ Б. Сахариев, Т.Жолышев // –«Халық мұғалімі». 1952. №5, 86 б.
- 385. Айдарова Х.** Алтынсарин. / Х.Айдарова // –«Халық мұғалімі». 1952. №12. 67–75 б.б.
- 386. Бекмаханов Е. Дәулетқалиева Қ.** Қазақ халқының ұлы ағартушысы. /Е.Бекмаханов,Қ.Дәулетқалиева //–«Коммунизм жолы». 1954, 18 июнь.
- 387. Алтынсарин – аса көрнекті педагог, әрі ағартушы.** –«Қазақстан мұғалімі». 1954, 5 декабрь.
- 388. Шойынбаев Т.** Ыбырай Алтынсарин – ағартушы– педагог./ Т.Шойынбаев // Алматы. Каз. мем. баспасы. 1955. 28 б.
- 389. Шойынбаев Т.** Аса көрнекті ағартушы – педагог. / Т.Шойынбаев // – «Коммунизм таңы». 1956, 20 октябрь.
- 390. Дербісалин Ә.** Қазақтың көрнекті ағартушысы Ы. Алтынсарин шығармаларының бір томдығы. / Ә. Дербісәлин, Ә. Сыдықов // –«Қазақстан мұғалімі». 1958, 23 январь.
- 391. Ерғалиев Т.** Ыбырай туралы жаңа дерек./ Т.Ерғалиев/ – «Қазақ әдебиеті». 1958. 14 февраль.
- 392. Дербісалин Ә.** – Мәдениет жаршысы. Ы. Алтынсариннің қайтыс болғанына 70 жыл . / Ә. Дербісәлин // –«Пионер». 1959. №7, 21–22 б.б.
- 393. Алдамұратов Ә.** Көрнекті педагог, ағартушы – демократ./ Ә.Алдамұратов // –«Ленин жолы». 1958, 20 август.
- 394. Ақшолақов Т.** Қазақ халқының көрнекті ағартушысы./ Т.Ақшолақов //–«Қызыл ту». 1959, 29 июль.
- 395. Дәулетқалиева Қ.** Қазақ халқының ауыз әдебиеті./ Қ.Дәулетқалиева // Алматы. 1959, 30 июль.
- 396. Дербісәлин Ә.** Азамат– ағартушы. / Ә. Дербісәлин // –«Қазақстан мұғалімі». 1959, 30 июль.
- 397. Дербісәлин Ә.** Ұлы – ағартушы. / Ә. Дербісәлин // –«Жұлдыз». 1959. №7, 119–122 б.б.
- 398. Дербісәлин Ә.** Қазақ халқының көрнекті ағартушысы. / Ә. Дербісәлин // –«Коммунизм туы». 1959, 31 июнь;–«Еңбек туы». 1969, 29 июль.
- 399. Дербісалин Ә.** Қазақ халқының көрнекті ағартушысы. / Ә. Дербісәлин // –«Семей правдасы». 1959, 29 июль.
- 400. Жұмағұлов Қ.** Қазақ халқының көрнекті ағартушысы./ Қ.Жұмағұлов// –«Советтік Қарағанды». 1959, 29 июль.
- 401. Шойынбаев Т.** Қазақтың тұңғыш педагог ағартушысы. / Т.Шойынбаев // –«Көкшетау правдасы». 1959, 29 июль.
- 402. Шойынбаев Т.** Аса көрнекті ағартушы. / Т.Шойынбаев // – «Есіл правдасы». 1959, 29 июль.

403. Бекхожин Х. Қазақтың ағартушысы турал соны деректер. (Шоқан Уәлиханов, Ыбырай Алтынсарин, Абай Құнанбаев туралы, революцияға дейінгі кезеңдерде орыс тіліндегі, түрік тіліндегі т.б. тілдірдегі баспасөз беттерінде жарияланған материалдар туралы) / Х.Бекхожин // – «Қазақстан, мұғалімі». 1960, 5 май.

404. Айталиев Қ. Көрнекті ағартушы./ Қ.Айталиев // – «Октябрь туы». 1961, 15 ноябрь.

405. Ыбырай Алтынсарин: Туғанына 120 жыл. / редакторы Е.С. Айтбаев// Қазақстан Орталық партия Комитеті жанындағы баспа. 1961.–26 б.

406. Дербісәлин Ә. Ұлы ағартушы./Ә.Дербісәлин// –«Қазақстан мұғалімі». 1966, 27 октябрь.

407. Жайлауов Ә. Ұлы ағартушы. /Ә.Жайлауов//–«Еңбек туы». 1966, 1 ноябрь.

408. Ешімханов С. Данышпан педагог– ағартушы. /С.Ешімханов// –«Коммунизм таңы». 1966, 2 ноябрь.

409. Сембаев Ә. Қазақ халқының тұңғыш педагогы әрі ағартушысы./ Ә.Сембаев // –«Коммунизм таңы» 1966, 20 ноябрь.

410. Сембаев Ә. Ыбырай Алтынсарин – қазақ халқының көрнекті педагогы және ағартушысы. (Ыбырай Алтынсаринге арналған XIV республикалық педагогикалық оқулар материалдарынан)./ Ә.Сембаев // –«Қазақстан мұғалімі» 1966, 1 декабрь.

411. Сүлейменов Б. Ардагер ағартушы./Б.Сүлейменов//–«Социалистік Қазақстан». 1966, 1 ноябрь.

412. Хамзин Н. Педагог ағартушы. / Н.Хамзин //–«Орал өңірі». 1966. 19 октябрь.

413. Қайырбеков Ғ. Дархан дарын. Ы. Алтынсариннің туғанына 125 ж./ Ғ.Қайырбеков // –«Лениншіл жас». 1966, 1 ноябрь.

414. Шойынбаев Т. Тұңғыш педагог– ағартушы./ Т.Шойынбаев // – «Коммунистік еңбек. 1966, 2 ноябрь.

415. Сүйіншалиев Х. Ыбырай Алтынсарин – жаңалық жаршысы /Х Сүйіншалиев // Қазақ әдебиетінің қалыптасу кезеңдері. Алматы. «Қазақстан». 1967. 317–344 б.б.

416. Сембаев Ә. Ыбырай Алтынсарин – қазақ халқының көрнекті педагогы және ағартушысы./ Ә.Сембаев // –«Қазақстан мектебі». 1967. №2, 15–22 б.б.

417. Сыдықов Ә. Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметі./Ә.Сыдықов // Алматы. «Мектеп». 1969, 156 б.

418. Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметі. Алматы.– Мектеп: 1969.– 154 б.

419. Сарсекеев Қ. Ыбырай туралы ой /Қ. Сарсекеев// Қазақ әдебиеті.– 1969. 7 июнь.

Халық ағартушының ескерткіш – мұраларын қалыпқа келтіру мәселесі.

420. Сыдықов Ә. Ы. Алтынсариннің педагогикалық идеялары /Ә. Сыдықов// Алматы: Мектеп. 1969. – 154 б.

- 421. Көшербаев Е.** Ағарту ісінің ұйымдастырушысы. /Е. Көшербаев// – «Коммунизм таңы». 1971. –5 январь.
Туғанына 130 жыл толуына.
- 422. Шайманов С.** Ыбырай жастар туралы /С. Шайманов// Торғай таңы. 1971.–13 октябрь.
- 423. Ақшолақов Т.** Ғұлама ұстаз /Т. Ақшолақов// Социалистік Қазақстан.– 1971.– 20 октябрь.
- 424. Құрашев Ғ. Ы.** Алтынсариннің педагогикалық мұрасы тарихынан /Ғ. Құрашев// Қазақстан мектебі.– 1971.–№10.– 33–36 б.б.
- 425. Хасенова С.** Ыбырай творчествосы туралы сөз /С.Хасенова// Торғай таңы.–1972.– 16 декабрь.
- 426. Арынғазиев И.** Қазақ ағартушылары – достық жыршылары. / Арынғазиев // –«Ленин жолы». 1972. 27 декабрь. Абай, Шоқан, Ыбырай Алтынсарин туралы.
- 427. Оразбеков А.** Ұлы ұстаздың ұлағатты сөзі /А. Оразбеков// Мәдениет және тұрмыс.– 1973. №4.– 6–7 б.б.
Ыбырай Алтынсариннің семья туралы айтқандарынан.
- 428. Сейталиев К.** Ушинский және Ы.Алтынсарин /Қ. Сейталиев// Қазақстан мұғалімі. – Алматы. 1974.– 1 март.
- 429. Әбілқасымов Б.** Ыбырайдың қазақша хаты жайында./ Б.Әбілқасымов // Қазақстан мұғалімі, 1974. 5 апрель.
- 430. Емельченко И.Р. Ы.** Алтынсариннің қазақ хрестоматиясы екінші бөлімі жаында /И.Р. Емельченко// Қазақстан мектебі.– 1974.– №10. – 36–40 б.б.
- 431. Ахатов Е.** Толғауы. / Е. Ахатов/ –«Торғай таңы» 1975. 22,23,26 август.
- 432. Қасиманов С.** «Кел, балалар оқылыққа» 100 жыл./С.Қасиманов// (3/ХІІ 1876–3/ 1976) –«Бастауыш мектеп» 1976. 20 октябрь.
- 433. Қасиманов С.** Ұстаз өсиеті. /С.Қасиманов// – «Семей таңы». 1976, 20 октябрь.
Ы. Алтынсариннің туғанына 135 жыл толуына орай.
- 434. Ибраев М.** «Кел балалар, оқылыққа» 100 жыл. /М.Ибраев// Қазақ әдебиеті.– 1976.–12 ноябрь.
- 435. Ысқақов А.** Қазақ оқулығы жүз жаста./А.Ысқақов// Қазақстан мектебі. –1979.№12.– 69–73 б.б.
Ы.Алтынсариннің «Киргизская хрестоматия» оқулығы туралы.
- 436. Қабыкенов Ф.** Алтынсарин шығармаларындағы әлеуметтік– гигиеналық ойлар: Ы. Алтынсариннің туғанына 140 жыл толуы қарсаңында /Ф. Қабыкенов// Қазақстан мектебі.– 1981.–№10.–29–32 б.б.
- 437. Ламашев Ә.** Ыбырай және орыс педагогтары: Арқалық мем. пед. Институтындағы Ы. Алтынсариннің мемориалдық музейі туралы. /Ә. Ламашев// Лениншіл жас.– 1982.– 9 апрель.
- 438. Сүйіншәлиев Х.** Ыбырай Алтынсарин: Қазақ–орыс халықтарының өнер–білім саласындағы қарым–қатынасының жаршысы. /Х. Сүйіншәлиев// Мәдениет және тұрмыс. – 1982.№4.– 6 б.

439. Дьяченко И. Орындалған арман. Ы. Алтынсарин – аса көрнекті ағартушы / И. Дьяченко// Коммунизм таңы. – 1983.–8 декабрь.

440. Байназаров Р. Ыбырай Алтынсарин – ағартушы педагог. /Р. Байназаров// Жалын. – 1983. –№6. 131–133 б.б.

441. Жаришова Б. Абай Құнанбаев: (Ыбырай Алтынсарин және Спандияр Көбеев еңбек тәрбиесі туралы)/ Қазақ тілі мен әдебиет мәселелері// Қазақ ССР Жоғарғы және арнаулы орта білім министрлігі. Алматы. 6–шы шығуы.–157–205 б.б.

442. Ламашев Ә. Ыбырай Алтынсариннің оқу системасы: «Ы.Алтынсарин және Торғай халық ағарту ісінің тарихи очерктері» атты ғылыми монографиядан үзінді /Ә.Ламашев// Торғай таңы.– 1984.– 1,2,3 август.

443. Сералин М. Маржани: Ы. Алтынсарин туралы. /М. Сералин// Сералин М. Топжарған: Шығармалары./Құрастырған Т. Әбдірахманов.– Алматы, 1985.– 148–150 б.б.

444. Ламашев Ә. Ұлы ағартушы мұрасының қамқоршысы: Ы.Алтынсарин туғанына 145 жыл толуы қарсаңында /Ә. Ламашев// Қазақстан мектебі.– 1986. №5.– 31–32 б.б.

445. Қаралдина Д.Б. Ғасыр куәлары: Ы. Алтынсариннің туғанына 145 жыл толуы қарсаңында /Д.Б. Қаралдина//. Қазақ мектебі. 1986. № 7. – 31–34 б.б.

446. Афанасьев В. Тартыс: Ы.Алтынсариннің туғанына 145 жыл /В.Афанасьев// Коммунизм жолы. –1986.–21 октябрь.

447. Тайжанов А. Ұлы ұстаз – ағартушы педагог Ы.Алтынсарин академик М.Әуезов бағалаунда) /А. Тайжанов// Коммунизм жолы. –1986.–21 октябрь.

448. Дала ұстазы: Ы. Алтынсарин туралы /Пионер// 1986.–№11.– 11 б.

449. Айманов Ғ. Алғашқы ағартушы Ы.Алтынсариннің туғанына 145 жыл. /Ғ. Айманов//. Семей таңы. 1986. 1– ноябрь.

450. Анасова А. Ұлыдан қалған өнеге: Ы. Алтынсариннің «Қырғыз (қазақ) хрестоматиясының» II бөлімі / Анасова А// Қазақстан мектебі. 1987.–№4.–79–80 б.б.

451. Қайырбеков Ғ. Даланың алып қоңырауы: Ы. Алтынсариннің 150 жылдығына байланысты кейбір ойлар. /Ғ.Қайырбеков// Социалистік Қазақстан. 1988. 4 май. –Қазақ әдебиеті. 1981. 27 ноябрь.

452. Қауғабаева О. Ұстаздың мұра музейі: Ы. Алтынсарин негізін қалаған Торғай қазақ орта мектебінің қоңырау қаққанына 125 жыл / О. Қауғабаева// Қазақстан мұғалімі. 1988. 4 ноябрь.

453. Асекенов Б. Кел, балалар, оқылық: Ы. Алтынсарин туралы деректер / Б. Асекенов// Коммунизм жолы// – 1988.– 1 сентябрь.

454. Бейсенова Ж. Ыбырай Алтынсарин / Ж. Бейсенова// Қазақстан үгітшісі.–1989.– №7.– 26–27 б.б.

455. Әсіпов С. Ыбырай Алтынсарин – ұлы ағартушы. /С. Әсіпов // Алматы. 1989. 21 б.

456. Ешімханов С. Ұстаздардың ұстазы: Ы.Алтынсарин туралы. / С. Ешімханов//. Коммунизм таңы. – 1989. 2 август.

457. Ешімханов С. Ұстаздан ұлағат – ұлыдан өнеге: Ы.Алтынсарин туралы /С. Ешімханов// Мәдениет және тұрмыс.– 1989.–№9.– 13 б.

458. Жансарин Х. Ұлы ағартушы құрметіне: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай атқарылатын шаралар туралы / Х. Жансарин// Коммунизм таңы.– 1989. – 30 сентябрь

459. Ахатов Е. Жер толғауы: Ы.Алтынсариннің «Қыпшақ Сейітқұл» әңгімесін оқығаннан кейінгі ой. /Е. Ахатов// Коммунизм таңы.– 1989.– 5,8 август.

460. Кенжеахметов С. Ежелгі Торғай тарихына деректер / С. Кенжеахметов //«Ата мұра» Жоғарғы оқу орындары мен мектеп, училище оқушыларына және көпшілікке арналған методикалық көмекші құрал. Арқалық қалалық «Қазақ тілі» қоғамы. Ы. Алтынсарин атындағы Арқалық педагогикалық институтының қазақ тілі мен әдебиет кафедрасы. Арқалық қ. 1990. 5 б.

461. Бастауыш мектеп.– 1990. –№6. – 27–30 б.б.

462. Рысбеков Қ. Қазақ әліппесінің атасы:Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында /Қ.Рысбеков // Өңтүстік Қазақстан.–1990.–30 мамыр.

463. Ахметов Б. Ұстаз ата ізімен: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай. / Б. Ахметов // Торғай таңы.– 1990.– 30 қазан.

464. Хасенов Е.Перзент еді ол халқын сүйген: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында. /Е.Хасенов / Коммунизм таңы.– 1990.– 4 желтоқсан.

465. Алдамжаров З. Тұлғалы есім еленсе екен: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл / З. Алдамжаров, Н.Кандалин // Соц. Қазақстан.– 1990.–31 шілде.

Ы.Алтынсариннің еңбектеріне, өмір жолына, ағартушылық ісіне, дүниетанымына жаңаша көзқарас.

466. Тайжанов Б. Гибратты ғұмыр: Арқалық қ. Ыбырай Алтынсариннің мемориалдық мұражай үйінің директоры Ә. Ламашев туралы / Б. Тайжанов // Қазақстан мұғалімі. – 1990.– 10 тамыз.

467. Бәлдіков А. Ұлы ағартушы: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай. /А. Бәлдіков // Қазақстан мектебі. 1990. –№12.– 12–68 б.б.

468. Ыбырай Алтынсарин тағылымы: әдеби сын мақалалары мен зерттеулер / құрастырып, баспаға дайындаған М. Жармұхамедов //Алматы. Жазушы, 1991. – 384 б.

Ыбырай Алтынсарин ұсыныстары, пікірлері осындай болған: Оқу орындарына жұмсалатын қаржының шығатын жері; В.В: Катаринскийге; екі класстық мектеп меңгерушісіне нұсқау хат; Н. Ильминскийге хат; А.А. Мазохинге жазған хаттары // Мәдениет және тұрмыс. – 1989. –№9.– 13–14б.б.

469. Бітібаева Қ. Алтынсариннің педагогикалық мұрасы / Қ. Бітібаева // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1991. – №1. – 47 б.б.

470. Құрманғалиева С. Жаңалық жаңғырығы: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл / С. Құрманғалиева // Қазақстан мектебі. 1991.– №1. – 74–75 б.б.

471. Ешімханов С. Ой шамына от берген: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл /С.Ешімханов // Жалын. –991. – №4. – 108–109 б.б.

472. Қайырбеков Ғ. Даланың оқу министрі: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 толуына /Ғ.Қайырбеков // Халық кеңесі. 1991. 7 мамыр. 4 бет.

473. Ламашев Ә. Ағартушы – әріптестер: Ы. Алтынсариннің өмір жолын, педагогикалық қызметін терең зерттеп, оның «Қазақ хрестоматиясы» шетел тілдерінде қайта бастыруға жансала еңбектенген Н.Ф. Катанов туралы / Ә. Ламашев //– Алматы. Ана тілі. – 1991. – 120 б.

474. Ремозов В. Халқын білім нәрімен сусындатқан : Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл / В. Ремозов // Коммунизм таңы. – 1991. – 28 наурыз.

475. Ілиясов Б. Ыбырайдан бүгінге дейін. Торғайдағы Ахаң, Жахаң күңдеріне орай. / Б. Ілиясов, А. Шаяхметов // Дала қоңырауы. 1991.– мамыр–4–5 б.б.

Ыбырай салған ағартушылық жолды А. Байтұрсынов, М. Дулатовтар жалғастырып, ол бүгінгі дейін жетіп отырғандығы, Ыбырай өнегесінің өрісі кеңдігі Торғай тарихымен байланыстырыла айтылады.

476. Естаев Е. «Өнер білім бәрі де оқуменен табылған»: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында / Е.Естаев // Қазақстан мұғалімі.– 1991.–7 маусым.

477. Ламашев Ә. Ы.Алтынсарин оқулары: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында Ә. Ламашев // Торғай таңы.– 1991.– 19 маусым.

478. Көпешов Б. Ұлы жол жалғасын тапты: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына / Б.Көпешев // Коммунизм таңы.– 1991.– 25 шілде.

479. Сатпаева Ш. Ұлы ағартушының атаулы еңбегі: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай. / Ш. Сатпаева // Қазақстан Коммунисті.– 1991. – №7. – 66–71 б.б.

480. Дәулетова Н. Ұлы ағартушы арманы: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл / Н. Дәулетова// Коммунизм таңы // –1991 –2,3, 6,7 тамыз.

481. Ламашев Ә. Ыбырай мұраларын зерттеу тарихынан: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 толуы қарсаңында/ Ә.Ламашев // Қазақстан мұғалімі. – 1991. – 30 тамыз.

482. Ламашев Ә. Ыбырай мектептерінің тарихынан. Ыбыра Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай / Ә. Ламашев // Торғай таңы. – 1991. – 23,24,27 тамыз.

483. Қалиев С. Кемеңгер ойшыл, ұлы ұстаз.: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына. / С.Қалиев // Қазақстан мектебі. – 1991. –№9. – 9–13 б.б.

484. Ахметжанова Ф. Ұлы ұстаздың педагогикалық жүйесі: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында / Ф Ахметжанова // Қазақстан мұғалімі. – 1991. –6 қыркүйек.

485. Омаров Б. Қазақтың тұңғыш педагогы: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай / Б.Омаров // Семей таңы.– 1991.– 6 қыркүйек.

486. Ахметжанова Ф. Ұлы ұстаздың педагогикалық жүйесі: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында / Ф. Ахметжанова. Л. Үсепбаева// Қазақстан мұғалімі.–1991.– 6 қыркүйек.

487. Ламашев Ә. Ыбырай мұралары: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай /Ә.Ламашев// Торғай таңы.– 1991.– 25 қыркүйек.

488. Жарықбаев Қ. Ұлы ұстаздың педагогикалық мұралары: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 толуы қарсаңында /Қ. Жарықбаев, С. Қалиев// Қазақстан мұғалімі.– 1991.–27 қыркүйек.

489. Сабыров Т. Қазақ халқының ұлы педагогы: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл. / Т. Сабыров // Бастауыш мектеп. 1991. № 9. 26–29 б.б.

490. Әсіпов С. Ұлы ағартушы: Ыбырай Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында / С. Әсіпов // Қазақстан мұғалімі. – 1991.–4 қазан.

Коммунизм таңы.– 1991. – 17,19,20, 23 шілде.

491. Хасанова С. Ы. Алтынсарин қоғам қайраткері:Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына /С. Хасанова // Тоғай таңы.– 1991.– 5 қазан.

492. Қауғабаева О. Ұстаздығы ұласқан ұлылыққа: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай / О. Қауғабаев // Халық кеңесі. – 1991. – 10 қазан.

493. Хасанова С. Өнерпаз өнегесі: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына. /С. Хасанова // Ана тілі. –1991. – 10 қазан.

494. Наурызбаев Б. Көрнекті ағартушы, жаңашыл педагог: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай. / Б. Наурызбаев // Алматы ақшамы. – 1991. 25 қазан.

495. Мусин С. Алғашқы халық мұғалімі: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай / С. Мусин // Қазақстан мектебі.– 1991.–№10.– 3–4 б.б.

496. Қирабаев С. Оқу–ағарту ісінің апостолы: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай / С. Қирабаев // Қазақстан мұғалімі//. – 1991.– 15 қараша.

497. Сарбалаұлы Б. «Кел ағайын, оқылық!»: Қостанайда өткен Ы. Алтынсариннің 150 жылдық мерейтойынан / Б. Сарбалаұлы // Ана тілі.– 1991.– 31 қараша.

498. Сағындықов Е. Ұлы ағартушы, ұлағатты ұстаз: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл./Е. Сағындықов// Семей таңы. – 1991. 1 – қараша.

499. Тебегенов Т. Ұстаздық парасат тағылымы: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл / Т. Тебегенов// Сыр бойы. – 1991.– 5 қараша.

500. Алтынсарин тағылымы: Әдеби–сын мақалалар мен зерттеулер.– Алматы.– Жазушы.– 1991.–384 б.

501. Қосабаев Ж. Жаңарған Торғай, жасарған Торғай. /Ж. Қосабаев//. Торғай түлектері. Шығарушылар алқасы: С.Кенжеахметов (төраға), Ж. Қосабаев, Ж. Әлжанов, А. Байжанов, Т. Көпеев, Б. Әлденов.

Торғай дуанындағы Ыбырай Алтынсарин өз қолымен салған мектептің қалпына келтірілуі жайында сөз болдады. Арқалық қаласы. 1991. – 5 б.

502. Нұрғалиев Р. Алып бәйтерек. / Р. Нұрғалиев // А. Байтұрсынов «Ақ жол» – Алматы. Жалын. 1991. 3 б.

503. Сейталиев Қ. Маман мұғалімдер даярлау туралы: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай / Қ. Сейталиев // Бастауыш мектеп.– 1991.– №10. –12–14б.б.

504. Әсіпов С. Таныс та бейтаныс ұлы ұстаз: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай. / С. Әсіпов // Қазақстан Коммунисті.–1991.–№10.– 62–71 б.б.

505. Елемесова Ж. Ғұлама ағартушы – ғалым (Ыбырай Алтынсариннің туғанына 150 жыл) / Ж. Елемесова // Алматы: МГП Шарапат. 1991.– 60 б.

506. Сабыров Т. Қазақ халқының ұлы педагогі: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл / Т.Сабыров // Бастауыш мектеп. – 1991. №9. – 26–29 б.б.

507. Наурызбаев Б. Ұстаздың ұстазы: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай / Б. Наурызбаев// Орал өңірі. – 1991. – 19 қазан.

508. Наурызбаев Б. Көрнекті ағартушы, жаңашыл педагог: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 толуына орай / Б.Наурызбаев // Алматы ақшамы. – 1991. – 25 қазан.

509. Ілиясов Б. Қазақ сахарасының қоңырауы: Ы. Алтынсариннің 150 жылдық тойына / Б. Ілиясов // Егеменді Қазақстан. – 1991. – 26 қазан.

510. Қалиев С. Кемеңгер ойшыл, ұлы ұстаз: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына / С.Қалиев // Қазақстан мектебі. – 1991. – №9. – 9–13 б.б.

511. Төлемісов Е. Ұстаздық ұлағатын кір шалмасын: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл. / Е. Төлемісов // Халық кеңесі. – 1991. – 5 желтоқсан.

512. Рахманқұлов С. Ыбырай – бізбен бірге: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл / С. Рахманқұлов// Ақтөбе. – 1991. – 7 желтоқсан.

513. Қайырбеков Ғ. Алыс та жақын қоңыраулар: Ы. Алтынсариннің Қостанайдағы күндері / Ғ.Қайырбеков // Қостанай таңы.–1991.–13 қараша.

514. Ы. Алтынсарин және денсаулық мәселесі: Ұлы ағартушының 150 жылдығына /Дайындаған М. Хакімжанова// Қостанай таңы.– 1991. – 27 қараша.

515. Шаяхметов Ш. Ағартушы – педагог, жазушы – қайраткер: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай. / Ш.Шаяхметов// Қазақстан мұғалімі. – 1991. 29 қараша.

516. Шаяхметов Ш. Ыбырай тағылымы: Республикада кеңінен аталып өткен Ы.Алтынсариннің 150 жылдық мерейтойынан кейінгі ой / Ш.Шаяхметов // Егеменді Қазақстан.– 1991.– 18 желтоқсан; Қостанай таңы. – 1991. – 25 желтоқсан.

517. Қалиев С. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық көзқарастары / С. Қалиев // Қазақ халқының тәлім–тәрбие тарихынан. – Алматы. 1992.– 161–174 б.б.

518. Ақжанова А. Ы. Алтынсариннің психологиялық көзқарастары. /А.Ақжанова // Қазақстан мектебі. –1993.– №7. – 44–45 б.б.

519. Көпешев Б. Ыбырайды не үшін кіналаймыз? /Б.Көпешев// Қостанай таңы. – 1993.–20 қазан.

520. Даданов Е. Алтынсариннің жастар тәрбиесі жөніндегі еңбектері /Е. Даданов // Қазақстан мұғалімі. – 1993. – 12 қараша.

521. Құлшанова С. Ы. Алтынсарин шығармаларындағы еңбек тәрбиесі /С. Құлшанов// Қазақстан мұғалімі. – 1994. – 21 қаңтар.

522. Аллаберген Қ., Нұсқабаев Ж. Ыбырай Алтынсарин – ағартушы, журналист, публицист /Аллаберген Қ., Нұсқабаев Ж. // Алты алаштың ардақтары. Алматы. – 1994. – 10–14 б.б.

523. Әбілқасымов Б. Абай мен Ыбырай арасындағы сабақтастық / Б. Әбілқасымов // Абай. – 1995. – №3. – 68–69 б.б.

524. Әбілқасымов Б. Ыбырай мұраларына көбірек көңіл бөлінсе: Ы. Алтынсарин туралы / Б. Әбілқасымова // Ақтөбе. 1995. – 15 шілде.

525. Сүйінкина П. Халық мұңын мұңдаған: Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында / П. Сүйінкина // Қостанай таңы. – 1995. – 31 қазан.

526. Сманова Н. Ы.Алтынсарин – ұлы ағартушы. / Н.Сманова // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1995. №11–12. – 104–106 б.б.

527. Халқымыздың адал перзенті: Ағартушы–педагогы Ы. Алтынсарин туралы / Баспаға дайындаған А.Ә. Қозыбаева // Қостанай таңы. – 1995. – 7 қараша.

528. Сүйінкине П. Ы. Алтынсарин: қалай тұру керек, қайда тұру керек? / П. Сүйінкина// Қазақстан мектебі. – 1996. – №2. – 41–42 б.б.

529. Сүйінкина П. Алтынсариннің ағартушылық идеялары / П. Сүйінкина// Қазақстан мектебі. – 1997. №1. – 59–61 б.б.

530. Қазмағамбетова З. Ы. Алтынсарин шығармаларының тәрбиелік мәні / З.Қазмағамбетова// Ұлағат. – 1997. – №1–2. – 104–114 б.б.

531. Мұсабаев Ж. Ардақ тұтар бабамыз: Ы.Алтынсарин туралы / Ж. Мұсабаев // Қостанай таңы. – 1997.– 10 қазан.

532. Сейдахметов Қ. Тереңде жатқан асыл тас: (Қазақ ағартушысы Ыбырай Алтынсариннің «Қырғыз хрестоматиясы» атты оқулық кітабы туралы) / Қ. Сейдахметов// Егемен Қазақстан.–1998. – 11 сәуір.

Авторы Қ. Сейдахметов деп берілген.

533. Әмірхамзин Қ. Қыпшақ Сейітқұл және оның ұрпақтары / Қ. Әмірхамзин // Сарыарқа.– 1999.–№1.– 37–39 б.б.

Ы. Алтынсариннің шығармасына арқау болған С. Маманұлы (1770–1830) туралы.

534. Арғынбаев Ж. Жұртқа рухани нәр берген: (Қостанай қ. Қазақтың тұңғыш ағартушысы Ы. Алтынсариннің мемориалдық мұражайы туралы) / Ж. Арғынбаев // Түркістан. – 1999. – 21 шілде.

535. Қалиев С. Ы. Алтынсарин мен А. Байтұрсыновтың ағартушылық идеялар үндестігі. /С. Қалиев, Г. Рысбекова // Ұлағат. 2000. – №1. – 3–11 б.б.

536. Даналар туралы әңгімелер. / құрастырған П. Жаманқұлова / Алматы. – 134 б.

537. Даумова Н. Алтынсарин және білім проблемалары: (Ұлы ұстаздың айтқан қағидалары жайында / Н. Даумова // Қазақстан мұғалімі. – 2001. – 23 қаңтар.–4 б.

538. Қалиев С. Теріс ұғым тумағаны мақұл: (Ағартушы туралы айтылған теріс ұғымдар жайында.) / С. Қалиев // Абай. 2001.– №3.

539. Елікбаев К. Ұлы ағартушының педагогикалық мектебі: (Ы. Алтынсариннің дәстүрін жалғастырушылар туралы) / К. Елікбаев // Қазақстан мектебі.– 2001.–№3.– 59–61 б.б.

540. Төкенов Ж. Ыбырай мұрасы қалай зерттелуде? (Ұлы ағартушы . Алтынсариннің туғанына 160 жыл толуына орай. / Ж. Төкенов // Қостанай таңы. – 2001. – 22 наурыз.

541. Қайдарова А. Қазақ ағартушыларының болашақ мамандарының кәсіби қызығушылығын қалыптастыруға арналған педагогикалық идеялары. / А. Қайдарова// Ұлт тағылымы. – 2001. –№6. – 31–32 б.б.

542. Нұрышева Г. Адамгершілік – Ы. Алтынсарин философиясының негізі. / Г.Нұрышева // Қазақстан жоғары мектебі. – 2001. – №6 – 65–72 б.б.

543. Сүйінкина П. Ыбырай – білім саласының саңлағы: (Ы. Алтынсариннің туғанына 160 жыл толуына орай) / П. Сүйінкина // Қазақстан мектебі. 2001. – №7. – 65 б.

Ыбырай Алтынсариннің туғанына – 160 жыл / Бастауыш мектеп // – 2001. №11. – 3 б.

544. Табылдиев Ә. Ы. Алтынсариннің этнопедагогикалық еңбектері / Ә. Табылдиев // Бастауыш мектеп. – 2001. – №11. – 13–15 б.б.

545. Құсайынов А. Қазақстан білім беру жүйесіндегі Ы. Алтынсариннің орны / А. Құсайынов // Бастауыш мектеп. – 2001. – №11. – 4–5 б.б.

546. Миразова А. Ы. Алтынсарин және мектептегі білім мен тәрбие / А. Миразова // Бастауы мектеп.–2001. №11. 22–24 б.б.

547. Қалиев С. Ы. Алтынсарин – Қазақстандағы оқу–ағарту ісінің апостолы, ұлы педагог, демократ, ағартушы / С. Қалиев // Бастауыш мектеп. – 2001. №11. – 6–9 б.б.

548. Миразова А. Адам рухы шыңдарының бірі: (Ұлы ағартушы, педагог Ы. Алтынсариннің туғанына 160 жыл) / А.Миразова // Қазақстан мұғалімі. – 2001. – 21 қараша (№36–37). – 3 б.

549. Жадрина М. Ы. Алтынсарин және қазіргі оқулық мәселесі / М. Жадрина // Бастауыш мектеп.–2001.–№11. –10–12 б.б.

550. Шәмшатұлы И. ХІХ ғасырдағы қазақ даласының қоңырауы: (Ағартушы, ғалым Ы. Алтынсарин туралы) / И.Шәмшатұлы // Алматы ақшамы. – 2001. – 10 қараша, – 2 б. 13 қараша (№129). – 2 б.

551. Әмір–Хамзаұлы Қ. Даланың дара ұстазы (Ыбырай Алтынсариннің туғанына 160 жыл толуына орай) / Қ. Әмір–Хамзаұлы // Арқа ажары. – 2001. – 15 қараша.

552. Жүсіп Н. Ыбырай Алтынсариннің ажалы неден болды?: (Алтынсариннің туғанына 160 жыл) / Н. Жүсіп // Жас алаш. – 2001. – 1 қараша № 131).–1 б.

553. Рысбекова Г. Ы. Алтынсариннің ағартушылық идеясын жалғастырушы ізбасарлары / Г. Рысбекова // Бастауыш мектеп.– 2001.–№11.– 15–19 б.б.

554. Оспанұлы С. Ыбырай мен Ахмет. / С. Оспанұлы // Қостанай таңы. – 2002. 19 наурыз.

555. Қасенов С. Қазақ ағартушы– ойшылдарының дүниетанымдық мұралары /С. Қасенов// Биология, география және химия. – 2002.– №3–4, – 18–23 б. б. Библиографиялық 4 атау. Шоқан, Ыбырай, Абай мұралары негізінде талданған.

556. Тауықбаева Б. Білім беруді ізгілендірудегі Ыбырай мұрасының маңызы / Б. Тауықбаева // Қазақ тілі және әдебиеті. – 2002. №4 – 8–13 б.б..

557. Оспанов С. Ыбырай мен Ахмет (Байтұрсынов) /С.Оспанов// Саясат.– 2003. – №2. – 13–15 б.б.

558. Қалиев С. Ағарту ісінің апостолы: Ы. Алтынсарин туралы / С.Қалиев // Қазақстан мұғалімі. – 2002. – 28 қыркүйек. – 3 б.

559. Сайлауова Н. Даналардың тәрбиелік ілімдері – ғасырлар тоғысында / Н. Сайлауова // Ұлттық тағылым – Достояние нации. – 2003. – №4. – 86–90 б.б.

560. Ташметова Т. Ыбырай шығармалары– орыс тілді аудиторияда / Т. Ташметова// Қазақстан мектебі. – 2003. – №5. – 3738 б.б.

561. Құтпанбаев Ә. Ыбырай Алтынсариннің еңбекке көзқарасы. 1960 жылдан кейінгі еңбек тәрбиесі / Ә. Құтпанбаев // Мектептегі технология. – 2003. – №5. 3–5 б.б.

562. Меңдібай С. Ұлы Ыбырайдың ұлы шәкірті – Спандияр Көбеевтің 125 жылдығына арналған мерейтой / С. Меңдібай // Қостанай таңы. – 2003. – 21 қазан.

563. Әлібаев Қ. Ыбырай Алтынсарин – ұлы ағартушы, педагог / Қ. Әлібаев // Сарыарқа самалы. 2003. 25 қазан. – 4 б.

564. Бөкенбаева Э. Қазақ әліппесінің негізін қалаған: Ы. Алтынсарин 162 жаста / Э. Бөкенбаева // Дала мен қала. – 2003.–7 қараша. №18. 16 б.

565. Толықбаев К. Тарихи мектеп тағылымы: Ұлы ағартушы Ы. Алтынсарин негізін қалаған мектепке – 125 жыл. Ырғыз ауданы әкімінің баяндамасы / Қ. Толықбаев, дайындаған Ә. Оралбай / Ақтөбе. 2004. 16 қыркүйек. – 8–9 б.б.

566. Оспанұлы С. Алтынсарин айналасындағы адамдар. (Н. Ильминский, Ғ. Балғынбаев) / С. Оспанұлы // Қостанай таңы. –2004. 10 желтоқсан– 4 б., 14 желтоқсан – 5 б., 21 желтоқсан – 6 б., 22 желтоқсан – 5 б.

567. Оспанов С. Алтынсарин айналасындағы адамдар: 6. Яков Петрович Яковлев (Орынбор бекінісінің бастығы, полковник) /С Оспанов// Қостанай таңы. – 2004. – 22 желтоқсан. 7 б.

568. Қалиұлы С. Ұлы ағартушы– педагогты еске алып отыру азаматтық парызымыз: Ы. Алтынсарин туралы / С. Қалиұлы // Білім– Образование. 2005. – №1 (19). – 10–13 б.б.

569. Оспанұлы С. Ыбырай мен Абай / С.Оспанұлы // Абай. – 2005. № 1. 72–76 б.б.

570. Ысмағұл Ж. Ыбырай мен Абай әдебиетіміздегі ағартушылық реализм дәстүрінің бастауында / Ж. Ысмағұлов// Кітапхана әлемі – Мир билиотеки.– 2005. – №3. – 35–37 б.б.

571. Нұржанов Ж. Ы. Алтынсарин тағылымдары – қазақ елінде оқу–ағарту саласында мәдени мұраның бастауы / Ж. Нұржанов // Қостанай мемлекеттік университетінің көпсалалы журналы – Многопрофильный научный журнал Костанайского гос. университета им. А. Байтурсынова. – Қостанай. – 2009. – №3.– 57–61 б.б.

572. Айтқазина Ш. Ы. Алтынсарин қазақ мәдениетінің қолбасшысы. / Ш. Айтқазина // Бала тәрбиесі. – 2009. №4. – 33–34 б.

573. Әбуов. Б. Қазақтың тұңғыш педагогы: Ы. Алтынсарин туралы. / Б.Әбуов // Қазақстан мектебі.. – 2005.№4.– 65–67 б.б.

574. Ахметжанова К. Жеке адамның қоғам дамуына тигізетін әсері К. Ахметжанова // Қазақстан жоғары мектебі. – Алматы. 2005. – №4. – 274 б.

Қазақ халқының мақал–мәтелдерінде, қанатты сөздерде әр уақытта жеке тұлға, мінез–құлықтағы айырмашылық, адамгершілік қасиеттері ерекше орын

алатыны, әсіресе ойшыл Ы.Алтынсарин адамды танып– білуде осындай ерекшеліктерге көңіл бөліп, мән бергені айтылады.

575. Қалиев С. С. Көбеев – ұрпақ тәрбиелеу жолында Ы. Алтынсариннің ағартушылық идеяларын жалғастырушы. / С. Қалиев, А. Дарханова // Бастауыш мектеп. – 2005.–№6. – 10–13 б.б.

576. Қалматаева А.М. Қазақтың ұлы педагогтарының педагог даярлау проблемасы туралы ой–пікірлері / А.М. Қалматаева// Бастауыш мектеп. – 2008.– №7/8. – 30–33 б.б.

577. Ысқақов Т. Ұлтқа болған ұлағат: Алаштың арыстары – Ы.Алтынсарин, С. Мұқанов, М. Әуезовтердің ұлттың ұлт болып қалыптасуына жасаған еңбектері жайлы / Т.Ысқақов // Астана хабары. – 2005 ж. 28 шілде.

578. Әмірхамзин Қ. Қыпшақ Сейітқұл және оның ұрпақтары / Қ. Әмірхамзин // Сарыарқа.– 1999.–№1.– 37–39 б.б.

Ы. Алтынсариннің шығармасына арқау болған С. Маманұлы (1770–1830) туралы.

579. Арғынбаев Ж. Жұртқа рухани нәр берген: (Қостанай қ. Қазақтың тұңғыш ағартушысы Ы. Алтынсариннің мемориалдық мұражайы туралы) / Ж. Арғынбаев // Түркістан. – 1999. – 21 шілде.

580. Ысмағұлов Ж. Қос бәйтерек: Абай мен Ыбырайдың ішкі үндестігі хақында бірер сөз. / Ж. Ысмағұлов // Егемен Қазақстан. – 2005. – 13 желтоқсан.

581. Мулюкова Б. Ы. Алтынсарин шығармаларындағы әдептілік тақырыбы / Б. Мулюкова // Қазақ және әлем әдебиеті – Казахская и мировая литература. – 2006. – №1. – 15–16 б.б.

582. Ысмағұлов Ж. Ыбырай Алтынсарин: Қазақтың ұлы ағартушысы, көрнекті қоғам қайраткері, ғалым этнографтың туғанына 165 жыл. / Ж. Ысмағұлов // Жаңа Сарыарқа. – 2006. №2. – 3–16 б.б.

583. Ахметжанова К. Ұлттық салт–дәстүр мәдениеті: Ы Алтынсариннің еңбектеріндегі әдет – ғұрып, салт – дәстүр туралы / К. Ахметжанова, Ж. Муслимова// Ақиқат. – 2006. – № 4.– 71–75 б.б.

584. Исабаева Б. Ұстаздығы ұласқан ұлылыққа: Портрет кеші / Б. Исабаева // Мектеп кітапханасы – Библиотека в школе. – 2006. – №6. – 17–19 б.б.

Ыбырай Алтынсаринге арналған.

585. Ысмағұлов Ж. Аударма айшықтары / Ж. Ысмағұлов // Абай: даналық дәстүрі. – Алматы «Өнер» баспасы., 2007. – 226 б.

Ұлттық әдебиетте, оның ішінде қазақ поэзиясында көркем аударманы тұңғыш енгізген ізашар Ыбырай Алтынсарин екендігі айтылады.

586. Әбиев Ж. Қазақ ағартушыларының ой–пікірлерінің қалыптасуы және дамуы / Ж. Әбиев// Педагогика тарихы. – Алматы: дарын, 2006. – 295–397 б.б.

Қазақ ағартушыларының философиясы /құрас. Ғабитов Т.Х. Барлыбаева Г.Г. аударған: Ғабитов Т., Ильясова Ж., Әбішев Қ. Астана. Аударма. 2007.– 472 б.б.. 20,5 см. – (Қазақ халқының философиялық мұрасы. 20 томдық. 10-шы том).

587. Оспанов С. Алтынсариннің айналасындағы адамдар. / С.Оспанұлы // Қостанай. Шапақ. 2006. – 295 б.

588. Ыбырай Алтынсарин / Қазақ әдебиетінің тарихы// 10 томдық.– Алматы. 2006.–Т-5. : XIX ғасырдың екінші жартысы (1850–1889).– 259–281 б.б.

589. Әбиев Ж. Қазақ ағартушыларының ой–пікірлерінің қалыптасуы және дамуы / Ж. Әбиева // Педагогика тарихы. – Алматы: Дарын, 2006. – 295–397.

590. Кенжеахметұлы С. Ұлттың ұлы ұстазы. / С.Кенжеахметұлы // Қостанай таңы. – 10 қазан.

591. Кенжеахметұлы С. Ұлы ағартушы: Ыбырай Алтынсарин «Кел, балалар, оқылық!» деп бүкіл қазақ даласына ұран тастаған ұстаз. / С. Кенжеахметұлы // Астана хабары. – 2006. – 14 қазан. (№176–178). – 18 б.б.

Қазақ ағартушыларының философиясы / құрастырғандар: Ғабитов Т.Х. Барлыбаева Г.Г. аударғандар: Ғабитов Т., Ильясова Ж., Жамалова Қ., Әбішев Қ. // Астана: Аударма, 2007. – 472 б. 20,5 см. (Қазақ халқының философиялық мұрасы. 20 томдық. 10-шы том. Мәдени мұра бағдарламасы.

592. Өмірбекова М. Ыбырай Алтынсарин – ағартушы, ұстаз. / М. Өмірбекова // Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде – Казахский язык и литература в русской школе. – 2007. №2. – 28–32 б.б.

593. Берлібаев Б.Т. XIX ғасырдағы қазақ ағартушы ойшылдарының ұлттық тарихи білімді дамытуға қосқан үлесі / Б.Т. Берлібаев // XX ғасырға дейінгі ұлттық тарих білімінің ғылыми–теориялық негіздері. – Алматы. 2007. – 139–158 б.б.

594. Қирабаев С. Ұлы ағартушы – демократ, педагог. / С.Қирабаев // Көп-томдық шығармалар жинағы. Алматы. Қазығұрт. 2007. Т 5. 43–54 б.б.

595. Өмірзақова Г. Ғалым–этнограф және публицист / Г. Өмірзақова // Қазақ тарихы. – 2007. – 92–94 б.б.

596. Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық философиясы. /Қазақ ағартушыларының философиясы: Жиырма томдық. – Астана.: Аударма, 2007. – Т–10. – 211–269 б.б. («Қазақ халқының философиялық мұрасы», серия).

597. Сұранчин Ж.Т. Ы. Алтынсарин шығармашылығы / Ж.Т. Сұранчин // 45 минут. – 2007. № 11–12. – 45–47 б.б.

598. Ыбырай Алтынсарин (1841–1889) Жетісу. – 2007. 8 желтоқсан. 7 б.

599. Қалиев С. Алтынсарин (1841–1889) / С. Қалиев // Білім–Образование. 2008. – №2.–53–55.

600. Қалиев С. Ахмет Байтұрсынов (1873–1937) / С. Қалиев // Білім – Образование. 2008. – №2. 56–57 б.б.

601. Жүнісова А.Ж. Таза бұлақ. Ы. Алтынсарин /А. Жүнісова // Қазақ және әлем әдебиеті–Казахская и мировая литература. – 2008. – №2–3. – 24–26 б.б. Ана тілі сабағында Ыбырай Алтынсарин жайында.

602. Адаева А.Д. Алтынсарин және еңбек тәрбиесі /А.Адаева // Қостанай мемлекеттік педагогикалық институтының Жаршысы – Вестник Костанайского государственного педагогического института.– 2008. №3. –12–15 б.б.

603. Қалматаева А.М. Қазақтың ұлы педагогтарының педагог даярлау проблемасы туралы ой–пікірлері. /А.М. Қалматаева// Бастауыш мектеп.–2008.–№7/8. 30–33 б.б.

604. Сейталиев Қ. Қазақ педагогикасының тарихы / Қ. Сейталиев// Педагогика тарихы. – Алматы. Білім., 2008. – 194–402 б.б.

605. Орта ғасыр дәуірінен бүгінге дейін аралық қамтылған және қазақ ағартушылары жайлы.

606. Бекболатұлы Ж. Салауатты өмір деңгейі / Ж. Бекболатұлы // Отбасы және денсаулық. – 2008. – №9. – 10–11 б.б.

Салауатты өмір салтына байланысты бізге дейінгі қазақ даласындағы оқу және тәрбие беру жөніндегі деректерден.

607. Оспанұлы С. Алтынсариннің айналасындағы адамдар. Әкелі–балалы Алдиярөвтар. / С. Оспанұлы // Қостанай таңы. 2008. 14 қазан. №216. 4 б.

608. Ыбырай Алтынсарин шапағаты тиген, революцияға дейін оқыған қазақ қыздары туралы.

609. Ахат Қ.З. Ы. Алтынсарин идеялары негізінде үздіксіз білім бере отырып, болашақ ұстаз дайындау. / Қ.З. Ахат// Қазақстан кәсіпкері – Профессинал Казахстана. 2008. – №12. – 26–27 б.б.

Авторы Қостанай педколледжінің меңгерушісі.

610. Қайырова С. Қырандар қанат қаққан қара шаңырақ. / С. Қайырова// Жас өркен–Қостанай. – 2009. №5. – 4–5 б.б.

Дарынды балаларға арналған Ы.Алтынсарин атындағы мектеп–интернат тарихынан.

611. Абрашева Ә. Ұлы ұстазға жаңаша көзқарас. / Ә.Абрашева // Ізденіс. Гуманитарлық ғылым секциясы.– Поиск. Серии гуманитарных наук. – 2009. №2. – 273–277 б.б.

612. Оспанов С. Ыбырай құпиясы /С.Оспанов// Қазақ. – 2009. – 6 ақпан (№6). – 8 б.

613. Кертаева Г.М. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық ой–пікірлерінің деонтологиялық негіздері. / Г.М. Кертаева // Білім әлемінде.– В мире образования. – 2009. –№2.– 18–20 б.б.

614. Шүкірұлы С. Ыбырай Алтынсарин. /С. Шүкірұлы// Қазақстан – ZAMAN. – 2009 – 16 сәуір.

615. Есжанов С. Ыбырай Алтынсарин: Халықтан ұял, құдайдан қорық / С.Есжанов // Ақиқат. – 2009. – №11. – 102–104 б.б.

616. Сүйінкина П. Б. Ы. Алтынсариннің ұстаздық қызметі: маңызы және қазіргі білім беру ісімен үндестігі. / П.Б. Сүйінкина // Білім ИНФО. – 2009. – №12. 6–7 б.б.. библиогр.: 5 атау.

617. Жиентаева Б.Ж. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық көзқарастары / Б.Ж. Жиентаева // «Ыбырай Алтынсарин және білімінің қазіргі мәселелері». Жалпы редакциясын басқарған Қоңратбай Т.Ә. п.ғ.к. доцент. Астана. «Ы. Алтынсарин» ҚҚ 2009. – 55–59 б.б.

618. Асылбекова М.П. Ыбырай Алтынсарин шығармаларындағы жеке тұлға мәселесі. / М.П. Асылбекова // «Ыбырай Алтынсарин және білімінің қазіргі мәселелері». Жалпы редакциясын басқарған Қоңратбаева Т.Ә. – п.ғ.к.– доцент. Астана. «Ы. Алтынсарин» ҚҚ 2009. – 43–46 б.б.

619. Албытова Н.П. Ы. Алтынсарин шығырмаларындағы рухани тәрбиенің орны / Н.П. Албытова // «Ыбырай Алтынсарин және білімінің қазіргі мәселелері». Жалпы редакциясын басқарған Қоңратбай Т.Ә. – п.ғ.к. – доцент. Астана. «Ы. Алтынсарин» ҚҚ 2009. – 24–28 б.б.

620. Айтқазынова Ш. Ы. Алтынсарин қазақ мәдениетінің қолбасшысы. / Ш. Айтқазынова// Бала тәрбиесі. – 2009. №4. – 33–34.

Ыбырай Алтынсариннен кейінгі ағартушы педагог, сөз құдіретін танытқан Ахмет Байтұрсынұлы екені айталады.

621. Қолдыбаев С. Ұстаздардың ұстазы / С.Қолдыбаев // Жас өркен–Қостанай. – 2009. – №5. – 2–3 б.б.

Ағартушы, педагог Ы. Алтынсарин туралы.

622. Қоңыратбаева Т. Білімді бағаламағанның болашағы беймәлім / Т. Қоңыратбаева; әңгіме. Н. Жәрімбетова// Егемен Қазақстан.– 2009.– 24 маусым (№ 214/ 217).– 14 б.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің педагогика кафедрасы доцентінің Ы. Алтынсарин бабамызды тану төңірегіндегі сұхбатынан.

623. Қайырова С. Қырандар қанат қаққан қара шаңырақ. / С. Қайырова // Жас өркен–Қостанай. – 2009. №5. – 4–5 б.б.

Дарынды балаларға арналған Ы.Алтынсарин атындағы мектеп–интернат тарихынан.

624. Оспанұлы С. Қазақтың қос алабы бірін–бірі білген бе? Ғабдолғани Болғанбаев – Ыбырай ізбасары. / С.Оспанұлы // Алтын ұям мектебім. Мектептің 125 жылдық мерейтойына арналады. Қостанай. 2009. – 58–73 б.б.

625. Әбсадықов А. Ы. Алтынсариннің ағартушылық өнегесі және Ахмет Байтұрсынұлы. /А. Әбсадықов // Қостанай таңы. – 2009. 27 қазан. 4 б.

626. Сыдықов Ә. Оқу, жазудың психологиялық негіздері; Ы. Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметі / Ә. Сыдықов // Қазақтың тәлімдік ойлар антологиясы. Құрастырған: С. Қалиев, К. Аюбай. Алматы. 2009. – 148–150 б.б.

627. Бақтыбаева А. Ыбырай Алтынсариннің тілдік дағдыны жетілдіру технологиясы /А. Бақтыбаева // Педагогикалық ғылыми мұра. – Алматы. Ан Арыс., 2009. – 62–68 б.б.

628. Сүйінкина П. Ы. Алтынсарин ұстаздық қызметінің маңызы және қазіргі білім беру ісімен үндестігі. / П. Сүйінкина// Мұғалім және қоғам. – 2009. – №1. – 23–25– б.б.

629. Мұсаев Р. Ы. Алтынсарин педагогикасының негізгі принциптері / Р. Мұсаев// Білім–Образование. – 2009. – №1 37–39 б.б. – Библогр.: 6 атау.

630. Дерипсалдина Г.М. Ы. Алтынсарин – Халық педагогикасы идеясының негізін қалаушы / Г.М. Дерипсалдина // Қостанай мемлекеттік университетінің көпсалалы ғылыми журналы. – Костанайский гос. университет им. А. Байтұрсынова. Многопрофильный научный журнал. – Қостанай, 2009. – №3.68–71 б.б.

631. Мұсаев Р. Ы. Алтынсариннің ұстаз тұлғасы туралы идеяларының маңызы / Р.Мұсаев // Қазақстан мектебі. – 2009. – №3. – 42–45 б.б.

632. Нұрғазин С. Ыбырай жаққан шырақ /С.Нұрғазин// Жас өркен –Қостанай. – 2009.№5. 7 б.Қазақ даласында тұңғыш ашылған мектепке – 145 жыл.

633. Жәрімбетова Н. Тағдыры кермек тау тұлға: Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсариннің өмірі туралы ел аузында қалған әңгімелер / Н. Жәрімбетова / Сыр бойы. – 2009. – 30 мамыр. 7 б.

634. Жәрімбетова Н. Тағдыры кермек тау тұлға / Н. Жәрімбетова // Егемен Қазақстан. – 2009. – шілде. (№250/253). – 10 б. Ұлы ағартаушы Ы. Алтынсариннің өмірі туралы ел аузында қалған әңгімелер.

635. Педагогика ғылыми мұра: Дәстүрлі әдіс және жаңа технология / ҚР Білім және ғылым министрлігі, Абай атындағы Ұлттық педагогикалық ун–ті. – Алматы: Ан Арыс. 2009. – 120 б.; 20 см.

636. Қартабаева А.Т. Ыбырай тағылымы және бүгінгі ыбырайтанушылардың қайсыбір мәселесі / А.Т. Қартабаева // ҚазҰУ Хабаршысы. Филология сериясы–Вестник КазНУ. Серия филологическая. – 2009. – №5–6. – 246–253 б.б.

Қазақ балалар әдебиетінің негізін салушы Ыбырай мен Абайдың шығармашылық бітіміндегі үндестік, Н.И. Ильминскийге жазған хаттарының мәнісі, іріктеп оқытқан оқу құралдары жайында.

637. Темирханова Қ. Ы.Алтынсарин көзқарасының уақыт талабымен үндесуі / Қ.Темирханова // Бастауыш мектеп.2009. – №10. – 68–69 б.

638.Бақтиярова Ә. Ы. Алтынсарин еңбектеріндегі адамгершілік тәрбиесі /Ә. Бақтиярова// Бастуыш мектеп. – 2010. – №1. – 10–11 б.б.

639. Оразбекұлы Қ. Жастарға Яссауи, Абай, Ыбырай неден қашық болуды өсиет етті? / Қ. Оразбекұлы// Әділ сот. – №1. – 11–12 б.б.

640. Төлегенұлы Б. Алаш ардақтылары бірі–бірімен араласпаған ба?: Тарихимызда ескерілмей қалып жатқан кейбір жайыттар туралы. / Б. Төлегенұлы // Заң газет. – 2009. – 13 тамыз. (№ 122). – 1 б.

641. Манаспаев М. Ыбырай салған ізбенен / М. Манаспаев // Ел. – 2009. – 1 желтоқсан. (№47). – 5 б.

Ы.Алтынсарин атындағы Арқалық мемлекеттік педагогикалық институты жайында.

642. Қартабаева А.Т. Ыбырай Алтынсарин туындыларындағы ұлттық құндылықтар /А.Т. Қартабаева // Қаз. ҰУ. Хабаршысы. Филология сериясы–Вестник КазНУ. Серия филологическая. – 2010. – №1/2. – 245–253 б.б.

643. Құлахметова А. Ыбырай Алтынсарин шығармаларындағы еңбек тәрбиесі /А. Құлахметова, Р.А. Скакова// Әлеуметтік педагог – Социальный педагог. – 2010.–№3. – 12–13 б.б.

644. Мәметқазыұлы Қ. Ұлтымыздың ұлы ұстаздары: Ы. Алтынсарин мен А. Байтұрсынұлы мектеп оқушыларына кезінде Ленинді дәріптегеннен артық ұлықталуы тиіс / Қ. Мәметқазыұлы // Қазақ. – 2010. – 17–24 қыркүйек. (№ 38/39). 4 б.

645. Жунусова А.Ж. Ыбырай Алтынсариннің тәлім – тәрбиелік мұралары / А.Ж. Жунусова// 12 жылдық білім беру–12 летнее образование. – 2010. – №10. – 59–61 б.б.

646. Абикеева А.Д. Қазақ ағартушысының ой–пікірлері /А.Д.Абикеева // Қазақстан мектебі. – 2010. – №10. – 28–34 б.б.

647. Мақсұтбаева Қ.Б. Ы.Алтынсариннің ұлттық білім берудегі ұстанымдарын ақпараттық–коммуникациялық технологиялар арқылы дамыту / Қ.Б. Мақсұтбаева// 12 жылдық білім беру – 12 летнее образование. – 2010. – №10. – 47–50 б.б.

648. Нұртазина А.Қ. Ыбырай Алтынсариннің көзқарастары /А.Қ. Нұртазина// 12 жылдық білім беру – 12 летнее образование. – 2010. – № 11. – 21–24 б.б.

649. Қайырбеков Ә. Ыбырай мұрасына ықылас немесе С. Мұқановтың Ы. Алтынсарин туралы ой–пайымдары. / Ә. Қайырбеков// Қостанай таңы. 2011. – 23 қараша.

650. Дайырбаев Ә. Графика және оның түрлері немесе Ы. Алтынсарин негізін салған қазақ латыншасынан басқа жазудың керегі жоқ / Ә. Дайырбаев// Жас қазақ үні. – 2010. – 4–10 желтоқсан. (№47/78) – 8 б.

651. Қазақ ағартушыларының философиясы / Т. Ғабитов// Қазақ философиясы: Оқу құралы. – Алматы. – 2010. – 83–131 б.б.. Сәбитов А. Ыбырайды ұрпағына қалай танытамыз?

Ы. Алтынсариннің шығармаларын терең толығырақ зерттеу мәселелері жөнінде. / А.Сабитов // Семей таңы. – 1992. – 28 наурыз.

Қазақстан мектебі. – 1992. – №12. – 70–73 б.б.

652. Әділғазы Р.Б. Ыбырай Алтынсарин шығармаларының тәрбиелік мәні. / Р.Б. Әділғазы// Әдіскер–Методист. – 2010.–№1.– 27–29 б.б.

653. Ахат Н. Ұлы Ыбырай ұлағаты һәм тілдерді оқыту тауқыметі / Н. Ахат// Білім – Образование. – 2010.№6. – 41–44 б.б.

654. Ильясова А.Н. Ә. Сыдықов және Қазақстан педагогика тарихының дамуы жөнінде. /А.Н. Ильясова. Б.Б. Атабекова/ Абай атындағы ҚазҰПУ–нің хабаршысы. Бастауыш мектеп және мәдениеті сериясы–Вестник КазНПУ им. Абая. Серия Начальная школа и физическая культура. – 2010. – №4. – 5–7 б.б.

«Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметі» еңбегінің маңызы туралы.

655. Сүйінкина П. Ы. Алтынсарин – кәсіптік білім беру ісінің негізін салушы / П. Сүйінкина // Қазақстан кәсіпкері – Професионал Казахстана.– 2010.– №4. – 37–39 б.б. Библиогр.: 4 атау.

656. Сүлейменова А.Ө. Білім беруді ізгілендірудегі Ыбырай дәстүрі / А.Ө Сүлейменова // Педагогика мәселелері – Вопросы педагогики. – 2010. – №4. – 4–8 б.б.

657. Абдуллина А. Дәстүр сабақтастығы: Ы. Алтынсариннің «Бай баласы мен жарлы баласы» әңгімесіндегі халықтық педагогика негіздері туралы / А. Абдуллина // Қазақстан мектебі. – 2010. №10. 28–34 б.б.

658. Қартабаева А.Т. Ыбырай Алтынсарин туындыларындағы ұлттық құндылықтар./А.Т. Қартабаева// ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы. 2010. – №1/2. – 245–246 б.б.

659. Исмагилова Г.О. Ы.Алтынсариннің шығармалары – тәлім мен тәрбиенің алтын дінгегі. / Г.О. Исмагулова // 12 жылдық білім беру – 12-летнее образование. – 2010. – №11. – 68–71 б.б. – Библиограф.: 6 атау.

660. Иманбаева Д.Ә. Ұлы ағартушы, ұстаз – Ыбырай Алтынсарин / Д. Ә. Иманбаева// 12 жылдық білім беру–12 летнее образование. – 2010. №9. – 32–35 б.б.

661. Ахат Н.А. Ұлы Ыбырай ұлағаты. / Н.А. Ахат // 12 жылдық білім беру – 12 летнее образование. 2010. – №11. – 18–21.

Ұлы педагог Ы.Алтынсариннің мұралары мен идеялары хақында.

662. Абдуллина А. Дәстүр сабақтастығы: Ы. Алтынсариннің «Бай баласы мен жарлы баласы» әңгімесіндегі халықтық педагогика негіздері туралы /А. Абдуллина // Қазақстан мектебі. – 2010. №10. 28–34 б.б.

663. Абикеева М. Қазақ ағартушысының ой–пікірлерінен / М. Абикеева // Қазақстан мектебі. – 2010. № 10. 28–34 б.б.

664. Амирканова Т.Т. Білім беруді дамытудағы Ыбырай мен Абайдың философиялық – педагогикалық мұраларының рөлі /Т.Т. Амирканова// 12 жылдық білім беру – 12 летнее образование. – 2010. – №10. 55–58 б.б.

665. Қартабаева А.Т. Ыбырай Алтынсарин туындыларындағы ұлттық құндылықтар./А.Т. Қартабаева // ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы. 2010. –№1/2. – 245–246 б.б.

666. Тұрлығұл Т.Т. Ыбырай Алтынсарин және қазақ тарихын оқыту мәселелері / Т.Т. Тұрлығұл// 12 жылдық білім беру – 12 летнее образование. – 2010.– №9 – 29–31 б.б.

667. Исмагулова Г.О. Ы.Алтынсарин шығармалары – тәлім мен тәрбиенің алтын дінгегі. / Г.О. Исмагулова// 12 жылдық білім беру–12-летнее образование. – 2010. – №11. – 68–71 б.б. – Библиограф.: 6 атау.

668. Бижанова Ғ. Ы. Алтынсарин көрегендігі – тұлғаның қалыптасуын болашаққа бағыттау / Ғ. Бижанова// Қазақстан мектебі. – 2011. – №2. – 23–27 б.б.

Ыбырай Алтынсарин туралы.

669. Нұрғалиева Д.Ә. Ыбырай шығармашылығындағы ұлттық ұлағат /Д.Ә. Нұрғалиева, Б.А. Әрінова// Педагогика және психология.– Педагогика и психология. (КазНПУ им. Абая). – 2011. – №3. – 93–96 б.б. Ы. Алтынсариннің 170 жылдығына орай.

670. Жақсанов О. Қазақтың Алтын ғасыры Алтынсариннен басталады /О.Жақсанов// Алтын орда//. – 2011. – 30 маусым. (№ 26). – 19 б.

671. Күнпейіс Ж. Кәсіптік білім берудің оқыту мазмұны мен мүмкіндіктері / Ж. Күнпейіс //Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. Гуманитарлық ғылымдар сериясы. Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің баспасы. 2011. – 36 б.

672. Оспанов С. Тұңғыш / С.Оспанов // Жас өркен – Қостанай. – 2011. №6. – 7б.

Ұлы ағартушы Ы.Алтынсариннің туғанына 170 жыл.

673. Қалиев С. Ы. Алтынсарин –қазақстандағы оқу–ағарту ісінің апостолы, ұлы педагог, демократ, ағартушы. /С. Қалиев// Бастауыш мектеп. – 2011. № 11. –6–9 б.б.

674. Айталы А. Ыбырайдың заманы мен амалы. / А. Айталы // Ақтөбе. – 2011. Қараша. (№133–134) 11–12 б.б. Ы. Алтынсариннің 170 жылдық мерейтойына орай.

675. Халитова И. Алтынсариннің еңбек және имандылық тәрбиесі туралы пікірінің сабақтастығы. / И. Халитова, А. Құлахметова// Ұлты тағылымы – Достояние нации. – 2011. – №1–21–24 б.б.

676. Оспанов С. Алғашқы қазақ ақын–публицистері шығармашылығындағы ағартушылық идеясы /С. Оспанов// Қазақ ақындарының публицистикасы. Монография. – Астана. Фолиант, 2011. – 15–57 б.б.

677. Шалтенова К.Г. Абай Құнанбаев пен Ыбырай Алтынсариннің шығармаларындағы адамгершілік, имандылық мәселелері / К.Г. Шалтенова // Білім–ИНФО. – 2011. №1/2. – 72–74 б.б.

678. Әбілқасимова К. Ұмытылмас сабақтар / К. Әбілқасимова // Қазақстан жоғары мектебі – Высшая школа Казахстана. – 2011 №3. – 56–60 б.б. Әдебиет пәні сабағына Ы. Алтынсариннің оқыту үрдісін пайдалану.

679. Дүйсен С.Ж. Ыбырай Алтынсарин қазақ тарихындағы көрнекті тұлға /С.Ж. Дүйсен// Мемлекет тарихы–История государства. – 2011. – №459–63 б.б.

670. Ғалиева Б. Дарынды балаларға қазақ тілін сапалы оқытуда Ы.Алтынсариннің қазақ балаларына орыс тілін оқытуда пайдаланған оңтайлы әдістерін басшылыққа алу / Б. Ғалиева // 12 жылдық білім беру – 12 летнее образование. 2011. – №4. – 12–17 б.б.

671. Мұстафина М.Ә. Ыбырай Алтынсарин өлеңдеріндегі табиғат көрінісін оқытудағы пәнаралық байланыс /М.Ә. Мұстафина// Абай атындағы Қаз ҰПУ-нің Хабаршысы. Педагогика ғылымдары сериясы – Вестник Каз НПУ им.ү Абпя. Серия пед. науки. – 2011. – №4. – 66–69 б.б.

672. Мұстафина М.Ә. Ы. Алтынсариннің шығармаларындағы адамгершілік тақырыбы / М.Ә Мұстафина // Қаз ҰУ Хабаршысы. Филология сериясы – Вестник Каз. НУ им. Абая. Серия филологическая. – 2011.№4. – 326–329 б.б.

673. Ахметова П. Ыбырай Алтынсариннің тұлғасы, ісі, ізі. / П. Ахметова, Ғ.Бижанов // Ұлағат. – 2011. – №5. – 124–134 б.б.

Ыбырайтану курсының бағдарламасы.

674. Шаяхметов А. Қазақ даласына себілген білім ұрығы /А. Шаяхмет// Жас өркен. Қостанай. – 2011 – №6. – 4–6 б.б.

675. Азмұханова А. Ұлы ағартушы және ұлттық мүдде / А.Азмұханова // Қазақ тарихы. – 2011. №4. – 10 б.

676. Ағатайқызы Ш. Дала қоңырауы. / Ш.Ағатайқызы// Егемен Қазақстан. 2011. 10 тамыз. (№358/359) – 12 б.

Ұлы ағартушы Ы.Алтынсарин салдырған мектептің тәлімі мен тағылымы туралы ой.

677. Мұқатов Н. Ұлттың ұлы ұстазы (Біртуар талант иесінің шығармашылығы және есімін иеленген мұражай тынысы туралы сөз) / Н.Мұқатов // Қостанай таңы. – 2011. 16 тамыз.

678. Оспанов С. Торғай уездік алғашқы оқу инспекторы / С.Оспанов // Қостанай таңы. 2011 ж. – қазан, – 8 б.

1879 жылы Ы. Алтынсарин тарихта тұңғыш рет училищелердің бірінші дәрежелі инспекторы болып тағайындалғаны белгілі. Алтынсариннен кейін кімдер оқу инспекторы болды? Мақала сол жайында.

679. Мұдатұлы С. Қазақ даласының алып қоңырауы / С.Мұдатұлы // Орал өңірі. – 2011. – 20 қазан (№120). – 6 б.

Ыбрай Алтынсариннің туғанына 170 жыл.

680. Орунбаева Ш.А. Еліміздегі білім беру жүйесін дамытудағы Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеяларының маңызы / Ш.А. Орунбаева, З.Т. Темирбаева// Ғылым және білім ғасыры – Век науки и образования. 2011. – №10/12. 140–144 б.б.

681. Миразова А. Ұлы ұстаз өнегесі және Ыбырай Алтынсарин атындағы гимназия /А. Миразова // Алматы ақшамы. – 2011. – 8 желтоқсан. (№146) 6 б.

682. Ұлттың ұлы ұстазы. / Ы. Алтынсариннің мемориалдық мұражай; бас. жауапты Н.О. Мұқатов; құрастырған: К.Н. Омарова. – Қостанай. Қостанай баспа үйі. 2011. – 124 б. 8 бет сурет; 21 см.

683. Оспанұлы С. Алғашқы қазақ–ақын публицистер шығармаларындағы ағартушылық идеялары./С. Оспанов//Қазақ ақындарының публицистикасы. Монография. – Астана. Фолиант. 2011. – 15–57 б.б.

Алғашқы ақын–публицистер : Ыбырай Алтынсарин, Абай Құнанбаев, Шәкәрім Құдайбердиев, Ахмет Байтұрсынов, Міржақып Дулатов т.б. еңбектеріндегі ағартушылық идеялары туралы.

684. Жұбаныш А. Ыбырай Алтынсарин және қазіргі қоғам / А. Жұбаныш // Ақтөбе. 2011.–Библиограф: 4 названия.

685. Шайман С. Ұлттың ұлы ұстазы. / С.Шайман // Қазақ. – 2011. – 9–16 желтоқсан. (№49–50). – 2 б. Ұлы ұстаз Ыбырай Алтынсариннің 170 жылдығына орай.

686. Әрінова Б.А. Ыбырай шығармашылығындағы ұлттық ұлағат / Б.А. Әрінова, Д.А. Нұрғалиева // Қазақстан жоғарғы мектебі – Высшая школа Казахстана. – 2012 №1. – 36–39 б.б.

687. Есмағамбетов Қ. Ұлт ұстазының мұратын зерделеу – кейінгі ұрпақтың борышы / Қ. Есмағамбетов // Егемен Қазақстан. – 2012. – 27 қаңтар (№39/40) – 12 б.

688. Тастанов Ә. Ж. Дидактикалық мәселелерінің ғалыми–педагогтардың еңбектерінде зерттелуі / Ә.Ж. Тастанов // Әлеуметтік педагогика және өзін–өзі тану – Социальная педагогика и самопознание. – 2012. №3. – 3–4 б.б.

689. Орманов Қ. Тәуелсіздік басы–тәрбиеде / Қ.Салғараұлы, Қ. Орманов, М. Ибрашев // Жадында болсын жас ұлан. Алматы. Білім. 2012. – 12 б. Еңбекте Жан–Жак Руссо мен Ыбырай Алтынсарин ойының үндестігі жайында сөз болады.

690. Айталы А. Қазақтың білім бұлағын сусындырған /А. Айталы // Ұлттық тәрбие – Национальное воспитание. – 2012. – №1 (4). – 44–48 б.б.Ы. Алтынсариннің 170 жылдығына орай.

691. Ысқақұлы Д. Ағартушы – демократтардың әдеби ой–пікірлері /Д. Ысқақұлы// Әдеби сын тарихы. Оқу құралы. – Алматы: «Таңбалы» баспасы. 2012. –12–13 б.б.

692. Сүйінкина П. Алтынсаринді асқақтау – алты алашқа аманат / П. Сүйінкина // Қазақстан мектебі. – 2012. №2. 48–52 б.б.

693. Хамзина К.Б. Белгілі қазақ ағартушыларының тәрбие туралы ой–пікірлері. / К.Б. Хамзина, Ә. Төлеуова // Қостанай мемлекеттік педагогикалық институтының жаршысы – Вестник Костанайского гос. педагогического института. – 2012. – №3. 77–80 б.б.

694. Әлдибеков Ж. Ұлтына қызмет еткен ұстаз. / Ж. Әлдибеков // Айқын.– 2012.–№16.–18 б.

Ұлы ағартушы Ы.Алтынсариннің 170 жылдығына орай.

695. Қайырбеков Ғ. Ыбырай Алтынсарин / Ғ. Қайырбеков // Мәдени мұра – Культурное наследие. – 2012. – №5. – 46–50 б.б.

696. Мұқатов Н. Ұлттың ұлы ұстазы / Н. Мұқатов // Қазақ әдебиеті. – 2012. – 10–16 тамыз – №33.– 11 б.

697. Есенбай Қ. Ұлыларды ұлықтап жүрміз бе? / Қ. Есенбай // Алты Алаш. – 2012. – 20 қыркүйек (№31).–3 Абылай хан, Ыбырай Алтынсарин, Әлихан Бөкейханов жайында.

698. Бидашова Ш.О. Ыбырай Алтынсарин еңбектеріндегі ағарту және тәрбие мәселесі / Ш.О. Бидашова// Педагогика және өнер – Педагогика и искусство. – 2013. – №1. – 31–36 б.б.

699. Қоңырбаева К. Қазақ ағартушыларының ой–толғауларыдағы еркіндік идеясы / К. Қоңырбаева//Адам әлемі – Мир человека. – 2013. – №2. – 40–46 б.б.

700. Бәкір Әбдіжәлел. Тәуелсіздік түйіндері: ұлттық мұрат, елдік мүдде / Ә. Бәкір. – Астана. – Сарыарқа. 2013. – 440 б; 20 см. Автордың қолтаңбасы бар.

701. Халитова И. Шығармаларын қазіргі заманның жастарға қоятын талаптары тұрғысынан қайта оқу керек / И. Халитова. Әңг. Қ. Мұратқызы// Аңыз адам. – 2013. – 17.– 30 б.

702. Кенжеғалиева С. Ы. Алтынсариннің таңдамалы педагогикалық мақаларын физика сабағында қолдану. / С. Кенжеғалиева // Физика және астрономия–Физика и астрономия. – 2013. №1/2. – 54–56 б.б.

703. Нұғыманова Б. Ыбырай Алтынсариннің ұстаздық мұралары / Б. Нұғыманова// Атамекен–Ай. – 2013. – №5.–6 б.

704. Жұмалиев Қ. Ыбырай Алтынсарин – тұңғыш қазақ педагогы / Қ.Жұмалиев// Аңыз адам. –2013.–№17.–6 б.

705. Сүйінкина П. Ы. Алтынсарин хаттары – баға жетпес қазына / П. Сүйінкина, М. Нұртазаева// Қазақстан мектебі.–2013.– 13–15 б.б.

Оқушыларды оқытып – тәрбиелеу ісінде ұлы тұлғалар тағылымын насихаттау мақсатында.

706. Тұрғынбаева Б. Ыбырай қазақ балаларына арнап қазақ тіліндегі тұңғыш оқу кұралы – «Қазақ хрестоматиясын» жазды. / Б.Тұрғынбаева; әңгімелескен Қ. Мұратқызы // Аңыз адам. – 2013. – №17. – 10–12 б.б.

707. Қарабалина–Қазыбаева О. Қазақ қоғамы үшін Ыбырай–біртуар тұлға. / О. Қарабалина–Қазыбаева // Аңыз адам. – 2013. – №17. 38 б. (Ы. Алтынсарин қазіргі қазақ қоғамы үшін кім?) – сауалнамаға жауап.

708. Қаражігітова К. Қазақтың алғашқы оқулықтары мазмұндылығымен әлі де құнды. / К.Қаражігітова; әңгімелескен – Д. Балқыбекова // Аңыз адам. – 2013. – №17.– 25–28 б.б. Қазақ балаларының сауатын ашқан алғашқы қазақ оқулықтары жайында.

709. Ыбырай Алтынсариннің ізбасар шәкірттері /дайындаған Қ. Мұратқызы// Аңыз адам. – 2013. – № 17. 43 б.

710. Әбсатова М. «Мұғалім, мектеп, оқулық» деген үштікке отбасын да қосар едім». / М. Әбсатова // Аңыз адам. – 2013. – №17. – 33 б.

711. Қаражігітова К. Мұғалім–адам жанының инженері. /К.Қаражігітова// Аңыз адам. – 2013. –№17. – 38 б. (Ы.Алтынсарин қазіргі қазақ қоғамы үшін кім?)– сауалнамаға жауап.

712. Мұқатов Н. Көзі тірісінде «Қырғыз хрестоматиясы» кітабының екінші бөлімін жазған / Н.Мұқатов; әңгімелескен Қ. Мұратқызы // Аңыз адам. – 2013. –№17. 48–50 б.б.

713. Миразова А. Педагог кәсібіне өмірін толығымен арнаған Ыбырайға дейінгі тұлғаны тарихымыздан кездестірген емеспін. /А. Миразова // Аңыз адам. 213. №17. 34 б.

Ы.Алтынсариннің ағартушылық қызметі, Ы.Алтынсарин атындағы гимназияның жұмысы жайында.

714. Қамзабекұлы Д. Түрік ментальдігі және қазақ ағартушылары. /Д. Қамзабекұлы, Б.Омаров, А.Шәріп // Ұлттық әдебиет және дәстүрлі ментальдік. Монография. – Алматы. ARNA. 2013. – 142 б.

Бастапқы ағартушылар: Шоқан, Ыбырай, Абай, Мұхамедсалық есімдері аталады.

715. Оспанов С. Ыбырай Алтынсарыұлы ағартушы, этнограф, прозаик, публицист. (Баяндама) «Ыбырай Алтынсарин педагогикалық мұраларын меңгеру үрдісі ретінде мектепке дейінгі және кіші мектеп жасындағы балаларға патриоттық тәрбие беру». Облыстық педагогикалық оқу. Қостанай. 2013. 17 қазан.

716. Сәтбекова А. Қазақ мектебінің тағдырын ұлт тағдырынан бөлежара қарауға болмайды. /А. Сәтбекова// Аңыз адам. – 2013. – № 17. – 36–37 б.б.

(Ы.Алтынсарин қазіргі қазақ қоғамы үшін кім?) сауалнамаға жауап.

717. Жәрімбетова Н. Ыбырайға қатысты жұмбақ жайттар көп/ Н.Жәрімбетова; әңг. Қ Мұратқызы// Аңыз адам. – 2013 – №17. – 44–46 б.б.

718. Оспанұлы С. Ыбыраймен бірге оқыған. / С.Оспанұлы // Қостанай таңы. 2013. 21 желтоқсан.

719. Аубакирова Б. Ұлттық тәлім– тәрбие және ұлы ғұламалар/ Б. Аубакирова// Мектептегі сыныптан тыс жұмыстар. –2013. №7. 19–22 б.б.

720. Оспанұлы С. Ұлы ұстаз ұлағаты. / С. Оспанұлы// Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты.. 2013. –257 б.

721. Бітібаева Қ. Ғылыми тұрғыдағы тәрбиенің де негізін салған – Ы.Алтынсарин / Қ. Бітібаева // Аңыз адам. – 2013. – №17. – 35 б.

722. Оспанұлы С. Ұлы ұстаз ұлағаты. / С.Оспанұлы // Қостанай. «Центрум» ЖШС.2014.–360 б.

723. Қара Ә. «Ыбырай бабамызды түркі дүниесі тану керек» / Ә. Қара. Әңгіме. Қ. Қиысқанұлы // Қостанай таңы. – 2014. – 22 шілде, – 5 б.

724. Тоқтарбай Е. Алтынсарин аманатына адалдық / Е. Тоқтарбай // Ана тілі. –2014.–11–17 қыркүйек. 9 б.

Ы.Алтынсарин атындағы Арқалық мемлекеттік педагогикалық институтының ректоры, география ғылымдарының докторы Сейітбек Қуанышбаевпен сұхбат.

725. Нұртазин С. Ұлы ұстаз ұлағаты. Ұлы ағартушының Торғайда ашқан мектебіне 150 жыл толуына орай / С.Нұртазин // Қостанай таңы. – 2014. – 4 қараша.

726. Орманов Қ. Оқу–білім. / Қ. Орманов // Ел мен жер және тұлғалар тарихы. Алматы. Білім.2014. 163–168 б.б.

Ы. Алтынсарин ашқан алғашқы мектептер жайында. Алғашқы ақын – публицистер: Ыбырай Алтынсарин, Абай Құнанбаев, Шәкәрім Құдайбердиев, Ахмет Байтұрсынов, Міржақып Дулатов, т.б ағартушылық идеялары туралы.

727. Сүйінкина П. Нағыз педагог / П. Сүйінкина // Егемен Қазақстан. 2015. –27 қаңтар. 7 бет.

Ы. Алтынсариннің 1882 жылы 29 шілдеде Н.И. Ильминскийге жазған хатындағы «Мен жақсы оқытушыны бәрінен де қымбат көремін» деген сөзін мысалға келтіре отырып, ұстаздық жайында сыр толғайды.

728. Мешітбаев М. Педагогтік тәрбиенің ең құндысы–адамгершілік./ М.Мешітбаев//Қостанай таңы, 16 қаңтар, 2015. – 5б.

Қостанай мемлекеттік педагогикалық институтының ректоры, ғылым докторы, профессор Қуат Баймырзаевтың газет тілшісіне берген бұл сұхбатында институт жанынан Ыбырай Алтынсарин мұраларын зерттеу Орталығы ашылып, жұмыс істеп жатқаны жайлы егжей–тегжейлі әңгімеленеді.

АЛТЫНСАРИННИҢ АЙНАЛАСЫНДАҒЫ АДАМДАР

Ыбырай Алтынсариннің тәлім алған ортасын, дәлірек айтқанда өрісін кеңейтудің ғылыми, тәрбиелік және танымдық маңызы зор.

Ә.Ламашев, Ыбырай Алтынсарин және оның орыс достары мен ізбасарлары, // – Алматы: Қазақстан, 1988. – 8б.

729. Ламашев Ә. Ы.Алтынсарин және халықтар достығы / Ә.Ламашев // Торғай таңы.– 1987. – 6 янв.

730. Ламашев Ә. Ыбырай Алтынсарин және оның орыс достары мен ізбасарлары / Ә.Ламашев.– Алматы: Қазақстан, 1988.– 184 б.

731. Қазиев Р. Ыбырай және оның достары: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына / Р. Қазиев // Ақтөбе.– 1991.– 24 қазан.

732. Оспанұлы С. Алтынсариннің айналасындағы адамдар: 3.Мұхамеджан Қарабаев; 4. "Обаған" өлеңін кім шығарған? / С.Оспанұлы // Қостанай таңы.– 2004. – 14 желтоқсан. – 5 б.

733. Қайырова С.Б. Ыбырай Алтынсарин және оның орыс достары / С.Б.Қайырова // «Ыбырай Алтынсарин және білімнің қазіргі мәселелері» / Жалпы редакциясын басқарған: Қоңыратбай Т.Ә. – п.ғ.к., доцент – Астана: «Ы. Алтынсарин» ҚҚ 2009. – 123–127 б.

734. Оспанұлы С. Алтынсариннің айналасындағы адамдар: 5. Сейдалиндер: Ә.Сейдалин – Орынбор обл. қазақтарының Батыс бөлігінің басқарушы сұлтаны, полковник; Т.Сейдалин – Қазақтың тұңғыш ғалымдарының бірі / С.Оспанұлы // Қостанай таңы. – 2004. – 21 желтоқсан. – 6 б.

ЫБЫРАЙ – АҚЫН, ЖАЗУШЫ, АУДАРМАШЫ, ПУБЛИЦИСТ, ЭТНОГРАФ, СЫНШЫ

Жазба әдебиет Қазақстанда ХІХ ғасырдың орта шенінен бері қарай ғана қалыптаса бастаған еді. Сол жазба әдебиеттің негізін салушылар: ағартушы ақын Құнанбаев Абай мен Алтынсарин Ыбырай еді.

І.Омаров, Қазақ әдебиетінің идеялық және көркемдік сапасы жоғары болсын. // Әдебиет және искусство №9, 1948.

Сын жанрының туу процесін айқындауда қазақтың ұлы ағартушы – демократтары Шоқан Уәлихановтың, Ыбырай Алтынсариннің, Абай Құнанбаевтың сыншылық ойлары мен творчестволық тәжірибесі тасада қала алмайды. Өйткені әр дарынның әр кезде айтқан құнарлы ой, пікірлері сын жанрының ауқымына кіреді.

Т.Кәкішев, Әдеби сынның бастауы. Жанр жайлауы. 1–кітап. Оқу құралы. // Алматы: Қазақ университеті, 2007 –110 б.

735. Дербісәлин Ә.Ж. Ыбрай Алтынсариннің жазушылық қызметі туралы / Ә.Ж.Дербісәлин. – Алматы, 1957. – 116 б.

736. Ахметов Ш. Ыбырай Алтынсарин – қазақ балалар әдебиетінің атасы / Ш.Ахметов // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1958. – № 9. – 42–45 б.

737. Сатыбалдиев Ә. Алтынсариннің аудармалық қызметі / Ә.Сатыбалдиев // Қазақстан мектебі. – 1964. – №4. – 64–68 б.

738. Кәкішев Т. Ш.Уәлихановтың, Ы.Алтынсариннің, Абайдың сыншылық ойлары / Т.Кәкішев // Сын сапары: Қазақ әдебиет сынының тууы хақында монография.– Алматы. – 1971. – 21– 51б.б.

739. Алтынсарин Ы. Бас мақала: «Қазақ» газетінің («Киргизская газета») бірінші санының макетінде жазған мақаласының мазмұны / Ы.Алтынсарин // Жұлдыз. – 1978. – №5. – 219–220 б.

740. Әбілқасымов Б. Ыбырай мұралары туралы: Ы.Алтынсарин шығармашы болған алғашқы қазақ газетінің макеті және ондағы Ы.Алтынсариннің бас мақаласы туралы / Б.Әбілқасымов // Жұлдыз. – 1978. – № 5. – 219–220 б.

741. Жақсыбаев С. Бұдан 120 жыл бұрын: Ы.Алтынсариннің орыс тілінде жазған "Қазақтың үйлену тойы" атты этнографиялық очеркінің шығуы жайындағы дерек / С.Жақсыбаев // Қазақ әдебиеті. – 1989. – 23 июнь. – 14 б.

742. Әбілқасымов Б. Жарық көрмеген газет: Ы.Алтынсариннің қазақша газет шығару жөніндегі бір ұсынысы туралы / Б.Әбілқасымов // Ана тілі. – 1990. – 4 қазан. – 7 б.

743. Шалабаев Б. Ыбырай Алтынсариннің прозасы / Б.Шалабаев // Шалабаев Б. Қазақ романының тууы мен қалыптасуы. – Алматы, 1990. – 19–28 б.

744. Наурзин Ғ. Маңызды ғылыми зерттеу: 1990 ж. "Қазақстан" баспасынан шыққан Ә.Ламашевтің "Ы.Алтынсарин және оның достары мен ізбасарлары" атты еңбегіне сын / Ғ.Наурзин // Орал өңірі. – 1990. – 4 желтоқсан.

745. Әсіпов С. Ыбырайдың бір хаты төңірегінде: Ы.Алтынсарин туралы / С.Әсіпов // Қазақ тарихы. – 1993. – № 3. – 38–39 б.

746. Әлдибеков Ж. Бұғауын бодандықтың жанмен сезген: [Көрнекті қазақ зиялысы Ы.Алтынсариннің патша империясының отарлау саясатына қарсы күресі жайлы] / Ж.Әлдибеков // Заң газеті. – 1996. – 18 желтоқсан(№78). – 13 б.

747. Жақып Б. Бастау / Б.Жақып // Мұхтар Әуезов–публицист. – Алматы: Ана тілі, 1997. – 8–30 б.б.

748. Жүнісбеков М. Ыбырай Алтынсарин газет те шығармақ болмақ: "Қазақ газеті" атты газетінің жобасы туралы / М.Жүнісбеков // Қостанай таңы. – 1997. – 4 шілде.

Олар бұл ойларын журналист ретінде айтқан болатын: [Қазақ зиялылары Ш.Уәлиханов, Ы.Алтынсарин, М.Шоқай, Ә.Бөкейханов, А.Байтұрсынов, М.Дулатов, Б.Кенжебаевтардың әр кездерде журналист ретінде айтқан ойлары және қазақ баспасөзінің кейбір бастау көздері туралы деректер / Дайын. Ө.Қоңырбай] // Түркістан. – 1997. – 25 маусым.

749. Құтпанбаев Ә. Ыбырай және Мұқағали ұқсастығы / Ә.Құтпанбаев // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2000. – № 6. – 20–21 б.

750. Игісінова Н.Б. Алтынсариннің этнографиялық шығармашылығының қазақ мәдениетін қалыптастырудағы маңызы / Н.Б.Игісінова // XVIII – ғасыр мен XXI – ғасырдың басындағы Шығыс Қазақстан халықтарының шаруашылық және мәдени іс–әрекетіндегі өзара байланысы мен бір–біріне ықпалы = Взаимосвязи и взаимовлияние народов Восточного Казахстана в хозяйственной и культурной деятельности XVIII – XXI вв: Халықаралық ғыл.– практ. конф. материалдары = Материалы междунар. науч.–практ. конф. (11–12 окт. 2001 г.). – Өскемен, 2001. – 148–149 б.

751. Жақып Б. Журналистика, көркем әдебиет публицистика / Б.Жақып // Қазақ публицистикасының қалыптасу, даму жолдары. Генезис, эволюция, поэтика. – Алматы: Білім, 2004. – 33–36 б.

Қазақ публицистикасының негізін салушылар, Ыбырайдың публицистикалық шығармалары жайында.

Өз бастауын халық ауыз әдебиетінен алған қазақ көсемсөзі Шоқан, Ыбырай, Абай шығармаларынан көрініс тапқаны айтылады.

752. Алтынсарин Ы. Орынбор ведомствосының қазақтары: Құда тұсу, қыз ұзату және той жасау түрлері / Ы.Алтынсарин // Ақтөбе. – 2004. – 18 наурыз. – 10–11 б.

753. Оспанұлы С. Алтынсариннің айналасындағы адамдар: 1. Ағартушы, журналист Асылқожа / С.Оспанұлы // Қостанай таңы. – 2004. – 7 желтоқсан. – 4 б.

754. Каримова Г.Т. Ыбырай Алтынсариннің қазақ этнографиясы мен фольклорына қосқан үлесі / Г.Т.Каримова // ПМУ хабаршысы. Өлкетану Серия = Вестник ПГУ Серия краеведение.– 2005. – № 3(Арнайы шығарылым). – 40–45 б.

755. Қобанова Ш. Ыбырай Алтынсариннің балаларға арналған әңгімелеріндегі өмір шындығы мәселелері / Ш. Қобанова // ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестник КазНУ. Серия филологическая. – 2005. – № 8. – 187–189 б. Библиогр.: 4 атау.

756. Оспанов С. Қазақ ақын–публицистерінің ерекшелігі / С.Оспанов // Ізденіс. – 2005. – №2. – 193–199 б.

Мақала Ы.Алтынсариннің публицистикалық еңбектерін талдаудан басталады.

757. Мақпырұлы С. Өлеңді Ыбырайдыкі болғызған мен емес: "Ана тілі" газеті, 2006 ж., 23 наурыздағы мақалаға орай жауап / С.Мақпырұлы // Ана тілі.– 2006.– 27 көкек (№17). – 14–15 б.

758. Әбілқасымов Б. Ыбырай Алтынсариннің қазақша газет шығару жөніндегі ұсынысы / Б.Әбілқасымов, Х.Маданов // Ыбырай Алтынсарин. Шәкәрім Құдайбердіұлы. – Алматы:Қазақ энциклопедиясы, 2007. – 106–109 б.

759. Әлмағамбетов Б. Алтынсариннің әлеуметтік және ақындық ортасы / Б.Әлмағамбетов, С.Оспанұлы // Ыбырай Алтынсарин. Шәкәрім Құдайбердіұлы. – Алматы : Қазақ энциклопедиясы, 2007. – 341–368 б.б.

"Қазақ этнографиясының кітапханасы" сериясы.

760. Оспанов С. Ыбырай хаттарындағы адам аттары / С.Оспанов // Ақиқат. – 2008. – №6. – 40–44 б.

761. Сүйінкина П.Б. Ы.Алтынсарин хаттары – баға жетпес қазына / П.Б.Сүйінкина // Алтын ұям мектебim. Мектептің 150 жылдық мерейтойына арналады. – Қостанай, 2009. – 73–74 б.

762. Оспанов С. Ыбырай, Абай–алғашқы ақын–публицистер; Ғ.Балғынбаев. – Ыбырай ізбасары / С.Оспанов – Алтын ұя–мектебim. – Қостанай, 2009. – 58–71 б.б.

763. Оспанұлы С. Алтынсарин және «Оренбургский листок» газеті // Қостанай таңы. – 2010. – 1 қыркүйек; Мәдени мұра. – 2010. – №7.

764. Өміртаева Г. Ғалым – этнограф және публицист / Г.Өміртаева // Қазақстан мұғалімі. – 2011. – 29 қазан (№23/24). – 2–3 б.

765. Көлбаев Т. Нәубет / Т.Көлбаев // Түркістан.– 2011. – 5 мамыр (№ 18). – 4 б.1890–1917 жылдар аралығындағы Ресей патшалығының Қазақстанды отарлау саясаты жайында.

766. Оспанов С. Алғашқы қазақ ақын–публицистері шығармаларындағы ағартушылық идея / С.Оспанов // Қазақ ақындарының публицистикасы (Монография). – Астана: Фолиант, 2011. – 15–57 б.б.

Қазақ көсемсөзінің туу, қалыптасу дәуіріндегі ақындар публицистикасы, Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев шығармаларындағы ағартушылық идея жайында әңгіме қозғалады.

767. Алтынсарин Ы. Орынбор ведомствосы қазақтарының өлген адамды жерлеу және оған ас беру дәстүрінің очеркі / Ы.Алтынсарин // Айқап. – 2012. – №2. – 119–122 б.

Орынбор ведомствосы қазақтарының құда түсу, қыз ұзату және той жасау дәстүрінің очеркі // Дәстүр. – 2012. – №2. – 20–23 б.

Ы.Алтынсариннің салт–дәстүріміз туралы әңгімесі жайында.

768. Сүйінкина П. Ы.Алтынсарин хаттары – баға жетпес қазына / П.Сүйінкина, М.Нұртазаева // Қазақстан мектебі. – 2013. – №3. – 13–15 б.

769. Қамаева С. Ыбырайдың қазақ әдебиетіндегі бейнесі әлі толық ашылған жоқ / С.Қамаева; әңг.А.Әлдибекова // Аңыз адам. – 2013. – № 17. – 47 б.

770. Имашева Г.А. Ы. Алтынсарин әңгімелері [мәтін]. Г.А. Имашева // Қазақ тілі мен әдебиеті қазақ, орыс сыныптарында. Наурыз, сәуір №2. 2015 – 47б.

Ыбырай Алтынсарин әңгімелерінің идеялық мазмұнына талдау жасап, оқушыларды ойландыратын сауалдар қояды.

ЫБЫРАЙДЫҢ ІЗБАСАРЛАРЫ

...әкем мен шешем үшеуіміз отырып ақылдасып, Ыбырай атаның жолына түсуді ұйғардық. Бұл үшеуіміздің ежелгі арманымыз болатын.

Көбеев С. Орындалаған арман. // Алматы, «Жазушы», 1988. – 93 б.

Абайдың ғана емес, әлеуметтік пікірде аты шыққан барлық адамның да еңбектерінен үлгі алатындар, жолын тұтынатындар әр дәуірде бола береді. Егер кімде–кім әлеуметтік пікірде ұстаздық еткен біреуден үлгі алып, соның жолын тұтынса, осының қазақша аты – «шәкірт»!

С. Мұқанов Абай шәкірттері туралы // Әдебиет және искусство, №7, 1951. – 64 б.

771. Бөлекбаев Ы. Ы. Алтынсарин және оның орыс достары мен ізбасарлары: 1988 ж. "Қазақстан" баспасынан шыққан Ә. Ламашевтің "Ы. Алтынсарин және оның достары мен ізбасарлары" атты еңбегіне сын / Ы. Бөлекбаев // Қазақстан мектебі. – 1989. – № 10. – 65–66 б.

772. Әсіпов С. Ұлы ұстаз / С. Әсіпов // Ыбырай Алтынсарин тағылымы: Әдеби–сын мақалалар мен зерттеулер / құраст. М. Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 1991. – 211 б.

773. Әмірханов Ғ. Ыбырай ізбасарлары / Ғ. Әмірханов // Торғай түлектері. Шығ. алқасы: С. Кенжеахметов (төраға), Ж. Қосабаев, Ж. Әлжанов, А. Байжанов, Т. Көпеев, Б. Әлденев. Арқалық, 1991. – 48–50 б.

774. Ахметчин Ғ. Ы. Алтынсариннің шәкірттері: Туғанына 150 жыл толуына орай / Ғ. Ахметчин // Коммунизм таңы. – 1991. – 24 мамыр.

775. Қордабаев Т. Ахмет – Ыбырайдың ізбасары / Т. Қордабаев // Қазақстан мектебі, 1998. – №6. 71–74 б.

Ы. Алтынсарин мен А. Байтұрсыновтың халқымыздың алғашқы ұстаздары екендігі, үндестіктері сөз болды.

776. Кенжеахметұлы С. Жұртқа күлемін–ау (Автобиографиялық әңгіме) / Кенжеахметұлы С. // Күлкіден айырмасын. Өзіл, сықақ әңгімелер. – Алматы: Ана тілі, 1999. – 362 б.

Ыбырайға еліктеп өскені айтылады.

777. Әлмағамбетов Б. Ыбырай Алтынсариннің ақындық ортасы / Б. Әлмағамбетов // Торғайдың топжарғандары. – Алматы: – 2005. – 218–223 б.б.

778. Сәрсекеев Қ. Қырық хакмет / Қ. Сәрсекеев // Сәрсекеев Қ. Төрттаған. Төрт кітап. – Алматы: «TST» – company» баспасы, 2006. – 43 б.

Ыбырай мен Нұржан Наушабаевтың достығы туралы айтылады.

779. Оспанұлы С. Сейдахмет ақын кім еді? / С. Оспанұлы // Қостанай таңы. – 2006. – 4 б.

Ы. Алтынсариннің ақын шәкірті С. Бисенұлы туралы.

780. Әсіпов С. Ұлы ағартушы назар аударған ақын / С.Әсіпов // Қостанай таңы. – 2006. – 19 сәуір.

781. Әмірханов Ғ. Ыбырай ізбасарлары / Ғ.Әмірханов // Ғазиз қажы. – Қостанай: «Шапақ», 2007. – 250–254 б.

782. Әмірханов Ғ. Ы. Алтынсарин атындағы Торғай қазақ орта мектебінде жұмыс істеген ұлағатты ұстаздар туралы бірер сөз / Ғ.Әмірханов // Ғазиз қажы. – Қостанай: «Шапақ», 2007. – 255–262 б.б.

783. Абдрашева Ә.Қ. Ы.Алтынсарин мен А.Байтұрсынов шығармаларындағы үндестік / Ә.Қ.Абдрашева // Ахмет Байтұрсынов және ұлттық таным мәселелері аймақтық ғылыми–практикалық конференциясының материалдары – Қостанай: – Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты, 2007. – 61–64 б.

784. Әсіпұлы С. Ұлы ағартушы назар аударған ақын: Ыбырай Алтынсарин назар аударып, өлеңін "Қазақ хрестоматиясына" енгізген ақын Сейдахмет Бейсенұлы туралы / С.Әсіпұлы // Қазақ әдебиеті. – 2006. – 7 – 13 сәуір (№ 14). – 15 б.

785. Оспанұлы С. Алтынсариннің әлеуметтік және ақындық ортасы / С.Оспанұлы, Б.Әлмағамбетов // Ыбырай Алтынсарин. Шәкәрім Құдайбердіұлы. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2007. – 341–368 б.б.

786. Әбсадықов А. Ахмет Байтұрсынұлы – Алтынсарин өнегесін өрістетуші / А.Әбсадықов // Қостанай мемлекеттік ун–нің көпсалалы ғылыми журналы = Костанайский гос. ун–т им.А.Байтұрсынова. Многопрофильный науч. журнал.– Қостанай, 2009.– № 3.– 48–51 б.

"Мәдени мұра" ұлттық стратегиялық бағдарламасы – Қазақстандағы білім беруді жетілдірудің негізі" конф. материалдары. Алтынсарин оқулары – 2009.

787. Балтабаева З.Қ. Ыбырай Алтынсариннің шәкірттері мен ізбасарлары / З.Қ.Балтабаева // Ұлттың ұлы ұстазы. Қостанай. Қостанай баспа үйі, 2011. – 34–54 б.

788. Дулатова Г.М. Торғайдан шыққан алғашқы мұғалімдер Шындық шырағы: Естелік – эссе; // Г.М Дулатова – Алматы: – Мектеп, 2012. – 395–396 б.

Ыбырай Алтынсарин, Ғабдолғали Балғынбаев, Н.Г.Иванов және олардың ізбасарлары туралы.

789. Отарбаев Ж. Қын түбінде біз жатпас / Ж.Отарбаев // Жас өркен – Қостанай. – 2012. – №3. – 24–25 б.

Ақын Нұржан Наушабаев туралы естеліктер мен деректер.

790. Ыбырай Алтынсариннің ізбасар шәкірттері / дайынд. Қ.Мұратқызы // Аңыз адам. – 2013. – № 17. – 43 б.

791. Оспанұлы С. Алтынсариннің ақын шәкірттері / С.Оспанұлы // Қазақ, 2014. – 3–17 қазан, 24–31 қазан.

ЫБЫРАЙ ҚАЗАҚ ЖАЗБА ӘДЕБИЕТІНІҢ НЕГІЗІН ҚАЛАУШЫЛАРДЫҢ БІРІ

Қазақтың жазба, көркем прозасының негізін қалаған
Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев секілді көркемсөз шеберлері...
С.Асылбекұлы Қазақ повесінің генезисі // Ақиқат, №11, 2008.
–191б.

792. Қазақ әдебиеті һәм Ыбырай // Қызыл Қазақстан. – 1924. №7–9. – 66–78 б.б.

Мақала авторы Сәбит, (Мұқанов Сәбит).

793. Өскенбаев С. Ы.Алтынсарин – балалар прозасының негізін салушы / С.Өскенбаев // Қазақ ССР Ғылым Акад. хабарлары. Қоғамдық ғылымдар сериясы. – 1968. – №6. – 69–75 б.б.

794. Мұқанов Сәбит. Қазақ әдебиеті һәм Ыбырай / С.Мұқанов // Мұқанова С. Таңдамалы шығармалар: 16 томдық. – Алматы, 1978. – Т.14. – 14–25 б.б.

795. Молдағалиев Жайсаңбек. Ыбырай Алтынсарин – қазақ балалар әдебиетінің атасы / Ж.Молдағалиев // Сөзстан: Әдеби портрет, мақала / Құраст. Қ.Ергөбеков. – Алматы, 1983. – 11–18 б.б.

796. Байқадамова Д. Алтынсарин мектебі / Д.Байқадамова // Жұлдыз. – 1983. – №7. – 203–204 б.

797. Сарбалаев Б. Таза бұлақ: Ы.Алтынсариннің осылайша аталатын әңгімесі және оның творчествосының әртүрлі қырлары мен сырлары / Б.Сарбалаев // Қазақ әдебиеті. – 1987. – 24 июль. – 6–7 б.

798. Байтұрсынов А. Көріктеу / А.Байтұрсынов // Ақ жол: Өлеңдер мен тәржімалар, публ., мақалалар және әдеби зерттеу / Құраст. Р.Нұрғалиев. – Алматы: Жалын, 1991. – 356 б.

799. Сәтбаева Ш. Алтынсарин еңбектерінің кейбір сырлары / Ш.Сәтбаева // Ыбырай Алтынсарин тағылымы: Әдеби–сын мақалалар мен зерттеулер / Құраст. М. Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 1991. – 274 б.

Ы.Алтынсариннің Шығыс, Батыс әдебиетімен байланысы туралы.

800. Хасанова С. Ыбырай шығармаларының көркемдігі: Ы.Алтынсарин туралы / С. Хасанова // Қазақ әдебиеті. – 1992. – 13 наурыз. – 10 б.

801. Ижанов З. Өсиет / З.Ижанов // Ана тілі. – 2003. – №6. – 13 ақпан. – 11 б.

1947 жылы Ыбырайдың Өсиет өлеңін М.Хакімжанова жазып алады. Араб әрпі таңбасынан көшіріп, оқырманға ұсынушы З. Ижанов.

802. Мақпырұлы С. «Таза мінсіз асыл тасты» енді шатастырмайық / С.Мақпырұлы // Мақпырұлы С. «Қазына» әдеби мақалалар, зерттеулер. Әдістеме. – Алматы: «Арыс» баспасы, 2004. – 40 б.

Ы.Алтынсариндікі деп саналып, оның жинақтарына, мектеп оқулықтарына енгізіліп келген, көпшілікке кеңінен танымал «Ананың сүюі» атты өлең М.Дулатовтікі екені дәлелді айтылады.

803. Мәдібай Қ. Ыбырай Алтынсариннің қазақтың жаңа жазба әдеби тілін қалыптастырудағы тарихи орны / Қ.Мәдібай // ҚазҰУ хабаршысы. Филология сериясы = Вестник КазНУ. Серия филологическая. – 2005. – №1(83). – 134–135 б.

804. Камиева Г.К. Ы.Алтынсариннің еңбекті сүйеге тәрбиелеу тақырыбындағы шығармалары / Г.К.Камиева // Көкшетау экономика және менеджмент институтының жаршысы = Вестник Кокшетауского института экономики и менеджмента. – 2006. – № 1. – 40–43 б.

805. Шаханова Э.А. Ы.Алтынсарин әңгімелеріндегі болымсыз сөйлемдердің мағыналық ерекшеліктері / Э.А.Шаханова // Келешек – 2006: Студенттер және жас ғалымдардың респ. ғыл.–тәжірибелік конф. еңбектерінің жинағы = Сб. тр. респ. науч.–практ. конф. студентов и молодых ученых. – Жезқазған: АО ЖезУ, 2006. Кн.1 (доп). – 3–6 б. – Библиогр.: 4 атау.

806. Ыбырай Алтынсарин // Қазақ әдебиетінің тарихы: 10 томдық. – Алматы, 2006. – Т. 5 : XIX ғасырдың екінші жартысы (1850–1900). – 259–281 б.б.

807. Қамзабекұлы Д. Алаштың Шоқан, Ыбырай, Абайға берген бағасы / Д.Қамзабекұлы // Қостанай таңы. – 2007. – 4 шілде. – 5 б.

808. Қабатай Б.Т. Ы.Алтынсарин – балалар әдебиетінің атасы / Б.Т.Қабатай // Білім берудегі менеджмент = Менеджмент в образовании. – 2008. – № 1. – 198–202 б.б.

809. Қалиев А. Ақындық мектеп және оның қалыптасуы / А.Қалиев // Торғай ақындарының дәстүрлі поэзиясы. Ғылыми зерттеу. – Астана: Нұра – Астана, 2008. – 7–9 б.

Торғай өңірінде Ыбырай Алтынсарин бастаған ақындық мектеп және оның өкілдері жайында.

810. Асылбекұлы С. Қазақ повесінің генезисі / С.Асылбекұлы // Ақиқат. – 2008. – №11. – 190–194 б.

Ы.Алтынсарин мен А.Құнанбаевтың біздің ұлттық жазба әдебиетіміздің оның ішінде ұлттық жазба прозамыздың көшбасшылары екендігі туралы айтылады.

Ы.Алтынсариннің Торғай дуанында ашқан мектептері, олардың орналасу жағдайы, Ыбырай жолын қуған Николай Гаврилович Иванов жайында.

Бейнелеуге Ы.Алтынсариннің өлеңін мысалға келтірген.

811. Әбуғалиқызы Қ. Ыбырай Алтынсарин – балалар әдебиетінің атасы / Қ.Әбуғалиқызы // Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде = Казахский язык и литература в русской школе. – 2009. – № 11. – 92–96 б.

812. Мәрсеков Райымжан. Қазақ әдебиеті жайынан / Р.Мәрсеков // Жұлдыз. – 2009. – №5. – 141–144 б.

Шәкәрім, Орынбай, Абай, Ыбырай өлеңдерінің ерекшеліктері, қазақ фольклоры туралы әдеби кеште сөйлеген сөзі.

813. Молдахалықова Л. Ыбырай – шағын әңгіме шебері / Л.Молдахалықова // Сынып жетекшісі = Классный руководитель. – 2009. – №3. – 10–11 б.

813. Қамзин К. Баспасөз жанрларын қалыптастырудағы қазақ ойшылдары мен органың рөлі / К.Қамзин // Қазақ көсемсөзі жанрларының кемелдену үдерісі. Монография. – Алматы: Экономика, 2009. – 79 б.

814. Тілешов Е.Е. Авторлық ауызша әдебиет / Е.Е.Тілешов // Хабаршы Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті. Гуманитарлық ғылымдар сериясы. Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің баспасы, 2010. – 158 б.

Ана, бала, махаббат, табиғатқа тамсану, ішкі жан дүние, сағыныш, наз, мұң т.с.с. тақырыптық – идеялық мазмұнның Ыбырай, Абай, Шәкәрімнен кездеспейтіні жайында айтылып өтіледі.

815. Оспанов С. Ақын – публицистердің көсемсөздік шығармаларындағы руханият мәселелері / С.Оспанов // Оспанов С. Қазақ ақындарының публицистикасы. Монография. – Астана: Фолиант, 2011. – 98–143 б.б.

А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин, Ш.Құдайбердіұлы, А.Байтұрсынов, М.Көпеев т.б. ауыз әдебиетін жинаудағы т.б. руханиятқа қатысты еңбектері айтылады.

816. Омарұлы Бауыржан. Асан мен Үсен: Әлеуметтік әфсана / Б.Омарұлы // Сыр бойы. – 2011. – 26 наурыз. – 6–7 б.

Ы.Алтынсариннің «Бай баласы мен жарлы баласы» әңгімесі және қазіргі заман туралы.

817. Мұхамадиев Д. Алғашқы қазақ прозасы үлгілеріндегі тәуелсіздік мұраттары / Д.Мұхамадиев // Тәуелсіздік идеясы және көркем мәдениет.– Алматы, 2011.– 7–кітап.– 286–299 б.б.

818. Оспанұлы С. Мәдени мұра және қазақ ақындары / С.Оспанұлы // Қостанай таңы. – 6 сәуір, 2011.

819. Оспанұлы С. Ыбырай Алтынсариннің ақындық ортасы / С.Оспанұлы // Қазақ. – 2012. – 7 желтоқсан (№49). – 6–7 б.

Ақын Ы.Алтынсариннің шығармалары туралы.

820. Қамзабекұлы Д. Көркемдік сана түрлері және ментальдік метаморфозасы / Д.Қамзабекұлы, Б.Омарұлы, А.Шәріп // Ұлттық әдебиет және дәстүрлі ментальдік. Монография. – Алматы: ARNA–B. 2013. – 11–12, 18 б.

Авторлық поэзияға дәйекті, даусыз даралықтың таңба, тіні айқын танылғанға дейін бір шығармадан басқа шығармаға емін–еркін көшіп жүретін кейбір көркемдік кестелердің, тіпті шумақтардың жиі жолығысып жататындығына мысал ретінде Шал ақын, Жаяу Мұса, Ыбырай Алтынсариннің бір–бірі шумақ өлеңдері берілген.

821. Қамзабекұлы Д. Бұғаулы жырлар болжалы / Д.Қамзабекұлы, Б.Омарұлы, А.Шәріп // Ұлттық әдебиет және дәстүрлі ментальдік. Монография. – Алматы: ARNA–B. 2013. – 60 б.

Ы.Алтынсариннің он тоғызыншы ғасырдың сексенінші жылдарында «Зар заман жырларының» табиғатын ашып, болмысын бедерлегені айтылады.

822. Ахиқат З. Ыбырай Алтынсарин қазақ балалар әдебиетінің негізін қалаушы / З.Ахиқат // «Ғылым әлемі» атты студенттер мен жас ғылымдардың халықаралық конференциясының материалдары. – Алматы: Қазақ ун–ті, 2013. – 69–74 б.

823. Манкеш А. Ыбырай қазақ жазба әдебиеті тарихында балалар әдебиетінің негізін салушы дара тұлға болды / А.Манкеш; әңг. Қ.Мұратқызы // Аңыз адам. – 2013. – №17. – 29 б.

824. Омарұлы Б. 1868 жылғы «Уақытша ереже»: ағартушылық және ақындық көзқарас / Б.Омарұлы // Қазақ журналистикасы тарихын зерттеу мен даму үдерісінің өзекті мәселелері = Актуальные проблемы исследования истории и процессы развития казахской журналистики: халықаралық ғыл.– тәжірибелік конф. материалдары (1 ақпа 2013 ж.). – Алматы, 2013. – 189–192 б.

825. Саметова А. Ыбырай Алтынсариннің шығармашылығы / А. Саметова // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2014. – №2. – 55–60 б.б.

ЫБЫРАЙ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ ТІЛІ МЕН СТИЛІ, ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ, ТІЛ ТАЗАЛЫҒЫ ҮШІН КҮРЕСІ

Біріншіден, қазақ жастарының дін жөніндегі түсініктері теріс бағытқа түсіп кетпеуі үшін, ал екіншіден, қазақтың жазба тілінде татар тілі орынсыз етек алуына жол бермеу үшін мен соңғы кезде Мұхамбет шарифатын үйрене бастап ...осы оқу құралын құрастыруға кірістім.

Ы.Алтынсариннің Н.И.Ильминскийге 1882 жылдың 12 сентабрінде жолданған хатынан.

Татар тілінде жазылған кітаптардан құтылу үшін қазақ тілінде оқуға арналған бастауыш кітабымды кеше ғана бастадым.

Ы.Алтынсариннің Н.Ильминскийге 1873 жылдың 20 мартында жазған хатынан.

826. Досқараев Ж. Абай, Ыбырай шығармаларындағы кейбір тілдік ерекшеліктердің халық говорына қатысы жайында. / Ж.Досқараев // – Қазақ тілі мен әдебиеті, 1959, №11, 43–48 б.

827. Байжанов Ә. Ыбырай және халық тілі. / Ә.Байжанов // – Қазақстан мектебі, 1961, №10, 50–55 б.

828. Хасанова С. Текстологиядағы терістіктер. (Ы.Алтынсарин шығармаларының әр басылуындағы текстология туралы). / С.Хасанова // – Жұлдыз, 1966, № 10, 154–156 б.

829. Хасанова С. Ы.Алтынсарин әңгімелерінің текстологиясы жайлы бірер сөз. / С.Хасанова // – Қазақстан мектебі, 1966, 19 октябрь.

830. Ерғалиев Т. Ыбырай Алтынсариннің тіл білімі туралы қызметі. / Т.Ерғалиев // – Семей таңы, 1966, 29 ноябрь.

831. Хасанова С. Ы.Алтынсарин шығармаларының тіл ерекшелігі. / С.Хасанова // – Жұлдыз, 1967, № 12, 145–148 б.

832. Хасанова С. Ыбырай тілінің грамматикалық ерекшеліктері / С.Хасанова // Қазақстан мектебі. – 1968. – № 10. – 76–77 б.

833. Хасанова С. Алтынсариннің ана тілі тазалығы үшін күресі / С.Хасанова // Коммунизм таңы. – 1971. – 16 окт.

834. Хасанова С. Ыбырай Алтынсарин шығармаларының тілі: мұғалімдерге көмекші құрал / С.Хасанова. – Алматы: Мектеп, 1972. – 132 б.

835. Хасанова С. Ыбырай Алтынсарин ана тілінің тазалығы үшін күрескен / С.Хасанова // Торғай таңы. – 1984. – 8 сент.

836. Ысқақов Ахмеді. Ы.Алтынсарин және қазақтың ұлттық әдеби тілі: (кейбір мәселелерінің қысқаша тарихы мен теориясы жайында) / А.Ысқақов // Қазақ әдеби тілінің қалыптасу тарихы мен даму жолдары: мақалалар жинағы / ҚазССР Ғылым акад. Тіл білімі ин-ты; жауапты ред. С.Кеңесбаев. – Алматы, 1981. – 26–59 б.б.

837. Әбілқасымов Б. Ыбырай қазақтың қазіргі жазба әдеби тілін қалыптастырушы / Б.Әбілқасымов // «Ыбырай Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұра-

сы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алма–Ата: Рауан, 1991. – 77–78 б.

838. Райсов Ә. Ыбырайдың тіл тазалығы үшін күресі / Ә.Райсов // «Ыбырай Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алма–Ата: Рауан, 1991. – 67–70 б.

839. Хасенова С. Ыбырай Алтынсариннің тілі мен стилі / С.Хасенова // Ыбырай Алтынсарин тағлымы: Әдеби–сын мақалалар мен зерттеулер / Құраст. М.Жармұхамедов – Алматы: Жазушы, 1991. – 321 б.

840. Сыздықов Р. Әдеби тіл туралы ұғым, қазақ әдеби тілі жайындағы пікірлер, Ыбырай Алтынсариннің қазақтың ұлттық жазба әдеби тілінің дамуындағы орны мен рөлі, / Р.Сыздықова // Қазақ әдеби тілінің тарихы (XV–XIX ғасырлар) – Алматы. «Ана тілі», 1993. – 7, 26, 173, 213, 214, 215, 253, 266–276 б.б.

Тыңдаушыларды Ы.Алтынсариннің ағартушылық, ұстаздық қызметі, философиялық идеялары, жазған кітаптары, бала тәрбиелеу, халық педагогикасын сабақта қолдану, жастарға жан–жақты тәрбие беру, патриот, еңбек сүйгіш, сезімтал етіп өсіру идеялары қызықтыратыны, ынталандыратыны айтылады.

841. Хасанова С. «Қазақ мұңының» лексика–грамматикалық сипаттамасы: [Ы.Алтынсариннің «Қазақ мұңы» шығармасы] / С. Хасанова // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1996. – №3. – 71–76 б.

842. Сыздық Р. Мұхтар Әуезов және көркем проза тілінің басталуы / Р.Сыздық // Сөз құдіреті. – Алматы: Санат, 1997. – 15–21 б.

843. Хасанова С. Кітаби тіл үлгілерінің Ы.Алтынсариннен кейінгі көрінісі / С.Хасанова // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1997. – №9–10. – 50–55 б.

844. Ищанова Р. Туған тіл және төл әдебиет (шағын кешенді мектепте оқытылуы туралы) / Р.Ищанова // Қазақстан мектебі, 1998. – №6. – 63–64 б.

Қазақтарға қолданылатын орыс әріптеріндегі жазу үлгісін Ы.Алтынсаринге дейін алдымен миссонер ғалымдар жасай бастағаны жайында сөз болады.

845. Мырзахметұлы М. Әріптер неге өзгерген? / М.Мырзахметұлы // М.Мырзахметұлы «Түркістанда туған ойлар». – Алматы: «Санат», 1998. – 5 б.

846. Хасанова С. Махамбет пен Ыбырай шығармашылығындағы тілдік және басқа үндестіктер / С.Хасанова // Махамбет Өтемісұлы шығармашылығы және қазақ әдебиеті мәселелері: Ғылыми жинақ / Жауапты ред. С.Мақпырұлы. – Алматы : АГУ, 2003. – 120–124 б.

Ыбырай әңгімелерінің тілі мен стилі жайында да кеңінен сөз болады.

847. Сүйінкина П. Ыбырай орыс тілін қалай меңгерген? / П.Сүйінкина // Қостанай таңы.– 2004.– 22 қазан.– 4 б.

848. Шәбжантайқызы Мақтым. Шығарма – тілі дана, іші сара бабалар мұрасының айнасы. 2–ші бөлім / М.Шәбжантайқызы.– Көкшетау: Келешек–2030, 2007.– 92 бет; 21 см.

848. Әбілқасымов Б. Қазақтың жазба әдеби тілінің қалыптасу кезеңі / Б.Әбілқасымов // Ана тілі. – 2014. – 7–13 тамыз. – 5 б.

849. Хасанова С. Ы.Алтынсариннің кірме сөздерді қолдануы. – Кітапта: Қазақ тілі мен әдебиет мәселелері. (Аспиранттар мен ізденушілер мақалалары). 4–шығуы. Алматы. 1996, 121 б.

ЫБЫРАЙ ЗЕРТТЕУШІЛЕРІ

Ыбырай шығармаларын талдау орта мектеп оқулықтарында басталған–ды. Оның педагогтік қызметі мен ағартушылық идеялары туралы Ә.Сыдықов, Т.Тәжібаевтың кітаптары бар, қоғамдық–әлеуметтік көзқарасы туралы Қ. Бисембаев пен Б.Сүлейменов, М.Ақынжанов зерттеулер жүргізді. Ал шығармалары туралы М.Әуезов, С.Мұқанов, Ә.Қоңыратбаев, Дербісәлиндер еңбектер жазды.

Қазақ әдебиетінің қысқаша тарихы. I-кітап: Оқу құралы. //–Алматы: Қазақ университеті, 2001.–438 б.

850.Смаилова М.Ж. Ә.Сыдықов – Ы.Алтынсариннің педагогикалық мұрасын тұңғыш зерттеушілердің бірі /М.Ж.Смаилова// «Ыбырай Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алма–Ата: Рауан, 1991. –14–17 б.б.

851.Аллаберген Қ., Нұсқабайұлы Ж., Оразай Ф. «Дала уалаятының газеті» / Қ.Аллаберген, Ж.Нұсқабайұлы, Ф.Оразай // Қазақ журналистикасының тарихы (1870–1995 жылдар) – Алматы: «Рауан», 1996. – 16 б.

Ыбырай шығармаларының «Дала уалаяты газетінде» жарық көріп тұрғаны жайында баян етіледі.

852.Кәкішев Т. Қазыналы Қазан қаласында /Т.Кәкішев // Сандалтқан «Садақ». – Астана: Фолиант, 2002. – 152–156 б.б.

Қазан архивінің 968 санды фондасының 84 бумасы түгелдей Ыбырай Алтынсариннің 1861 жылы 30 тамыздан 1889 жылдың 6 наурызына дейін Ильминскийге жазған хаттары екендігі, т.б. жайттар баян етіледі.

853.Ақыш Н. Ыбырайтанушы / Н.Ақыш // Ана тілі. – 2009. – 19 ақпан (№7). – 9 б. Әдебиеттанушы ғалым Әнуар Дербісалин туралы.

854.Оспанов С. Мұхтар Әуезов – Ыбырайтанушы / Оспанов С, К. Мырзағалиева //MATERIAL V VIII MZINARODNI KONFERENCE. Praha, – 2013 – 43–47 б.

ЫБЫРАЙ ТУРАЛЫ ЕСТЕЛІКТЕР

Қазақ халқы оған зор құрметпен қарады. Ыбырай Алтынсарин мұндай құрметке әбден лайықты еді, оның есігі кім–кімге де болса әрдайым ашық болатын: ақыл–кеңестері өз алдына, ол қазақтар үшін қиыншылық жылдарда оларға өзінің дәулетімен де көмектесті...

Қостанай екі сыныптық орыс–қазақ мектебінің оқытушысы Ы.Д. Соколовтың естелігінен. 28 сентябрь, 1889 жыл.

Өмірінің соңғы жылдарында ол Ы.Алтынсарин туралы көлемді естелік жазып қалдырды. Ұлы педагог Ы.Алтынсариннің оқушысы, әрі әріптесі болғандықтан Ғ.Балғымбаев ағартушының семьясы, жолдас–жоралары, жұмыс істеу тәсілі, қарым–қатынасы, адамгершілігі жайлы естелікте мол қамтылған.

Ә.Ламашев Ыбырай Алтынсарин және оның орыс достары мен ізбасарлары // – Алматы: Қазақстан, 1988. –137–138 б.б.

855. Минақиб Ибраһим Алтынсарин // Дала уалаятының газеті, 1889. – №31.

Ыбырайдың өмірі мен ұстаздық жолы, қайтыс болғаны жайында Қазанама.

856. Минақиб Ибраһим Алтынсарин // Әдеби мұра Революциядан бұрынғы мерзімді баспасөз бетінде жарияланған көркем шығармалар. Алматы, Жазушы, 1970. – 153 б.

857. Күмісбаев Ө. Шопан қыз; Қамшы туралы; Ыбырай Алтынсарин ескерткішіне; Үш ағаш: Өлеңдер / Ө. Күмісбаев // Мәдениет және тұрмыс.– 1985.– № 11.– 15 б.

858. Минақиб Ибраһим Алтынсарин // Ыбырай Алтынсарин тағылымы. Алматы: Жазушы, 1991. – 379–380 б.

859. Н.И.Ильминскийдің Алтынсарин жайындағы естеліктерінен //Ыбырай тағылымы: Әдебисын мақалалар мен зерттеулер/ Құраст. М.Жармұхамедов – Алматы: Жазушы, 1991. – 346–357 б.б.

860. Ф.Д.Соколовтың Ы.Алтынсарин жайындағы естеліктерінен // Ыбырай тағылымы: Әдеби–сын мақалалар мен зерттеулер /М.Жармұхамедов – Алматы: Жазушы, 1991. – 357–358 б.

861. А.Мозохиннің Ы.Алтынсарин жайындағы естеліктерінен // Ыбырай тағылымы: / Құраст. М.Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 191. – 358–363 б.

Бұл естелік 1889 жылы 28 қыркүйекте жазылған.

862. Балғымбаев Ғ. Ы.Алтынсарин туралы естелік /Ғ.Балғымбаев// Ыбырай тағылымы: Әдеби–сын мақалалар мен зерттеулер /Құраст. М.Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 1991. 364–378 б.б.

863. Болатов Ж. Шоқан мен Ыбырай мұңға батып тұр немесе ескерткіш ел тарихы екендігін ескертпейтініміз қалай? / Ж.Болатов // Заң газеті.– 2008.– 28 қараша (№ 182).– 1 б.

АЛТЫНСАРИН ДҮНИЕТАНЫМЫ

Жайық бойындағы, Орынбор төңірегіндегі қазақ жерлерін орыс казактарының патша әкімшілігінің көмегімен күшпен отарлап алып отырғанын осыдан бір ғасырдан бұрын Ыбырай Алтынсарин айтқан еді.

И.Шәмшәтұлы Ыбырай Алтынсариннің саяси-әлеуметтік көзқарасы // Қазақ әдебиеті, 11 қазан, 1991. –11 б.

864. Оразбеков А. Ыбырай Алтынсариннің этикалық көзқарастары /А.Оразбеков // Қазақстан мектебі. – 1970. – № 5. – 69–72 б.

865. Әбділдин Ж. Прогресшіл қоғамдық-саяси ойдың қалыптасу қайнарлары: [Ш.Уәлиханов, Ы. Алтынсарин, Абай Құнанбаев] / Ж.Әбділдин, М.Бурабаев // Қазақстан коммунисі. – 1982. – № 2. – 40–44б.

866. Жарықбаев Қ. Ғұламаның психологиялық көзқарастары: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл / Қ.Жарықбаев // Ақтөбе. – 1991. – 5 қазан.

867. Жарықбаев Қ. Психологиялық көзқарастары хақында: Ы.Алтынсарин туралы / Қ.Жарықбаев // Жас алаш. – 1991. – 25 қазан.

868. Ормахов Ж. Ы.Алтынсариннің қоғамдық саяси көзқарастары / Ж.Ормахов // «Ыбырай Алтынсариннің тәлім-тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми-практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алма-Ата: Рауан, 1991. – 40–42 б.

869. Шәмшәтұлы И. Ыбырай Алтынсариннің саяси-әлеуметтік көзқарасы: Туғанына 150 жыл толуына орай / И.Шәмшәтұлы // Қазақ әдебиеті. – 1991. – 14 қазан. – 10–11 б.

870. Әбсаттаров Р., Дәкенов М. XIX ғасырдың екінші жартысы – XX ғасырдың алғашқы ширегіндегі Қазақстанда әлеуметтанымдық ойдың дамуы //Социологияға кіріспе. – Алматы,1999. – 42–54 б.б.

871. Есқалиев С. Алтынсарин дүниетанымының зерттелуі хақында / С.Есқалиев // Қазақ тарихы. – 1999. – №6. – 24–25 б.

872. Есқалиев С. Алтынсарин дүниетанымының зерттелуі /С.Есқалиев // Қазақ тарихы. – 2000. – № 1. – 43–48 б.б.

873. Жанбатыров А.С. Шоқан мен Ыбырай отарлау саясатына көзқарастарының бір қыры /А.С.Жанбатыров// «Шоқан тағылымы–6» = «Валихановские чтения–6» Қазақстан Республикасы Тәуесіздігінің 10–жылдығына арналған Халықаралық ғылыми-практ. конф. материалдары = материалы Междунар. научн.-практ. конф., посвящ. 10–летию Независимости Республики Казахстан Т. 1. – Көкшетау, 2001. – 106–108 б.

874. Игісінова Н. Ы.Алтынсариннің дүниеге көзқарастарының қалыптасуы / Н.Игісінова // Қазақстан жоғары мектебі.– 2005. – № 3. – 247–251 б.– Библиогр.: 9 атау.

875. Игісінова Н. Ы.Алтынсариннің этикалық және эстетикалық көзқарастары / Н.Игісінова // Саясат.– 2005.– № 6.– 56–59 б.– Библиогр.: 7 атау.

876. Игисинова Н. Ыбырай Алтынсарин шығармашылығындағы мәдениет антропологиясы / Н.Игисинова // ҚазҰУ хабаршысы. Саясаттану сериясы. Философия сериясы. Мәдениеттану сериясы. = Вестник КазНУ. Серия политология. Серия филос. Серия культурология. – 2006. – № 1 (25). – 127–130 б.– Библиогр.: 9 атау.

877. Тәукенов Қ. Ұлыларымызды өзгенің ығынан шығарайық: Ы.Алтынсарин мен Н.Ильминский, Шоқан мен Достоевскийдің шынайы ара қатынастары туралы / Қ.Тәукенов // Жаңа Сарыарқа. – 2007.– № 4. – 38–42 б.

Жаңаша көзқарас, тектілік пен отаршылдыққа қарсы наразылық танытқан ғалымдар.

878. Бимағамбетова Ж.Т. Ы.Алтынсариннің саяси және қоғамдық құрылысқа деген көзқарастары / Ж.Т.Бимағамбетова, Р.К.Жусупова // Бәсекеге қабілетті Қазақстан: мәселелер мен шешімдер = Конкурентоспособный Казахстан: проблемы и решения: Көкшетау университетінің 15 жылдығына арналған халықаралық ғыл.–практ. конф. материалдары = Материалы междунар. науч.–практ. конф. посвящ. 15-летию Кокшетауского университета (16–17 мая 2008 г.). – Көкшетау, 2008. – 1–т. – 345–346 б.

879. Биекенов К.Ү., Биекенова С.К., Шығыс елдерінің әлеуметтану ойлары // Кенжакимова Г.Ә Әлеуметтану тарихы: оқу құралы.– Алматы: Қазақ ун–ті, 2010.– 309–324 б.б.

880. Жарықбаев Қ. Ы.Алтынсариннің (1841–1889) психологиялық көзқарастары / Қ.Жарықбаев // Мектептегі психология = Психология в школе.– 2011. – № 10.– 3–7 б.

ШЕТЕЛДІКТЕР ЫБЫРАЙ ТУРАЛЫ

Ыбырайды өзіміз ғана білмей, өзге елдерге де танытуымыз керек. Мысалы, түрік халқы білмейді. Биыл ұлы ұстаз жайында түрік тілінде еңбек жарыққа шығарамыз ба деген ойымыз бар.

Ә.Қара «Ыбырай бабамызды түркі дүниесі тану керек» // Қостанай таңы, 22 шілде, 2014. –5 б.

881. Сәтпаева Ш. Абай мен Ыбырай дүниежүзі әдебиетінде /Ш. Сәтпаева// Қазақ әдебиеті. – 1966. – 3 июнь.

882. Сейфуллаев А. (Тәжікстан) Тәжік және Қазақ әдеби байланыстарының тарихы //А. Сейфуллаев/ «Паеми барадари» (Достық хабаршысы),–Душанбе, 1972.–136 б.

Энциклопедиян советии тожик 8 т. – Душанбе, 1976. – 268 б.

Қазақстанға арналған мақалада Алтынсариннің ағартушылық қызметі, жазған оқулықтары, шығармашылығы және оның тәжік–парсы классикалық әдебиетін жақсы білетіндігі туралы қысқаша мәлімет берілген.

883. Әбдікәрім А. (Моңғол Халық Республикасы) Алтынсариннің педагогикалық ілімдерін МХР қазақ мектептерінде насихаттау барысы / А.Әбдікәрім // «Ы. Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алматы: Рауан, 1991. 17–18 б.б.

Моңғолияда алғаш қазақтың ұлттық аймағы орнап, ұлттық қазақ мектептері қалыптаса бастаған 1940 жылдары қазақ жастарын білімге, өнерге құштар етіп тәрбиелеу мақсатын айқындауда Ы. Алтынсариннің педагогикалық көзқарастары игі әсерін тигізгені, оқу жоспарын, жеке пәндердің бағдарламаларын жасап, соған сәйкес оқулықтар дайындауда да Ы. Алтынсарин ілімдеріне сүйенгендері айтылады.

884. Ташмұрадова К.А. (Ташкент) Ы.Алтынсарин мен Хамза Хакімзада Ниязидің педагогикалық идеялары / К.А.Ташмұрадова (Ташкент), Алтынсарин идеяларының Өзбекстанда жүзеге асуы // «Ы. Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алматы: Рауан, 1991. 88–89 б.б.

Ы.Алтынсарин мен Хамза Хакимзада Ниязидің педагогикалық идеяларының бір–бірімен үндестігі жайында. Өзбекстанда, әсіресе оның қазақтар тұратын елді мекендеріндегі мектептерде Ыбырайдың педагогикалық идеяларын басшылыққа алғаны сөз болады.

885. Килчева К.Ю. (Ташкент) «Ы.Алтынсарин–өңірдегі алғашқы халықтық орыс–қазақ мектептерінің негізін қалаушы / К.Ю. Килчева // «Ы. Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алматы: Рауан, 1991. 80–83 б.б.

Өзбекстанда, әсіресе оның қазақтар тұратын елді мекендеріндегі мектептерде Ыбырайдың педагогикалық идеяларын басшылыққа алғаны сөз болады.

886. Станчиц М.А. (Белоруссия) Ы. Алтынсариннің Белоруссия жаңа мектептеріндегі білімді ізгілендіру (гуманизация) туралы идеясының жүзеге асырылуы // М.А. Станчиц /«Ы. Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алматы: Рауан, 1991. 101–102 б.б.

Беларус республикасында «Қырғыз хрестоматиясы» мен «Қазақтарға орыс тілін үйретудің бастауыш құралы» еңбектерінің авторы ретінде Ы. Алтынсариннің педагогикалық тәжірибесіне ерекше көңіл бөлінетіні әңгімеленеді.

887. Катович Н.К. (Минск) Қазіргі педагогикалық ғылым мен тәжірибенің дамуында Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеясының өзектілігі // Н.К. Катович /«Ы. Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алматы: Рауан, 1991. 134–135 б.б.

888. Артамонова Е.Р. (Ресей, Владимир қаласы) Кеңістік жас ерекшілік және педагогикалық, психологиялық – педагогикалық мұрасының сабақтастығы // Е.Р Артамонова / «Ы. Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алматы: Рауан, 1991. 127–129 б.б.

889. Ы.Алтынсарин заманында Көрғұлы қазақтар арасында кең тарағаны, А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин шығармаларында Шахнаменің негізгі кейіпкерлері – Жәмшид, Ескендір, Анушерван, Рустем, Бахрам ж.б. ерекше құрметпен аталатыны баяндалады.

Энциклопедиян Адабиетва сангати Тожик – Душанбе, 2004. – 24 б.

Бұл «Тәжік әдебиеті мен өнерінің энциклопедиясында» Алтынсарин есімі құрметпен аталып, оның аудармашылығы, жазған хрестоматиясына Тәжіктің классикалық әдебиетінен өзі аударған өлең, хикаяларды да енгізгені айтылады.

Алтынсариннің тәжік – парсы әдебиетімен байланысы, шығыстық сарын Ыбырай өлеңдері мен хикаяларынан, үгіт–насихаттық сарынын күшейте түскені жайында әңгіме болады.

890. Нұралиев А. (Тәжікстан) «Ыбырай Алтынсарин», «Қазақ және Тәжік әдеби байланыстары», «XIX және XX ғасырлардағы тәжік–қазақ мәдени–әдеби байланысы // А.Нұралиев /Ыбырай Алтынсарин. «Энциклопедиян Адебиет» ва сагати тожик.–Душанбе,2004, 24 б.

891. Оспанұлы С. Ыбырай Алтынсарин және тәжік–парсы әдебиеті /С. Оспанұлы // Қостанай таңы, 2014. – 28 наурыз.

892.Тұрысбек Р. Қазақ–татар халықтары әдебиетінің байланысы / Р. Тұрысбек // Қазақ тілі мен әдебиеті. 2015. №2 – 35–39 б.б.

Ш.Уәлиханов, Ы. Алтынсарин, А. Құнанбаевтардың татар ағартушыларымен үндестігі, қоғамдық–саяси көзқарастары, өзара қарым–қатынастары әңгіме болады.

Ы.АЛТЫНСАРИН БЕЙНЕСІ КӨРКЕМ ӘДЕБИЕТТЕ ЖӘНЕ ӨНЕРДЕ

Ыбырайдың араб графикасымен қазақша жазған хатын Мәскеудегі Ленин атындағы кітапханадан алғаш тауып, жариялаған татар ғалымы М.А.Османов болатын. Сондай-ақ Ыбырай белгілі татар ағартушылары Шихабуддин Маржани, Қ.Насыри, С.Кукляшев, Хусани Фанаховтармен достық қарым-қатынаста болады. Олармен хат алысып, хат жазысып тұрады. Оқу –ағарту ісінде бұлардың қайсысының болса да Ы.Алтынсаринге көп көмегі тиген.

Б.Ысқақов «Ыбырай Алтынсарин» «Ұмытылмас есімдер».
//Алматы: «Қазақстан», 1994.–186 б.

893. Алтынсарин туралы шыққан кітап. – Социалды Қазақстан, 1936, 16 декабрь.

894. Сын: Алтынсарин кітабы. – Қазақ әдебиеті, 1936, 4 декабрь.

895. Крылов И.А. Екі шыбын: мысал / И.А.Крылов; ауд. Ы.Алтынсарин // Социалистік Қазақстан.– 1944. – 21 ноябрь №231.

896. Крылов И.А. Қайырымды түлкі: өлең /И.А. Крылов; ауд. Ы.Алтынсарин // Социалистік Қазақстан.– 1944. – 21 ноябрь № 231.

897. Мұқанов С. Проза және сын туралы /С.Мұқанов// Әдебиет және искусство. 1949, №7, 37–57 б.б.

Ы.Алтынсаринның творчествосы туралы біраз мәлімет берілген.

898. Жұмабаев Ғ. Ұлы адам. (Өлең) / Ғ.Жұмабаев // Большевиктік жол, 1949, 31 июль.

899. Жұмабаев Ғ. Инспектор көлінде / Ғ.Жұмабаев // Большевиктік жол, 1949. – 10 шілде (№137). Жұмабаевтың Ы.Алтынсариннің қайтыс болғаны 60 жыл толуына орай шығарған өлеңі.

900. Мұзапаров Ж. Ы.Алтынсарин /Ж.Мұзапаров // Ленин туы, 1949, 17 июль.

901. Сейітұлы С., Жармағамбетов Қ. Октябрь революциясына дейінгі қазақ әдебиеті туралы / С.Сейітұлы, Қ. Жармағамбетов // Қазақ елі. 1951. №1.

902. Сейфуллин С. Ыбырай Алтынсарыұлы /С.Сейфуллин// Кітапта: Алтынсарыұлы Ыбырай. Өлеңдер жинағы. Алматы, 1953, 3 б.

903. Ақынжанов М. Ыбырай Алтынсарин. Төрт актілі, сегіз суретті пьеса / М. Ақынжанов //Алматы, Қазмемкөркемәдеббас, 1953, 75 б.

904. Аманшин Б. Сен де бір кірпіш дүниеге. (Өлең) / Б.Аманшин // Қазақстан пионері, 1954, 31 июнь.

905. Дерібсалин Ә. Ыбырай Алтынсарин творчествосындағы сыншыл реализм элементтері /Ә.Дерібсалин // Социалистік жол. 1954. – 30 июль.

906. Мамбетов І. Ыбырай мектебі. (Өлең) / І.Мамбетов // Қазақстан пионері, 1954, 31 июль.

907. Шипин О. Ыбырай ең ұлы. (Өлең) / О.Шипин // Әдебиет және искусство, 1956, №7, 36–37 б.б.

908. Шипин О. Ыбырай туралы бір аңыз. (Өлең) / О.Шипин // Коммунизм жолы, 1956, 18 март.

909. Қайырбеков Ғ. Ыбырай Алтынсарин. (Поэма) / Ғ. Қайырбеков // Коммунизм жолы, 1957, 17–24 февраль; 15, 16 март; 26 апрель, 1, 22, 26, 28 май, 16, 23, 30 июнь, 9, 14, 23 июль.

910. Қайырбеков Ғ. Дала қоңырауы. (Ыбырай Алтынсарин өмірінен поэма) / Ғ. Қайырбеков // Алматы, ҚМҚАБ, 1957, 180 б.

911. Сын: Әбдіразақов Б. Ардагер адам туралы поэма. – Октябрь туы, 1958, 18 июль.

912. Бердібаев Р. Шындық және көркемдік шындық / Р. Бердібаев // Қазақ әдебиеті, 1958, 5 сентябрь; Жұмабаев Ғ. – Қазақ әдебиеті, 1958, 8 август; Коммунизм жолы, 1963, 23 март.

913. Жұмағұлов Қ. – Советтік Қарағанды, 1958, 9 август.

914. Мұсаханов Ә. – Ленин туы, 1958, 30 июль.

915. Сын: Достанов М. Ұстаз туралы дастан. – Ленин жолы, 1958, 26 сентябрь.

916. Қайырбеков Ғ. Ыбырай жөнінде әңгімелерден / Ғ. Қайырбеков // Балдырған, 1959, 17 июль.

917. Шипин О. Халық перзенті. (Өлең) / О.Шипин // Коммунизм жолы, 1960, 18 декабрь.

918. Өнер–білім бар жұрттар. (Ы.Алтынсарин бейітіне орнатылған ескерткіштің ашылуы туралы хабар).–Коммунизм жолы, 1960, 30 ноябрь.

919. Ы.Алтынсаринге ескерткіш. (Қостанай қаласында ашылғандығы туралы хабар). – Қызыл ту, 1966, ноябрь.

920. Жұмабаев Ғ. «Инспектор» көлінде. (Өлең) / Ғ.Жұмабаев // Коммунизм таңы, 1966, 15 ноябрь.

921. Күмісбаев Ө. Ұлы перзент. (Өлең) / Ө.Күмісбаев // Қазақ әдебиеті, 1966, 28 октябрь.

922. Қайырбеков Ғ. Менің бабам. (Өлең)/ Ғ. Қайырбеков // Социалистік Қазақстан, 1966, 1 ноябрь.

923. Әшірбеков М. Алтынсарин атымен.(Өлең) / М.Әшірбеков// Коммунизм таңы, 1966, 15 ноябрь.

924. Ақынжанов М. Абзал адам сахнада. (Ы.Алтынсарин образы сахнада)/ М.Ақынжанов // Қазақ әдебиеті, 1966, 28 октябрь.

(Алтынсарин) Ы.Алтынсарин (1841–1889). Фоторепродукция. Алматы, 1 жеке бет. портр.

925. Қайырбеков Ғ. Ұлы ұстаз / Ғ.Қайырбеков// Жұлдыз, 1966, № 11, 157 бет.

926. Ы.Алтынсаринге арналған ескерткіш. (Қостанайда орнатылған ескерткіш туралы хабар). – Көкшетау правдасы, 1960, 7 декабрь. – Коммунизм туы, 1960, 3 декабрь; – Қызыл ту, 1966, 20 ноябрь.

А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин, С.Сейфуллиннің, Ж.Жабаевтың, Б.Майлиннің, І. Жансүгіровтің, М.Әуезовтің суреттері мен қысқаша өмірбаяны берілген (қазақ, орыс, ағылшын, араб, француз тілдерінде).

927. Жиреншин Ә. Қайта тірілген сурет хикаясы / Ә.Жиреншин // Қазақ әдебиеті.– 1969.– 2 авг.

Ы. Алтынсариннің отбасымен түскен суреті туралы.

928. Кенжеахметов С. Армандай алып туралы. (Қостанай қаласында Ыбырай Алтынсаринге ескерткіш орнатылғаны хабарланады) / С. Кенжеахметов // Қазақ әдебиеті, 1970, 22 май.

929. Кенжеахметов С. Ұлы перзентке – халық махаббаты. (Қостанайда Ыбырай Алтынсаринге ескерткіш ашылғаны хабарланады) / С. Кенжеахметов // Коммунизм таңы, 1970, 9 май. Алматы, 1973, 53 б.

Ыбырай жөніндегі әңгімелерден. – Жыл он екі ай (Балаларға арналған әдеби календарь).

930. Түрбеков А. Революциядан бұрынғы әдебиеттің халықтық сипаты / А.Түрбеков // Қазақ әдебиеті тарихының мәселелері. – Алматы: 1976. – 206–225 б.б.

931. Молдағалиев Ж. Құс жолы / Ж.Молдағалиев // Алматы: Жазушы, 1976. – 160 б.

Ы.Алтынсарин туралы повесть.

932. Молдағалиев Ж. Қыпшақ Ибраһим. (Ыбырай Алтынсарин жайлы повестен үзінді) / Ж.Молдағалиев // Жұлдыз, 1977, №3, 70–93 б.б.; – Торғай таңы, 1976, 17, 20, 22 апрель.

933. Наушабаев Н. Ыбырайға жазған өлең / Н.Наушабаев // Алаш: өлеңдер мен толғаулар, тақпақтар мен термелер, айтыстар, әндер, мысалдар, аудармалар. Қостанай: ЖШС «Баспа үйі», 1977. – 7 б.

934. Бисенбиев М. Абай мен Ыбырайдың әдеби байланыстары // Семей таңы, 1977. – 30 июнь.

935. Бектұров Ж. Ыбырай қалаға соңғы барғанда. (Очерк). – Кітапта: Бектұров Ж. Жол жоралғысы. Очерктер. Алматы, 1977, 3–23 б.б.

936. Сүйіншәлиев Х. Саңлақтың сазы / Х.Сүйіншәлиев // Саңлақтар сарабы. Әдеби зерттеулер. – Алматы: Жазушы, 1978. – 8 б.

Жанақ ақынның айтыстары Ыбырай Алтынсаринді де қызықтырғаны, «Қазақ хрестоматиясына» Жанақ пен бала айтысын енгізгені жайында сөз болады.

937. Сүйіншәлиев Х. Жалынды ақын, жаңашыл жазушы / Х.Сүйіншәлиев // Саңлақтар сарабы. Әдеби зерттеулер. – Алматы: Жазушы, 1978. – 145–151 б.б.

Сұлтанмахмұт Торайғыров Ыбырай, Абай бастаған ағартушылық, демократтық идеяны жалғастырушы, оны ілгері дамытушы, сыншыл реализм әдісін негіздеуші жазушы екендігі, сондай-ақ қазақ прозасының шағын түрлері Ыбырай, Абай әңгімелерінен көрінгені сөз болады.

938. Алтынсарин Ы. Әңгімелер / Ы.Алтынсарин.– Алматы: Мектеп, 1980. Мазм.: Бай баласы мен жарлы баласы; Киіз үй мен ағаш үй; Қыпшақ Сейітқұл; Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш; Сәтемір хан; Талаптың пайдасы; Әке мен бала т.б.

939. Оспанов С. Қоңырау / С. Оспанов // Жыл он екі ай. Құраст. Ә.Табылдиев. – Алматы: Жалын, 1983. – 117 б.

Ыбырай Алтынсарин: Өмірі мен творчествосы туралы анықтама // Бес ғасыр жырлайды: XV ғасырдан XX ғасырдың бас кезіне дейінгі қазақ ақын-жырауларының шығармалары. Үш томдық. – Алматы, 1984. – Т.2. – 242 б.

940. Қожаұлы А. Ұлы ұстаз туралы үш үздік сыр: Өлең: Ы.Алтынсаринге арналған / А.Қожаұлы // Коммунизм таңы. – 1991. 22 маусым.

Ибраһим Балғожа ұғылын жоқтау // Ғұлама, ағартушы ғалым. – Алматы: 1991. – 42 б.

941. Арынов Т. Ибраһим Балғожа ұғылын жоқтау: Алтынсаринге арналған жоқтаудан үзінді / Т.Арынов // Ана тілі. – 1991. – 31 қаңтар. – 8 б.

942. Омаров Қ. Ыбырай сазы / Қ.Омаров // Дала қоңырауы. – 1991. – 5(11) мамыр. – 2 б. Ы.Алтынсаринге арналған күй.

943. Ыбырай Алтынсарин – педагог-ағартушы. Буклет / Құраст.: Рысжанова У.М. – Қостанай облыстық тарихи – өлкетану музейі Ы.Алтынсариннің мемориалдық бөлімінің меңгерушісі, Калинова С.Н. – аға ғылыми қызметкер.

Советтік мәдениет қорының Қостанай облыстық бөлімшесі. Қостанай облыстық тарихи-өлкетану музейіндегі Ы.Алтынсариннің мемориалдық бөлімі. Қостанай, Облтип, 17.06.91.

944. Даланың алып қоңырауы. Буклет. Қостанай облыстық халыққа білім беру басқармасы. Облыстық мұғалімдер білімін жетілдіру институты шығарған. Құраст.: облыстық мұғалімдер білімін жетілдіру институтының методисі Көпішов Б.Қ. Қостанай қаласы, 1991 жыл.

945. Байтұрсынов А. Көріктеу / А.Байтұрсынов // Ақ жол: Өлеңдер мен тәржімалар, публ., мақалалар және әдеби зерттеу / Құраст. Р.Нұрғалиев. – Алматы: Жалын, 1991. – 356 б.

946. Алтынсарин Ы. Асан мен Үсен: әңгіме / Ы.Алтынсарин; суретші М.Тұрғымбаев. – Алматы: Балауса, 1993. – 16 б.

Алтынсарин Ыбырай Фоторепродукция (1841–1889) / Ы.Алтынсарин – Алматы.

947. Оспанұлы С. Қастерлі қара шаңырақ / С.Оспанұлы // Оспанұлы С. Қадыр түні. Өлеңдер мен поэма. – Алматы: Жалын, 1995. – 125–127 б.б.

948. Шонабай Г. Жәдігер сарғайған сурет сыры: [Ыбырай Алтынсарин туралы (суреті берілген)] / Г.Шонабай // Жас Алаш. – 2001. – 8 қараша (№134). – 5 б.

949. Құлманов Қ.С. Т.Шонанұлы және "Бай баласы мен жарлы баласы" әңгімесінің тағы бір нұсқасы: [Ы.Алтынсариннің әңгімесін өңдеудегі өзгешеліктері] / Қ.С.Құлманов // Еуразия университетінің хабаршысы. – 2001. – № 2. – 46–50 б.б. – Библиогр. 4 атау.

950. Шаяхметов А. Таза бұлақ. Бір актілі пьеса. Қостанай. 2006. Ыбырай Алтынсариннің 170 жылдығына арналған бұл пьесынаы 2006 жылы И.Омаров атындағы Қостанай қазақ драма театры сахналады. Режиссері С. Алтаев.

951. Қамзабекұлы Д. Алаштың Шоқан, Ыбырай, Абайға берген бағасы / Д.Қамзабекұлы // Айқын. – 2007. – 21 маусым (№ 112). – 10 б.

952. Қоңыратбай Т.Ә. Дала шамшырағы. (Драма). (Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсарин / Т.Ә.Қоңыратбай // Алтын ұям – мектебiм. Мектептің 125 жылдық мерейтойына арналады. – Қостанай, 2009. – 27–55 б.б.

Алтынсариннің мәдени–қоғамдық қызметі туралы 2 бөлімді тарихи драма.

953. Шаяхметов А. Алтынсарин / А.Шаяхметов // Алтын ұям – мектебiм. Мектептің 125 жылдық мерейтойына арналған. – Қостанай, 2009. – 9 б.

954. Тасмағамбетова З. «Алғашқы қоңырау» романындағы Ы.Алтынсарин бейнесі / З.Тасмағанбетова // Жас өркен – Қостанай. – 2009. – №5. – 2–3 б.б.

955. Әбдірашев Ж. Ыбырай / Ж.Әбдірашев // Ана тілі. Хрестоматия. Жалпы білім беретін мектептің 2–сыныбына арналған. Автор–құрастырушылар: З.Бейсенбаев, Б.Игенбаева, Г.Әріпова. 3–басылымы, өңделген. – Алматы: Атамұра, 2009. – 119 б.

Ыбырай Алтынсаринге арналған өлең.

956. Әбдеш М. Қазақ портреттерінің жоқшысы / М.Әбдеш; әңг. Ж. Нармаханова // Түркістан.– 2010. – 10 маусым (№ 23). – 5,7 б.б.

"Қазақ портреттерінің тарихы" кітабы және тарихи зиялылардың портреттері жайында сұхбаты.

957. "Ы.Алтынсариннің ескерткіші" республикалық маңызы бар тарих және мәдениет ескерткішінің орнын ауыстыру туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы: 2010 ж. 3 шілде № 690 // Егемен Қазақстан.– 2010.– 13 шілде (№ 287/288). – 8 б.

958. Сейдағалиев Ғ. Ескерткіш алдындағы ой (Өлең) / Ғ. Сейдағалиев // Тағдыр сыйы – ұстаздық. – Қостанай, ЖШС, «Шапак» баспасы, 2011. – 80–81 б.б. Торғайдағы Ы. Алтынсарин ашқан тұңғыш мектептің орнына 1974 жылы Ыбырай ескерткіші ашылғанда жазылған өлең.

959. Қазақ балалар әдебиетінің классикалық үлгілері. 1–том: Өлеңдер / Тіл комитеті "Мемлекеттік тілді және Қазақстан халқының басқа да тілдерін дамыту" бағд. ; құраст.: Г.Орда, А.Әлібекұлы, А.Қалиева. – Алматы: Орда, 2011.– 368 б.; 20,5 см.

960. Сейдағалиев Ғ. Ыбырай Алтынсарин атындағы Торғай қазақ орта мектебінің 120 жылдығына (Өлең) (1864–1984) / Ғ. Сейдағалиев // Тағдыр сыйы – ұстаздық. – Қостанай, ЖШС «Шапак» баспасы, 2011. – 92–94 б.б.

Ыбырай мектебі мен ұстаздарына, шәкірттеріне арналған өлең.

961. Баязитов С. Өлең кімдікі? / С.Баязитов // Қазақ әдебиеті.– 2012. – 19 – 25 қазан (№ 43). – 1 б.

"Ананың сүюі" атты өлең және мектеп оқулықтарындағы кемшіліктер жайында.

962. Манкеш А. Ыбырай қазақ жазба әдебиеті тарихында балалар әдебиетінің негізін салушы дара тұлға болды / А.Манкеш; әңг. Қ. Мұратқызы // Аңыз адам. – 2013. – №17. – 29 б.

963. Оспанұлы С. Ыбырай ел ұстазы (Өлең) / С.Оспанұлы // Ұлы ұстаз ұлағаты: Ғылыми мақалалар, эсселер. – Қостанай. ҚМПИ. Ыбырай Алтынсарин ғылыми–зерттеу орталығы, 2013. – 182 б.

964. Оспанұлы С. Қастерлі қара шаңырақ (Өлең) / С.Оспанұлы // Ұлы ұстаз ұлағаты: Ғылыми мақалалар, эсселер. – Қостанай. ҚМПИ, Ыбырай Алтынсарин ғылыми–зерттеу орталығы, 2013. – 182 б.

965. Оспанұлы С. Ыбырай өсиеті (Өлең) / С.Оспанұлы // Ұлы ұстаз ұлағаты: Ғылыми мақалалар, эсселер. – Қостанай. ҚМПИ, Ыбырай Алтынсарин ғылыми–зерттеу Орталығы, 2013. – 181 б.

966. Оспанұлы С. Шақшақ Жәнібек (Поэма) / С.Оспанұлы // Ұлы ұстаз ұлағаты: Ғылыми мақалалар, эсселер. – Қостанай. ҚМПИ, Ыбырай Алтынсарин ғылыми–зерттеу Орталығы, 2013. – 185 б.

Ыбырай нағашысы Жәнібек Қошқарұлы туралы поэма.

967. Оспанұлы С. Шеген би (Поэма) / С.Оспанұлы // Ұлы ұстаз ұлағаты: Ғылыми мақалалар, эсселер. – Қостанай. ҚМПИ, Ыбырай Алтынсарин ғылыми–зерттеу Орталығы, 2013. – 227 б.

Ыбырайдың нағашы атасы Шеген Мұсаұлы туралы.

Ыбырай Алтынсаринге арналған өлең.

968. Сағынтаев Б. Ыбырайдың тойына: арнау өлең / Б.Сағынтаев // Мұғалім.kz Қазақ тілі және әдебиет. – 2013. – №4. – 12 б.

969. Оспанов С. Ыбырай ескерткіші / С.Оспанов // Арақарағай – арман–ай! – Қостанай: «Центрум» ЖШС, 2014. – 259 б.

Торғайдағы қабырғасын Ы.Алтынсарин өз қолымен қалаған тұңғыш мектептің құлатылуына байланысты жазылған жыр.

ЫБЫРАЙ АТЫНДАҒЫ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫ, МЕКТЕПТЕР, АУЫЛ, АУДАН Т.Б. АТАУЛАР ЖАЙЫНДА

Торғайда орыс–қазақ балалары бірге оқуға арналған алты жылдық қалалық жоғары училище, бірінші басқыш орыс балаларының мектебі, татар мектебі және қолөнер училищесі болды.

Д.Байқадамова Алтынсарин мектебі // Жұлдыз №7. –1983. – 203–204 б.

970. Жамалиев Ә. Ыбырай мектебі тарихының бір кезеңі: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына / Ә.Жамалиев // Торғай таңы. – 1991.– 11 қыркүйек.

971. Жәкетов С. Мектеп тарихы туралы: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына / С.Жәкетов // Коммунизм таңы.– 1991.– 23 ақпан.

972. Көпешов Б. Ұлы ағартушының Қостанай өңіріндегі мектептері: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына / Б.Көпешов // Коммунизм таңы.– 1991.– 6 ақпан.

973. Отарбаев Ж.О. Мұршида Шайхымқызы Шайхимова / Ж.О.Отарбаев // Егемен Қазақстан, 1996. – 6 наурыз.

Қостанайдағы Ы.Алтынсарин 1884 ж. іргесін қалаған мектептің ұстазы М.Шайхимова жайында. Ыбырай Алтынсариннің Балғожа бидің тұқымы екендігі де айтылады.

974. Күмісбайұлы Ш. Атақты мектеп атаусыз қала ма?: [Алматы обл. Ақсу ауд. 1999 ж. 100 жылдығы аталып өткелі отырған Ы.Алтынсарин атын. орта мектептің тарихынан] / Ш.Күмісбайұлы // Қазақ Елі.– 1998. – 16 қаңтар (№ 3). – 4 б.

975. Бейісұлы Ж. Аты дардай, заты қандай?: [Ы.Алтынсарин атын. дарынды балаларға арналған мектеп–интернат туралы] / Ж.Бейісұлы // Егемен Қазақстан.– 2003.– 23 сәуір (№ 95).– 1 б.

976. Жәкетұлы С. Үлкен мектеп: Қостанайдағы Ы.Алтынсарин атын. № 1 қазақ мектеп – интернаты жайында / С.Жәкетұлы // Қостанай таңы.– 2004. – 23 қараша. – 7 б.

977. Жұмасұлтанов Т. Ұлы ұстаз жаққан шамшырақ: Қостанайдағы Ы.Алтынсарин атын. дарынды балаларға арн. мектеп – интернатқа – 120 жыл / Т.Жұмасұлтанов // Қостанай таңы. – 2004.– 20 қазан.– 5 б.

978. Жұмасұлтанов Т. Ыбырай жаққан шамшырақ: Ы.Алтынсарин атындағы Қостанай мектеп–интернатына – 120 жыл / Т.Жұмасұлтанов // Ақиқат. – 2004.– № 12.– 56–59 б.б.

979. Советқызы Ж. Даланың алып қоңырауы: Ыбырай Алтынсарин мектебіне –120 жыл // Алға. –2004. – № 10 –6–7 б.

980. Отарбаев Ж. Ыбырай ата арманын арқаладық / Ж.О.Отарбаев // Қазақ әдебиеті, 2004. – 28 мамыр.

Қостанайдағы Ыбырай Алтынсарин атындағы дарынды балаларға арналған мектеп тарихы, 1964 жылы осы мектепті бітірген 40 оқушының тағдыр – талайы баян естіледі.

981. Аяпбекова Ә. Қазақ педогогикасының негізін қалаушы, ағартушы Ы.Алтынсарин атындағы атаулар / Ә.Е.Аяпбекова, Н.К.Смағұлов // География: ғылым және білім : Геогр. фак. және физ. геогр. және геозкол. каф. 60 жыл толуына әл-Фараби атынд. ҚазҰУ-дың 75 жылд. арн. х/а ғыл.-тәжіриб. конф. материалдары = Материалы междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 60-летию географ. фак. и каф. физ. географ. и геозколог. и 75-летию КазНУ им. аль-Фараби (11–12 дек.2008 г.)/ сост. С.С. Тугельбаев.– Алматы: Қазақ ун-ті, 2008.– 207–210 б.б.

982. Қуанова Р. Ыбырай Алтынсариннің Ырғыздағы ізімен / Р.Қ.Қуанова // Ұлттың ұлы ұстазы. Қостанай. Қостанай баспа үйі, 2011. – 55–66 б.б.

983. Оспанова Қ. «Алтынсарин саябағы» Шербаковтың шырайын аша түспек/ Қ.Оспанова // Қостанай таңы. 2005. – 21 тамыз. 4б. Қостанай облысындағы Алтынсарин ауданының Шербаков ауылында Ы.Алтынсарин атындағы демалыс саябағы ашылғаны жайында.

984. Есмағанбетов Қ. Ұлт ұстазының мұрасын зерделеу – бүгінгі ұрпақтың борышы / Қ.Есмағанбетов // Қостанай таңы. – 2011. – 22 қазан. – 5 б.

985. Аңсағанқызы Ш. Білімнің қара шаңырағы / Ш.Аңсағанқызы // Эколог.– 2011.– 4 қараша (№ 44). – 11 б.

Жанкелдин ауданындағы Ы.Алтынсарин орта мектебі туралы мектеп басшысының әңгімесі.

986. Жәрімбетова Н. Князев схемасы немесе ауылдың өз даму жолы / Н. Жәрімбетова // Егемен Қазақстан.– 2011.– 28 желтоқсан (№ 655/659).– 5 б.

Қостанай облысы, Қамысты ауданы, Алтынсарин ауылы туралы.

987. Жәрімбетова Н. Қуаныштың дәмі / Н.Жәрімбетова // Егемен Қазақстан.– 2012.– 29 ақпан (№ 74/77).– 3 б.

Алтынсарин ауылының аспазы О.Гаан жұмыспен қамту орталығы жолдамасымен жұмысқа орналасты.

988. Отарбаев Ж. Ұстаздар / Ж.О.Отарбаев // Қостанай таңы, 2013. – 21 мамыр.

Қостанайдағы Ы.Алтынсарин атындағы мектептің мұғалімдері М.Шайхин мен зайыбы Мұршида Шайхымқызы Шайхимова жайындағы сыр-толғам.

989. Меңдібай С. Тұлға болған бір түлек / С.Меңдібай // Біздің елдің жігіттері (Журналист жазбалары). Меңдібай С. – Қостанай, – 2013. – 290 б.

Қостанайдағы Ы.Алтынсарин мектебінің 1964 жылғы түлегі, Алматы қаласының тұрғыны, Қ.И.Сәтбаев атындағы ҚазҰТУ жанындағы әл-Машани атындағы жаратылыстану гуманитарлық институтының директоры, профессор, физика–математика ғылымдарының докторы Ж.Отарбаев жайында мақала Ы.Алтынсариннің мектеп салудағы ерен еңбегі, оған көмек қолын созған жерлері төңірегінде де кеңінен сөз болады.

990. Шайман С. Ұшқан ұя / С.Шайман // Қостанай таңы. – 2014. – 28 қазан.

Торғайдағы Ы.Алтынсарин мектебінің 150 жылдығына орай автор бірге оқыған сыныптастары жайында сыр шертеді.

991. Ағытаев И. Ата мектеп / И.Ағытаев // Қостанай таңы. – 2014. – 10 қазан.

Ы.Алтынсарин ашқан Торғай мектебінің 150 жылдығына арналған.

992. Абдуллин Ә. Қазақ мектептерінің қара шаңырағы: Торғайдағы Ыбырай мектебіне 150 жыл / Ә.Абдуллин // Қостанай таңы. – 2014. – 17 қаңтар.

993. Отарбаев Ж.О. Қалдырған ізің мәңгілік (Естеліктер)/Ж.О.Отарбаев – Алматы: ҚазҰТУ, 2014. –248 б.

994. Жәрімбетова Н. Алғы сөз / Н.Жәрімбетова // Ж.О.Отарбаев Қалдырған ізің мәңгілік. Естеліктер. – Алматы: ҚазҰТУ. 2014. – 3 б.

Қостанай қаласындағы Ыбырай Алтынсарин іргесін қалаған мектеп тарихы жайында жазылған кітапқа алғы сөз.Мектептің кешегісі мен бүгінгі жағдайы, жеткен жетістіктері айтылады.

995. Абдуллин Ә. Торғайдағы Иванов мектебі / Ә.Абдуллин // Қостанай таңы. – 23 қазан. – 6 б.

Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық қызметін алға жалғастырушы Н.Г. Ивановтың өмірі мен қызметі туралы.

996. Ахметов Б. Құт дарыған мекен – Алтынсарин / Б.Ахметов // Шыңдалу. Естелік–әңгімелер – Қостанай, 2014. – 126–156 б.б.

Қостанай облысындағы Алтынсарин ауданының Обаған ауылындағы Ы.Алтынсарин атындағы мектеп жайында әңгіме болады.

997. Садвакасова Н. Тарихын жайып тереңге... Ы.Алтынсарин атындағы дарынды балаларға арналған мектеп–интернатқа – 130 жыл / Н. Садвакасова // Қазақстан мұғалімі. – 2015, – 15 қаңтар. – 1 б.

998. Сәуірбай С. Талтоғайдағы қызыл мектеп /С.Сәуірбай// «Егемен Қазақстан», –2015, 30 қыркүйек.– 6 б.

Ақтөбе облысының Ойыл селосында шамамен 1878–1884 жылдары бой көтерген мектептің типтік жобасы Ыбырай Алтынсарин салдырған мектеппен егіздің сыңарындай ұқсас екендігі айтылады.

999. Жәрімбетова Н. Әлеуметтік жағдай жасалса ауылдың ажары ашылады [мәтін]/Н.Жәрімбетова// Егемен Қазақстан,16 қазан,2015.–8б.

Қостанай облысындағы Алтынсарин ауданында ішкі түризмді дамытуға талпыныс жасап отырғаны айтылады. Өткені бұл өңір ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсарин мен қазақ ақын қыздарының көшін бастаған Мәриям Хақимжанованың кіндік қаны тамған жер. Сондықтан да олар туған жердегі құдықтың макетін жасап, ол жерде Балғожа Жаңбыршиннің ауылы болғаның еске салатын плита, Щербаков ауылының кіреберісінде Алтынсарин саябағы салынып, балаларды оқытып тұрған ұлы ұстаздың ескерткіші де бой көтергені сөз болады.

ЫБЫРАЙ ЕСІМІ ЭНЦИКЛОПЕДИЯЛАР МЕН СӨЗДІКТЕРДЕ

Оның аудармалары арқылы қазақ халқы шығыстың, орыстың демократияшыл ой–пікірімен таныса бастаған. Алтынсарин өзінің оқулық ретінде арнайы жазылған хрестоматиясында қазақ әдебиетіндегі көркем шығармалардан үзінділер келтірумен қатар тәжіктің классикалық әдебиетінен өзі аударған өлең, хикаяларды да ендірген. Ескендір, Атымтай, Лұқпан сияқты образдарды өзінің адамгершілік, ағартушылық ой–пікірін уағыздау үшін орынды пайдаланған.

А.Нұралиев Ыбырай Алтынсарин. «Энциклопедиян Адебиет» ва сангати тожик. //– Душанбе, 2004, –24б.

1000. Ақынжанов М. Ыбырай Алтынсарин / М.Ақынжанов // Әдебиет және искусство 1951. – №7. – 17–53 б.б.

Ыбырай Алтынсарин туралы пьеса.

1001. Алтынсарин Ыбырай: Кітапхана жұмысына көмекші методикалық библиографияның материалдары. –Алматы: Гос.республиканская библиотека Каз. ССР им. Пушкина, 1966.– 22 б.

1002. Алтынсарин Ыбырай (Ибраһим) // Қазақ совет энциклопедиясы – Алматы: Қазақ ССР Ғылым Академиясы, Қазақ совет энциклопедиясының Бас редакциясы, 1972. – 304–309 б.б.

Өмірі мен ағартушылық қызметі, шығармашылығы жайында.

1003. Алтынсарин мектептері: // Қазақ совет энциклопедиясы – Алматы: Қазақ ССР Ғылым Академиясы, Қазақ совет энциклопедиясының Бас редакциясы, 1972. – 309 б.

Алтынсарин ұйымдастырған және жобалаған мектептері мен оқу орындары жайында.

1004. Алтынсарин мұздағы // Қазақ совет энциклопедиясы – Алматы: Қазақ ССР Ғылым Академиясы, Қазақ совет энциклопедиясының Бас редакциясы, 1972. – 309 б.

Ы.Алтынсарин атымен 1950 жылы аталған Жоңғар Алатауының солтүстік беткейіндегі Қаратал өзенінің бастауындағы мұздық туралы.

1005. Алтынсарин // Қазақ совет энциклопедиясы – Алматы: Қазақ ССР Ғылым Академиясы, Қазақ совет энциклопедиясының Бас редакциясы, 1972. – 309 б.

1006. Ы.Алтынсарин // Қазақ совет энциклопедиясы – Алматы: Қазақ ССР Ғылым Академиясы, Қазақ совет энциклопедиясының Бас редакциясы, 1972. 304–305 б.б. Водопользование Камыстинского р–на.

1007. Алтынсарин Ыбырай: (Әдебиеттер көрсеткіші) / құраст.: Қ.Ш.Шалабаев, Б.Қайыржанова.– Алматы: Қазақстан, 1979.– 168 б.

1008. Алтынсарин Ыбырай (Ибраһим) (1841–1889) // Алматы: Қазақ Совет энциклопедиясының бас редакциясы, 1983. – 106–107 б.б.

1009. Алтынсарин көшесі // Алматы: Қазақ Совет энциклопедиясының бас редакциясы, 1983. – 107 б. Алматы қаласындағы көше туралы.

1010. Смаилова М.Ж. Алтынсариннің педагогикалық мұрасын тұңғыш зерттеушілердің бірі / М.Ж.Смаилова // «Ы.Алтынсариннің тәлім-тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алматы: Рауан, 1991. – 14–16 б.б.

1011. Нысанбаев (Алтынсарин) [мәтін] /Нысанбаев // Казакстан ұлттық энциклопедия, Алматы: Қазақ энциклопедиясының бас редакциясы, 1998ж. –1 том, А–Ә, 318–319б.б.

1012. Оразымбетов С. Ырғыз бастауыш мектебі / С.Оразымбетов // А7 – Ақтөбе: Энциклопедия – Ақтөбе. «Отандастар – Полиграфия» ЖШС, 2001. – 730 б.1864 жылы 25 қазанда Ыбырай Алтынсарин мен Орынбор шекаралық комиссия мектебін бітірген Шахмұрат Құлыбеков ашқан Ырғыз бастауыш мектебі туралы.

1013. Оразымбетов С. Ырғыздағы Ы.Алтынсарин ескерткіші / С.Оразымбетов // А7 – Ақтөбе: Энциклопедия – Ақтөбе. «Отандастар–Полиграфия» ЖШС, 2001. 730–731 б.б.

1014. Асқар И. Тарихы / И.Асқар, М.Тәжібаев // А7 – Ақтөбе: Энциклопедия – Ақтөбе. «Отандастар – Полиграфия» ЖШС, 2001. – 37–85 б. Ақтөбе облысы бойынша ең алғашқы кітапхана 1883 жылы күзде Ы.Алтынсариннің ұсынысымен Ырғыз қаласындағы училище жанынан ашылғаны, онда 400–ге жуық кітап қоры болғаны айтылады. 1976 жылы аудан орталығында ашылған Ыбырай ескерткіші жайында.

1015. Қазақстан. Ықшам энциклопедиялық сөздік (Алтынсарин Ыбырай) (Алтынсарин ауданы, мұздығы, мұражайы, шыны) [мәтін] // «Қазақ энциклопедиясы» ЖАҚ–ы, Алматы, 2005,45–46 б.б.

1016. Қазақ әдебиеті энциклопедиялық анықтамалық (Алтынсарин өмірбаяны) [мәтін] //«АРУНА» баспасы, Алматы, 2005ж., 39–41б.б.

1017. Қазақ мәдениеті. Энциклопедиялық анықтамалық.(Алтынсарин ескерткіші) // «АРУНА»баспасы, Алматы, 2005ж.,50б.

1018. Байтенова Р.А. Ыбырай Алтынсарин жолымен... / Р.А.Байтенова // Білім = ИНФО.– 2009.– № 4.– 16–17 б.– Библиогр.: 8 атау.

1019. Қазақстан ғылымы: Энциклопедия. (Алтынсарин Ыбырай, өмірбаяны), (Алтынсарин мұздығы) [мәтін] // «Қазақ энциклопедиясы» ЖШС, Алматы, 2009 ж.,1 том 103–104б.б.

1020. Қазақстан жазушылары: Анықтамалық. (Алтынсарин,өмірбаяны) [мәтін] // «Ан Арыс» баспасы, Алматы, 2009ж., 480 б.

1021. Қаныш Сәтбаев энциклопедия (Алтынсарин өмірбаяны) [мәтін] // «Қазақ энциклопедиясы»: Алматы, 2011, 86–87 б.б.

1022. Қазақстан ғалымдары: Энциклопедиялық анықтамалық (Алтынсарин Ыбырай, өмірбаяны), [мәтін] // «Қазақ энциклопедиясы» ЖШС, Алматы, 2012 ж.,1 том 12–13 б.б.

1023. Алтынсарин Ы. // Торғай елі. Энциклопедия. Құраст. Т.Рсаев – Алматы: «Арыс» баспасы, 2013. – 35 б.

1024. Алтынсарин мектептері // Торғай елі. Энциклопедия. Құраст. Т. Рсаев – Алматы: «Арыс» баспасы, 2013. – 36–37 б.б.

1025. Алтынсариннің педагогикалық–мемориалдық мұражайы // Торғай елі. Энциклопедия. Құраст. Т.Рсаев – Алматы: «Арыс» баспасы, 2013. – 37б.

Торғай кентінде Ы.Алтынсариннің өмірі мен пед.қызметін зерттеп, насихаттау мақсатымен ұйымдастырылған мұражай жайында.

Торғай облысында 1864–89 ж. аралығында Ы.Алтынсарин ұйымдастырған оқу орындары жайында және 1864 ж. 8 қаңтарда ашылған Торғай мектебін алғаш бітірген 14 шәкірттің аты–жөндері берілген.

1026. Алтынсарин Ыбырай (Ибраһим) // Торғай елі. Энциклопедия / құраст. Т.Рсаев. – Алматы: «Арыс» баспасы, 2013. 32–37 б.б.

1027. Инспектор көлі. Қостанай қаласынан үш шақырымдай – жерде Алтынсариннің ата–бабалары, бұрын мұнда туған–туыстары, кейін өзі де отбасымен тұрған.

ЫБЫРАЙ ЖӘНЕ ЗАҢ

Ыбырай да атасы Балғожа бидің сенімін ақтайды. Тура билік айтуымен көп құрметіне ие болады. Ол биліктері, әсіресе Торғайда сот істерін жүргізу кезінде айқын көрінеді.

З.Ижанов Ыбырайдың кесімі // Ана тілі, 24 көкек, 2003 – 126.

1028. Әлжанов Ж. Мектеп–музей есік ашпақ: Әңгіме: Ы.Алтынсарин мұрасын игеру жайында / Ж.Әлжанов, Ә.Ламашев // Соц. Қазақстан.– 1989.– 23 апр.

1029. Ижанов З. Алтынсарин – білікті заңгер / З.Ижанов // Ақиқат.– 1996.– № 12. – 89–91 б.б.

1030. Ғабдуллина Қ. Шоқан Уалихановтың, Ыбырай Алтынсариннің және Ахмет Байтұрсыновтың әлеуметтік – құқықтық көзқарастары / Қ.Ғабдуллина // Құқық социологиясы.– Алматы, 2005.– 70–81 б.б.

1031. Әлдіғазы Р.Б. Ыбырай Алтынсарин шығармаларының тәрбиелік мәні / Р.Б.Әлдіғазы // Әдіскер = Методист.– 2010. – № 1.– 27–29 б.б.

1032. Әлдибеков Ж. Ыбырай да судья болған / Ж.Әлдибеков // Заң газеті.– 2011. – 13 қазан (№ 149). – 7 б.

Ы. Алтынсариннің іс жүргізуші, судья қызметін атқарғандығы, қазақ дәстүріне байланысты еңбектері жайында

1033. Әлдибеков Ж. Ы.Алтынсарин – білікті заңгер / Ж.Әлдибеков // Заң.– 2011. – № 10. – 26–29 б.б.

1034. Әлдибеков Ж. Қазақ даласындағы әділетсіздікті, заңсыздықты көріп жаны күйді / Ж. Әлдибеков; әңг.Қ.Мұратқызы // Аңыз адам.– 2013. – № 17. – 40–42 б.б.

ЫБЫРАЙ МУЗЕЙЛЕРІ ЖАЙЫНДА

С.Мұқановтың Ы.Алтынсарин мұраларына деген жана-шырлық көзқарастарын айғақтайтын тағы бір құжат – музей кешені қорынан табылған. 1960 жылы 4 ақпанда жазылған Қ. Т. Жұмағұловтың «Ыбырай Алтынсариннің шығармалары» атты кандидаттық диссертациясына академиктің опоненттік сөзі араб харпімен (төте жазу) жазылған бұл пікір – төрт парақ. Ізденушінің ғылыми ой–пайымдарына терең талдау жасаумен қатар С. Мұқанов Ы. Алтынсариннің педагогтік, ағартушылық, т.б еңбектеріне өзінің тиянақты пайымдарын қоса білдіріп отырады.

Ә. Қайырбеков Ыбырай мұрасына ықылас немесе С.Мұқановтың Ы.Алтынсарин туралы ой–пайымдары // Қостанай таңы, 23 қараша, 2011. –4б.

1991 жылы туғанына 150 жыл толуына сәйкес 1884 жылы Ы.Алтынсарин іргесін қалаған мектептің орнына сәнді, шығыс стилі үлгісінде салынған облыстық Ы.Алтынсарин мемориалдық мұражайы шаңырақ көтерді. Мұражай қызметкерлері күнделікті жұмысының ең басты бөлігі мәдени–ағарту, ғылыми, әдеби мақалаларды іздеп тауып, жинап, мұқият ұқыпты сақтау және оларды насихаттау...

Н.Мұқатов дала қоңырауы. Ұлы ұстаз мұражайы ұрпаққа ұлағат ұсынады. // Егемен Қазақстан, 21 ақпан, 2013. –6 б.

Ы.Алтынсариннің туған жері – «Инспектор көлі» жайында, Қостанай облыстық партия комитетінің бірінші хатшысы болған кезінде Кенжебек Укиннің осы Ыбырай мекеніне, Ыбырай бейітінің басына кесене салуға жағдай жасап, Қостанай қаласындағы Ыбырай мектебінің жанына ұлы ұстаздың мемориалдық мұражайының бой көтеруіне ұйытқы болғаны айтылады.

Жәрімбетова Н. Ұлттық сананы ұлықтаған [мәтін]. Н.Жәрімбетова. // Егемен Қазақстан, 27 қазаан, 2015. –6 б.

1035. Әбілев Қ. Әліппе атасының музейі: Арқалық пед. институтындағы Ы.Алтынсаринге арналған музейдің экспонаттары туралы /Қ.Әбілев// Лениншіл жас.– 1985.– 2 февраль.

1036. Сейдақов Ш. Қымбат мұралар – халық игілігіне: Ы.Алтынсариннің туғанына 145 жыл және Арқалық пед. ин–да оның музейінің ашылуының 10 жылдығына / Ш.Сейдақов // Торғай таңы. – 1986. – 1 янв.

1037. Балтабаева З. Көптің келетін орнына айналдырсақ: Қостанайдағы Ы. Алтынсариннің мемориалды музейі туралы /З. Балтабаева// Қостанай таңы.– 1992.– 3 қараша.

1038. Жақсанов О. Ыбырай Алтынсарин мемориалдық музейі Қостанай өңірінің зиялы қауымының парасат ордасына айналып отыр / О.Жақсанов // Мәдениет.– 2009. – № 2.– 61– 64 б.б.

1039. Самрат Ж. Астықты өңірдің бір мақтанышы: Қостанай қаласының тарихы, Қостанай облысының тумасы Ыбырай Алтынсариннің музейі туралы / дайынд. Ж.Самрат // Егемен Қазақстан. – 2009. – 31 қазан (№267). – 3 б.

1040. Мұқатов Н. Дала қоңырауы: Ұлы ұстаз музейі ұрпаққа ұлағат ұсынады / Н.Мұқатов // Егемен Қазақстан. – 2013. – 21 ақпан (№72). – 6 б.

1041. Мұқатов Н Ұлттың ұлы ұстазы (Біртуар талант иесінің шығармашылығы және есімін иеленген музейі тынысы туралы сөз) // Қостанай таңы. –2011. –16 тамыз,–4 б.

ЫБЫРАЙ ЖӘНЕ КӘСІПТІК ТЕХНИКАЛЫҚ БІЛІМ, ЕҢБЕК

Ы.Алтынсариннің «Қыпшақ Сейітқұл» деген әңгімесі қазақ топырағында кәсіпкерлікті қалай дамытып, халықтың әл-ауқатын қалай көтерудің айқын мысалы бола алады. Бүгінгі экономикалық ғылым тілімен айтсақ, Сейітқұл акционерлік қоғам құрып, нарықты меңгеріп, рынок заңдары негізінде кәсіпкерліктің нәтижесін көрсетті.

С.Досқалиев Қыпшақ Сейітқұл–қазақтың тұңғыш кәсіпкері // «Жас алаш», 22 тамыз, 1998.

1042. Дулатов М. Өнер мектебі: 1883 жылы Ы.Алтынсариннің оқу инспекторы болып тұрған кезде Торғайда өнер мектебінің (ремесленная школа) ашылуы. Орынбордағы өнер мектебінің жетістіктері / М. Дулатов // Қазақ.– 1915.– 15 июль. (№141).

1043. Жаманқұлов Ә. Ыбырай Алтынсариннің отырықшылық туралы пікірлері / Ә.Жаманқұлов // Қазақстан мектебі.– 1968.– № 1.– 81–83 б.б.

1044. Жаришева Б. А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин, С.Көбеев еңбек тәрбиесі туралы / Б.Жаришева // Қазақ тілі мен әдебиеті мәселелері.– 4 шығуы.– Алматы.– 1969.– 197–205 б.б.

1045. Бәлдіков А. Ыбырай және кәсіптік–техникалық білім / А.Бәлдіков // Коммунизм таңы. 1990. – 18 көкек.

Араб графикасы.

1046. Игисинова Н. Ы.Алтынсарин шығармаларындағы еңбекке баулудың мәдени негізі / Н.Игисинова // Ізденіс. Гуманитарлық ғылымдар сериясы. – 2007. – № 3. – 95–99 б.б. – Библиогр.: 2 атау.

ЫБЫРАЙ ОҚУЛАРЫ ЖӘНЕ ЫБЫРАЙҒА АРНАЛҒАН ҒЫЛЫМИ–ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯЛАР

Ыбырай Алтынсариннің 170 жылдық мерейтойын лайықты атап өту – АрқМПИ–дың төл міндеті екені сөзсіз. Соған орай ұлы ағартушының есімін биік ұстаған білім ордасы ҚР Білім және ғылым министрлігі мен Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясымен бірлесіп, «Алтынсарин оқулары – 2011» атты республикалық ғылыми–практикалық конференция ұйымдастырды.

Есмаганбетов Қ Ұлт ұстазының мұрасын зерделеу – бүгінгі ұрпақтың борышы // Қостанай таңы, 22 қазан, 2011. –5 б.

1047. «Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми – практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері,–Алматы: Рауан. 1991.– 144 б.

1048. Жүсіпов Ә. Ыбырай Алтынсарин мәртебесін биіктете береміз / Ә. Жүсіпов // «Ыбырай Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері. Алма–Ата Рауан. 1991.– 44–46 б.б.

«Ы. Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференциясының баяндамалары мен хабарламаларының тезистері. (Ы. Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына). Қазақ ССР халыққа білім бері министрлігі. Қазақ ССР халыққа білім беру және ғылым қызметкерлері кәсіподағы Орталық Комитеті. Педагогика ғылымдарының Ы. Алтынсарин атындағы ғылыми–зерттеу институты. Қазақ ССР педагогика қоғамының республикалық Кеңесі. Қостанай облыстық халыққа білім беру басқармасы. Ред. коллегиясы: Қалиев С. (жауапты редактор), Смаилов М.С. Халықова С.А., Иманбаева С., Елеуова Б. – Алматы. «Рауан» «Демеу», 1991. – 144 б.

1049. Аханова Б. А. Ұлы ағартушының – ағарту ісіне қосқан үлесі / М. Аубакирова // Ы. Алтынсарин мұралары және білім берудің өзекті мәселелері: Аймақтық ғылыми–практикалық конференцияның материалдары. – Жезқазған. 2001. – 3–6 б.б.

1050. Ы.Алтынсарин мұралары және білім берудің өзекті мәселелері: Аймақтық ғылыми–практикалық конференция материалдар. (Ы. Алтынсариннің туғанына 160 жыл толуына) Ө.А. Байқоңыров атындағы Жезқазған университеті; Бас редакторы– Наурызбаев Ж.Ж. Жауапты редакторы– Калкеева К.Р. – Жезқазған. Жезқазған университеті, 2001. – 233 б. 20x14 см.

1051. Шалғынбаев Қ. Қазақ ағартушыларының шығармаларындағы еңбек тәрбиесінің көрінісі / Қ. Шалғынбаев // Мәдениет–Өнер – Білім: Тенденциялар және перспективалар халықаралық ғылыми практикалық конференция материалдары. (19–20 сәуір. 2002 ж.) 3 томдық.– Алматы, 2002. –Т. 2. – 64–67 б.б.

1052. Қасымұлы А. Ұлт тарихының тарланы: С. Аманжолов туралы / А. Қасымұлы // «С. Аманжолов оқулары–2004 атты Халықаралық конференцияның материалдары – Материалы научно – практической конференции «Аманжоловские чтения–2004» (Бас редкаторы Ә.Ә. Әбжаппаров. – Өскемен, 2004.– 279–283 б.б. –Библиогр.: 2 атау.

1053. Ысмағұлов Ж. Ыбырай мен Абай – әдебиетіміздегі ағартушылық реализм дәстүрінің бастауында / Ж. Ысмағұлов // Абай және ұлттық идея: Халықаралық ғылыми – теориялық кнференцияның материалдары. Алматы. 17–ші мамыр. 2005 ж. Алматы. 2005.– 46–51 б.б.

1054. Игісінова Н.Б. Ы.Алтынсарин шығармаларындағы рухани–мәдени құндылықтар / Н.Б. Игісінова // «С. Аманжолов оқулары–2005» атты Халықаралық ғылыми–практикалық конференцияның материалдары – материалы Международной научно–практической конрференции «Аманжоловские чтения–2005» Бас редакторы А.С. Ахметов. – Өскемен.–2005.–3 бөлім.–322–327 б.б. –Библиогр.: 12 атау.

1055. Ыбырай Алтынсарин – қазақ рухани мәдениетінің көрнекті қайраткері. Республикалық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары. 10 қараша 2006. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогика университеті. Жауапты редакторы –

С. Мақпырұлы.– Алматы: Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті. 2006.– 142 б.

Ыбырай Алтынсарин – қазақ рухани мәдениетінің көрнекті қайраткері. республикалық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары. 10 қараша 2006 ж. Қазақстан Республикасы білім және ғылым министрлігі. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті. Жауапты редакторы – С. Мақпырұлы. –Алматы.– Абай атындағы ҚазҰПУ. 2006. –142 б.

1056. Сапарбайқызы Ш. Абай, Ыбырай шығармаларындағы еңбек тақырыбы. /Ш. Сапарбайқызы, Ф. Асылбаева // Дулати оқулары (V; 2006; Тараз) Қазақстан халықтарының мәдени–тарихи мұраларын оқып үйрену және дамыту мәселелері: V Халықаралық Дулати оқуларының материалдары (13–14 қазан, 2005 ж.). Тараз. 2006. – 310–312 б.б. –Библиогр.: 3 атау.

1057. Сәдуақасов С.Ө. Әліпби – ұлт сауаты / С.Ө. Сәдуақасов // «Ахмет Байтұрсынов және ұлттық таным мәселелері» аймақтық ғылыми– практикалық конференцияның материалдары. Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты.2007.– 78–82 б.б.

1058. Көшкінбаева Қ.Т. Ыбырай мен Ахметтің үндестігі. / Қ.Т. Көшкінбаева // «Ахмет Байтұрсынов және ұлттық таным мәселелері». Аймақтық ғылыми–практикалық конференцияның материалдары – Қостанай.: Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты. 2007.– 89–91 б.б.

1059. Оспанұлы С. Ыбырай және Қазан төңкерісіне дейін Торғай облысынан оқыған қазақ қыздары /С.Оспанұлы// Ыбырай Алтынсариннің шапағаты тиген, революцияға дейін оқыған қазақ қыздары туралы. Ыбырай

Алтынсарин және білімнің қазіргі мәселелері: Ы. Алтынсариннің 167 жылдығына арналған Республикалық ғылыми–әдіснамалық семинардың материалдары.– Астана. 2008. – 142–147 б.б.

Оспанұлы С. Ұлы ұстаз мұрасын зерттеудегі кейбір қателіктер.

Ыбырай Алтынсариннен кейінгі ағартушы педагог, сөз құдіретін танытқан Ахмет Байтұрсынұлы екені айтылады.

1060. Ерманова А.Б. Экономикалық тәрбие берудің қажеттілігі. / А.Б. Ерманова, Қ.Ф. Едресова // Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми – тәжірибелік конференция материалдары (4 желтоқсан, 2009 ж.) Жалпы редакциясын басқарған Ж.Қ. Шаймарданова. Арқалық. 2009.– 473–474 б.б..

Ы. Алтынсариннің мектепте берілетін экономикалық тәрбие мен дағдыны халыққа пайда келтіру тұрғысынан бағалағаны, қазақ балаларына кәсіптік мамандық беру мәселелерін тұңғыш көтергені айтылады.

1061. Нәметов А.М. Тарих тағылымы / А.М. Нәметов // Қостанай мемлекеттік университетінің көпсалалы ғылыми журналы – Костанайский гос. университет им. А. Байтұрсынова. Многопрофильный научный журнал.. – Қостанай. 2009.– №3.– 39–41 б.б.

«Мәдени мұра» ұлттық стратегиялық бағдарламасы – Қазақстандағы білім беруді жетілдірудің негізі» конференция материалдары. Алтынсарин оқулары. – 2009.

1062. Исмагулова Қ.М. Ы. Алтынсарин шығармаларындағы оқушы бойында адамгершілік қасиеттің өзектілігі. / Қ.М. Исмагулова // Қостанай мемлекеттік университетінің көпсалалы ғылыми журналы. – Костанайский гос. университет им. А. Байтұрсынова. Многопрофильный научный журнал.– Қостанай. 2009. –№3 73–74 б.б.

«Мәдени мұра» ұлттық стратегиялық бағдарламасы – «Қазақстандағы білім беруді жетілдірудің негізі» конференциясының материалдары. Алтынсарин оқулары. 2009.

1063. Бижанова Ғ.Қ. Алтынсарин мен С. Кенжеахметұлының тұлға қалыптастыру идеяларындағы үндестік. / Ғ. Қ. Бижанова// Жазушы–этнограф Сейіт Кенжеахметұлының 70 жасқа толуына орай өткізілген «Рухани мұра негізінде оқу үрдісін жетілдіру мен тәрбие беру» тақырыбындағы республикалық ғылыми–практикалық конференцияның материалдары. Арқалық. АрқМПИ. 2009. –73–78 б.б.

1064. Бижанова Ғ.Қ. Алтынсарин еңбектеріндегі жеке тұлға үлгісі (Ғ.Қ. Бижанова// Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары (4 желтоқсан, 2009 ж.) Жалпы редакциясын басқарған Ж.Қ. Шаймарданов. – Арқалық. Ы. Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институт. 2009. – 174–177 б.б.

1065. Алдабергенова А. Төлеген Тәжібаевтың қазақ халқының педагогикасына сіңірген еңбегі / А. Алдабергенов, П.А. Ахметова (ғылыми жетекшімі) // Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: республикалық ғылыми–практикалық конференциясының материалдары.

4 желтоқсан. 2009 ж. Жалпы редакцияны басқарған Ж.Қ. Шаймарданов Арқалық, Ы.Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институт. 2009. 309 б.

Төлеген Тәжібаевтың Ш. Уәлихановтың, Ы. Алтынсариннің педагогикалық және психологиялық мұраларын зерттеуге арнағаны жайында айтылады.

1066. Шилтиова У.К. Ағартушы Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық мұрасы / У.К. Шилтиова, М.Е. Джумабаева, М.М. Әмірғалиева // Қостанай мемлекеттік университетінің көпсалалы журналы– Костанайский гос. ун–т им.

А. Байтурсынова. Многопрофильный научный журнал, 2009. – №3.– 88–91 б.б.

«Мәдени мұра» ұлттық стратегиялық бағдарламасы – Қазақстандағы білім беруді жетілдіру негізі» конференциясының материалдары. Алтынсарин оқулары. 2009.

1067. Салғараұлы Қ. Сан өнердің сарбазы. /Қ. Салғараұлы// Жазушы–этнограф Сейіт Кенжеахметұлының 70 жасқа толуына орай өткізілген «Рухани мұра негізінде оқу үрдісін жетілдіру мен тәрбие беру» тақырыбындағы республикалық ғылыми–практикалық конференцияның материалдары. 21 қараша, 2009 жыл. Арқалық. АрқМИ, 2009. – 9–10 б.б.

С. Кенжеахметұлының Ы.Алтынсарин шығармашылығы туралы дәріс оқып, мақалалар жазғаны айтылады.

1068. Жайлаубаева И.Ж. Абай мен Ыбырайдың педагогикалық шығармашылығының үндестігі. / И. Жайлаубаева // Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары. (4 желтоқсан, 2009 ж.) Жалпы ред. басқарған Ж.Шаймарданов.– Арқалық. Ы. Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институты, 2009. 387–391 б.б.

1069. Омарова Д.Қ. Ғ. Қайырбековтың «Дала қоңырауы» поэмасындағы Ыбырайдың ұстаздық бейнесі. (Сахыналық көрініс)/ Д.Қ.Омарова, З.Т. Ғалымжанова // Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары (4 желтоқсан, 2009 ж.) Жалпы ред. басқарған Ж.Қ. Шаймарданов. –Арқалық. Ы. Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институт. 2009. –320–324 б.б.

Ы.Алтынсарин бейнесін сахынада сомдау мақсатында құрылған сценарийдің мазмұны.

1070. Жайлаубаева И.Ж. Абай мен Ыбырайдың педагогикалық шығармашылығының үндестігі. /И. Жайлаубаева// Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары. (4 желтоқсан, 2009 ж.) Жалпы ред. басқарған Ж.Шаймарданов. – Арқалық. Ы. Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институты, 2009. 387–391 б.б.

1071. Омарова Д.Қ. Ғ. Қайырбековтың «Дала қоңырауы» поэмасындағы Ыбырайдың ұстаздық бейнесі. (Сахыналық көрініс) /Д.Қ.Омарова, З.Т. Ғалымжанова // Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары (4 желтоқсан, 2009

ж.) Жалпы ред. басқарған Ж.Қ. Шаймарданов. –Арқалық. Ы. Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институты. 2009. –320–324 б.б.

Ы.Алтынсарин бейнесін сахынада сомдау мақсатында құрылған сценарийдің мазмұны.

1072. Тұрарбеков Д.М. Қазақстандағы білім беру парадигмасының даму үрдісі. / Д.М. Тұрарбеков, А.С. Өміржанов// Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары (4 желтоқсан, 2009 ж.). Жалпы редакциясын басқарған Ж.Қ. Шаймарданов. Арқалық. Ы.Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институты. 2009.–150 б.

Қазақстандағы білім беру жүйесінің жолға қоюына Ы.Алтынсариннің еңбегі зор болғанын, халықтың көзін ашып, өнер–білімге жетелегені жайында айтылады.

1073. Темірханова Қ.Ш. Ы. Алтынсарин көзқарасының уақыт талабымен үндесуі / Қ.Ш. Темірханова, Ә.Б. Қара // Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференцияның материалдары. (4 желтоқсан, 2009 ж.) Жалпы редакциясын басқарған Ж.Қ. Шаймарданов.–Арқалық. Ы.Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институты, 2009.– 544–555 б.б.

Ыбырай Алтынсариннің қазақ жастарына кәсіптік білім беру мәселесінің ғылыми негізін жасағаны, қазақ халқының экономикалық дамуына қажетті мамандар әзірлеу ісіне ерекше мән бергені жайында.

1074. Аймағамбетова Г.И. Еңбек тәрбиесі және Ыбырай Алтынсарин шығармаларындағы еңбек тәрбиесінің берілу жолдары. / Г.И. Аймағамбетова// Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары (4 желтоқсан, 2009 ж.) Жалпы редакциясын басқарған Ж.Қ. Шаймарданов.–Арқалық: Ы.Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институты, 2009. 597 б.

1075. Нұрғазин Н.Т. Қазақстан білімінің өткені, бүгінгісі, болашағы / Н.Т. Нұрғазин// Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы.: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференцияның материалдары (4 желтоқсан. 2009ж.) Жалпы редакциясын басқарған Ж.Қ. Шаймарданов. Арқалық. 2009. 295–297 б.б.

1864 жылы Торғайда тұңғыш қазақ балаларын үшін мектеп ашылғаны, оның маңызы, т.б. жайыттар сөз болады.

1076. Турагулова Б.Т. Ыбырай Алтынсарин мұралары – педагогика сабақтары / Б.Т. Турагулова// Қостанай мемлекеттік университетінің көпсалалы ғылыми журналы – Қостанайский государственный университет им. А. Байтұрсынова. Многопрофильный научный журнал. –Қостанай.– 2009. №2. 84–88 б.б.

«Мәдени мұра» ұлттық стратегиялық бағдарламасы – «Қазақстандағы білім беруді жетілдірудің негізі» конференциясының материалдары. Алтынсарин оқулары. –2009.

1077. Мүсрепова Г.Б. Қазақстан кітапханаларындағы оқырмандықты қалыптастыру жұмыстары тарихы. / Г.Б. Мүсрепова // Қазақстандағы білім және

ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары (4 желтоқсан, 2009 ж.) Жалпы редакциясын басқарған Ж.Қ Шаймарданов.–Арқалық. Ыбырай Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институты. –2009.– 568 б.

Ыбырай Алтынсариннің көмегімен 1887 жылы желтоқсан айында С. Көбеевтің мектепке алынуы жайында айтылады.

1078. Мүсірова Г.Б. Қазақстан кітапханаларында оқырмандықты қалыптастыру жұмыстары тарихы / Г.Б. Мүсірова // Қазақстандағы білім және ғылым тарихының ұлттық болмысы: Халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары (4 желтоқсан, 2009 ж.) Жалпы редакциясын басқарған Ж.Қ Шаймарданов. – Арқалық. Ы. Алтынсарин атындағы мемлекеттік педагогикалық институты. – 2009. 568 б.

Ы.Алтынсариннің көмегімен 1887 жылы желтоқсан айында С. Көбеевтің мектепке алынуы жайында айтылады.

1079. Атабекова Б.Б. Қазақстанда тарихи–педагогикалық ой–пікірдің қалыптасуының саяси–әлеуметтік және педагогикалық алғы шарттары / Б.Б. Атабекова // Ұлттық білім берудің қазіргі мәселелері және оларды шешу жолдары – Современные проблемы национального образования и пути их решения: К.А. Оразбекованың 70 жылдығына арналған Халықаралық ғылыми–практикалық конференция материалдары (қараша 2010 ж.). Алматы.– 2010.– 34–36 б.б.

1080. Айтулова Д. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық көзқарастары / Д. Айткулова, Э.Т. Курманалиева// ТМД–дағы Жастар жылына арналған, жаратылыстану, техникалық, әлеуметтік–гуманитарлық және экономика ғылымдары саласы бойынша білімгерлердің ХІ ғыл. Практикалық конференциясы материалдары / 23 ақпан– 2 наурыз 2009 ж. Тараз. 2010. –8–9 б.б.

1081. Абдрахманов Б.М. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеясы мен ағартушылық қызметі. / Б.М. Абдрахманов, Б.С. Ерменова // Білім беру жүйесін жаңарту – Қазақстан қоғамының тұрақты дамуының негізі. Облыстық Ыбырай Алтынсарин педагогикалық оқуларының материалдары. 2–ші бөлім. Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты. Қостанай: 2011 –6–8 б.б.

1082. Әділбеков Д.М. Қазақ ағартушылары экологиялық тәрбие туралы / Д.М. Әділбеков // Ғылыми–практикалық журнал – Научно – практический журнал. – 2011. №12.– 146–148 б.б.

Журнал номері «Ислам: адам және қоғам діні»: Халықаралық ғылыми–практикалық конференция материалдарына арналған (Алматы. 2011.– 633 б.

1083. Шаяхмет А. Қазақ даласына себілген білім ұрығы // «Ыбырай Алтынсарин мұрасының әлеуметтік, педагогикалық, өнегелі әлеуеті және қазіргі заман» атты Республикалық ғылыми–тәжірибелік конференцияның материалдары. – Қостанай, 2011. – 21–28 б.

Ы.Алтынсарин еңбектерінің зерттелуі жайы туралы.

1084. Салауат Д. Қазақ зиялыларының әлеуметтік көзқарасы. /Д. Салауат, Ж.Ө. Бұйраева // Студенттердің ХҮІ ғылыми конференция материалдарының жинағы – Сборник материалов ХНІ – ой конференциясы.– Алматы.– 2012.– 2 бөлім.– 260–263 б.б.

1085. Ильясова Э. XX ғасырдағы ағартушылық мәселелері. / Э. Ильясова // Қазақ журналистикасы тарихын зерттеу мен даму үдерісінің өзекті мәселелері – Актуальные проблемы исследования истории и процесса развития казахской журналистики: Халықаралық ғылыми– тәжірибелік конф. материалдары. (1 ақпан 2013 ж.) Алматы. 2013.– 141–145 б.б.

«Қазақ» газетінің басты бағыты болған ағартушылық мәселесі жайында.

1086. Құралбаев Р. Қазақ халқы ғұламаларының ұлттық тәрбие мен спорт туралы ойлары / Р. Құралбаев // Өзбекәлі Жәнібеков оқулары– 2013 – Узбекали Жанибековские чтения – 2013: 4–ші респ. Ғылыми – тәжірибелік конф. материалдары (5 наурыз 2013). – Түркістан. 2013. – 3 том. –71–75 б.б.

ЫБЫРАЙ МҰРАЛАРЫН ОҚЫТУ ТУРАЛЫ ӘДІСТЕМЕЛІКТЕР

Сонау қиын–қыстау кезеңде қазақ жерінде білім беру саласына, оқыту әдістемесіне, балалар әдебиетіне, қазақ аудармасына тыңнан түрен сала білген Ыбырай бабамыздың өмірі мен қызметі өшпес өнеге, шығармашылығы тамаша.

П.Сүйінкина Ы.Алтынсарин хаттары – баға жетпес қазына. Алтын ұям–мектебім.// Қостанай, 2009. –73б.

1087. Әбілқасымов Б. Ыбырай Алтынсарыұлын жоқтау / Б.Әбілқасымов // Қостанай таңы, 1991. – 17 қазан.

1088. Туғанбаев А. Ұстаз шығармаларын оқыту: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында / А.Туғанбаев // Қазақстан мұғалімі. – 1991. – 20 қыркүйек.

1089. Ержанов Г. Проблемалы әдіспен оқыту: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл / Г.Ержанов, М. Жәркенов // Торғай таңы.– 1991.– 18 қазан.

1090. Құбаева И. Ыбырай Алтынсарин – шағын әңгіме шебері «Бай баласы мен жарлы баласы» атты әңгіме хақында / И. Құбаева // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 1994. – №7–8. – 160–161 б.б.

1091. Қасенова Т. «Бай баласы мен жарлы баласын» оқыту / Т.Қасенова // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2001. – №3. – 18–19 б.б.

1092. Баязитов С. Табиғат жыршысы: Ыбырай Алтынсариннің табиғат лирикасын оқыту / С.Баязитов // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2002. – № 11. – 107–108 б.б.

1093. Дауытбаева Р. Ұлыдан ұлағат: Ыбырайдың өмірі мен шығармашылығы туралы аралас, дебат сабақ / Р.Дауытбаева // Қазақ тілі мен әдебиеті.– 2004. – № 8. – 31–34 б.б.

1094. Игисина Н.Б. Ы. Алтынсаринның мұраларын оқу–тәрбие үрдісінде қолдану / Н.Б.Игисина // "С.Аманжолов оқулары – 2004" атты Халықаралық конференцияның материалдары / Бас ред. Ә.Ә.Әбжаппаров.– Өскемен, 2004. – 243–247 б.б. – Библиогр.: 3 атау.

Ыбырай мен Абай дәстүрін дамытқан әдебиет // Ахметтану бастамалары: Оқу–әдістемелік құрал / Жауапты шығарушы Ш.Шарапатұлы.– Қарағанды : Болашақ–Баспа, 2005. – 85–90 б.б.

1095. Құлшанова С. Алтынсарин және еңбек тәрбиесі / С.Құлшанова // Қазақстан мектебі. – 2005. – №5–6. – 42–44 б.б. – Библиогр.: 3 атау.

1096. Жаулы Б.М. Ы.Алтынсарин шығармаларын оқу–тәрбие жұмысында пайдалану: Ыбырай Алтынсарин оқулары / Б.М.Жаулы // Білім = Образование.– 2005. – № 6. – 5–7 б.б.

1097. Жаулы Б. Танымдық мұраларды пайдалану: Ыбырай Алтынсариннің мұраларын оқып–үйрену бағыттары /Б.Жаулы // Сынып жетекшісі = Классный руководитель.– 2006.– № 2. – 3–7 б.б.

1098. Исмакова З.С. Ы.Алтынсариннің педагогикалық көзқарастарын бастауыш мектептерде пайдалану / З.С.Исмакова // Ө.А.Байқоңыр атындағы Жез-

қазған университетінің хабаршысы.– 2006. – № 2. – 17–20 б.б.– Библиогр.: 7 атау.

1099. Бижанова Ғ. Ыбырай мұраларын дамыта оқыту / Ғ.Бижанова , А.Тәуекелова // Қазақстан мектебі. – 2006. – № 5. – 52–56 б. б.

1100. Шошақова Ж.Қ. Ахмет Байтұрсынұлы – ғалым әдістемеші / Ж.Қ.Шошақова // «Ахмет Байтұрсынов және ұлттық ғылым мәселелері» аймақтық ғылыми–практикалық конференциясының материалдары. Қостанай: Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты. – 2007. – 190 б.

1101. Оспанов С. Ыбырай тағылымы (әдістемелік құрал) / С.Оспанов. – Қостанай: ҚМПИ, 2009. – 50 б.

Әдістемелік құралдың басты мақсаты Ыбырайтану ғылымының зерттелу тарихы мен қалыптасу жолын зерделеу.

А.Байтұрсыновтың Ыбырай Алтынсариннен кейінгі қазақ топырағында көрінген ағартушы – практик, ағартушы – теоретик, ағартушы – қайраткер екендігі айтылады.

1102. Кушегалина А.М. Абай Құнанбаев және Ыбырай Алтынсариннің ағарту – педагогикалық мұраларын қазіргі кездегі білім саласында қолдану / А.М.Кушегалина // 12 жылдық білім беру. – 2010. – № 11. – 45–49 б.б.– Библиогр.: 9 атау.

1103. Әбілқасымова К. Ы.Алтынсарин және әдебиетті оқыту әдістемесі / К.Әбілқасымова // Абай атындағы ҚазҰПУ–дың Хабаршысы. Филология ғылымдары сериясы. – 2011. – № 2. – 73–76 б.б.

1104. Абишева А.Қ. Бітібаеваның жаңа білімді меңгерту технологиясын сабақта қолдану / А.Абишева // Мұзтау = Айсберг. – 2012. – №1/3. – 20–23 б.б.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша Ы.Алтынсарин шығармашылығын оқыту мысалында көрсетілген.

1105. Қосанов Б. Ыбырай әдістемелік–математикалық ғылым тарихында негізгі тұлғалардың бірі болды / Б.Қосанов; әңг. Қ.Мұратқызы // Аңыз адам. – 2013. – №17. – 13–15б.б.

1106. Мұталапханқызы С. Қазақ ақындарының «Жазғытұры» және «Жаз» тақырыбына жазылған өлеңдеріндегі табиғат көріністерін жаңаша талдау / С.Мұталапханқызы // Тәрбие құралы. – 2013. – 54–57 б.б.

1107. Қанайбекова А. Ы.Алтынсариннің «Әке мен бала» әңгімесі / А.Қанайбекова // Қазақ тілі: әдістеме, 2014. №2. 9–10 б.б.

1108. Елікбаева М. Ұстаз / М.Елікбаева // Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде. 2015. – №1. – 76–79 б.б.

Ыбырай Алтынсарин мен Ахмет Байтұрсынұлының өмірімен таныстыру, жаңа сөздер, сөзжұмбақ, тірек–сызба, мақал–мәтел, деңгейлік тапсырмалар арқылы оқушылардың қабілеттілігін арттыру мақсатында жазылған.

1109. Тәженова Г. Ыбырай «өзенінің» өзегі / Г.Тәженова // Қазақ тілі мен әдебиеті. – №7. – 113–116 б. б.

1110. Каменова Г. Ы.Алтынсарин.Әке мен бала/Г.Каменова // Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде.2015. – №9. – 46–50б.б.

Сабақ. Сабақтың мақсаты: Оқушылардың Ы.Алтынсарин өмірі мен шығармашылығын қалай менгергендігін пысықтау. «Әке мен бала» әңгімесімен таныстыру, талдау.

Сізге Торғай облысы қазақ мектептерінің инспекторы Алтынсарин мырзаның қазасы туралы хабарлаймын. Ол 1889 жылдың 17 июлінде қайтыс болды. Ол бүкіл жаз бойына ауырды, дерті жүрек дерті болатын. Соңғы үш күн бойына ол ештеңені естімей әрі тілсіз жатты.

ЫБЫРАЙ ТУРАЛЫ ХАБАРЛАР

Троицк гимназиясының шәкірті А.Балғожиннің Ы.Алтынсариннің қайтыс болуы туралы Н.И.Ильминскийге хабары.

Ыбырай Алтынсарин Өнер–білім бар жұрттар: Өлеңдер, әңгімелер, очерктер, хаттар мен естеліктер // –Алматы: Жалпы, 1991. – 222б.

1111. Алтынсарин туралы шыққан кітап // Қазақ әдебиеті. – 1936. – 4 декабрь; Социалды Қазақстан.– 1936.– 16 декабрь.

1112. Кенжеахметов С. Армандай алып тұлғалы / С. Кенжеахметов // Қазақ әдебиеті. – 1970. – 22 май.

Қостанайда Ыбырай Атынсаринге ескерткіш қойылды.

1113. Кенжеахметов С. Ұлы перзентке – халық махаббаты / С. Кенжеахметов // Коммунизм таңы. – 1970. – 9 май.

Қостанайда Ыбырай Атынсаринге ескерткіш ашылды.

1114. Бегалин С. Сауық кеш: [Абай, Ыбырайға арналған әдеби кеш туралы естелік] // Қазақ әдебиеті. 1971. 10 декабрь.

1115. Ы.Алтынсарин атындағы медаль тағайындау туралы: Қаз.ССР Министрлер Советі Жас ұрпаққа білім және коммунистік тәрбие беруде ерекше көзге түскен мұғалімдерді, кәсіптік–техникалық білім және педагогика ғылымы қызметкерлерін наградтайтын медальді тағайындау жөніндегі Қаз. ССР Оқу министрлігінің ұсынысын мақұлдауға қаулы етті // Соц. Қазақстан. – 1983. – 16 февраль.

1116. Атығайұлы Б. Бабамызға бас иіп қайттық: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына / Б.Атығайұлы // Торғай таңы. – 1990. – 15 желтоқсан.

1117. Әбішев Д. Төгілді жыр маржаны телегей боп!: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына арналған айтыстан / Д.Әбішев // Коммунизм таңы. – 1991. – 25 шілде.

1118. Әбішев Д. Ыбырай – ортақ мақтанышымыз: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай / Д.Әбішев // Коммунизм таңы. – 1991. – 27 маусым.

1119. Нұрымбетов Д. Ыбырай туралы үш кітап: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуына орай / Д.Нұрымбетов // Жас алаш. – 1991. – 12 қазан.

1120. Смаилова М. Ел азаматы: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында / М.Смаилова // Қазақ әдебиеті. – 1991. – 30 тамыз.

1121. Бабиханұлы Н. Тұңғыш ағартушының мүшелтойы: [Ыбырай Алтынсарин туралы] / Н. Бабиханұлы // Жас Алаш.– 2001.– 8 қараша (№ 134).– 5 б.

1122. Сәрсекеев Қ. Диқан бабаға құрмет: Ыбырай Алтынсарин еңбектеріне арқау болған Қыпшақ Сейітқұлға ескерткіш–белгі қойылды / Қ.Сәрсекеев // Егемен Қазақстан. – 2003. – 9 тамыз (№ 202). – 2б.

1123. Серікбайұлы М. Алтынсаринге метро бекетінің атауы да бұйырмай тұр / М.Серікбайұлы; Дайынд. Ж.Әбділда // Жас Алаш. – 2007. – 14 маусым №48 (15195) – 4б.

1124. Жәрімбетова Н. Дала шамшырағы / Н.Жәрімбетова // Егемен Қазақстан. – 2008. – 13 желтоқсан (№ 385/390). – 24 б.

Қостанай облыстық қазақ драма театры Ыбырай Алтынсарин жайлы спектакльді сахнаға шығарды.

1125. Сағитова Г. «Ыбырайдың аңсаған арманы» / Г.Сағитова // Қостанай таңы, 2009. – 3 наурыз, – 2 б.

Рудный қаласындағы әлеуметтік–гуманитарлық колледжінде облыстағы (Қостанай обл.) Ыбырай Алтынсарин атындағы төсбелгімен марапатталған педагогтардың кездесу жиыны жайында.

1126. Досжанова Қ. Мұражайдағы кездесу / Қ.Досжанова // Қостанай таңы. – 2013. – ақпан (№ 13). – 1 б.

Ы.Алтынсарин атындағы мемориалдық мұражайда "Әділдікті тік көтерген ұлы ұстаз" атты әдеби іс–шара өтті.

1127. Мешітбаев Н. Ұлы ұстазды ұлықтау. Қостанайда Ыбырай Алтынсарин дәрісханасы ашылып, жаңа кітаптың тұсаукесері өтті / Н.Мешітбаев // Қостанай таңы. – 2014. – 13 мамыр. – 6 б.

Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты жанынан Ыбырай мұраларын зерттеу Орталығы ашылғаны, осы Орталықтың тұңғыш рет Ыбырай энциклопедиясын шығаруды қолға алып жатқандығы, сондай–ақ Серікбай Оспанұлының институт баспасынан жарық көрген «Ұлы ұстаз ұлағаты» кітабының тұсаукесері өткені жайында.

1128. Ахметжанова А. «Білімнің шамшырағы – А.Алтынсарин» / А.Ахметжанова // Қостанай таңы, – 2014. – 26 желтоқсан. – 5 б.

Ы.Алтынсарин атындағы Обаған орта мектебінде өткен Ұлы Ұстазға арналған семинар туралы. Семинар Ы.Алтынсариннің мектеп ашқанына 150 жыл толуына орай өткізілген.

Қостанай облысындағы Ы.Алтынсарин атындағы Обаған орта мектебінде өткен жиын туралы.

1129. Айқадамова А. Ыбырай ата ізімен / А.Айқадамова // Қостанай таңы. 2015. – 1 ақпан. – 3 б.

Қостанайдағы Ы. Алтынсарин музейінде қырғыз хрестоматиясы жайында өткен дөңгелек үстел туралы хабар.

1130. Жәрімбетова Н. Ұлы Дала елінің байлығы Қостанай – Торғай өңірінде [мәтін]. / Н.Жәрімбетова // Егемен Қазақстан, 2015. – 22 қыркүйек. – 2б.

Қазақ хандығының 550 жылдығына арнап Қазақстан халқы Ассамблеясы ұйымдастырған «Ұлы Дала елі» республикалық тарихи–мәдени экспедициясы мүшелерінің Қостанай қаласының іргесіндегі Ы.Алтынсарин кесенесіне барғаны айтылады. Кесене басында сөз сөйлеген ыбырайтанушы Қалқаман Жақыптың «Осы кезге дейін Ыбырай Алтынсариннің мерейтойлары неге ЮНЕСКО шеңберінде аталып өтпейді?» деген пікірі берілген.

ЫБЫРАЙ ШЕШЕНДІГІ (ДІЛМАРЛЫҒЫ)

Жазғытұры болғанда
Жая алмассың малыңды –
Жайсаңы бар қалыңға.
Асығарсың сонда, аға,
Көшемін деп қайтадан
Ағайын–туған бауырға.
«Өз тұяғы тұлпардың
Өзіне дәрі» деген бар,
Қайтыңыз, аға ауылға!

Ыбырайдың сөзіне тоқтап, Ақдәулет көшін түсіріп,
қайта қонады.

Мәриям. 1947 жыл. Ыбырайдың кесімі. Ғылым академиясының сирек кездесетін кітаптар мен қолжазбалар қорынан (к – 397 қор, №2 дәптер).

1131. Мұқанов С. Қазақ шежіресі / С.Мұқанов // Халық мұрасы (Тарихи және этнографиялық шолу). – Алматы: «Қазақстан», 1974. – 23 б.

Нұржан ақын мен Ыбырай жайында әңгіме болады.

1132. Нүрекенова А. Ы.Алтынсарин шығармаларындағы шешендік сөз өрнектері / А.Нүрекенова // Ы.Алтынсарин мұралары және білім берудің өзекті мәселелері: Аймақтық ғылыми–практикалық конференцияның материалдары. – Жезқазған, 2001. – 227–230 б.б.

1133. Ижанов З. Ыбырайдың кесімі / З.Ижанов // Ана тілі. – 2003. – 24 көкек (№16). – 12 б.

Ыбырайдың М.Хакімжанова жинаған шешендік сөздерін З.Ижанов Ғылым Академиясынан сирек кездесетін қолжазбалар қорынан алып газетке ұсынған.

1134. Ижанов З. Арыстар бірін–бірі осылай қорғады / З.Ижанов // Ана тілі. – 2003. – 13 ақпан (№13). – 11 б.

1135. Оспанұлы С. Ыбырай тағылымы / С.Оспанұлы // Жайсаңдар айтқан жарқын сөз (...деген екен!) – Қостанай: «Шапақ» ЖШС баспасы, 2012. – 3–4 б.б.

Ғылым Академиясының сирек кездесетін кітаптар мен қолжазбалар қорынан алынған Ыбырайдың шешендігі мен тапқырлығы, ағайын арасын бітістіруге жақын болғаны жайында.

ЫБЫРАЙДЫҢ ДІНГЕ КӨЗҚАРАСЫ

Ыбырайдың ислам дініне оң қарағандығының айқын дәлелі – оның «Шарифат–ул–ислам» атты діни оқулық жазғандығы.

Ж.Ысмағұлов «Ыбырай Алтынсарин» // Жаңа Сарыарқа, №2, 2006. –10б.

Ыбырай Алтынсарин Алланың құдіретін, бір жаратушының соншама қайырымды да мейірімді екенін жан–жақты ашып дәлелдеген.

У. Қалижанұлы, Ыбырай Алтынсарин (1841–1889). Қазақ әдебиетіндегі діни–ағартушылық ағым // Алматы: «Білім», 1998.– 140 б.

1136. Ғабдуллин Н. Оның зор адамгершілік келбеті: [Ы.Алтынсарин хаттарын оқығанда] / Н.Ғабдуллин // Қазақстан мектебі. – 1981. – № 5. – 69–74 б.б.

1137. Ғабдуллин Б. Шоқан, Ыбырай және Абай дін туралы / Б.Ғабдуллин. – Алматы: Қазақстан, 1988. – 104 б.

1138. Сейдімбеков А. Ғибраты мол еңбек: Ы. Алтынсариннің «Мұсылманшылықтың тұтқасы» атты еңбегіне шолу / А.Сейдімбеков // Қазақ әдебиеті. – 1990. – 27 шілде. – 8 б.

1139. Сәтбаева Ш.Қ. Эстетикалық дәстүрге үлес / Ш.Қ.Сәтбаева // Ыбырай Алтынсарин тағылымы: Әдеби–сын мақалалары мен зерттеулер / Құраст. М.Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 1991. – 274 б.

Алтынсарин Ы. Шариат ул–ислам Мұсылманшылықтың тұтқасы / Ы.Алтынсарин; баспаға дайынд. С.Сауытбеков // Жұлдыз. – 1991. – №6. – 3–25 б.б.

1140. Омаров Ә. Ұлы ағартушы және ислам діні: Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл толуы қарсаңында / Ә.Омаров // Қазақстан мұғалімі. – 1991. – 23 тамыз.

1141. Сәтбаева Ш.Қ. Бұрын зерттелмеген еңбек: [Ы.Алтынсариннің «Мұсылманшылықтың тұтқасы» атты еңбегі жайында] / Ш.Қ.Сәтбаева // ҚазССР Ғылым акад. хабарлары. Тіл, әдебиет Серия – 1991. – №3. 39–48 б.б.

1142. Сәтбаева Ш.Қ. Ұлы ағартушының айтулы еңбегі: [Ы.Алтынсариннің «Мұсылманшылық тұтқасы» атты еңбегі жайында] / Ш.Қ.Сәтбаева // Қазақстан коммунисті. – 1991. – №7. – 66–71 б.б.

1143. Омаров Ә. Алтынсарин және ислам діні / Ә.Омаров // «Ыбырай Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алма–Ата: Рауан, 1991. – 66–68 б.б.

1144.Сапарғалиев Қ. Ғибраты мол қазына: Ы.Алтынсариннің «Мұсылмандықтың тұтқасы» атты кітабына сын / Қ.Сапарғалиев // Дидар. – 1992. – 2 шілде.

1145. Нұрахметов Н. Ыбырай миссионер болған ба? Ы.Алтынсарин туралы / Н.Нұрахметов // Ақиқат. – 1993. – №3. – 49–53 б.б.

1146. Шотанова С. Жетпіс жылдан кейін жаңғырған.: [Ұлы ұстаз–ағартушы Ы. Алтынсариннің құдайсыз (атеист) болмағаны туралы] / С.Шотанова // Қазақ Елі. – 1995. – 3 қараша (№18). – 15 б.

1147. Шотанова С. Ұлы ұстаз дін хақында: Алтынсариннің «Мұсылманшылықтың тұтқасы» және басқа діни кітаптардағы құдайдың расулдары туралы аңыздар / С.Шотанова // Сарыарқа. – 1996. – №2. – 30–32 б.б.

1148. Шотанова С. Ыбырай Алтынсариннің «Мұсылманшылдық тұтқасы» еңбегі / С.Шотанова // Ізденіс. Гуманитарлық ғыл. сериясы. – 1996. – №. – 56–59 б.б.

1149. Қалижанұлы У. Ыбырай (Ибраһим) Алтынсарин (1841–1889) // У. Қалижанұлы / Қазақ әдебиетіндегі діни–ағартушылық ағым туралы естеліктер. – Алматы: Білім, 1998. – 133–142 б.б.

1150. Бәшірова Ж. Ы.Алтынсарин имандылық туралы / Ж.Бәшірова // Бастауыш мектеп.– 2001. – № 11. – 20–21 б.б.

1151. Боранқұлова Г.А. Ы.Алтынсариннің діни–имандылық көзқарасы / Г.А.Боранқұлова // Ы.Алтынсарин мұралары және білім берудің өзекті мәселелері: Аймақтық ғылыми – практ. конф. материалдары. – Жезқазған, 2001. – 97–101 б.б.

1152. Жұмажанова Ф.Т. Ыбырай Алтынсариннің "Мұсылманшылықтың тұтқасы" еңбегі жайлы бірер сөз / Ф.Т. Жұмажанова // Қаз. МУ хабаршысы. Шығыстану сериясы. – 2001. – № 2(16). – 49–52 б.б.

1153. Ижанов З. Жазушы Мұхтар Әуезов ағартушы Ыбырай Алтынсаринді өсектен қалай қорғады?: [Ы.Алтынсарин жайлы] / З. Ижанов // Егемен Қазақстан. – 2002. – 28 тамыз (№ 203–206). – 11 б.

1154. Ижанов З. "Шоқынды", "крест тақты", "әйкәпір" деп.: ҰҒА–ның кітапханасынан Ы.Алтынсариннің ешбір жерде жарияланбаған бір өлеңінің мәтіні жайлы / З.Ижанов // Жас Алаш. – 2002. – 15 қазан. – 1 б.

1155. Мамырова Д. Ыбырай Алтынсариннің діни көзқарасы хақында / Д.Мамырова // Қазақстан мектебі. – 2004. – №7. – 37–38 б.б.

1156. Бермухамбетова Б.Б. Ы.Алтынсарин діни тәрбие туралы / Б.Б.Бермухамбетова // Әуезов оқулары – 4. Халықаралық ғылыми–практикалық және Оңтүстік аймағы жоғары оқу орындарының үшінші ғылыми конференциясының еңбектері = Труды международной научно–практической конференции "Ауэзовские чтения– 4" и трех научных вузов Южного региона. – Шымкент, 2004. – 27–29 б.б.

1157. Мәдібай Қ. Ыбырай Алтынсариннің «Шариат – ул Ислам» еңбегі туралы бірер сөз / Қ.Мәдібай // Қостанай таңы. – 2005. – 5 тамыз. – 11 б.

Ы.Алтынсариннің Шығыс, Батыс, әдебиетімен байланысы туралы.

Алтынсарин Ы. Мұсылманшылықтың тұтқасы:Әуелгі баб иман турасында / Ы.Алтынсарин // Иман. – 2005. – №1(14) – 21–22 б.б.

Алтынсарин Ы. Мұсылманшылықтың тұтқасы. Әуелгі баб: иман турасында / Ы.Алтынсарин // Иман. – 2005. – №2. – 18–19 б.; Дала. – 2006. – №9. – 30–32 б.б.

1158. Мәдібай Қ. Ыбырай Алтынсариннің «Шариат–ул ислам» еңбегі туралы бірер сөз / Қ.Мәдібай // Ақиқат. – 2005. – №5. – 56–59 б.б.

1159. Сәтбаева Х. Бұрын зерттелмеген еңбек: Ыбырай Алтынсариннің дінді насихаттаған кітабы жайлы пікір / Х.Сәтбаева // Жаңа Сарыарқа. – 2006. – №2. – 30–37 б.б.

1160. Қалиев С. Қазақ ағартушы–демократтарының дін жөніндегі ой-пікірлері / С.Қалиев // Тәрбие құралы. – 2007. – , №1. – 7–11 б.б.

1161. Анаш Д. Қазақ діндарлығы турасында: Абай, Шоқан, Ыбырай, Шәкәрім көзімен / Д.Анаш // Алматы ақшамы. – 2007. – 24 мамыр (№62). – 5–6 б.б.

1162. Берікұлы Н. Ислам өркениетіне қосылған сүбелі үлес / Н. Берікұлы // Жаңа Сарыарқа. – 2007. – № 3. – 47–51 б.б.

Ы.Алтынсариннің "Шариат–ул ислам. Мұсылманшылықтың тұтқасы" атты кітабы жайында.

1163. Абдуллина А. Ыбырай Алтынсариннің «Шариғат–ул–ислам» еңбегінің тәрбиелік мәні / А.Абдуллина // Қазақ. – 2011. – 6–13 мамыр (№18/19). – 8 б.

1164. Измуханова М. Ы.Алтынсарин шығармаларындағы адамгершілік тағылымы / М.Измуханова // Педагогика мәселелері = Вопросы педагогики.– 2011. – № 2. – 10 б.

1165. Исабек Б.Қ. Қазақ ақын–жыраулары шығармашылығындағы ислам діні мәселесі / Б.Қ.Исабек // Ғылыми–педагогикалық журнал = Научно–педагогический журнал.– 2011. – № 12. – 356–361 б.б. – Библиогр.: 11 атау.

Журнал нөмірі "Ислам: Адам және қоғам діні": халықаралық ғылыми–практикалық конференция материалдарына арналған (Алматы, 2011. – 633 б.).

1166. Айтмұхамбетова А.Қ. Ыбырай Алтынсариннің дінге көзқарасы / А.Қ.Айтмұхамбетова // Ұлттың ұлы ұстазы. Қостанай. Қостанай баспа үйі, 2011. – 85–91 б.б.

1167. Берікұлы Н. Ы.Алтынсарин мұрасы – ислам өркениетінің өрені / Н. Берікұлы // Мектептегі психология = Психология в школе. – 2012. – № 11. – 21–25 б.б.

1168. Бәшірова Ж. Ыбырай халықты соқыр сенімнен аластатқысы келді / Ж.Бәшірова; әңг. Қ.Мұратқызы // Аңыз адам.– 2013. – № 17. – 39 б.

Ы.Алтынсариннің ислам дініне көзқарасы, "Мұсылманшылықтың тұтқасы" атты кітабы жайында.

1169. Ісімақова А. Ыбырай Алтынсарыұлының өлеңдері – асыл сөзбен жазылған мұсылмандықтың тұтқасы / А.Ісімақова; әңг.Р.Бақытжан // Аңыз адам.– 2013. – № 17. – 31–32 б.б.

ЫБЫРАЙДЫҢ ҚАЗАСЫ

...Ыбырайдың ағартушылық қызметінің халық арасында айырықша беделге ие болып, оның өзінің озық қоғам қайраткері ретінде белгілі дәрежеге көтерілуі–патша үкіметінің жергілікті әкімдерін қатты сезіктендіріп, үрейлндіре түсті. Сондықтан да олар бұл кезде Ыбырайға қарсы әртүрлі топтар құрып, оның өрісін тарылта түсу мәселесімен айырықша шұғылданды.

Ә.Дербісәлин Ыбырай Алтынсарин. Өмірі мен қызметі туралы // Алматы, «Қазақстан», 1965 –81б.

Ыбырай дүние салды. Дерттің емін ешкім таба алмады.

Екі Ыбырайды да өлтірген–құсалық еді. Оның ішінде екеуі де шіркеудің аярлығына шыдамады. Рухани тәуелділікке көңгісі келмеді. Дерттің тамыры бар. Екеуі де өмірінің соңында миссионерлік аярлығы үшін тіршілігінде қатты бағалаған Ресей мәдениеті мен ғылымынан күдер үзді. Үлкен Ыбырай соңғы екі жылда мектепті тастап ел ішіне барып жатып алды. Ашық пікір қарсылығына барды. Сол үшін облыстық губернатордың тергеуінде болды.

Т.Жұрттай «Күйесің жүрек, сүйесің...!» (Абай: «Жан бостандығы» немесе рухани тәуелсіздік) // Алматы:, «Қайнар» баспасы, 2009.4–т.221–222б.б

1170. Минақиб Ибраһим Алтынсарин // Әдеби мұра құрастырған және ғылыми түсініктерін жазған – ф.ғ.к. Ү.Субханбердина. – Алматы: «Жазушы» баспасы. – 1970. – 153 б. Осы кітаптың 245 бетінде де Ыбырай Алтынсаринге қатысты деректер бар.

1171. Хасанова С. Ыбырайдың үйелмені, тұрмысы һәм қалай жерленгені хақында: Ы.Алтынсарин туралы / С.Хасанова // Мәдениет. – 1992. – 14–28 ақпан. – 6 б.; Қостанай таңы. – 1992. – 18 шілде.

1172. Сүйінұлы Е. Ыбырай неден қайтыс болды?: [Ыбырай Алтынсариннің қайтыс болуы жайлы болжамдар] / Е.Сүйінұлы // Жас Алаш. – 1998. – 22 қазан.

1173. Қамзабекұлы Д. Ыбырай Алтынсариннің өлер алдындағы өлеңі: Тың дерек / Д. Қамзабекұлы // Жас Алаш.– 2002.–8 тамыз (№ 94).– 5 б.

1174. Оспанұлы С. Ыбырайды жоқтауды кім шығарған: ақын Нұржан Наушабаевтың шығармашылығынан / С.Оспанұлы // Ана тілі. – 2004. – 16 желтоқсан (№51–52). – 17 б.

1175. Хакімжанова М. Ыбырай Алтынсариннің сүйегі қайда?!: 1991 жылдың 8 қыркүйегінде ақынмен болған сұхбат / М.Хакімжанова; Әңг. Д.Нұрмұхамбет // Азат. – 2005. – 2 наурыз (№9). – 5 б.

1176. Мақпырұлы С. Өлеңді Ыбырайдыкі болғызған мен емес: "Ана тілі" газеті, 2006 ж., 23 наурыздағы мақалаға орай жауап / С.Мақпырұлы // Ана тілі.– 2006. – 27 көкек (№17). – 14–15 б.б.

1177. Қамзабекұлы Д. Ыбырай Алтынсариннің кешегі һәм бүгінгі тағдыр талайы / Д.Қамзабекұлы // Астана хабары. – 2007. – 6 қазан (№ 166/167). – 5 б.

1178. Жұртбай Т. «Күйесің, жүрек... сүйесің...» / Т.Жұртбай // «Күйесің, жүрек... сүйесің...» – Алматы: «Қайнар», 2009. – 182–184 б.б.

Шоқан мен Ыбырайдың орыс отаршылдарының қазақ халқын шоқындыру саясатын ұстанғанын кеш біліп, күйзеліске түскені жайында айтылады.

1179. Мәдібай Қ. "Үміт еткен көзімнің нұры балам..." / Қ.Мәдібай // Қазақ әдебиеті. – 2009. – 31 шілде – 6 тамыз (№ 33). – 1–6 б.б.

Ы.Алтынсарин қазасына қатысты ыбырайтанушы ғалым Ә.Дербісәлиннің "Ыбырай Алтынсарин" атты деректі баянында толымды мағлұмат берілген.

1180. Оспанұлы С. Ыбырайдың қазасы / С.Оспанұлы // Білім жарасы. – 2009. – 27 қараша.

1181. Оспанұлы С. Ыбырайдың қазасы / С.Оспанұлы // «Білім беру жүйесін жаңарту Қазақстандық қоғамның тұрақты дамуының негізі». Облыстық Ыбырай Алтынсарин педагогикалық оқуларының материалдары. – Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты. – 2011. – 107–111 б.б.

МҰРАЖАЙЛАР МЕН КІТАПХАНАЛАРДАҒЫ, МУЗЕЙ, МҰРАҒАТТАРДАҒЫ Ы.АЛТЫНСАРИН ТУРАЛЫ МАТЕРИАЛДАР, ФОТОСУРЕТТЕР

Татар АССР мемлекеттік архивына келдім. Алдымен Н.И.Ильминскийдің фондысын ақтардым. 968 сынды фондының 84 – бумасы түгелдей Ыбырай Алтынсариннің 1861 жылы 30 тамыздан 1889 жылдың 6 наурызына дейін Ильминскийге жазған хаттары екен. 120 бет.

Ал, 56 бумасында – И.А.Алтынсарин жөнінде естеліктерге Н.И.Ильминский жазған алғы сөзі бар екен.

Т.Кәкішев Қазыналы Қазан қаласында. Сандалған «садақ» // – Астана: Фолиант, 2002. –152 б.

Ы.Алтынсариннің еңбектері... ондаған жеке кітаптар, жинақтар болып, анталогиялар мен хрестоматияларға, оқулықтарға енді. Бұл еңбектер Қаз. ССР ОМ мұрағатының, 1885–1890 жылдар аралығын қамтыған 734,4, 1962 қорларындағы деректерге және Орынбор облысының мемлекеттік мұрағатындағы 1846,1862–1864 жылдарды қамтитын 6 қордағы мәліметтерге негізделіп жазылған.

Алтынсарин мұраларының зерттелу жайы. // Ыбырай Алтынсарин. Шәкәрім Құдайбердіұлы. – Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2007. –73 б.

1182. Татар АССР–інің Орталық мемлекеттік мұрағаты ЦГИА ТАССР, ф. 968. оп. I д. 84 л. 57. ЦГИА ТАСР, ф. 12287. Оп. I д. 14. л. 151.

«Қырғыз хрестоматиясының» (I – бөлім) 1917 жылға дейін 1879 және 1906 жылы екі рет жарық көргені, 1880 жылы 7 сәуірде Ы.Алтынсариннің В.В. Катаринскийге хат жолдағаны, онда не айтылған т.б. жайында.

1183. В.Васильевтің Ы.Алтынсариннің «Шариғат–ул– ислам» кітабына пікірі бар.

Татар АССР–інің Орталық мемлекеттік мұрағаты ф. 92. 12698–іс 2–6 б.б. (1876 ж.).

1184. В.Радловтың Ы.Алтынсариннің дінге көзқарасы жайында айтылады. Татар АССР Орталық мемлекеттік мұрағаты 968 ф. 84–бума

Ы.Алтынсариннің 1861 жылы 30 тамыздан 1889 жылдың 6 наурызына дейін Ильминскийге жазған хаттары. Көлемі – 120 бет.

Татар АССР Орталық мемлекеттік мұрағаты. 968 ф. 56–бума. Ы.Алтынсарин жөніндегі естеліктерге Н.И.Ильминскийдің алғы сөзі бар.

Орынбор Орталық мемлекеттік мұрағаты 10–тізімдеме 556/2–іс. Копия инструкции к положению о школе для киргизских детей при Оренбургской пограничной комиссии.

Украин Орталық мемлекеттік мұрағаты, 6–бума, 784–іс – 2008 б. Я.П.Яковлвтің Ыбырай туралы жақсы пікір айтқан хаты бар. Орынбор Орталық мемлекеттік мұрағаты, 6–қор, 5575–іс.

Ахмет Жантөриннің Кенесарының жауы екені айтылады.

ЦГАРК ф. И–4.0.1. д. 2512 л. 54–57

Ы.Алтынсарин туралы 1850 жылы жазылған бұл құжатта Балғожаның үш әйелі, бір ұл, үш қызы болғаны айтылады. Айменнің 1850 жылы 48 жаста екені көрсетіледі.

Қазақстан Республикасы Ғылым академиясы кітапханасы К–397. Қор №2. 3–12 б.

Орталық мемлекеттік (Умок), қолжазбалар қоры, 1,25524,75 б.

1185. А.Е.Крымскийдің «Қазақстан түріктерінің әдебиеті» мақаласы бар. Онда қазақ әдебиеті Алтынсарин мен Құнанбаевтан бастау алатыны, Ыбырайдың Торғай облысындағы орыс–қазақ мектептерінің тұңғыш инспекторы, «Қазақ хрестоматиясын» жазған адам екені баяндалып, осы оқулықтың кіріспесіне кеңірек тоқталады.

1186. И.Лаптевтің Ы.Алтынсариннің «Жаз» өлеңі жайындағы пікірі айтылады.

1187. И.Лаптев Ы.Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясынан» мысалдар келтіріп, сілтемелер жасайды, қазақ жазушысының «Өсиет» өлеңдер тобына, Жиренше шешен туралы әңгімелелеріне үлгі ретінде тоқталады.

Қостанай облыстық мемлекеттік мұрағаты. 159–қор, 1–тізім, 20–іс.

1188. Зотик Петрович Толстыхтың Қостанай ауыл шаруашылығы техникумына Ы.Алтынсарин атын беру керектігі жөнінде ұсынысы сақталған.

Қостанай облыстық мемлекеттік мұрағаты, 152–қор, 1–тізім, 20–іс.

Зотик Петрович Толстыхтың жоғарыда көрсетілген ұсыныс хатында Ыбырайдың Қостанай қаласынан үш шақырым жерде, өзең жағасында, еуропалық үлгіде салынған ағаш үйде тұрғаны, үйдің қонақ күтетін кең бөлмесі, асханасы, кітапханасы, ұйықтап дем алатын және басқа да бөлмелері болғаны, олардың камин пешпен жылытылатындығы айтылады.

1189. Ысмағұлова Ж. Ыбырай мен Абай әдебиетіміздегі ағартушылық реализм дәстүрінің бастауында // Кітапхана әлемі. Мир библиотеки. –2005. –№ 3. – 35–37 б.

1190. Наурызбаева Э.К. XIX ғасырдың бірінші жартысындағы батыс Қазақстан (Орынбор Шекара комиссиясының материалдары бойынша) // Наурызбаева Э.К. //–Қостанай, ҚМПИ,2013.–101–104 б.б.

1850 жылы Орынбор шекара комиссиясы жанынан қазақ балаларын оқытуға арналған жеті жылдық арнаулы мектеп ашылғаны айтылып, мектептің алғашқы тәрбиеленушілерінің тізімі, кімнің балалары екендігі, сабақ кестесі берілген. Сондай–ақ қызметкерлердің штаты мен жалақысы, тәрбиеленушілерді қамтамасыз ету үшін тамаққа әрқайсысына қанша ақша бөлінген көрсетілген. Қазақ балаларына арналған бұл мектептің алғашқы тәрбиеленушілерінің бірі Ыбырай Алтынсарин еді.

Қазақстан Республикасының орталық архиві. Фонд. И– 4. Опис.1. Дела. 2860. Бет. Түпнұсқа.

Қазақстан Республикасының орталық архиві. Фонд. И– 4. Опис.1. Дела. 2860. Бет. Түпнұсқа.

ОрОММ. 6–қ. 10–тізімдемеде. 6667–іс.12 п.

ОрОММ. 6–қ. 10–тізімдеме. 5561/2–іс.

Бұл соңғы екі папканың 27 –29 беттерінде Қошан Балғожин жайында сөз болады.

**1191. ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСТЫҚ ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН
МЕМОРИАЛДЫҚ МУЗЕЙІ ҚОРЫНДАҒЫ КЕЙБІР
ФОТОҚҰЖАТТАР МЕН ЗАТТАР**

**Құрастырған бас қор сақтаушы
Балтабаева Зора Қалиақбарқызы**

№	Аталуы наименование
1	Фотосурет «Ыбырай Алтынсариннің отбасы» Қостанай қаласы, 1889 жыл. Фотокопия «Семья И.Алтынсарина» г.Костанай, 1889 год.
2	Фотосурет «Ыбырай Алтынсарин Қостанай екі сыныптық қазақ–орыс училищесінің оқушыларымен бірге» Қостанай қаласы, 1889 жыл. Фотокопия «И.Алтынсарин с учащимися Костанайского двухклассного училища» г.Костанай, 1889 год.
3	Кітап «Мұсылманшылықтың тұтқасы» Қазан қаласы, 1884 жыл
4	Төсекқап (Ыбырай Алтынсарин қолданған)
5	Келі–келсап Фотосурет «Орынбор шекаралық комиссиясы үйінің жанындағы қырғыз балаларына арналған мектеп», мұнда 1850–1857 жылдары Ы.Алтынсарин оқыған. Фотокопия «Школа для киргизских детей при Оренбургской пограничной комиссии», в которой учился И.Алтынсарин. 1850–1857 годы.
6	Құжаттың фотокопиясы. Орынбор шекаралық комиссиясы төрағасына Жаңбыршы Балғожаның немересі Ыбырайды қазақ мектебіне қабылдау туралы жазған мәлімдемесі. 1846 ж. Фотокопия документа. Рапорт Балгожи Жанбуршина председателю Оренбургской Пограничной комиссии, о зачислении его внука Ибрая в казахскую школу, 1846 г.
7	Құжаттың ксерокөшірмесі. Орынбор шекаралық комиссиясы үйінің жанынан ашылған қазақ мектебіне қырғыз балалары, оның ішінде Ы.Алтынсаринді де қабылдау туралы хабарлама. Орынбор қаласы, 25 тамыз 1850 жыл. Ксерокопия документа. Донесение в Оренбургскую пограничную комиссию о зачислении детей, в том числе И.Алтынсарина в казахскую школу при Оренбургской пограничной комиссии. г. Оренбург, 25 августа 1850г.
8	Құжаттың ксерокөшірмесі. Орынбор шекаралық комиссиясының төрағасына коллеж Кеңесшісінің «Қырғыз мектебінің бұрынғы тәрбиеленушілері: Құлыбеков, Кучербаев, Косваков, Алтынсарин мен Бахтияровқа хорунжий шенін беру туралы» баяндама хаты. Орынбор қаласы, 15 қыркүйек 1858 жыл.

	Ксерокопия. Докладная записка председателю Оренбургской Пограничной комиссии от коллежского Советника «О награждении воспитанников киргизских школ». Оренбург, 15 сентября 1858 года.
9	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Орынбор шекаралық комиссиясының төрағасына Орынбор және Самара генерал–губернаторының «Қырғыз мектебінің бұрынғы тәрбиеленушілері, ордалықтар: Құлыбеков, Кучербаев, Косваков, Алтынсарин мен Бахтияровка хорунжий шенін беріп, форма киімі үшін жәрдемақы төлеу туралы» баяндама хаты. Орынбор қаласы, 17 қазан 1858 жыл.</p> <p>Ксерокопия. Докладная записка председателю Оренбургской Пограничной комиссии от Оренбургского и Самарского генерал–губернатора «О награждении воспитанников киргизских школ».</p> <p>г.Оренбург, 17 октября 1858 года.</p>
10	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Орынбор шекаралық комиссиясының төрағасына Орынбор және Самара басқармасы генерал–губернаторының «Қырғыз мектебінің бұрынғы тәрбиеленушілері, ордалықтар: Құлыбеков, Кучербаев, Косваков, Алтынсарин мен Бахтияровка хорунжий шенін беру бұйрығы және форма киімі үшін бір жолғы жәрдемақы төлеу туралы» хабарлама хаты.</p> <p>Орынбор қаласы, 8 қазан 1858 жыл.</p> <p>Ксерокопия. Донесение председателю Оренбургской Пограничной комиссии от Оренбургского и Самарского генерал–губернатора «О награждении воспитанников киргизских школ».</p> <p>г.Оренбург, 8 октября 1858 года.</p>
11	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Орынбор және Самара генерал–губернаторына Орынбор шекаралық комиссиясының төрағасының «Қырғыз мектебінің бұрынғы тәрбиеленушілері: Құлыбеков, Кучербаев, Косвяков, Алтынсарин мен Бахтияровка хорунжий шенін беру туралы» баяндама хаты.</p> <p>Орынбор қаласы, 18 қыркүйек 1858 жыл.</p> <p>Ксерокопия. Докладная записка Оренбургскому и Самарскому Генерал–губернаторам от председателя Оренбургской Пограничной комиссии «О награждении воспитанников киргизской школы».</p> <p>г.Оренбург, 18 сентября 1858 года.</p>
12	<p>Құжаттың фотокөшірмесі. Орынбор және Самара генерал–губернаторы кеңсесіне Орынбор бекінісі әскери бастығының «хорунжий Ы.Алтынсариннің өтініші бойынша 1863 жылғы жалақысын қайтарып беру туралы» хаты.</p> <p>Орынбор бекінісі, 1864 жылдың 28 сәуірі.</p> <p>Фотокопия документа. Письмо воинского начальника Оренбургского учреждения в канцелярию Оренбургского генерал–губернатора (по просьбе И.Алтынсарина о высылке заслуженного им жалованья за 1863 г.). Оренбургское укрепление, 28 апреля 1864 года.</p>
13	<p>Фотокөшірме «Ы.Алтынсарин ашқан қазақ мектеп–интернатының оқушыларына арналған монша» Торғай, 1864 жыл.</p> <p>Фотокопия. «Баня для учащихся школы–интерната, открытой И.Алтынсариним» Турғай, 1864 год.</p>

14	<p>Фотокөшірме «Торғай қазақ мектебінің үйі», 1864 жылы Ыбырай Алтынсарин ашқан.</p> <p>Фотокопия «Казахская школа, открытая И.Алтынсариним в Тургае». 1864 год.</p>
15	<p>Құжаттың фотокөшірмесі. Орынбор мен Самара генерал–губернаторына подполковник Я.П.Яковлевтің «Ы.Алтынсаринді хорунжий шенімен марапаттау туралы» мәлімдемесі. Орынбор бекінісі, 5 маусым 1864 жыл.</p> <p>Фотокопия документа.</p> <p>Рапорт Оренбургскому и Самарскому генерал–губернатору от подполковника Оренбургского укрепления Я.П.Яковлева «О награждении И.Алтынсарина чином хорунжего». 5 июня 1864 года.</p>
16	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облыстық әскери губернаторына Торғай облысы мектептерінің инспекторы Ы.Алтынсариннің «Троицк қаласында уақытша қырғыз мектебінің жұмыс істеп жатқаны және Николаев қаласында (Қостанай) екі сыныптық қазақ–орыс мектебінің құрылысын салу туралы» мәлімдемесі. 1881 жыл.</p> <p>Ксерокопия документа. Рапорт военному губернатору Тургайской области от инспектора школ Тургайской области Ибрая Алтынсарина о возможности постройки двухклассного русско–казахского училища. 1881 год.</p>
17	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облысы әскери губернаторына қырғыз мектептері инспекторы Ы.Алтынсариннің «Николаевск уезінде екі сыныптық орыс–қырғыз мектебі үйін салу туралы» мәлімдемесі.</p> <p>Орынбор қаласы, 8 қазан 1881 жыл.</p> <p>Ксерокопия. Рапорт Тургайскому военному губернатору от инспектора киргизских школ Тургайской области И.Алтынсарина «О построении двухклассного училища в Николаевском уезде», г. Оренбург, 8 октября 1881 года.</p>
18	<p>Фотосурет «Қостанай екі сыныптық орыс–қырғыз училищесінің үйі»</p> <p>Қостанай қаласы, 1896 жыл.</p> <p>Фотография «Здание Костанайского двух классного училища» г. Костанай, 1896 год.</p>
19	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облысы әскери губернаторына қырғыз мектептері инспекторы Ы.Алтынсариннің «Уақытша Ақтөбе мектебіне, Бөрте болыстық мектебіне балаларды қабылдау туралы» мәлімдемесі.</p> <p>Бөрте болысы, 24 қазан 1881 жыл.</p> <p>Ксерокопия. Рапорт Тургайскому военному губернатору от инспектора киргизских школ Тургайской области И.Алтынсарина «О приеме учеников во временную Актюбинскую и Буртинскую волостные школы».</p> <p>Буртинская волость, 24 октября 1881 года.</p>
20	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облысы әскери губернаторына қырғыздар мектебінің инспекторы Ыбырай Алтынсариннің «Ақтөбе мектебінің ашылғаны туралы» мәлімдемесі.</p> <p>Елек уезі, 19 желтоқсан 1881 жыл.</p> <p>Ксерокопия. Рапорт Тургайскому военному губернатору «Об открытии</p>

	<p>Актюбинской школы» от инспектора Тургайской киргизских школ И.Алтынсарина. Илецкий уезд, 19 декабря 1881 года.</p>
21	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облысының вице–губернаторы В.Ф.Ильинге Беркінбаев Дербісәліден «Ыбырай Алтынсариннің болыстық мектептер салу үшін халықтан қаржы жинау ісіне көмек көрсету туралы» мәлімдеме. Аралтөбе болысы, 2 маусым 1884 жыл. Ксерокопия. Рапорт вице–губернатору Тургайской области о помощи Ибраю Алтынсарину от Дербисалы Беркинбаева. Аралтөбе, 2 июня 1884 года.</p>
22	<p>Фотокөшірме «Торғай қолөнер училищесінің үйі» Торғай, 1883 жыл. Фотокопия «Ремесленное училище, построенное И.Алтынсариным», п.Тургай, 1883 год.</p>
23	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Халық ағарту министріне Орынбор оқу округі қамқоршысының «Ыбырай Алтынсаринді кінәлау туралы» хабарламасы 13 маусым 1886 жыл. Ксерокопия документа. Донесение Министру народного просвещения «О кляузе на Ибрая Алтынсарина» от попечителя Оренбургского учебного округа, 13 июня 1886 года.</p>
24	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай уезінің бастығы Я.Яковлевтің Орынбор бекінісі Дандевив Виктор Дизидириевичке «Ы.Алтынсаринді Түркістан әскери округінің аға аудармашы қызметіне немесе халық басқармасы бойынша басқа орынға ауыстыру туралы» өтініш хаты. 31 қазан 1864 жыл. Ксерокопия документа. Письмо–ходатайство начальника Тургайского уезда Яковлева в Оренбургское укрепление Дандевив Виктор Дизидириевичу «О переводе И.Алтынсарина в Туркестанский военный округ на должность старшего переводчика или какое нибудь другое место по народному управлению» 31 октября 1864 года.</p>
25	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Орынбор және Самара генерал–губернаторына «Ы.Алтынсаринді Торғай уездік судья қызметі орнына ұсыну туралы» өтініш хат.24 ақпан 1875 жыл. Ксерокопия. Просьба Оренбургскому и Самарскому Генерал–губернатору «Об определении И.Алтынсарина на открывшуюся вакансию должности Тургайского уездного судьи» 24 февраля 1875 года.</p>
26	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облыстық Вице–губернаторына полковник Я.П.Яковлевтің «Ы.Алтынсариннің кандидатурасын Торғай уездік судья қызметіне ұсыну туралы» өтініш хаты. Торғай қаласы, 9 наурыз 1875 жыл. Ксерокопия. Просьба Вице–губернатору «Об определении И.Алтынсарина на вакансию Тургайского уездного судьи» от полковника Я.П.Яковлева, г. Тургай, 9 марта 1875 года.</p>

27	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облысының әскери губернаторы генерал–майор Баллюзек Лев Федоровичке полковник Я.П.Яковлевтің «Ы.Алтынсаринді Торғай уездік судья қызметінің бос орнына ұсыну туралы» өтініш хаты. Торғай қаласы, 8 сәуір 1875 ж.</p> <p>Ксерокопия. Письмо–просьба военному губернатору, генерал–майору Л.Ф.Баллюзек «об определении И.Алтынсарина на вакансию Тургайского уездного судья» от полковника Я.П.Яковлева, г. Тургай, 8 апреля 1875 года.</p>
28	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облыстық басқармасына Орынбор генерал–губернаторы кеңсесі басқарушысының «Заң министрлігіне жіберу үшін Торғай уездік басқармасының хат жүргізушісі Ы.Алтынсариннің қызметі жөніндегі формулярлық тізімді жеткізу туралы» өтініш хаты. Торғай қаласы, 20 сәуір 1875 ж.</p> <p>Ксерокопия. Письмо–просьба в Торгайское областное правление «О доставке формулярного списка о службе письмоводителя Торгайского уездного управления для отсылки в министерство Юстиции И.Алтынсарина на вакансию Тургайского уездного судья» от управляющего канцелярии Оренбургского генерал–губернатора. г. Тургай, 20 апреля 1875 года.</p>
29	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облыстық басқармасына Торғай уезд судьясының «Ыбырай Алтынсариннің жалақы алмағаны туралы» мәлімдемесі. Торғай қаласы, 1 тамыз 1875 ж.</p> <p>Ксерокопия. Рапорт в Торгайское областное управления от Торгайского уездного судьи Торгайской области. 1875 г.</p>
30	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Генерал Баллюзекке Крыжановскийдің «Әділет министрлігі Ыбырай Алтынсаринді Торғай уездік судья қызметіне бекітпеу туралы» жедел хаты. Санкт–Петербург, 29 наурыз 1876 жыл.</p> <p>Ксерокопия документа. Телеграмма Генералу Баллюзек «О неутверждении Алтынсарина на должность Торгайского судьи Министерством юстиции». Крыжановский. г. Санкт–Петербург, 29 марта 1876 года.</p>
31	<p>Жорналдың ксерокөшірмесі «Орынбор ведомствосы қазақтарының өлген адамды жерлеу және оған ас беру дәстүрінің очеркі» Қазан қаласы, 1867 жыл.</p> <p>Ксерокопия из журнала. Очерк обычаев при похоронах и поминках у киргизов Оренбургского ведомства. г.Казань, 1867 год.</p>
32	<p>Ксерокөшірме. «Орынбор ведомствосы қазақтарының құда түсу, қыз ұзату және той жасау дәстүрлерінің очеркі». Қазан қаласы, 1867 жыл.</p> <p>Ксерокопия. «Очерк обычаев, при сватовстве и свадьбе у киргизов Оренбургского ведомства». г.Казань, 1867 год.</p>
33	<p>Фотокөшірме . Ы.Алтынсарин құрастырған «Ақпан» қазақ газетінің жобасы, 1880 жыл.</p> <p>Фотокопия. Проект казахской газеты «Ақпан», составленный И.Алтынсариним. 1880 год.</p>

34	<p>Құжаттың фотокөшірмесі. Орынбор генерал–губернаторына Ішкі істер министрлігінің «Ыбырай Алтынсарин құрастырған газеттер мен оқулықтардың үлгісін алғаны туралы» хабарламасы.</p> <p>30 мамыр 1880 жыл.</p> <p>Фотокопия документа. В канцелярию Оренбургского генерал–губернатора «О получении образца газеты для киргизских степей Оренбургского ведомства и учебников, составленных И.Алтынсариным» 30 мая 1880 г.</p>
35	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облысы қырғыздар мектебінің инспекторы, стат кеңесшісі Ыбырай Алтынсариннің қызметі туралы формулярлық тізім.</p> <p>Орынбор қаласы, 1889 жыл.</p> <p>Ксерокопия документа. Формулярный список о службе инспектора киргизских школ Тургайской области, статского советника Ибрагима Алтынсарина.</p> <p>г.Оренбург, 1889 год.</p>
36	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Ы.Алтынсарин өлгеннен кейінгі қалған мал мүлкінің тізімдемесі.</p> <p>1890 жылы наурыз айының 24–26 күні жасалды.</p> <p>Ксерокопия документа. Опись движимого и недвижимого имущества, оставшегося после смерти И.Алтынсарина. Составлена 24–26 марта 1890 года.</p>
37	<p>Құжаттың фотокөшірмесі.</p> <p>«Оренбургский листок» газеті № 31, Ыбырай Алтынсариннің өмірі мен қызметі туралы қазанама.</p> <p>Орынбор, 30 шілде 1889 жыл.</p> <p>Фотокопия документа. 31 номер газеты «Оренбургский листок», где напечатан некролог о смерти Ибрая Алтынсарина. г.Оренбург, 30 июля 1889 года.</p>
38	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Ыбырай Алтынсариннің өлгені туралы жесірі Айғанысқа берілген дәрігерлік куәлік. Қостанай қаласы, 13 сәуір 1890 жыл.</p> <p>Ксерокопия документа. Медицинское свидетельство о смерти И.Алтынсарина, выданное его вдове Айганис. г. Костанай, 13 апреля 1890 года.</p>
39	<p>Фотокөшірме «Ыбырай Алтынсариннің тұрған үйі», ол Қостанай қаласында осы үйде 1883–1889 жылдары тұрды.</p> <p>Фотокопия «Дом И.Алтынсарина в. г.Костанае». Здесь он жил в 1883–1889 г.г.</p>
40	<p>Құжаттың ксерокөшірмесі. Иван Давыдовичке Н. Ильминскийдің «Ыбырай Алтынсариннің өлімі туралы» хаты.</p> <p>25 шілде 1889 жыл.</p> <p>Ксерокопия документа. Письмо Николая Ильминского к государю Ивану Давыдовичу о смерти И.Алтынсарина.</p> <p>25 июля 1889 года.</p>

41	Құжаттың ксерокөшірмесі. Иван Давыдовичке Н.Ильминскийдің «Ыбырай Алтынсариннің хаттары туралы» жазған хаты. 11 қазан 1886 жыл. Ксерокопия документа. Письмо Н.Ильминского Ивану Давыдовичу о записках И.Алтынсарина. 1886 год.
42	Құжаттың ксерокөшірмесі. Н. Ильминскийдің «Ы.Алтынсарин туралы естелік» атты кітабының алғашқы беті. Қазан, 1891 жыл. Ксерокопия документа. Титульный лист книги Н.Ильминского «Воспоминания об Ибрае Алтынсарине» г.Казань, 1891 год.
43	Құжаттың ксерокөшірмесі. Ыбырай Алтынсариннің жесірі Шолақова Айғанысқа Ыбырай Алтынсаринмен 1868 жылы 1 маусымда заңды некеге тұрғаны, үш баласы барлығы турал куәлік берілген. Арақарағай болысының бастығы, 1889 жыл. Ксерокопия документа. Свидетельство дано вдове И.Алтынсарина Айганис Чулаковой в том, что она обвенчана с И.Алтынсариным законным браком 1-го июня 1868 года и имеет троих детей. Управитель Аракарагайской волости, 1889 год.
44	Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облыстық басқармасына Ыбырай Алтынсариннің жесірі Айғаныстың «Мал мүлкі және балаларын өз қамқорлығына қалдыру туралы» өтініш хаты. Торғай, 23 наурыз 1891 жыл. Ксерокопия документа. Прошение Тургайскому областному управлению от жены И.Алтынсарина Айганис с просьбой оставить под свою опеку имущество и малолетних детей. Тургай, 1891 год.
45	Құжаттың ксерокөшірмесі. Торғай облыстық басқармасына Орынбор округі қамқоршысының қайтыс болған Торғай облысы қырғыз мектептерінің инспекторы Ы.Алтынсариннің қызмет тізімін, Айғаныс Шолақова екеуінің № 6798 неке және үш баласының туу туралы куәліктерін жіберу хабарламасы. 16 шілде 1891 жыл. Ксерокопия документа. Донесение управлению Тургайской области от попечителя Оренбургского учебного округа о препроведении послужного списка умершего на службе инспектора киргизских школ Тургайской области, статского советника Алтынсарина, свидетельства, удостоверенного под № 6798 о бракосочетании Алтынсарина с Айганис Чулаковой и свидетельства о рождении троих детей. 16 июля 1891 года.

Ескерту: Бұл бөлімдегі құжаттардың атаулары Ы.Алтынсариннің мемориалдық музейінің қорында қалай жазылған, сол күйінде өзгертпей беріліп отыр.

Названия всех документов этого раздела даны так, как они зарегистрированы в фонде мемориального музея И. Алтынсарина.

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ТАҚЫРЫБЫНА ҚОРҒАЛҒАН ДИССЕРТАЦИЯЛАР

1192. Әлқожаева, Н. С. XIX ғасырдың екінші жартысындағы ағартушылар мұраларындағы имандылық идеяларының дамуы: Педагогика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация / Әл-Фараби ат. ҚМУ; Ғылыми жетекшісі – пед. ғылым. канд. доц. Ж. Р. Бәшірова. – Алматы, 2001.

1193. Бердібай, Шалабай. Көркем проза тілін зерттеудің ғылыми–теориялық негіздері: Фил. ғылым. док. ғылыми дәрежесін алу үшін жазылған / Ш. Бердібай; ҚРБ, мәден. және ден. мин-гі; Абай ат. АМУ; Ғылыми кеңесшісі – ҚРҒА кор. мүшесі, фил. ғылым. д-р, проф. Р. Ғ. Сыздықова. – Алматы, 1997.

1194. Жақып, Б. Ө. Қазақ публицистикасының қалыптасуы, даму жолдары (генезис, эволюция, поэтика): пед. ғыл. д-р. ғылыми дәрежесін алу үшін дайын. дис. Әл-Фараби атындағы Ұлттық университеті / Б. Ө. Жақып; ғыл. жетек. ҚРҰҒА академигі, фил. ғыл. док. проф. З. Қабдолов. – Алматы, 2004.

1195. Игисина, Н. Б. Ы. Алтынсарин шығармашылығының қазақ ұлттық мәдениетінің қалыптасуына әсері: фил. ғылым. канд. ғыл. дәрежесін алу үшін дайын. дис. / Н. Б. Игисина; Әл-Фараби ат. ҚҰУ; ғыл. жетек. фил. ғ. д-р. проф. Ж. Ж. Алтаев. – Алматы, 2006.

1196. Қалижан, Уалихан. Қазақ әдебиетіндегі діни–ағартушылық ағым (XIX ғасырдың екінші жартысы мен XX ғасырдың басы): фил. ғ. док. ғылыми дәрежесін алу үшін дайын. дис. / У. Қалижан; ғыл. кеңес. ҚРҰҒА кор.–мүшесі, фил. ғ. д-р. проф. Р. Нұрғалиев; Әл-Фараби ат. ҚМУ. – Алматы.

1197. Рысбекова, Г. Е. XIX ғасырдың II жартысы мен XX ғасырдың алғашқы ширегіндегі Қазақстанда Ы. Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметінің дамуы: пед. ғ. канд. ғылым дәрежесін алу үшін дайын. дис. / Г. Е. Рысбекова; Ы. Алтынсарин ат. ҚБА; ғыл. жетек. пед. ғылым. д-р. проф. С. Қ. Қалиев. – Алматы, 2001.

1198. Шотанова, С. Ыбырай Алтынсарин прозасы: Фил. ғ. канд. ғыл. атағын алу үшін дайын. дис. / С. Шотанова; ҚРҰҒА. М.О. Әуезов ат. әдебиет және өнер ин-т; ғыл. жетек. ҚР.ҰҒА кор.–мүшесі, проф. Ш. Қ. Сәтпаева, фил. ғыл. канд. Б. Мамыраев. – Алматы, 1996.

Ұлы ұстаз мұраларын насихаттау, зерттеуде «Ыбырай Алтынсарин» республикалық қоғамдық қоры біршама жұмыс тындырғанын айтпай кетуге болмайды. Осы сөзіміз дәлелді болу үшін Сіздердің назарларыңызға аталған қоғамдық қордың төрайымы, педагогика ғылымдарының кандидаты Тана Қоңыратбаеваның біздің басылымға арнай дайындаған мына бір мақаласын ұсынып отырмыз. Ыбырай Алтынсарин жайлы білгісі келген адамға бұл материалдың да артықшылығы болмас деп ойлаймыз

ЫБЫРАЙ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ САРҚЫЛМАС КЕН

Ыбырай Алтынсарин тұлғасы мен қазақ тарихы егіздің сыңарындай бөлінбейтін, бірін тілге тиек етсек, екіншісі еріксіз ойға оралатын тұтас тарихи ұғымдар. Ыбырайды айтсақ, 19 ғасырдың екінші жартысындағы Қазақстанның бүгінгі тынысымен өзектес тәуелсіздік, саяси–экономикалық, мәдени–әлеуметтік мәселелер өзінен–өзі салыстыруларға сұранып, тарихи жадымызда қордаланып келген оқиғалар бейсанамыздың түкпірінен лаулап шыға келеді. Қазақ халқының менталдық сапаларын, рухы мен ұлттық намысын идеологиялық майданда қорғап, интеллектуалдық деңгейін көтеріп, мерейін үстем еткен, қоғамдық ой–сананың дамуына айтулы үлес қосқан үш жарық жұлдызы болса, олар – Шоқан, Ыбырай және Абай. Ыбырай жас жағынан солардың ортаншысы. Ыбырай Алтынсарин – қазақ халқының ежелгі рухын сақтап қалуға және оның көрші мемлекеттермен мәдени қарым–қатынасқа түсіп, алысқа танылуына үлкен үлес қосқан ұлы тұлғалардың бірегейі. Ы.Алтынсарин заманы – адамзат қоғамы табиғатқа табыну мәдениетінен алшақтамаған, бірақ табиғатты өзіне бағындыру әрекетіне де білек сыбанып кірісе қоймаған кезең еді. Ол кездегі адамдардың санасы табиғатқа зорлық–зомбылық жасау ниетінен аулақ болғандықтан, Алтынсарин замандастары табиғатпен үйлесімділікке жақын болды деуге негіз бар. Табиғат–анамен үйлесімділік, сұхбаттылық қазақтардың туа бітті рухани қажеттілігі еді. Ы.Алтынсарин қазақтардың табиғатпен осы үйлесімділігін сақтай отырып, халықтар арасындағы үйлесімді сұхбатта болуға бағыт сілтеді. Ресей мен Еуропаның озық мәдениетінен сусындауға шақырды. Бір қарағанда

Ы.Алтынсарин білім беру, сауат ашу ісімен ғана айналысқан сияқты, алайда, ол қазақ даласына мәдениеттің жаңа үлгілерін таратқан жаңалық жаршысы. Мысалы, қазақ даласында мектеп ашу арқылы малдың жайына бейімделіп кеткен еркін де асау мінез қазақтарды отырықшылыққа үйретуі, білімді сол кездегі дін сияқты құндылық ретінде мойындатуы, шешуші фактор білім ғана емес, сонымен қатар мәдениет екенін түсіне білуі, Ы.Алтынсариннің білім мен мәдениеттің өзара әрекеттестігіне қозғау салған басты жаңалығы дер едік. Ұлы ағартушының шығармашылығында білім мен дін, тіл мен өнер «мәдениет» дейтін кең ұғымның басты компоненттері және олар бір–бірінен алшақ емес. Оның көзқарасында білім мен мәдениеттің бірлігі мен тұтастығы тұлғаның мәдениетке сәйкес дамуының кепілі ретінде көрінеді.

Ы.Алтынсарин шығармашылығына арналған көптеген жарияланымдарға сүйеніп, жиі қолданыстағы «ұлы ағартушы» деген ұғымды тарқатып айтып көрелік. Әрине, аталмыш ұғымға ұлы Ыбырайға берілген барлық сипаттамалар сыйып тұр. Мысалы, **Ы.Алтынсарин – Қазақстандағы ресми мектептердің атасы, ағарту ісін, бастауыш және кәсіби мектептерді ұйымдастырушы, қыздардың білім алуын жолға қоюшы, педагогикалық шеберліктің иесі, алғашқы оқулықтарды құрастырушы, кириллица бойынша сауат ашып, білім берудің негізін қалаушы, т.б. деп келеміз.** Біздің айтайын дегеніміз, «ұлы ағартушы» деген үлкен ұғымның екінші жағы. Ағартушылық мектеп ісіне, мұғалімдікке ғана қатысты іс емес, ол кең көлемдегі, биік деңгейдегі, көп

арналы мәдени– қоғамдық, саяси–әлеуметтік қырлары мен астары бар қызметке жатады.

Бүгінгі күн тұрғысынан айтар болсақ, Ы.Алтынсарин қазіргі таңдағы білімге мәдениетті тұғыр ететін бағдарды сол кездің өзінде–ақ ұстанған. Өзінің ізденіске толы іс–әрекеттерімен дәл бүгінгідей білім кеңістігінде гуманитарлық білімнің маңызын арттырып, білім мен дін, сенім мен тіл, дәстүрлі мәдениет пен жана мәдениеттің арасындағы кереғарлықты сезініп, олардың арасын жуықтастыруға әрекеттенді. Білім мен мәдениеттің атқаратын функцияларын, олардың тұлға қалыптастырудағы маңызын дұрыс бағалай білді. Білім мен мәдениет арасында кереғарлық болған жағдайда тұлғаның мәдениетке сәйкес дами алмайтынын өзгелерден озық сезінді. Еларалық, мемлекетаралық, идеяаралық қайшылықтарды шешіп, адам санасында сақталған антиподты жоюдың, түрлі байланыстар орнатудың саясат арқылы ғана емес, білім мен мәдениетарқылы шешілетінін ерте түсінді.

Тарихта аты қалған ағартушылар өз заманының құндылықтарын байыптап, саралап, оның жаңа құндылықтармен алмасуына, заманның жаңа ағымын ұғынуға ықпал етіп, халықты соған ілесуге бейімдеген. Зиялылар өздерінің ойы мен істері арқылы жастардың идеалы, халықтың сүйенер тұғыры бола білген. Адамзаттың санасын ағартып, рухани шындап отырған. Ағартушылар білімді басты құрал етіп, мәдени орта тудыра білген. Ондай ортада заман талабына сай азаматтар, ғасыр мәдениетіне сәйкес тұлғалар қалыптасқан. Мәселен, Еуропа мен Шығыс елдеріндегі мәдени құбылыстарды айтпағанның өзінде, Ыбырай салған ағартушылық жолда алаш зиялылары, қазақтың көптеген көрнекті тұлғалары қалыптасқан, солар арқылы қоғамдық санада ілгерілеушілік болған. Яғни, ағартушылар оқулық жазып, мектепке қызмет етумен қатар өткен мәдениетті сақтап, оны жаңа мәдениетпен үйлестірушілік, мәдениет тудырушылық қызмет атқарған. Сондығынан Ы.Алтынсаринның ағартушылығы педагогика мен психологияға ғана емес, әлеуметтану, мәдениеттану, тарих саласына, жалпы барлық гуманитарлық пәндерге ортақ зерттеу объектісі болып келеді. Осы салалардың ішінде Алтынсаринның әлеуметтанушы ретіндегі орны әлі күнге арнайы зерттеу нысаны ретінде қолға алынған жоқ. Ы.Алтынсарин тұсындағы білім мәселелері оқушының сауатын ашып, оның білім, білік дағдыларын дамыту деңгейінде ғана емес, мектеп арқылы білімді құрал ете отырып, мәдени орта жасаудың, оқушыларды ғана емес, олардың ата–аналарын да мәдениеттендірудің алғашқы үлгісі еді.

Мектепте діни білімді ғылыми–жаратылыстану саласымен ұштастыра білуі де Алтынсаринның жаңашылдығын танытса керек. Ыбырай өзге халықпен үйлесу үшін қажет сапалардың бірі толеранттық пен коммуникативтіліктің жеке бас үлгісін берді. Оның ерекше төзімділік арқылы ашу ызасын ақылға жеңдіріп, шынайы сұхбатты дамытуға тырысуы нағыз толеранттылығының дәлелі болатын. Қорыта айтқанда, қазіргі таңдағы білім беру жүйесінде көкейкесті мәселе ретінде қарастырылып, зерттеліп жүрген толеранттық, коммуникативтілік, сұхбаттылық мәселелерін Ыбырай өз заманында құндылықтар ретінде қастерлеген еді.

Жаңашылдықтың бір белгісі ретінде Ы.Алтынсариннің хаттары мен мектептің қаржылық, материалдық базасы туралы есеп–құжаттарын айту да ләзім. Өкінішке орай оларды жеке бас мәселелері немесе ұсақ–түйек ретінде санап, мән бермей жүрген ғалымдарымыз да бар. Біле білгенге, Алтынсарин хаттары нағыз сыр сандықтың өзі! Олар тұлғааралық және мәдениеттер диалогының көрнекті үлгісі болып табылады. Хаттардың мазмұны тұлғалар арасындағы және менталдық сапалары әр басқа халықтар арасындағы мәдени диалогқа құрылған. Ы.Алтынсарин – рухани деңгейі, көзқарасы, құндылық бағдарлары әрқилы айналасындағылармен үлкен төзімділікпен түсінісуге тырысып, олармен мәдени диалогқа түсіп отырған. Жүрген жерінде көптеген шараларды ғана емес, бір–бірімен қарама–қайшы адамдарды бір арнаға тоғыстырып, тобықтай түйінмен шеше білудің шебері болған. Осы хаттарда алғашқы қазақ меценаттарының бейнесі көрініс береді. Бүгінде меценаттар деп өз іскерлігімен қаржы мен материалдық молшылыққа ие болған, әл–ауқаты жоғары, құрметті адамдарды атаймыз. Мысалы, кәсіпкер, бизнесмен, шенеунік, т.б. атай бастадық. Жаңа заманымызда олардың жақсылары ел экономикасын көтеруге үлес қосып, ахуалы төмен адамдарға, сондай–ақ, ауыр науқасқа шалдыққандар мен мүгедектерге материалдық көмек көрсетіп жүр. Күні кешеге дейін ондай қайырымды ауқаттылар тек Батыс Еуропа мен АҚШ–та ғана болған деген сыңаржақ пікірде келдік. Себебі кешегі Кеңес Үкіметі тұсындағы бай, кулактармен күрестің ізі әлі күнге санамызда сақталып келеді. Ауқатты кісілерді білсек, «е, олар мемлекетті немесе біреуді қанап, тонау арқылы байыған ғой» деген ішкі пікірде жүреміз. Ондай әрі саналы, әрі ауқатты, әрі қайырымды, азаматтарымызды құрметтеуді де Алтынсаринен үйрену керек дер едік. Себебі, ол сол кездегі қазақ өміріне, тыныс тіршілігіне қамқор болған, саналы, қазақтан шыққан қайырымды меценаттардың алғашқы қарлығаштарын бізге танытады.

Ыбырайдың даналығы сол, олармен тіл табысып, игілікті істерге көзін жеткізіп, ұлттық мақсаттарға шақырған. Оларды Алтынсарин «аса құрметті қамқоршылар» деп атап, мектеп ашу ісіне ұйыстыра білген. Мысалы, құрметті қамқоршы, ауқатты кісілер Қарпықов Троицк қазақ мектебіне 260 сом, Беркімбаев Ақтөбе мектебіне 109 сом, Бірімжанов Торғай қазақ мектебіне 200 сом, Ырғыз мектебіне Құлыбеков 100 сом берген. Бүгінгі күн тұрғысынан қарасақ, жаңа қазақтар арасынан шыға бастаған меценаттарымыздың Ыбырай өмір сүрген дәуірден алар адамгершілік, қайырымдылық үлгісі де мол. Біздіңше, аталмыш қазақ меценаттарының шыққан тегі, білімі мен мәдениеті, іскерлігі, қайырымдылығы қазіргі таң тұрғысындағы ірі зерттеулерге сұранып тұрса да, әзірге сұрлеуі салынбаған бағыт.

Алтынсариннің жаңашылдығы – білім субъектілерін мәдени әлемнің иесі және мәдениеттің жалғастырушы–мұрагері, ал білім процесін тұлғаны қалыптастыратын мәдени орта, әлемдік мәдени процестердің бөлігі санауында. Ұлы педагогтың көзқарасы бойынша, мұғалім рухани мәдениеттің жаршысы, педагогикалық шығармашылықтың, кәсіби мәдениеттің иесі. Ол осылайша білім субъектілерін мәдениеттің иесі, таратушысы, сақтаушысы, жасампаз тұлға ретінде қарастырған. Осы тұста сұрақ туындайды: Бүгінгі мұғалімді біз солай ба-

ғалаймыз ба? Егер бағалап жүрмесек, себебі қайсы? Осы ретте ұлы ұстаздың мұғалім, білім, мектеп, мәдениет туралы көзқарастарын қайтадан ой мен сана елегінен өткізіп көрелікші... Алтынсарин танымында дін мен білім, мектеп пен орта рухани мәдениеттің, бейбіт тіршіліктің көзі. Сондығынан да біз Ы.Алтынсарин шығармашылығынан білім мен мәдениет арасындағы тұтастықты сезініп, оны жаңа заманға лайық тұлға тәрбиелеудің мүмкіндігі санаймыз. Ыбырай шығармашылығынан заманынан оқ бойы озықтықты, көрегенділікті, арада қанша заман өтсе де көнермейтін жаңашылдықты, парасаттылық пен жоғары мәдениетті танимыз. Білімділік пен ғасыр мәдениетіне сәйкес болудың үлгісін көріп, тұтынамыз. Ыбырай заманында мәдениеттің басты компоненттері ретінде білім, дін, өнер, ғылым өз орнындарынан ығыспай, бір–бірімен әрекеттесіп, алға тартыла бастады. Ыбырайдың ұлылығы өз жерінде кірме атанып, отар халыққа айнала бастаған қазақ халқының рухын сақтап қалуында еді. Халық рухы үшін қан майданда батырлар қалай шайқасса, Ыбырай да идеологиялық майданда солай шайқасты. Оның рухтандырғыш күші кедей халықты ғана емес, өзімен қарсылас кейбір дін иелерін де, ауқатты қазақтарды да, орыс шенеуніктерін де сөзіне құлақ түргізіп, соңынан ілестірді. Өз маңайындағы барлық әлеуметтік топтардың басын қосып, оларды ұлы істерге рухтандырып отырған Ы.Алтынсарин халқымыздың киелі қасиеттерін бойына қондырған, сонымен қатар орыс халқына тән құндылықтарды да игерген жан–жақты үйлесімді, сондығынан да қазақтарға ғана емес, бүгінгі еуразиялықтарға да ортақ, жаңашыл, аса көрнекті, тау тұлға.

Ыбырай шығармашылығының сарқылмас кен екендігін ескергендіктен, 2008 жылдың 6 қазан күнінен бастап Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің әлеуметтану ғылымдары факультетінің жанынан **«Ыбырай Алтынсарин» республикалық қоғамдық қоры** өз жұмысын бастап кетті. Қор Қазақстандағы білім жүйесінің негізін салушы, ұлы педагог Ыбырай Алтынсариннің мұраларын зерттеп, озық идеяларын жүзеге асыру, келер ұрпаққа жеткізу бағытын ұстанып келеді. Қордың жұмыс жоспары Қазақстан Заңдарының талаптарымен сәйкестендірілген, Білім және ғылым министрлігінің саясатын қолдай отырып, Мәдениет министрлігімен, жоғары оқу орындарымен, Астана қалалық тілдерді дамыту басқармасымен, облыстық, қалалық білім басқармаларымен, орта білім беретін мектептермен, жастар ұйымдарымен, драмалық театрлармен бірлесіп жұмыс жасауда. Қоғамдық қордың жұмысы туралы ақпарат Ресей Коммуникациялық Ассоциациясына (Президенті–пед ғыл.докторы, профессор Ирина Розина) да жіберілді. Қалалық, облыстық, республикалық деңгейде педагог ғалымдар, жас ғалымдар, студенттер мен мектеп оқушылары арасында білім мен мәдениеттің көкейкесті мәселелеріне арналған конференциялар, семинарлар өткізу қордың негізгі мақсаты болғандықтан, бірқатар іс–шаралар орындалып келеді. Қордың жұмысын атқарысуға университеттің студенттері, бакалаврлары, магистрлері және болашақ мұғалімдер дайындау ісінің басында тұрған ғалым–педагогтар атсалысып келеді. Факультет декандары да қамқорлықтан кенде еткен жоқ. Педагогика кафедрасы жанынан Ы.Алтынсарин дәрісханасы ашылып, онда көрнекті стөнділер жасалып, ілініп тұрады. Қордың жос-

парлаған барлық жұмыстары осы дәрісханадан бастау алып, университеттің тыныс–тіршілігімен, студент–жастар арасындағы тәлім–тәрбие жұмыстарымен астасып жатты.

«Ыбырай Алтынсарин» қоғамдық қоры Ыбырайдың немересі Нағима және оның немерелері тұрған Тараз қаласына арнайы экскурсиямен шығып, әулет тарихына қатысты құнды деректер мен материалдар жинап, Қостанайдағы Ыбырай Алтынсарин музейімен өткізіп отырды. Қоғамдық қор Қостанай қаласындағы облыстық және аудандық кітапханалармен де тікелей араласып, Ыбырай туралы мәдени шараларға белсенді қатысып келеді. Қордың мектептермен байланысы да үдемелі даму үстінде келеді. Осы қордың қатысуымен Алтынсаринның әрбір жылдардағы мерейтойы Қостанай қаласы, Ыбырай Алтынсарин атындағы дарынды балалар мектеп–гимназисында бірнеше дүркін өтіп келеді. Осы мектептің педагогикалық ұжымының қорға көрсеткен қаржылық, моральдық қолдауын ризашылықпен айтар едік. Қоғамдық қордың жұмыс жоспарына сай Тараз қаласындағы №49 Ыбырай Алтынсарин атындағы мектеп–гимназиясында, Астана қаласы №51 мектеп–гимназиясында, Астанадағы №25 және 30, т.б. орта мектептерде Алтынсаринге арналған семинар, конференциялар, шығармашылық сабақтар, кездесулер, шығармашылық кештер өткізілді. Әсіресе Қостанайдағы Ыбырай мектебінің

125 жылдық мерейтойы мазмұнды шаралармен ерекшеленді. Қазақстан тәуелсіздігінің 20 жылдығы қарсаңында «Ы.Алтынсарин» қоры мен Астана қалалық білім басқармасы бірлескен қалалық конференция ұйымдастырды, онда «Ы.Алтынсарин мұраларындағы тәуелсіздік идеялары» тақырыбында баяндамалар жасалды. Астана қаласындағы «Экономика, қаржы және бизнес» университетінің әлеуметтік педагогика кафедрасы негізінде барлық мамандықтағы студенттерге арналған «Алтынсаринның тәуелсіздікке бастайтын ойлары» атты тақырыпта шығармашылық дәріс оқылып, маңызды сұрақтарға талдау жасалды. «Ыбырай Алтынсарин» қоры Астана қаласы әкімшілігі жанындағы Тілдерді дамыту басқармасымен және № 25 мектеп оқушыларымен, педагогтарымен бірлесіп, Астана қаласындағы бұрынғы Тимирязев көшесінің атауын өзгертіп, оған Ы.Алтынсарин есімін беруге ат салысты. № 25 мектептің педагогикалық ұжымының келісімімен келешекте осы мектепке Ы.Алтынсарин есімін сұрап, Қазақстан республикасы Үкіметіне, ономастикалық комиссияға қордың атынан ресми хат жазылды.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің әлеуметтік ғылымдар факультеті жанынан «Ыбырай Алтынсарин» дәрісханасы ашылып, онда Алтынсарин атындағы ғылыми мектеп өзінің мәдени–білімдік қызметін ойдағыдай атқарды. Ғылыми мектеп «Университет пен театрдың ортақ мәдени–білімдік кеңістігі» тақырыбы бойынша Л.Н.Гумилев атындағы университеттің студенттерін қамтыды. **Қордың жоспары бойынша құрылып, «Ы. Алтынсарин » есімімен аталған ғылыми мектептің тұрақты мүшелерінің саны 25 студенттен асты.** Олар Ыбырай мұраларын оқып, мақалалар жариялау, семинар өткізумен айналысты. Ғылыми мектеп мүшелері «Университет пен театрдың ортақ мәдени–білімдік кеңістігі» тақырыбында ізденіп, бірқатар мәдени–бі-

лімдік маңызы бар жұмыстар атқарды. Мектеп мүшелері ең алдымен 2008 жылдан бастап Ілияс Омаров атындағы Қостанай облыстық қазақ драма театрында қойыла бастаған «Дала шамшырағы» атты драмасын көріп, (Ы.Алтынсаринның өмір жолы туралы, авторы – Тана Қоңыратбай) одан алған әсерлерімен өзара бөлісті. Сондай-ақ, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университетінің жанындағы «Жас өркен» студенттік театрының қойылымдарын көріп, тамашалады. Ол театрдың мәдени-білімдік маңызы туралы кезінде осы мақаланың авторы (Т. Қоңыратбай) А.Байтұрсынов университеті ұйымдастырған ғылыми конференцияда баяндама жасап, ол жинақта жарық көрген болатын. Аталмыш ғылыми мектеп мүшелері Астанадағы Қ.Қуанышбаев театрымен де байланыс жасап, оның 20 жылдық мерейтойы қарсаңында қойылған Думан Рамазанның «Кенесары-Күнімжан» қойылымында болды. Басты рольдерді орындаған актерлер «Ы.Алтынсарин» дәрісханасының қонақтары ретінде арнайы кездесуге шақырылып, студент жастармен сұхбаттасты. Бұл ізденістер студент-жастарға эстетикалық тәрбие берумен қатар, қазақтың биік тұлғаларын танытуға ықпал ететіні даусыз. «Ыбырай Алтынсарин» қоғамдық қордың ұйымдастыруымен Л.Гумилев атындағы университет студенттері арасында болашақ суретші мамандар арасында «Ұлттық бейне» тақырыбында байқау ұйымдастырылып, жеңімпаздары марапатталды.

2003–2009 жылдар арасында Ы.Алтынсаринның екі томдығы құрастырылып, Алматы, Астана қалаларынан жарыққа шығарылды. Қоғамдық қордың негізгі бағыты бойынша Ыбырайдың 167 жылдық мерейтойы республикалық ғылыми-әдіснамалық конференция көлемінде Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің әлеуметтік ғылымдар факультетінде атап өтіліп, арнайы жинақ шығарылды. Ұлы ұстаздың 168 жылдығы қарсаңында украиналық басылымда «И.Алтынсарин: история становления педагогической науки и практики в Казахстане» атты мақаламен СНГ елдерінің білім беру жүйесі мен ғалымдарын ұлы ұстаздың педагогикалық тәжірибесімен таныс еттім. Қоғамдық қор Алтынсаринның 170 жылдығын да ойдағыдай атап өтті. Қазақстан тәуелсіздігінің 20 жылдығының Ы.Алтынсаринның 170 жылдығымен тұспа-тұс келуінің өзі елеулі оқиға болды. «Тойың тойға ұлассын» деп келетін қазақтың дана тілегі сол күндері Қостанай, Астана, Алматы, Тараз, Шымкент т.б. қалаларында Ыбырайға арналған мерекелік конференциялармен, семинарлармен, Ыбырайды еске алу кештерімен жалғасын тауып жатыр.

Ыбырайдың қайсы бір идеяларын алсақ та, қазіргі кезеңмен астасып жатқандығын көреміз. Ол да біздер сияқты білім мен өнерді, рухани мәдениетті, халықтар достығын, тұлғаралық және мәдениетаралық диалогты құндылық санады, мұсылмандықты ұстанды, адамгершілікті жоғары қойды. Соңына мол мұра қалдырған Ыбырай атаның есімі Қазақстан көлемінде жүзге тарта мектептерге, бір академияға, орта арнайы кәсіптік оқу орнына, Қостанай облысындағы ауданға берілген. Біздің республикалық қордың атауы да ұлы Ыбырай есімімен аталып, ол кісінің мұраларын насихаттауға бағдар алған. Қордың қызметі әрбір жылдағы Ыбырай мерейтойларымен тығыз байланысты. Сонау өткен ғасырларда қазақ жеріне халқымыздың тыныс тіршілігін қызықтап, батыс пен шығыстың

талай саяхатшы, зерттеушілері келіп тұрғандығы, өз елдерінде талай зерттеу еңбектері жариялағаны тарихымыздан белгілі. Халқымыздың мәдени-әлеуметтік ахуалы, салт-дәстүрі мен ауыз әдебиеті, өнері сол кездің өзінде батыс пен шығыстық бірқатар деректерден орын алған еді. Бірақ сол кездегі тоталитарлық саясаттың ықпалынан әлемге еркін таныла алмаған халық едік. Сол кездегі қазақтардың ұрпағы бүгінгі жаңарған жағдайда, яғни, егемендік алған кезеңде жана қырынан танылып отыр. Онда ұлы Ыбырайдың да үлесі бар. Бүгінде 24 жыл ішінде елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың дана басшылығымен қыруар істер атқарылып, батысқа да шығысқа да танымал халықтардың біріне айналдық деп мақтан тұта аламыз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Ы.Алтынсарин. Құрастырып, алғы сөзін жазған Б.С.Сүлейменов. Алматы, 1957 ж. 414 б.
2. «Ыбырай Алтынсарин».1– том. (Қазақстан Республикасы Ақпарат министрлігінің бағдарламасы бойынша жарық көрді.) Алматы, 2003 ж. 210 б. «Қазығұрт» баспасы. 14 баспа табақ. Құрастырып, алғы сөзін жазған Қоңыратбай Т.Ә.
3. «Ыбырай Алтынсарин» 2– том . («Ыбырай Алтынсарин» қоғамдық қорының тапсырысы бойынша жарық көрді). «Мастер ПО» ЖШ. Астана – 2009 ж: 193 бет. Құрастырып, алғы сөзін жазған Қоңыратбай Т.Ә.
4. Ы.Алтынсаринның ресми құжаттары мен хаттары. Астана – 2009. Құрастырып, алғы сөзін жазған Қоңыратбай Т.Ә. 173 бет.
5. Қоңыратбай Т.А. «Ыбырай Алтынсарин: история становления педагогической науки и практики в Казахстане».(к 168–летию со дня рождения Ыбырая Алтынсарина). Сборник научных трудов международной научно–практической конференции по теме: «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании». Украина–Одесса–2009.том 19, секция Педагогика, психология и социология. Стр. 62–67.
6. Қоңыратбай Т.Ә. «Ыбырай заманындағы құндылықтар». «Ыбырай Алтынсарин және білімнің қазіргі мәселелері» атты республикалық ғылыми – әдіснамалық конференция материалдары. Астана – 2008,15–20б. Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, әлеуметтік ғылымдар факультеті.
7. Қоңыратбай Т.Ә.«Ы. Алтынсарин шығармашылығының Қазақстан және Ресей мұражайларындағы орны мен маңызы». (Ы.Алтынсаринның 170 жылдығына арналған). Международная конференция, организованная «Атамекен» Материалы конференции, Астана. 2011, май. стр 56–60.
8. Қоңыратбай Т.Ә. «Ыбырай ұрпақтарымен қауышқанда туған ойлар». /Қостанай таңы// газеті, 2008ж. декабрь.
9. Қоңыратбай Т.Ә. «Ыбырай іргетасын қалаған мектепке – 125 жыл». «Ыбырай Алтынсарин және білімнің қазіргі мәселелері» атты республикалық ғылыми–әдіснамалық конференция материалдары. Астана 2008, 15–20б. Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, әлеуметтік ғылымдар факультеті.

АЛФАВИТТІК КӨРСЕТКІШ

Ы. Алтынсарин – 1.2.3.4.5.6.7.8.9. 11.
Аудармалары – 9. 232.233.234. 896,
Очерктері – 86.87. 224. 752.767.
Әңгімелері – 92. 96. 99.100. 103. 104.105.106. 107. 108. 109. 133. 134. 136. 140.
142. 144. 145. 150. 153.154. 156. 157. 158. 162. 163. 164. 165. 168. 169. 170.
207.171. 172. 173. 174. 175. 179. 180. 181. 182. 185. 187. 209. 210. 211. 213. 214.
222. 229. 245. 246. 249. 251. 253. 257. 258. 263. 266. 267. 269. 270. 271. 275. 276.
277. 278. 938. 946.
Таңдамалылары – 93. 95 111. 159.161. 183. 184. 188. 189. 198. 199. 228. 272. 274.
326. 889.
Өлеңдері – 96. 97. 101. 102. 112. 135. 139. 143. 146. 151. 155. 166.167. 176. 191.
192. 195. 196. 197. 208. 212. 216. 217.219. 220.221. 225. 227. 248. 250. 252.256.
259. 264. 265. 268. 279. 280. 959.
Ертегілері – 98. 110.
Запискалар, рапорттары мен хаттары – 113.114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121.
147. 152. 261.
Толғау – 148. 149. 255.261. 262.
Мұсылманшылық тұтқасы – 177. 194. 218. 223.
Қазақ хрестоматиясы – 186. 193. 226.
Қазақ әдебиетінің тарихы – 806.
Мұралары – 200. 201. 257. 588. 1170.
Алтынсариннің музейдегі мұралары – 1192.
Н.И. Ильминскийге хаттары–15.16.17. 18. 19. 21.22.23.24.25.26. 26. 28. 29. 33.
40. 45.46. 50. 59. 66. 67. 72. 75. 81. 84.
А.А. Бобровниковқа хаты – 17.
Е.С. Ильминскаяға хаты – 20.
В.В. Катаринскийге хаттары – 30.31.32. 34. 35.36.37.38. 44. 49. 53.54. 58. 60. 63.
68.69.70. 74. 76. 78. 79. 80. 82.83. 85.
А.А. Мазохинге хаттары – 39. 41. 42. 42. 47. 48. 51.52. 55. 56. 57. 61.62. 64.65.
77.
Ф.Д. Соколовқа хаттары – 71. 73.
Алтынсарин тақырыбына қорғалған диссертациялар – 1193. 1194. 1195.1196.
1197. 1198.
Ы. Алтынсарин атындағы медальді тағайындау жөніндегі қаулы – 1115. Ы.
Алтынсарин ескерткіші – 918. 919. 957.
Ы.Алтынсарин туралы кітап – 1111. 893. 855.856.
Ыбырай жайлы мақалалар – 11. 347. 376.387.405.418.448.461.468.500.527.
536.596. 598.651.682.739.792. 894. 915.
Буклеттер – 943. 944.
Ы. Алтынсарин атындағылар – 1001. 1002. 1003. 1004. 1009.1024. 1025.
Ы. Алтынсарин есімі энциклопедияларда – 1005. 1006. 1007. 1008. 1015. 1016.
1017. 1019. 1020. 1022. 1023. 1026.

Абдрашева Ә.Қ. – 783.
Абдрахманов Б.М. – 1081.
Абдрахманов Т. – 235.
Абдуллина А. – 657. 662. 1163.
Абдуллин Ә. – 992. 995.
Абикеева А.Д. – 646.
Абикеева М. – 663.
Абишева А.Қ. – 1104
Абрашева Ә.Қ. – 303. 611.
Авторлар тобы – 325.
Ағатайқызы Ш. – 676.
Ағытаев И. – 991.
Адаева А.Д. – 602.
Азмұханова А. – 675.
Айдарова Х. – 385.
Айқадамова А. – 1129.
Айманов Ғ. – 449.
Аймағамбетова Г.И. – 1074.
Айталы А. – 674. 690.
Айталиев Қ. – 404.
Айтқазинова Ш. – 572. 620.
Айтмұхамбетова А.Қ. – 1166.
Айтулова Д. – 1080.
Ақжанова А. – 518.
Ақшолақов Т. – 394. 423.
Ақыш Н. – 853.
Ақынжанов М. – 903. 924. 1000.
Албытова Н.П. – 619.
Алдабергенова А. – 1065.
Алдаберген Қ. Нұсқабаев Ж. – 522.
Алдамжаров З. – 465.
Алдамұратов Ә. – 393.
Аллаберген Қ. Нұсқабаев Ж., Оразай Ф. – 851.
Аманшин Б. – 904.
Амирканова Т.Т. – 664.
Анасова А. – 450.
Анаш Д. – 1162.
Аңсағанқызы Ш. – 985.
Арғынбаев Ж. – 338. 534.
Артамонова Е.Р. – 888.
Арынғазиев И. – 426.
Арынов Т. – 941.
Асқар И. – 1014.
Асқарбекова Н.М. – 230. 231.

Асқаров К. – 368.
Асылбекова М.П. – 618.
Асылбекұлы С. – 810.
Атабекова Б.Б. – 1079.
Атығайұлы Б. – 1116.
Аубакирова Б. – 719.
Афанасьев В. – 446.
Аханова Б.А. – 1049
Ахат Қ.З. – 609.
Ахат Н. – 653. 661.
Ахатов Е. – 431. 459.
Ахиқат З. – 822.
Ахметжанова А. – 1128.
Ахметжанова К. – 574. 583.
Ахметжанова Ф. – 484. 486.
Ахметова П. – 673.
Ахметов Б. – 463. 996.
Ахметов Ш. – 736.
Ахметчин Г. – 312. 313. 774.
Аяпбекова Ә. – 981.

Әбдеш М. – 956.
Әбдікәрім А. – 883.
Әбділдин М.М. – 354.
Әбділдин Ж. – 865.
Әбдірашев Ж. – 955.
Әбдірахманов Т. 122.
Әбиев Ж. – 586. 589
Әбсадықов А. 625. 786.
Әбсаттаров Р., Дәкенов М. – 870.
Әбсатова М. – 710
Әбуов Б. – 573.
Әбуғалиқызы Қ. – 811.
Әбілев Қ. – 1035.
Әбілқасымова К. – 678. 1103.
Әбілқасымов Б. – 429. 523. 524. 740. 742. 758. 837. 848. 1087.
Әбішев Д. – 1118.
Әділбеков Д.М. – 1082.
Әділғазы Р.Б. – 652. 1031.
Әлжанов Ж. – 1028.
Әлжанов О. – 90.
Әлдибеков Ж. – 694. 746. 1032. 1033. 1034.
Әлдібаев Қ. – 563.

Әлмағамбетов Б. – 759. 777.
Әмірхамзин Қ. – 533.
Әмір–Хамзаұлы Қ. – 551.
Әмірханов Ғ. – 773. 781 782.
Әрінова Б.А. – 686.
Әсекенов Б. – 453.
Әсіпов (Әсіпұқлы) С. – 455.490.504.745. 772. 780. 784.
Әуезов М. – 282. 284. 285. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 306.
Әшірбеков М. – 923.

Бабиханұлы Н. – 1121.
Байжанов Ә. – 827.
Байқадамова Д. – 796.
Байтенова Р.А. – 1018.
Байтұрсынов А. – 798. 945.
Бақтыбаева А. – 627.
Балғынбаев Ғ. – 862.
Балтабаева З.Қ. – 787. 1037.
Байназаров Р. – 440.
Бахтиярова Ә. – 638.
Баязитов С. – 961. 1092.
Бәкір Әбдіжәлел – 700.
Бәлдіков А. – 467. 1045.
Бәшірова Ж. – 1150. 1168.
Бейісұлы Ж. – 975.
Бегалин С. – 1114.
Бекболатұлы Ж. – 606.
Бекенова И. – 365.
Бекмаханов Е., Дәулетқалиева Қ. – 386.
Бектұров Ж. – 935.
Бекхожин Х. – 403.
Бейсенова Ж. – 454.
Беремжанов Р. – 351.
Бержанов Қ. – 141. 254.
Бердібаев Р. – 912.
Берлібаев Б.Т. – 593.
Бермухамбетова Б.Б. – 1156.
Берікұлы Н. – 1162. 1167.
Бидашов Ш.О. – 698.
Бижанова Ғ. – 668. 1063. 1064. 1099.
Биекенов К.Ү. – Битекенова С.К. – 879.
Бимағамбетова Ж.Т. – 878.
Бисенбиев М. – 934.
Болатов Ж. – 863.

Боранқұлова Г.А. – 1151.
Бөлекбаев Ы. – 771.
Бөкенбаева Э. – 564.
Бітібаева Қ. – 469. 721. Ғабдуллин Б. – 1137.

Васильев В. – 1183.

Ғабдуллина Қ. – 1030.
Ғабдуллин Н. – 1136.
Ғалиева Б. – 670

Даданов Е. – 520.
Дайырбаев Ә. – 650.
Даумова Н. – 537.
Дауытжолдасов Р. 1093.
Дәулетқалиева Қ. – 395.
Дәулетова Н. – 480.
Дербісалин Ә. – 307. 308. 390.392.396. 397. 398.399. 406. 735. 905.
Дерипсалдина Г.М. – 630.
Досжанова Қ. – 1126.
Досқараев Ж. – 826.
Дулатова Г.М. – 360. 788.
Дулатов М. – 1042.
Дүйсен С.Ж. – 679.
Дүйсенбаев Ы. – 123. 236.
Дүйсенбаев Р. – 281.
Дьяченко И. – 439.

Елемесова Ж. – 505.
Елікбаев К. – 539.
Елікбаева М. – 1108
Емельченко И.Р. – 430.
Ерғалиев Т. – 391. 830.
Ержанов Г. – 1089.
Ерманова А.Б. – 1060.
Есжанов С. – 615.
Есенбай Қ. – 697.
Есқалиев С. – 871. 872.
Есмағамбетов Қ. – 687. 984.
Естаев Е. – 476.
Ешімханов С. – 408. 456.457. 471.

Жадрина М. – 549.
Жайлауов Ә. – 407.

Жайлаубаева И.Ж. – 1068.1070.
Жаксанов О. – 670. 1038.
Жақсыбаев С. – 741.
Жақыпов (Жақып) Б.– 302. 747. 751.
Жанбатыров А.С. – 873.
Жаманқұлов Ә. –1043.
Жамалиев Ә. – 970.
Жәкетов С. – 971. 976.
Жансарин Х. – 458.
Жаришева Б. – 441. 1044.
Жармұхамбетов М. 237.
Жәрімбетова Н. – 633.634.717. 986. 987. 994. 999. 1124. 1130.
Жармұхамбетов Қ., Сатаев А. – 124.
Жарықбаев Қ. – 866. 867. 880.
Жаулы Б. – 1097.
Жиентаева Б.Ж. – 617.
Жиреншин Ә. – 927.
Жолымбетов Ә. – 320.
Жұмағұлов Қ. – 125. 238. 288. 400. 913.
Жұмалиев Қ. – 704.
Жүнісбеков М. – 748.
Жүнісова А.Ж. – 601. 645.
Жүсіпов Ә. – 1048.
Жүсіп Н. – 552.
Жұбаныш А. – 684.
Жұмажанова Ф.Т. – 1152.
Жұмабаев Ғ. – 898. 899. 920.
Жұмасұлтанов Т. – 977.978.
Жұртбай Т. – 1178.
Жырықбаев Қ – 488.

Ибраев М. – 434.
Игісінова Н. – 750.874. 875.1046. 1054. 1094.
Измуханова М. – 1164.
Ижанов З. – 328. 801. 1029. 1133. 1134. 1153.
Ильминский Н.И. – 859.
Ильясова А.Н. – 654.
Ильясова Ә. – 1085.
Иманбаева Д.Ә. – 660.
Иманбекова Б. – 300. 304.
Имашева Г.А. – 770.
Инспектор көлі – 1027.
Исабаева Б. – 584.
Исабек Б.Қ. – 1165.

Исмагулова Г.О. – 659. 667.
Исмагулова Қ.М. – 1062.
Исмакова З.С. – 1098.
Ищанова Р. – 844.

Каменова Г. – 1110.
Камиева Г.К. – 804.
Кәдірұлы А. – 366.
Кәкімжанова К. – 317.
Кәкішев Т. – 738. 852.
Кенжеахметов (Кенжеахметұлы) С. – 460. 590. 591.776. 928. 929. 1112. 1113.
Кенжебаев Б. – 309. 332.
Кенжеғалиева С. – 702.
Кертаева Г.М. – 613.
Киікбаев М. – 126. 239.
Килчева К.Ю. – 885.
Катович Н.К. – 887.
Крымский А.Е. – 1185.
Конференциялар материалдары – 1047. 1050.1055.
Көлбаев Т. – 765.
Көпешев Б. – 478. 519. 972.
Көшербаев Е. – 421.
Көшкінбаева Қ.Т. – 1058.
Кушегалина А.М. – 1102.
Күзембай Қ.Қ. – 355.
Күмісбаев Ө. – 857. 921.
Күмісбайұлы Ш. – 974.
Күнпейіс Ж. – 671.
Қабатай Б.Т. – 808.
Қабыкенов Ф. – 436.
Қазақбайұлы Қ. – 88. 298.
Қазмағамбетова З. – 530.
Қайдарова А. – 541.
Қайырбеков Ә – 649.
Қайырбеков Ғ. – 413. 451.472.513. 695.909. 910. 916. 922. 925.
Қайырова С. – 610. 623. 733.
Қазиев Р. – 731.
Қалматаева А.М. – 578. 603.
Қамзабекұлы Д. – 714. 807. 820. 821. 951.
Қамзин К. – 813.
Қалиев А. – 809.
Қалиев (Қалиұлы) С. – 311. 483. 510. 517. 535. 538. 547. 558. 568. 575.599.600.
673. 1160.
Қалижанұлы У. – 1149.

Қамзабекұлы Д. – 1173. 1177.
Қамаева С. – 769.
Қара Ә. – 723.
Қарабала Ж. – 337. 362.
Қарабалина–Қазыбаева О. – 707.
Қаражігітова К. – 708. 711.
Қаралдина Д.Б. – 445.
Каримова Г.Т. – 754.
Қартабаева А.Т. – 636. 642. 658. 665.
Қасенов С. – 555.
Қасенова Т. – 1091.
Қасиманов С. – 432. 433.
Қасымбаев Ж. –160. 202. 206. 273.
Қасымұлы А. – 1052.
Қауғабаева О. – 452. 492.
Қирабаев С. – 496. 594.
Қобанова Ш. – 755.
Қожакеев Т. –299. 323.
Қозыбаев М. – 319. 352.
Қолдыбаев С. – 621.
Қожаұлы А. – 940.
Крымский А.Е. – 1185.
Қосабаев Ж. – 322. 501.
Қосанов Б. – 1105.
Қоңыратбаева (Қоңратбай) Т. – 342. 622. 952.
Қоңырбаева К. – 699.
Қордабаев Т. – 775.
Қуанова Р. – 341. 982.
Қанайбекова А. – 1107.
Құбаева И. – 1090.
Құлахметова А. – 643.
Құлшанова С. – 521. 1095.
Құлманов Қ.С. 949.
Құрашев Ғ. – 424.
Құралбаев Р. – 1086.
Құрманбаев А. – 91.
Құрманғалиева С. – 470.
Құсайынов А. – 545.
Құтпанбаев Ә. – 561. 749.
Қыдыров Х. – 127. 240.
Қысмұратов Т. – 241
Қылышбаев А. – 13.

Ламашев Ә. – 316. 437. 442. 444. 473. 477.481.482. 487. 729.730.

Лаптев И. 1186. 1187.

Мазохин А. – 861.

Мақыпұлы С. – 757. 802. 1176.

Мақсұтбаева Қ.Б. – 647.

Мамбетов І. –906.

Мамырова Д. – 1155.

Манасбаев М. – 641.

Манкеш А. – 962.

Матыжанов К. – 331.

Мәдібай Қ. – 803. 1157. 1158. 1179.

Мәметқазыұлы Қ. – 644.

Мәнкеш А. – 823.

Мәрсеков Р. – 812.

Меңдібаев С. – 562. 989.

Мешітбаев М. – 728.

Мешітбаев Н. – 1127.

Миразова А. – 546. 548. 681. 713.

Молдағалиев Ж. – 795. 931. 932.

Молдахалықова Л. – 813.

Мулюкова Б. – 581.

Мусин С. – 495.

Мүсірова Г.Б. – 1077. 1078.

Мұқатов Н. – 667.696. 712. 1040. 1041.

Мұдатұлы С. – 679.

Мұзапаров Ж. – 900.

Мұқанов Сәбит. – 794. 897. 1131.

Мұсаев Р. – 629. 631.

Мұсабаев Ж. – 531.

Мұсақанов Ә. – 914.

Мұстафина М.Ә. – 671.

Мұталапханқызы С. – 1106.

Мұхамадиев Д. – 817.

Мырзахметұлы – 845.

Назарбаев Ж. – 381.

Наурзин Ғ. – 744.

Наурызбаева Ә. – 1191.

Наурызбаев Б. – 494. 507. 508.

Наушабаев Н. – 933.

Нәметов А. М. – 1061.

Нұғыманова Б. – 703.

Нұралиев А. – 890.

Нұрахметов Н. – 359. 1145.

Нұрғалиева Д.Ә. – 669.
Нұрғалиев Р. – 502.
Нұрғазина С. – 632.
Нұрғазин Н.Т. – 1075
Нұржанов Ж. – 571.
Нұртазина А.Қ. – 648.
Нұртазин С. – 725.
Нұрдинова Р. – 364.
Нұрқатов А. – 129. 242.
Нұрмағамбетов Ә. – 130. 243.
Нұрымбетов Д. – 1119.
Нұрышева Г. – 542.
Нұркенова А. – 1132.
Нысанбаев – 1011.

Омаров Ә. – 1140. 1143.
Омарова Д. Қ. – 1069. 1071.
Омаров (Омарұлы) Б. – 485.816. 824.
Омаров Қ. – 942.
Оразбеков А. – 427. 864.
Оразбекұлы Қ. – 639.
Оразымбетов С. – 1012. 1013.
Орманов Қ. – 349. 689. 726.
Ормахов Ж. – 868.
Орунбаева Ш.А. – 680.
Оспанұлы (Оспанов) С. – 333. 334. 335. 336. 344. 345. 346. 350. 554. 557.566.567.
569. 587. 607. 612. 624. 672. 676. 678.683. 715.718. 720. 721. 722. 732. 734.753.
756.760.762. 763.766. 779. 785. 791. 815.818. 819. 854. 891. 939. 947. 963. 964.
965.966. 967. 969. 1059. 1101. 1135. 1174. 1180. 1181.
Оспанова Қ. – 983.
Отарбаев Ж. – 789. 973. 980. 988. 993.

Өмірбекова М. – 592.
Өміртаева Г. – 764.
Өскенбаев С. – 793.

Радлов В. – 1184.
Райсов Ә. – 838.
Рахманқұлов С. – 512.
Ремозов В. – 474.

Рысбекова Г. – 553.
Рысбеков Қ. – 462.
Рысдәулет М. – 327.

Сабитов Х. – 329.
Сабыров Т. – 489. 506.
Сабырханов А. – 203. 204.
Сағитова Г. – 1125.
Сағындықов Е. – 498.
Сағынтаев Б. – 968.
Сайлауова Н. – 559.
Садвакасова Н. – 997.
Садырбаев С. – 301. 339.
Салауат Д. – 1084.
Салғараұлы Қ. – 1067.
Саметова А. – 825.
Самрат Ж. – 1039.
Сапарбайқызы Ш. – 1056.
Сапарғалиев Қ. – 1144.
Сарбалаұлы (Сарбалаев) Б. – 497.797.
Сатыбалдиев Ә. – 737.
Сахариев Б. – 131. 244.
Сахариев Б. Жолышев Т. – 384.
Сәдуақасова С.Ә. – 1057.
Сәрсекеев Қ. – 419. 778. 1122.
Сәрсекеев Ж., Қасымжанов Қ. – 370.
Сәтбекова А. – 716.
Сәтбаев Қ. – 1021.
Сәтпаева Ш. – 479. 799. 881. 1139.1141. 1142.
Сәтбаева Х. – 1159.
Сәуірбай С. – 998.
Сейдағалиев Ғ. – 958. 960.
Сейдақов Ш. – 1036.
Сейдахмет Қ. – 340.
Сейдахметов Қ. – 532.
Сейдімбеков А. – 1138.
Сейталиев Қ. – 428. 503. 60
Сейфуллаев А. – 882.
Сейфуллин С. – 367. 902.
Сейітұлы С., Жармағамбетов Қ. – 901.
Сембаев Ә. – 409. 410.416.
Сералин М. – 283. 443. 1120.
Смаилова М.Ж. – 1010.
Смаилова М.Ж., Сыдықов Ә. – 850.
Сманова Н. – 526.
Советқызы Ж. – 979.
Соколов Ф.Д. – 860.
Станчиц М.А. – 886

Сұлтанғазин Д. – 12. 89.
Сұранчин Ж.Т. – 597.
Сүйіншалиев Х. – 215. 310. 415. 438. 936. 937.
Сүйінұлы Е. – 1172.
Сүлейменов Б. – 314. 371. 411.
Сүлейменова Ж.Т. – 305.
Сүлейменва А.Ө. – 656.
Сыдыков Ә. – 369.372. 373. 380.382. 417. 420. 626.
Сыздықов Ә. – 286. 284.
Сыздықова Р. – 840. 842.
Сүйінкина П. – 525.528. 529. 543. 616. 628. 655.692. 705. 727. 761.768. 847.

Табылдиев Ә. – 544.
Тайжанов А. – 447.
Тайжанов Б. – 466.
Тастанов Ә.Ж. – 688.
Тасмағамбетова З. – 954.
Татар АССР музейіндегі құжат – 1182,
Тауықбаева Б. – 556.
Ташметова Т. – 560.
Ташмурадова К.А. – 884.
Тәженова Г. – 1109.
Тәукенов Қ. – 877.
Тебегенов Т. – 499.
Темірханова Қ. – 637. 1073.
Толстых З.П. – 1188. 1189.
Толықбаев К. – 565.
Тоқмағамбетов А. – 377.
Тоқсейітов Қ.Қ. – 356.
Тоқтарбай Е. – 724.
Торский В. – 383.
Төкенов Ж. – 540.
Төлегенұлы Б. – 640.
Төлемісов Е. – 511.
Туғанбаев А. – 1088.
Турағұлова Б.Т. – 1076.
Тұрарбеков Д.М. – 1072.
Тұрғынбаева Б. – 706.
Тұрбеков А. – 930.
Тұрлығұл Т.Т. – 666.
Тұрысбек Р. – 892.
Тілешев Е. – 814.

Хакімжанова М. – 321. 324. 357.1175.

Халитова И. – 675. 701.
Хамзина К.Б. – 693.
Хасанова С. – 800. 829. 841. 843. 846. 849. 1171.
Хасенов Е. – 464.
Хасенова С. – 425. 831. 832. 833. 834. 835.839.
Хасанова С. – 491. 493.
Хамзин Н. – 412.

Шәбжантайқызы М. – 848.
Шайманов (Шайман) С. – 422. 685.990.
Шайхыұлы Е. – 190.
Шалабаев Б. – 743.
Шалғынбаев Қ. – 1051.
Шалтенова К.Г. – 677.
Шамшатұлы И. – 550. 869.
Шаханова Э.А. – 805.
Шаяхметов (Шаяхмет) А. – 674. 950.953. 1083.
Шаяхметов Ш. – 353. 515.
Шилтиова У.К. – 1066.
Шипин О. – 907. 908. 917.
Шойынбаев Т. – 388.389. 401. 402. 414.
Шотанов С. – 178. 1148.1149.
Шоңбай Г. – 948.
Шошақова Ж.Қ. – 1000.
Шүкірұлы С. – 358.614.

Ысқақұлы Д. – 691.
Ысқақов А. – 205. 435. 836.
Ысқақов Т. – 579.
Ысмағұл (Ысмағұлов) Ж. – 570. 580. 582. 585. 1053. 1190.

Ілияс (Ілиясов) Б. – 330.475.509.
Іргебаева Н. – 363.
Ісмақова А. – 348.

Фазылова Г. – 361.

Эфиров А.Ф. – 315.

МАЗМҰНЫ

Құрастырушылардан	3
Ыбырай (ибраһим)Алтынсариннің өмірі мен шығармашылығы туралы қысқаша анықтама	5
Қазан төңкерісіне дейінгі басылымдары және Ыбырай туралы жазылған материалдар	8
Хаттары	10
Этнография жөніндегі еңбектері	17
Қазан төңкерісінен кейінгі басылымдары және ол туралы материалдар	19
Халық ағарту мәселелері жөніндегі ескертпелері	21
Аудармалар	27
Ыбырайтану тарихынан	30
Ыбырайдың өмірбаяны мен қызметі және үш жұрты	33
Ыбырай – педагог, ағартушы	38
Алтынсариннің айналасындағы адамдар	62
Ыбырай–ақын,жазушы,аудармашы,публицист,этнограф,сыншы.....	63
Ыбырайдың ізбасарлары	67
Ыбырай қазақ жазба әдебиетінің негізін қалаушылардың бірі	69
Ыбырай шығармаларының тілі мен стилі,ерекшеліктері, тіл тазалығы үшін күресі	73
Ыбырай зерттеушілері	75
Ыбырай туралы естеліктер	76
Алтынсарин дүниетанымы	77
Шетелдіктер Ыбырай туралы	79
Ы.Алтынсарин бейнесі көркем әдебиетте және өнерде	81
Ыбырайдың атындағы жоғары оқу орындары,мектептер, ауыл, аудан т.б. атаулар жайында	87
Ыбырай есімі энциклопедиялар мен сөздіктерде	90
Ыбырай және заң	93
Ыбырай музейлері жайында	94
Ыбырай және кәсіптік – техникалық білім, еңбек	96
Ыбырай оқулары және Ыбырайға арналған ғылыми–практикалық конференциялар	97
Ыбырай мұраларын оқыту туралы әдістемеліктер	104
Ыбырай туралы хабарлар	107
Ыбырайдың шешендігі (ділмарлығы)	109
Ыбырайдың дінге көзқарасы	110
Ыбырайдың қазасы	113
Музейлер мен кітапханалардағы, музей , мұрағаттардағы Ы.Алтынсарин туралы материалдар, фотосуреттер	115
Қостанай облыстық Ыбырай Алтынсарин мемориалдық музейі қорындағы кейбір фотоқұжаттар мен заттар	118

Ыбырай Алтынсарин тақырыбына қорғалған диссертациялар	125
Ыбырай шығармашылығы сарқылмас кен	126
Пайданылған әдебиеттер	133
Алфавиттік көрсеткіш	134
Мазмұны	147

КОСТАНАЙСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ

ИБРАЕВЕДЕНИЕ

Библиографический указатель

**Костанай
2016**

УДК 01:37.0
ББК 91.9: 74
И 15

Рецензенты: У.К. Калижанов – д.ф.н., К.Б.Жарыкбаев – д.п.н., Б.М.Утегенова – к.п.н.

Наследие Ибрая Алтынсарина: библиографический указатель / сост.: ,
И 15 Т.А.Ахметов, С.О.Оспанов – Костанай: КГПИ, 2016. – 236 с.

ISBN 978-601-7839-13-0

Изданный, накануне 175–летия Ибрая Алтынсарина, указатель охватывает все материалы и исследования, посвященные наследию великого учителя, начиная с 1879 по 2015 годы.

Для полного охвата всех данных об Ибрае Алтынсарине указатель подготовлен на двух языках (казахском и русском). Для облегчения поиска необходимых материалов о великом учителе материалы данного указателя разделены по тематикам и размещены в 28 разделах.

Данный указатель издан в помощь – литературоведам, ученым–исследователям, преподавателям средне–специальных и высших учебных заведений, учителям, студентам, библиотекарям, всем тем, кто интересуется творчеством и деятельностью великого учителя.

УДК 01:37.0
ББК 91.9: 74

Решением ученого совета Костанайского государственного педагогического института (протокол № 3 от 24.11.2015 г.) труд рекомендован к изданию.

ISBN 978-601-7839-13-0

© Т.Э.Ахметов, 2016
© С.О.Оспанов, 2016
© ҚМПИ, 2016

ОТ СОСТАВИТЕЛЕЙ

«С тех времен и для всех наших потомков каким был Абай, таким же дорогим является и Ибрай Алтынсарин, своим значимым местом в жизни всех казахов, вкладом в образование, светлой и ценной мечтой», – сказал Мухтар Омарханович Ауэзов.

Да, если Абай был великим поэтом, то Ибрай был великим учителем, просветителем. Он был организатором и создателем школы нового типа, является основоположником совершенно новой педагогической мысли в казахской степи. Изучение наследия великого учителя, его примерной жизни является долгом молодого поколения, обязанностью будущих педагогов. Тем не менее ибраеведение отстает от современного требования. К примеру – абаеведение началось в 1940 году. В 1940 году библиографический указатель Н. Сабитова «Абай» увидел свет, как приложение к сборнику «Абай, посвященное столетию Абая Кунанбаева». В 1965 году вышел в свет новый библиографический указатель «Абай», объемом в двадцать печатных листов, в 1988 году М. Мырзахметов издал библиографический указатель «Абайтану» (Абаеведение), объемом 12,60 печатных листов. В дополнение ко всему этому вышел в свет новый библиографический указатель «Абайтану» (Абаеведение), охвативший все материалы, посвященные великому поэту в период с 1888–1985 годы, объемом 12,60 печатных листов.

Библиографический указатель, посвященный наследию Ибрая Алтынсарина впервые на республиканском уровне был издан по инициативе руководства Государственной библиотеки Казахской ССР им. А.С. Пушкина в 1979 году, объемом 9,01 печатных листов. Составители: К.Ш Шалабаева, Б. Каиржанова.

Больше года прошло, как при Костанайском государственном педагогическом институте был создан Центр изучения наследия Ибрая Алтынсарина. Библиографический указатель «Ыбырайтану» (Ибраеведение), который вы держите в руках, является первым результатом работы сотрудников данного Центра.

В этот указатель вошли в основном все материалы и исследования, посвященные творчеству и деятельности Ибрая Алтынсарина в период с 1879 по 2015 годы. Для того, чтобы удобно и легко было работать читателям и исследователям, все материалы разделены по темам.

В данном указателе составители попытались исправить некоторые упущения и ошибки в исследовании наследия Ибрая Алтынсарина. Так например, стихотворение М. Дулатова «Ананьң сүюі» по ошибке попало в сборник Ибрая Алтынсарина «Таза бұлақ», как стихи Ибрая. Это же стихотворение даже вошло в хрестоматию «Ана тілі», как стихотворение Ибрая Алтынсарина. На самом деле это стихотворение М. Дулатова, которое впервые было опубликовано в сборнике М. Дулатова «Азамат», изданном в Оренбурге в 1913 году.

Одна ошибка порождает другую. Это же стихотворение М. Дулатова, как произведение И.Алтынсарина было обсуждено на республиканской научно-методической конференции, посвященной 167- летию великого учителя.

Ученые КазНУ им. Ал–Фараби ушли дальше, что даже утвердительно написали, стихи Ибрая Алтынсарина:

Кім сендерді, балалар, тербететін,
Еркелетіп, ойнатып, сергітетін?
Жалқау болсаң, балалар жаман болсаң,
Қамқор ана көз жасын көлдететін,—

высвечивают все качества казахского народа по надлежащему воспитанию детей, его ласкового обращения к ребенку (Қазақ әдебиетінің қысқаша тарихы. – Алматы. «Қазақ униерситеті» 2001. 440 б.).

Кто виноват в этом? Виноваты составители этих книг, которые из–за незнания творчества И. Алтынсарина вводят в заблуждение всех – исследователей, читателей и почитателей наследия И. Алтынсарина. Потому и мы предлагаем, в будущих сборниках великого учителя эти ошибки необходимо исправить и стихотворение М. Дулатова «Ананың сүюі» исключить из числа произведений И. Алтынсарина.

Если вы найдете статью Серика Макпырова «Өлеңді Ыбырайдікі болғызған мен емес» (Ана тілі. 2006. 27 апреля), кстати эта статья включена в наш труд, вы поймете почему нужен нам такой указатель.

В подготовке данного указателя были использованы указатель, изданный в 1979 году работниками Государственной библиотеки им. А.С. Пушкина, а так же полный список документов и личных вещей Ибрая Алтынсарина, хранящихся в фонде мемориального музея Ибрая Алтынсарина в г. Костанай (составитель – З.К. Балтабаева).

Наш указатель состоит из двух разделов (на казахском и русском языках).

Указатель «Ыбырайтану» (Ибраеведение) предназначен для читателей, учителей, преподавателей высших и среднеспециальных учебных заведений, исследователей наследия Ибрая Алтынсарина, для тех, кто интересуется жизнью и деятельностью великого учителя.

КРАТКИЙ УКАЗАТЕЛЬ ОСНОВНЫХ ДАТ ИЗ ЖИЗНИ И ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИБРАЯ (ИБРАГИМА) АЛТЫНСАРИНА

20 октября 1841. Родился в волости Аракарагай бывшей Тургайской области (Ныне Алтынсаринский район Кустанайской области). Отец – Алтынсары родом из племени кипчак, мать Аймен – дочь Би Шегена из рода аргын.

1844 год. Из истории известно, что последний хан Кенесеры Касымов неоднократно опустошал аул Балгожи Жаңбыршаулы. В одном из таких нашествий погиб отец – Алтынсары, а четырехлетнего Ибрагима спас от верной гибели аулчанин Жетыбай Утемисов. Ибрагим воспитывался и вырос у деда – Балгожи.

5 марта 1846 года. Би Балгожа пишет прошение председателю Оренбургской пограничной комиссии генерал-губернатору М.В.Ладыженскому о принятии пятилетнего Ибрагима в открывающуюся школу.

23 августа 1850 года. Ибрагим в числе тридцати повобранцев принимается в семилетнюю школу, открытую специально для казахских детей в Оренбурге. Казахские дети, когда они переступили порог школы, не знали ни одного русского слова. Обряд ношения одежды и условия проживания в школе были приспособлены к полевой жизни казахов: особенно постоянно менялись: руководствовались правилом – не отрывать детей от повседневной жизни. Поэтому уроки были несколько сокращены и зботились о создании больше условий для свободных игр, долгих прогулок на свежем воздухе.

В школе учили естествознание и гуманитарные предметы: родная речь, русский язык, татарский язык, география, арифметика, геометрия, пение, гимнастика. К тому же организовывались литературно-музыкальные вечера.

1857 год. Окончивший учебу в шестнадцать лет Ибрагим вернулся в свой аул и служил два года переводчиком у своего деда Балгожа.

8 октября 1858 года. Присвоен решением генерал-губернатора Оренбурга и Самары чин Зауряд-Хорунжего.

1 августа 1959 года. Был младшим переводчиком на службе в управлении Оренбургской области.

1860 год. Областное управление поручает открыть школу для обучения казахских детей в Оренбургском укреплении (нынешний Жангельдинский район), заодно назначается учителем преподающий русский язык в этой школе.

Ибрагиму Алтынсарину, служащему в областном управлении, никто не подсказывал открыть школу и ехать в Тургай по своей инициативе он не собирался. Лишь после указания сверху открыть в Оренбургском укреплении начальник управления В.В.Григорьев предлагает своему подчиненному младшему переводчику И.Алтынсарину.

Об этом пишет ученый Д.Исмагулов: «Как бы то ни было, открыть четыре школы среди многочисленного населения четырех укреплений в восточной части области, было сделано специальным решением. А Григорьев выразил предложение от своего имени четверем ребятам, окончивших Приграничную

комиссию, и направил их в открывающиеся школы в Елеке и Иргизе, в Тургае и Николаеве. Так свыше принялось решение проблемы школы в Тургайском укреплении, решившее судьбу Ибрагима (Исмагулов Д. «Ибрай Алтынсарин // Жаңа Сарыарқа» №2, 2006. – 5с.)

8 января 1864 года. В городе Тургае открылась начальная школа, предназначенная детям-казахам. На торжественном открытии школы участвовали около 200-ти знатных людей с казахских аулов.

И.Алтынсарин 8 января 1894 года с радостью пишет письмо Н.И.Ильминскому: «8 января этого года осуществилось дело, которого я долго ждал – открылась школа, куда была приняты 14 казахских детей, все они хорошие и умные ребята».

По инициативе И.Алтынсарина на уроке родной речи были установлены ограничения на слишком большое использование арабского, персидского, татарского языков в казахских словах. Учащиеся в конце каждого учебного года сдавали экзамены по художественному письму, переводу с казахского на русский, с русского на казахский языки и по предмету математика.

1867. За безупречную службу 25 февраля присвоен чин Хорунжего.

1868 год. Оренбургское генерал-губернаторство разделилось на две области: Тургайская и Уральская. В Тургайскую область тогда входили Кустанайский, Тургайский, Иргизский и Актюбинский уезды. И.Алтынсарин временно исполнял обязанности судьи Тургайского уезда. Будучи судьей он смог покровительствовать беспомощным, простым казахам, по мере своих возможностей помогал им, не допускал осуществления отдельных шовинистических действий.

В этом же году 1 июня женился на дочери сына Жаппас Би Шолак Абилова из Сырдаринских краев Айганыс [КГОА, фонд 25, список 1, дело 2557, лист 26].

2 января 1869 года. Назначен письмоводителем Тургайского уездного управления Тургайской области.

1870 год. Опубликованы этнографические статьи в записке №1 Оренбургского отделения Российского Географического общества «Ритуалы похорон и поминок умерших казахов Оренбургского ведомства» и издательстве Казанского университета «Традиционное сватовство и свадьба казахов Оренбургского ведомства». За заслуги в внедрении нового порядка среди казахов награжден орденом Станиславского третьей степени 13 февраля этого же года. С разрешения Оренбургского генерал-губернатора исполнял обязанности Тургайского уездного судьи с 6 августа по 15 октября и с 20 августа по 20 сентября 1871 года и с 14 ноября 1871 года по 1 ноября 1872 года выполнял обязанности старшего помощника начальника Тургайского уездного управления, а при его отсутствии исполнял обязанности самого начальника.

1874 год. И.Алтынсарин избран членом областного географического общества.

1876 год. Ездил в Петербург и Казань: встречался со знаменитыми учеными Географического общества, собирал значительные данные, касающиеся этнографии и фольклору казахского народа.

22 августа 1879 года. Назначен исполнителем обязанностей инспектора русско-казахских училищ по Тургайской области. На эту службу Ибрагим утвержден лишь спустя девять лет, т.е. официально утвержден 28 октября 1888 года. На этой службе проработал 10 лет. За эти годы в семи населенных пунктах открылись школы-медресе для совместного обучения мальчиков и девочек. Содержались школы на средства казахских аулов. Также, в волостях Тургай, Джетыгара, Обаган, Карабалык, Аулиеколь и в городе Костанай способствовал строительству 15 школ.

В издательстве Ефимова в г.Оренбурге было издано учебное пособие «Киргизская хрестоматия. Составитель И.Алтынсарин» (Казахская хрестоматия) в русской транскрипции. В этой книге были приведены собственные произведения Ибрагима Алтынсарина и передовые образцы народной казахской литературы, а также переводы Европейской классической художественной литературы в виде стихотворения и назидательных слов.

1880 год. По идее Ибрагима Алтынсарина в городах Оренбурге и Тургае открылись сельскохозяйственные и рукодельные школы, обучающие мальчиков столярному делу, а девочек – швейному.

1884 год. В городе Казани книжка «Шариат-ул-Ислам» была издана арабской графикой. В ней была острая критика безграмотных мулл-замосванцев, не умеющие перевести на казахский лад слова корана.

17 июля 1889 года. Умер Ибрагим в возрасте 48 лет в своем доме, находящийся у озера «Инспектор», расположенном возле реки Тобол в трех километрах от города Костаная.

В 1889 году в №3 газеты «Дала уалаяты» опубликован некролог «Минакиб, Ибрагим Алтынсарин». В нем высоко оценен как очень вежливым, рассудительным, способным, распространившим Европейские образование и науку среди казахов, умным, образованным человеком.

29 января 1890 года. Распоряжением Сената за №25 присвоен статус статского советника.

В этом кратком указателе основных дат жизни и творческой деятельности Ибрагима Алтынсарина мы руководствуясь справочником, составленным профессором С.Садырбаевым, пользовались опубликованной работе М.Ауезова в журнале «Шолпан» «Ибрай Алтынсарин», а также книгой «История Казахстана в русских источниках XVI-XXвеков», где приводятсябукинистические, именные, формулярные и другие архивные данные о представителях элиты казахской степи, служившие колональной администрациицарьской власти в XIX и в начале XX века [VIIIт. часть 2,стр. 403].

Переиздатели «Қазақ хрестоматиясы» Ибрагима в 2003 году дают следующее примечание: «Все документы, удостоверяющие личность И.Алтынсарина и автобиографии, заполненные им самим собственноручно, показывают настоящее имя Ибрая как Ибрагим. Поэтому везде надо писать Ибрагим – Ибраһим. А

кто же его назвал Ибраем? Конечно, руководители советской идеологии. Если писать как Ибрагим, то это было созвучно с именем деятеля и пророка Ислама Ибраһима. Поэтому считали правильным будет называть его простым именем Ибрай – Ыбырай. На этот раз мы не хотели нарушить устоявшуюся традицию и пользовались вместо имени Ибраһим имени «Ыбырай».

Считаем, что в будущем имя Ыбрая Алтынсарина будет правильно называть согласно удостоверения личности – Ибраһим (Ибрагим) Алтынсарин.

І. ПРОИЗВЕДЕНИЯ И. АЛТЫНСАРИНА

1. Собрание сочинений

1199. Собрание сочинений в 3-х т.: (Пер. с каз. Н. Титова, Н. Кальменова и А. Брагина. Редколлегия: А. Нусупбеков, С. Кенесбаев, Б. Сулейменов (ответ. ред. и др.). Т.1–3. Алма-Ата, «Наука», 1975–1978. (АН Каз ССР. Ин-т истории, археологии и этнографии им. Ч. Ч. Валиханова).

Т. 1. 1975. 360 с. Содерж.: От редколлегии, с. 5–6; Жизнь и деятельность И. Алтынсарина, с. 7–48; Стихотворения, с. 51–70; Рассказы, басни, сказки, с. 73–168; Образцы устного творчества, с. 171–200; Пословицы и загадки с. 201–224; Начальное руководство к обучению киргизов русскому языку, с. 227–274; Приложения: Материалы к творческой биографии (материалы по вопросам народного образования), с. 277–335; Примечания к произведениям И. Алтынсарина, с. 336–344; Именной указатель, с. 345–347; Указатель учреждений и административных делений с. 350; Указатель родов и племен, с. 351; Алфавитный указатель произведений, с. 352–354.

Т.2. 1976. 423 с. Содерж.: Предисловие, с. 5–10, Очерки по этнографии, с. 13–32; Об общественно-экономическом положении и политическом строе, с. 35–124; О народном образовании, с.127–274; Приложения (Материалы по вопросам народного образования), с. 277–395; Примечания к отдельным произведениям И. Алтынсарина, с.396–402; Именной указатель, с. 404–406; Указатель географических названий, с.407–410; Указатель родов и отделений, с. 411–412; Указатель учреждений и административных делений, с. 413.

Т. 3. 1978. 352с. В третий том вошли письма И. Алтынсарина Н. Ильминскому, инспектору школ Оренбургского учебного округа В. В. Катаринскому, учителям русско-казахских школ, деловые бумаги и переписки с отдельными лицами и учреждениями.

2. Избранные произведения

1200. Избранные произведения. Пер. с каз. Н. Титова. Н.Кальменова. Сост. и подгот. Б. С. Сулейменов. Алма-Ата, изд-во АН КазССР, 1957. 465 с. с илл. 2 л., с портр.

Содерж.: Жизнь и творчество Ибрагима Алтынсарина, с. 5–43; Стихотворения, с. 44–77; Рассказы, басни, сказки, с. 78–183; Учебно-методические произведения, с. 183–234; Материалы по вопросам народного образования, с. 235–282; Очерки по этнографии, с. 285–302; Письма (Н. И. Ильминскому, А. А. Боровникову, В. В. Катаринскому, А. А. Мозохину, Ф. Д. Соколову), с. 305–444; Комментарии (к отдельным произведениям И. Алтынсарина)с. 445–455; Алфавитный указатель избранных произведений, с. 456–459.

Рец.: Валиханов Г. и Бурабаев М. – Казахстанская правда, 1958, 3 янв., Дербисалин А. и Сыдыков А. – Учитель Казахстана, 1958, 23 янв.; Абилябаев К. и Киикбаев И. – Ленинский путь, 1958, 21 июня; Дуйсен – Галиев К. и Казагачев Н. Избранные произведения Ибрая Алтынсарина на русском языке. – Актюб. правда, 1958, 26 февр.; Троицкий А. Первое знакомство. – Приурал. правда, 1957, 22 дек.

3. И. Алтынсарин об общественно–экономическом положении и политическом строе

1861

1201. Докладная записка управляющему Областью оренбургских киргизов действительному статскому советнику и кавалеру В. В. Григорьеву о переводе (И. Алтынсарина) в восточную часть области. 14 авг. 1861 г. Укр. Оренбургское. – Собр. соч., т. 3, с. 159.

1862

1202. Докладная записка управляющему Областью оренбургских киргизов действительному статскому советнику и кавалеру В. В. Григорьеву о переводе (И. Алтынсарина) в восточную часть и назначении в должность дистаночного начальника. 23 июля 1862 г. – Собр. соч., т. 3, с. 160.

1864

1203. Объяснительная записка по поводу обвинения султана Омара Мухамедова в подстрекательстве. 7 окт. 1864 г. – Собр. соч., т. 2, с. 35–36.

1204. Рапорт контрольному чиновнику при Областном правлении оренбургскими киргизами по поводу того, кем написано ложное прошение С. Айгелева. 7 окт. 1864 г. – Собр. соч., т. 3, с. 165–166.

1868

1205. «О временном положении об управлении в степных областях 1868 г.» – Собр. соч., т. 2, с. 36–42.

1206. Отношение Тургайского уездного начальника военному губернатору Тургайской области по поводу согласия перевода из Иргизского уезда в Тургайский (учителя) Ш. Кулубекова. 11 янв. 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 168.

1869

1207. О Каракугинской волости Тургайского уезда. 19 янв. 1869 г. – Собр. соч., т. 2, с. 42–50.

1208. О Сарыкопинской волости Тургайского уезда. 24 янв. 1869 г. – Собр. соч., т. 2, с. 50–56.

1209. О Наурзумской волости Тургайского уезда. 30 янв. 1869 г. – Собр. соч., т. 2, с. 56–62.

1210. О Каратургайской волости Тургайского уезда. 11 февр. 1869 г. – Собр. соч., т. 2, с. 62–68.

1211. Рапорт в Тургайское областное управление о состоянии Тургайского уезда за зиму 1869г. 30 апр. 1869 г. – Собр. соч., т. 2, с. 69.

1212. Старшине 1–го аула Каратургайской волости Тургайского уезда. 2 июня. 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 173–174.

Следствие о потонувших.

1213. Постановление (об утонувших). 3 июня 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 173–174.

1214. Свидетельство (об утонувших). 3 июня 1889 г. – Собр. соч., т. 3, с. 174.

1215. Показания старшины аула № 4 Сарыкопинской волости Тургайского уезда Т. Байгулова, опрошенного И. Алтынсариным. 4 июня 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 181–183.

1216. Постановление (к делу об утонувших) 4 и 5 июня 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 184–185.

1217. Показания пострадавших аула № 4 Сарыкопинской волости Тургайского уезда Тогачиева отделения в результате наводнения, опрошенных И. Алтынсариным 4 июня 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 185–191.

1218. Рапорт начальнику Тургайского уезда о наводнении и стихийном бедствии в волостях уезда. 5 июня 1869 г. ур. Кызылбай. – Собр. соч., т. 3, с. 192.

1219. Об убытках, понесенных шаруа Наурзумской волости Тургайского уезда в результате пожара. 9 дек 1869 г. – Собр. соч., т. 2, с. 59–70.

1872

1220. Рапорт в Тургайское областное правление о пожаре в Тусунской волости Тургайского уезда, 22 мая 1872 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 205.

1221. Рапорт в Тургайское областное правление об убийствах в ауле № 4 Сарыкопинской волости Тургайского уезда. 4 авг. 1872 г. – Собр. соч., т. 3, с. 206–207.

1222. Рапорт в Тургайское областное правление о гибели жителя Сарыкопинской волости Тургайского уезда Кужасова. 20 авг. 1872 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 207.

1223. Рапорт в Тургайское областное правление о побоище в ауле № 4 Сарыкопинской волости Тургайского уезда. 21 авг. 1872 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 208.

1224. Состояние земледелия, сенокосения и скотоводства Тургайского уезда за 1872 г. – Собр. соч., т. 2, с. 70–72.

1873

1225. Состояние Тургайского уезда Тургайской области за 1873 г. – Собр. соч., т. 2, с. 72–80.

1875

1226. Рапорт в Тургайское областное правление об уплате жалованья. 1 авг. 1875 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 212–213.

1227. Отчет Тургайского уездного судьи по обязанности судебного следователя за 1875 г., представленный в областное правление. – Собр. соч., т. 3, с. 212–213.

1877

1228. Об орошаемом земледелии в Тургайской области. 23 дек. 1877 г. – Собр. соч., т. 2, с. 80–86.

1878

1229. Постановление Чрезвычайного съезда биев Тургайского уезда о мерах по борьбе с воровством и конокрадством. 14 янв. 1878 г. – Собр. соч., т. 2, с. 86–88.

1230. Постановление Чрезвычайного съезда Тургайского уезда о расходах на содержание участников съезда биев. 14 янв. 1878 г. – Собр. соч., т. 2, с. 88–89.

1231. Постановление Чрезвычайного съезда биев Тургайского уезда о причислении стоимости выморочного имущества казахов в уездную общественную кассу. 14 янв. 1878 г. – Собр. соч., т. 2, с. 90.

1879

1232. Об организации «Общественной стражи» в волостях Тургайского уезда для охраны скота, сенокосных участков и зимних пастбищ. 5 февр. 1879 г. – Собр. соч., т. 2, с. 90–92.

1233. Циркуляр волостным управителям Тургайского уезда об организации «Общественной стражи» верховых джигитов для охраны сенокосных участков и зимних пастбищ. 11 июля 1879 г. – Собр. соч., т. 2, с. 93–94.

1234. Об «Общественной страже», организованной в волостях Тургайского уезда. 30 июля 1879 г., г. Тургай. – Собр. соч., т. 2, с. 94–95.

1235. О джуге (гололедице). – Собр. соч., т. 2, с. 95–99.

1236. По поводу голода в Киргизской степи. 1879 г. – Собр. соч., т. 2, с. 99–105.

1880

1237. Киргизская газета. – Собр. соч., т. 2, с. 107–115.

1238. Ушур (1884 г.)–Собр. соч., т. 2, с. 115–118.

1239. О зекете (1884 г.)–Собр. соч., т. 2, с. 118–124.

1882

1240. Рапорт г–ну военному губернатору Тургайской области об открытии ремесленной школы в гор. Тургае. 8 февр. 1882 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 218.

1883

1241. Счет № 3837 г–ну инспектору школ Тургайской области И. Алтынсарину. 7 июля 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 271–272.

1242. И. д. губернатора Тургайской области о мусульманских праздниках. 4 окт. 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 222.

1886

1243. Алтынсарин Ы. «Горе киргиз» / Ы.Алтынсарин // 1886 жылғы әкімшілік реформа және Орынбор өлкесі. – Ақтөбе, 2006. – С. 361–366 с.

О волнениях после введения в киргизскую степь «Временного положения в степных областях», в связи с этим появившихся среди народа песен о новых временах и порядках, не понравившихся местному населению.

1890

1244. Письмо профессора Н. И. Ильминского начальнику Тургайского уезда Я. П. Яковлеву о книге И. Алтынсарина «Шариати ислам». 15 июня 1890 г. – Собр. соч., т. 3, с. 312–316.

4. И. Алтынсарин о народном образовании и библиотечном деле

1245. Киргизская хрестоматия. Сост. И. Алтынсарин. Кн. 1. Оренбург, 1879. XVI, III с. (Текст дан на каз. яз. рус. шрифтом).

Содерж.: Предисловие, с. V–VIII; Оглавление, с. IX–XII; Посвящение, с. XIII–XVI.

1246. Маленькие рассказы из жизни детей

1. Паук, муравей и ласточка, с. 1–2; 2. Сатемир–хан, с. 2–3. Аблай–хан, с. 2–3; 4. Польза любознательности, с. 3–4; 5. Отец и сын, с. 4–5; 6. Дорогая трава, с. 5; 7. Садовые деревья, с. 5–6; 8. Клочок ваты, с. 6–7; 9. Золотой орех, с. 7; 10. Мать и дочь, с. 7–9; 11. Чувство жалости сильнее боли, с. 9–10; 12. Жалостливый мальчик, с. 10; 13. Полкан, с. 10–11; 14. Совет мыши, с. 11 – 12; 15. Избасты, с. 12; 16. Коза и лисица, с. 12–13; 17. Ворона и лисица, с. 13–14; 18. Ворона и червяк, с. 14; 19. Сорока и ворона, с. 14; 20. Спор животных, с. 15–16; 21. Карабатыр, с. 16–18; 22. Родоначальник байулинцев, с. 19; 23. Джанибек–батыр, с. 19–21; 24. Сын бая и сын бедняка, с. 21–26; 25. Сметливость мальчика, с. 26–27; 26. Письма учеников к родным, с. 27–30; 27. Письмо Балгожи к сыну, с. 30.

1247. Рассказы о жизни взрослых

1. Ученый человек, с. 31; 2. Мудрец Лукпан, с. 31 – 32; 3. Сметливость, с. 33; 4. Царица Силянши, с. 33–34; 5. Употребление богатства на пользу, с. 34; 6. Как можно разбогатеть, с. 34–36; 7. Польза знания, с. 36–37; 8. Кипшак Сейткул, с. 37–38; 9. Чистый родник, с. 39–40; 10. Вежливость, с. 40–41; 11. Умеренность, с. 41; 12. Счастливый человек, с. 41–42; 13. Справедливость, с. 42–44; 14. Царь Петр перед судом, с. 44–45; 15. Мужик и царедворец, с. 45; 16. Щедрый человек, с. 46; 17. Бережливость и скупость, с. 46–47; 18. Неряшливость, с. 47–48; 19. Глупый друг, с. 48–49; 20. Плохой товарищ, с. 49–50; 21. Животные бывают смышленные, но не обладают человеческим умом, с. 50–51; 22. Вред лжи, с. 51; 23. Невежество, с. 52–55; 24. Добро против зла, с. 56; 25. Сакып, с. 56–57; 26. Гордость, с. 57; 27. Кибитка и дом, с. 58–59; 28. Умный судья, с. 59–63; 29. Три вора, с. 63–64; 30. Индеец, с. 64–65; 31. Жиренше Шешен, с. 65–68.

1248. Казахские песни

1. Слова, сказанные хану одним бием по случаю унижения его недостойными придворными, с. 69–71; 2. Обращение Алибека – сына батыра Орака к хану, с. 71 – 73; 3. Сеит–Ахмет к скупому сверстнику, с. 74; 4. Слово Нуржан–бия, с. 75; 5. Песни Орынбая батыру Ердену, с. 75–76; 6. Злой господин, с. 77; 7. Обращение акына к справедливому султану, с. 77–78; 8. Лето, с. 78–80; 9. Река, с. 80–81; 10. Кобланды–батыр и Таибурыл, с. 81–91; 11. Если беден, не дружи ты с воровством, с. 94; Наставление, с. 91–94; Не хвалитесь тем, что счастье ваш удел, с. 94; У скакуна до времени хорошая стать и прыть, с. 95; Худая скотина хозяина не располагает к себе, с. 95; Нельзя переделать злодея, слепленного из глины, с. 95; Друзья мои! с. 95–96; Ой, джигиты, с. 96–97; Гнет несчастный народ свои спины в поклоне, с. 97; Обивая пороги, торчит у дверей ходжа, с. 97; Когда стоишь перед судьей, с. 98; В большой чалме мулла идет, с. 98; Какой бы

был человек, с. 98; Когда в народе дружбы нет, с. 98–99; Дурной человек не может, 99; 12. Айтыс акына Жанака и бала, с. 100–105.

1249. Пословицы и поговорки

Рец.: Библиографическая новость. – Оренбургский листок, 1879, № 49; Туркестанские ведомости, 1880, №10; Собр. соч., т. 1, с. 301–305.

Киргизская хрестоматия. Сост. И. Алтынсарин. 2-е испр. и доп. Оренбург, 1906. X, 160 с. (Текст дан на каз. языке русским шрифтом).

Предисловие (к «Киргизской хрестоматии»). – Собр. соч., т. 1, с. 77–79; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 78–80; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. V–VIII.

Алтынсарин И. Начальное руководство к обучению киргизов русскому языку. Сост. И. Алтынсарин. Оренбург, 1879, VIII, 62 с. (Текст дан на каз. и рус. языках); Собр. соч., т. 1, с. 225–274.

Содерж.: Предисловие, с. V–VIII; I. Имя существительное, с. 1–18; II. Имя прилагательное, с. 19–26; III. Имя числительное, с. 26–30; IV. Местоимение, с. 31–34; V. Наречие и союз, с. 35–38; VI. Предлог, с. 38–40; VII. Глагол, с. 40–55; VIII. Образцы для первоначальных переводов с киргизского на русский язык с. 56–62.

1863

1250. Докладная записка управляющему Области оренбургских киргизов генерал-лейтенанту М. В. Ладыженскому о переводе семейства и занятия должности учителя школы в Оренбургском укреплении. 26 окт. 1863 г. укр. Оренбургское. – Собр. соч., т. 3, с. 160–161.

1864

1251. Ведомость мебели, кухонной посуды и вещей, приготовленная начальником Оренбургского укр. для казахской школы и переданная смотрителю зауряд-хорунжему И. Алтынсарину с показанием в ней стоимости каждого предмета. 4 янв. 1864 г. укр. Оренбургское. – Собр. соч., т. 3, с. 162–164.

1252. Программа о предметах, пройденных воспитанниками казахской школы, учрежденная в Оренбургском укреплении в течение учебных месяцев с 8 янв. 1864 г. по 22 мая 1865 г. 22 мая 1865 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 167.

1253. Рапорт в Оренбургское областное правление об открытии школы в Оренбургском укр., высылке учебных пособий. 14 янв. 1864 г. – Собр. соч., т. 3, с. 164–165.

1254. Именной список учеников школы (казахских детей) при Оренбургском укр. (гор. Тургай) с оценкой учителя и экзаменаторов за период учебы с 8 января по 22 мая 1864 г. – Собр. соч., т. 2, с. 132.

1255. В областное правление Оренбургскими киргизами об открытии русско-казахской школы в городе Тургае. 22 янв. 1864 г. – Собр. соч., т. 2, с. 127–130.

1256. Об успеваемости учеников школы при Оренбургском укреплении. 1 июля 1864 г. укр. Оренбург. – Собр. соч., т. 2, с. 130–131.

1257. Программа по сдаче экзаменов учащимися в школе, учрежденной при Оренбургском укреплении. – Собр. соч., т. 2, с. 131.

1865

1258. Рапорт в областное правление оренбургскими киргизами об испытании и роспуске на каникулы учащихся школы в Оренбургском укреплении. 3 июня 1865 г. – Собр. соч., т. 3, с. 167–168.

1874

1259. Рапорт в Тургайское областное правление об открытии в гор. Тургае двухклассного русско–казахского училища. 11 янв. 1874 г. – Собр. соч., т. 3, с. 208–211.

1880

1260. Отчет о состоянии казахских школ Тургайской области за 1880 г. – Собр. соч., т. 2, с. 133–142.

1261. Список предметов, произведенных на первоначальное обзаведение, и расходов на содержание временной школы в Илецком уезде. 2 июня 1881 г. – Собр. соч., т. 3, с. 258–260.

1262. Об открытии начальной русско–казахской ремесленной школы в городе Тургае. 11 авг. 1881 г. Оренбург. – Собр. соч., т. 2, с. 142–143.

1263. О ремонте здания Иргизского русско–казахского училища. 12 авг. 1881 г. – Собр. соч., т. 3, с. 214.

1264. Смета расходов Актюбинского двухклассного русско–казахского училища, временно помещенного в Буртинской волости Илецкого уезда на 1881 г. 4 сент. 1881 г. – Собр. соч., т. 3, с. 214–215.

1265. Об открытии двухклассного русско–казахского училища в городе Кустанае. 6 окт. 1881 г. – Собр. соч., т. 2, с. 143–145; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 235–236.

1266. Об открытии Актюбинской русско–казахской школы. – 24 окт. 1881 г. – Собр. соч., т. 2, с. 145–146; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 237–238; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 119; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 98.

1267. Об укомплектовании школьных библиотек. 17 ноября 1881 г. Тургай. – Собр. соч., т. 2, с. 146–147.

1268. О состоянии Актюбинского русско–казахского училища. 9 дек. 1881 г. – Собр. соч., т. 2, с. 147–150; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 239–240.

1269. Рапорт военному губернатору Тургайской области об укомплектовании учащимися и начале учебного года в Актюбинской русско–казахской школе Илецкого уезда. 19 дек. 1881 г. – Собр. соч., т. 3, с. 215–216.

1882

1270. Проект устройства начальной ремесленной школы в г. Тургае. 20 янв. 1882 г. – Собр. соч., т. 2, с. 154–155

1271. Попечителю Оренбургского учебного округа В. Н. Далю об открытии в городе Тургае ремесленной школы, об обучении девушек–казашек. 20 янв. 1882 г. – Собр. соч., т. 2, с. 154–155.

1272. Уведомление Тургайскому областному правлению о согласии быть членом комитета по постройке здания русско–казахского училища на урочище Кустанай. 4 июня 1882 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 218.

1883

1273. О состоянии учебной части в Тургайской области за 1882 г. 12 янв. 1883 г.– Собр. соч., т. 2, с. 156–169; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 241–254; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 122–132; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 101–109; Хрестоматия по истории Казахской ССР. С древнейших времен до наших дней. Для одиннадцатилетней школы с производственным обучением. Алма–Ата, 1962, с. 78–80.

1274. Наставление заведующему Актюбинским двухклассным училищем по методике преподавания. 12 февр. 1883 г.–Собр.соч.,т. 2,с. 169–172; Избр. произв. Алма–Ата,1957,с. 255–258; Ильминский Н. И. Воспоминания об И.А. Алтынсарине. Казань, 1891,с.370–374;Сыдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 187–190, то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1969, с. 147–148.

Перечни учебников для двухклассных училищ.Методика преподавания отдельных предметов.

1275. Рапорт военному губернатору Тургайской области об обучении учеников русско–казахских училищ оспопрививанию. 21 февр. 1883 г.– Собр. соч., т. 3, с. 219–220.

1276. Об открытии волостных школ в Тургайской области. 3 окт. 1883 г.– Собр. соч., т. 2, с. 175–176; Избр.произв. Алма–Ата, 1957, с. 265–266; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 120; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 99.

1277. О выделении средств на открытие библиотек при школах Тургайской области. 3 окт. 1883 г.– Собр. соч., т. 2, с. 176.

1278. Представление попечителю Оренбургского учебного округа об открытии школ в Тургайской области. 5 окт. 1883 г. – Собр. соч., т. 2, с. 177–178; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 259–260.

1279. Докладная записка военному губернатору Тургайской области о смете расходов на содержание одноклассной русско–казахской школы в форте Карабутах. 13 окт. 1883 г. Оренбург. – Собр. соч., т. 3, с. 223–224.

1280. Сведения о сборе средств с населения Тургайской области с 1882 г. по 1 сент. 1883 г. на содержание школ, джигитов и казахских учащихся в специальных учебных заведениях. Не позже 13 окт. 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 224–226.

1281. О сборе с населения на нужды народного образования (Отношение и. д. военного губернатора Тургайской области В. Ф. Ильину). 20 окт. 1883 г.– Собр. соч., т. 2, с. 172–175. См. также на загл.: Записка на имя и. д. военного губернатора Тургайской области о состоянии народного образования. 20 окт. 1883 г. – Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 261–263; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 121–122; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 100–101.

1282. Записка и. д. военного губернатора Тургайской области о совместном обучении русских и казахских детей. 30 окт. 1883 г. – Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 267.

1283. Отношение председателя Тургайского областного правления В. Ф. Ильину об открытии начальной школы в форте Карабутак и совместном в ней обучении казахских и русских детей. 31 окт. 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 226.

1284. Смета на содержание Актюбинского двухклассного русско-казахского училища Илецкого уезда за 1883 г. 5 ноября 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 227–229.

1285. О покупке книг и учебных пособий для открываемых школьных библиотек. 12 дек. 1883 г. Троицк. – Собр. соч., т. 2, с. 178.

1884

1286. О состоянии народных школ Тургайской области за 1883 г. 23 янв. 1884 г. – Собр. соч., т. 2, с. 179–187; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 268–279; Сыдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 133–140; то же. Алма-Ата, 1968, с. 110–112.

1287. Военному губернатору Тургайской области о возможности открытия русско-казахского училища в Карабутаке. 3 февр. 1884 г. – Собр. соч., т. 3, с. 229.

1288. О состоянии русско-казахских школ Илецкого и Киргизского уездов. 5 мая 1884 г. – Собр. соч., т. 2 с. 187–190.

1289. О введении профессионально-технического обучения в двухклассных русско-казахских школах. 27 сент. 1884 г. Оренбург. – Собр. соч., т. 2, с. 180–200.

1290. Ответы на вопросы Центрального Статистического Комитета о состоянии народного образования в Тургайской области. 14 окт. 1884 г. укр. Кустанай – Собр. соч., т. 2, с. 200–205.

1291. Об открытии школы в Кустанайском уезде для обучения девушек-казашек. 3 ноября 1884 г. – Собр. соч., т. 2, с. 205–208.

1292. Рапорт военному губернатору Тургайской области об отправке счета на приобретение учебных пособий на средства, пожертвованные почетными блюстителями русско-казахских училищ. 13 ноября 1884 г. – Собр. соч., т. 3, с. 232.

1293. О состоянии народного образования в Тургайской области за 1884 г. 13 янв. 1885 г., г. Тургай. – Собр. соч., т. 2, с. 208–218.

1885

1294. В Тургайское областное правление о высылке копии со счета книжного магазина Фен и К°. 2 апр. 1885 г. – Собр. соч., т. 3, с. 232–233.

1295. Рапорт военному губернатору Тургайской области о капитальном ремонте и пристройке здания двухклассного русско-казахского училища в урочище Кустанай. 22 июня 1885 г. – Собр. соч., т. 3, с. 233–234.

1296. Рапорт военному губернатору Тургайской области об улучшении отопления здания Актюбинской русско-казахской школы. 22 июня 1885 г. – Собр. соч., т. 3, 234–235.

1297. О Карабутацкой русско–казахской волостной школе. 12 сент. 1885 г., г. Оренбург. – Собр. соч., т. 2, с. 219.

1298. О сборе средств для открытия и содержания Кустанайского двухклассного русского училища. 12 сент. г. г. Оренбург. – Собр. соч., т. 2, с. 220–221.

1299. О состоянии народного образования в Тургайской области за 1885 г. янв. 1886 г. – Собр. соч., т. 2, с. 221–230.

1886

1300. Записка о киргизских волостных школах (1886).–Собр. соч., т. 2, с. 231–239; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 275–282; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 263–273.

1301. О состоянии народного образования в Тургайской области за 1886 г. 13 янв. 1887 г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 239–248.

1302. Уведомление военному губернатору Тургайской области по поводу предоставления отчета израсходованных средств на открытие Карабутацкой и Буртинской волостных школ Иргизского и Илецкого уездов. 9 мая 1886 г.– Собр. соч., т. 3, с. 235–236.

1303. Рапорт военному губернатору Тургайской области по постройке школьного здания в Карабутаке Иргизского уезда. 1 окт. 1886 г. – Собр. соч., т. 3, с. 236.

1887

1304. Об открытии и содержании в Кустанае русского двухклассного училища и отводе ему земельного участка. 25 июня 1887 г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 249– 250.

1305. Об открытии волостной школы в уроч. Батпак–Кара Тургайского уезда. 25 июня 1887 г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 250–251.

1306. Об обзаведении и содержании волостных школ. 25 июня 1887 г. Собр. соч., т. 2, с. 252–253.

1307. Препроводиловка в Тургайское областное правление по поводу предоставления сметы на содержание волостной школы, Карабутацкого русско–казахского училища Тургайской области. 25 июня 1887 г. – Собр. соч., т. 3, с. 237.

1308. Смета на содержание волостной школы в Тургайской области. 25 июня 1887 г. – Собр. соч., т. 3, с. 237–238.

1309. Смета на содержание Карабутацкого русско–казахского училища Тургайской области. 25 июня 1887 г.– Собр. соч., т. 3, с. 238.

1310. Список предметов, необходимых для оборудования общежития и столовой Тургайского ремесленного училища. 25 июня 1887 г. – Собр. соч., т. 3, с. 239.

1311. Рапорт губернатору Тургайской области о надворных строениях при здании Тургайских двухклассного и ремесленного училищ. 25 июня 1887 г. – Собр. соч., т. 3, с. 239–240.

1312. Военному губернатору Тургайской области о постройке или найме помещения для Убаганской и Джетыгаринской волостных школ Николаевского уезда 25 июня 1887 г. – Собр. соч., т. 3, с. 240–241.

1313. Об открытии одноклассной русско–казахской волостной школы в урочище Бурте Илецкого уезда. 19 сент. 1887 г. – Собр. соч., т. 2, с. 253–254.

1314. Примерный расчет ежегодного содержания одной волостной школы на 25 учеников. 30 сент. 1887 г. – Собр. соч., т. 2, с. 254–256.

1315. Военному губернатору Тургайской области о назначении заведующего ремесленным училищем в г. Тургае. 30 сент. 1887 г. – Собр. соч., т. 3, с. 241–242.

1316. Военному губернатору Тургайской области о бытовых условиях учеников ремесленного училища в гор. Тургае. 5 окт. 1887 г. – Собр. соч., т. 3, с. 242.

1317. О сборе средств с горожан на обучение детей в двухклассных русско–казахских училищах. 6 окт. 1887 г. г. Оренбург. – Собр. соч., т. 2, с. 256–257.

1318. Об укомплектовании школьных библиотек. 10 окт. 1887 г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 257–258.

1319. Об открытии Карабутакской русско–казахской волостной школы. 2 ноября 1887 г. – Собр. соч., т. 2, с. 258.

1320. По поводу открытия двухклассной русской школы в Кустанае. 26 ноября 1887 г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 258–259.

1321. Отношение военному губернатору Тургайской области по поводу назначения жалованья законоучителю Карабутакского училища. 3 дек. 1887 г. – Собр. соч., т. 3, с. 243.

1322. Об открытии одноклассной русско–казахской школы в Убаганской волости Николаевского уезда. 15 дек. 1887 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 259–260.

1888

1323. Об открытии Джетыгаринско–Чубарской одноклассной волостной школы в Николаевском уезде. 12 янв. 1888 г., г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 260–261.

1324. Военному губернатору Тургайской области о постройке или найме помещения для волостной школы в урочище Батпак–Кара Тургайского уезда. 27 мая 1888 г. – Собр. соч., т. 3, с. 243–244.

1325. Об открытии двухклассного русского училища в Кустанае. 1 сент. 1888 г., г. Оренбург. – Собр. соч., т. 2, с. 261.

1326. Уведомление военному губернатору Тургайской области о присылке отчета израсходованных средств на открытие Карабутакской и Буртинской волостных школ Иргизского и Илецкого уездов. 9 сент. 1888 г. – Собр. соч., т. 3, с. 244.

1327. Об условиях приема на сельскохозяйственное отделение Красноуфимского русско–башкирского реального училища. 25 ноября 1888 г., г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 261–265.

1328. В Тургайское областное правление о предоставлении казенного здания в форте Карабутак русско–казахскому училищу. 10 окт. 1888 г. – Собр. соч., т. 3, с. 245.

1329. В Тургайское областное правление о переводе дому Фену и К° денег за присланные русско–казахским училищам книги и учебные пособия. 10 окт. 1888 г. – Собр. соч., т. 3, с. 245–246.

1330. Об открытии ремесленных отделений при двухклассных русско–казахских школах. 26 окт. 1888 г. – Собр. соч., т. 3, с. 246.

1331. Военному губернатору Тургайской области об открытии ремесленного отделения при Актюбинском двухклассном русско–казахском училище. 2 дек. 1888 г. – Собр. соч., т. 3, с. 246.

1332. Об открытии ремесленных отделений при училищах Тургайской области. 14 дек. 1883 г., г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 265.

1333. О приеме девушек Тургайского уезда в Иргизское русско–казахское женское училище. 14 дек. 1883 г., г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 265–266.

1334. Об открытии специальных технических училищ для обучения казахских детей. 28 дек. 1888 г., г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 266–270.

1335. Об отправке выпускников русско–казахских школ на учебу на сельскохозяйственное отделение Красноуфимского реального русско–башкирского училища 1888г., г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 270–271.

1889

1336. О перемещении русско–казахских школ. 11 янв. 1889 г., г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 271–272.

1337. Об оплате горожан за обучение в двухклассных русско–казахских училищах. 12 янв. 1889 г., г. Кустанай. – Собр. соч., т. 2, с. 272–273.

1338. Об отказе горожан Тургая и Актюбы от пожертвования за обучение детей в двухклассных русско–казахских школах. 28 июня 1889 г. – Собр. соч., т. 2, с. 274.

5. Художественные произведения

Стихотворения

1339. Когда наступает лето. (Стихи). – В кн.: Казахстан Альманах худож. лит. Алма–Ата, 1950, № 20, с. 69–70.

1340. Кто это? (Стихи). – В кн.: Антология казахской поэзии. М., 1958, с. 139; Поэзия народов СССР XIX в. – начала XX века. М., 1977, с. 608.

1341. Посвящение. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 51–54; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 44–46; Киргизская хрестоматия. Кн. I. Оренбург, 1879, с. 51–54;–Семья и школа, 1972, №5, с. 19; Антология казахской поэзии. М., 1958, с. 142; Каратаев М. К., Дуйсенов М. Т. Казахская литература. Хрестоматия для 9–10 классов рус. школ Казахстана. Изд. 1–6–е. Алма–Ата, 1968–1973, с. 72–73; Изд. 7–10–е. Алма–Ата, 1974–1977, с. 68–70; Казахст. правда, 1966, 1 ноября; Ленинский путь, 1966, 15 ноября; Сильченко М. С. Казахская литература (XIX и начало XX в.) Учебник–хрестоматия для 9 класса русских

школ. Изд. 1–5–е. Алма–Ата, 1959–1964, с. 40–41; Литература народов СССР. Хрестоматия для вузов. Ч. 2. Изд. 3–е перераб. М., 1971 с. 230–231.

1342. Весна. Пер. с каз. Н. Титова. – В кн.: Антология казахской поэзии. М., 1958, с. 140–141; Каратаев М. К., Дуйсенов М. Т. Казахская литература для 9–10 классов рус. школ Казахстана. Изд. 1–6–е. Алма–Ата, 1968–1973, с. 70–71; Изд. 7–10–е. Алма–Ата, 1974–1977, с. 67–68.

1343. Строит дивные дворцы. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 54 – 55; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 47–48.

1344. Наставление. Пер. с каз. Н. Титова. Собр. соч., 1, с. 57–59; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 52–54; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 91–94.

1345. Если беден, не дружи ты с воровством... Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 59; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 55; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 94.

1346. Не хвалитесь тем, что счастье ваш удел. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 60; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 56; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 94.

1347. У скакуна до времени хорошая статья и прыть. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 59; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 57; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 95.

1348. Худая скотина хозяина не располагает к себе. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 60; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 58; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 95.

1349. Нельзя переделать злодея, сделанного из глины. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 60; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 59; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 95.

1350. Друзья мои! Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 61; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 60–61; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 95–96.

1351. Письмо Балгожи к сыну. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 55–57; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 50; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 30.

1352. Ой, джигиты! Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 62–63; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 62–63. Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 96–97.

1353. Гнет несчастный народ свои спины в поклоне, перевод с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 63; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 64; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 97.

1354. Обивая пороги, торчит у дверей ходжа. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 63; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 65; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 97.

1355. В большой чалме мулла идет. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 64; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 66; Киргизская хрестоматия. Кн. 1.

Оренбург 1879, с. 98; Казахстан. Альманах худож. лит. Алма-Ата 1950, № 20, с. 69.

1356. Когда стоишь перед судьей. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 64; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 67; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 98.

1357. Какой бы он ни был человек. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 64; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 68; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 98; Казахстан. Альманах худож. лит. Алма-Ата 1950, № 20, с. 69.

1358. Когда в народе дружбы нет. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 65; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 69; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 98–99.

1359. Дурной человек не может... Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 65; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 70; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 99.

1360. Лето. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 67–68; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 71–72; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 78–80; Сильченко М. С. Казахская литература (XIX в. – начало XX в.). Учебник-хрестоматия для 9 класса русских школ. Изд. 1–5–е. Алма-Ата, 1959–1964, с. 41–42; Смирнова П. С., Сильченко М. С. Казахская литература. Учебник-хрестоматия для 9 класса русских школ. Изд. 6–8–е. Алма-Ата, 1966–1968, с. 134–136.

1361. Река. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. I с. 68; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 73; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 80–81; Сильченко М. С. Казахская литература (XIX в. – начало XX в.) – Учебник-хрестоматия. Изд. 1–5–е. Алма-Ата, 1959–1964, с. 43; Каратаев М. К., Дуйсенов М. Т. Казахская литература. Хрестоматия. Изд. 1–6–е. Алма-Ата, 1968–1973, с. 70 и изд. 7–10–е. Алма-Ата, 1974–1977, с. 67; Антология казахской поэзии. М., 1958, с. 140; Поэзия народов СССР (XIX в. – начало XX века). М., 1977, с. 608–609; Антология казахской поэзии. М., 1958, с. 140; Казахстан. Альманах худож. лит. Алма-Ата, 1950, с. 70.

1362. Злой господин. Пер. с каз. Н. Титова. – Собр. соч., т. 1, с. 69; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 74; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 77.

1363. Алтынсарин Ибрай. Хэн ингэдэг билээ / И. Алтынсарин; орчуулсан Б.Энебиш // Казахын цоморлиг. – Уланбатар, 1966. – Х.4. – на монгольском языке. Стих. – В кн.: Сборник стихов казахских поэтов.

Рассказы, басни и сказки

1364. Рассказы. Пер. с каз. Н. Кальменева. Алма-Ата, «Жазушы», 1971. 156 с. с портр.

1365. Сын бая и сын бедняка. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 86–91; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 93–98; Рассказы. Алма-Ата, 1971, с.

10–15; то же, Алма–Ата, 1953. 16 е.; Сильченко М. С. Казахская литература. (XIX в. – начало XX в.) Учебник–хрестоматия для 9 класса русских школ.

Изд. 1–5–е. Алма–Ата, 1959–1964, с. 37–40; Смирнова Н. С., Сильченко М. С. Казахская литература. Учебник–хрестоматия для 9 класса русских школ. Алма–Ата, 1966–1968, с. 131–134; Каратаев М. К., Дуйсенов М. Т. Казахская литература. Хрестоматия для 9–10 классов рус. школ Казахстана. Изд. 1–6–е. Алма–Ата, 1968–1973, с. 73–76. Изд. 7–10–е. Алма–Ата, 1974–1977, с. 70–73. Опубликовано также под назв. «Асан и Усен», см. № 167.

1366. Кипшак Сейткул. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 80–82; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 81–83; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 37–38; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 5–7.

1367. Кибитка и дом. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 82–84; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 84–85; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 58–59; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 7–9.

1368. Спор животных. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 85–86; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 87–88; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 15–16; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 9–10.

1369. Асан и Усен. (Рассказы из жизни киргизских детей). Пер. с каз. Н. Иванова. – Собр. соч., т. 1, с. 92–98, см. № 163.

1370. Невежество. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 98–102; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 94–97; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 52. Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 15–19.

1371. Письмо учеников к родным. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 102–105; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 98–100; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 27–30.

1372. Паршивый мальчик. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 105–108; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 102–105.

1373. Умеренность. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 108–109; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 106; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 41.

1374. Байулы. (Родоначальник байулинцев). Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 109–110; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 107–108; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 19.

1375. Жиренше Шешен. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 110–114; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 111–114; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 65–68; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 19–22.

1376. Каракылыш (Сказка). Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 114–117; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 115–118; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 23–25.

1377. Кара–батыр (Легенда). Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 117–121; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 121–125; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 16–18; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 26–29.

1378. Щедрый человек. Пер. с каз. Н. Кальменева.– Собр. соч., т. 1, с. 121–122; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 128–129; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 45; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 30–31.

1379. Избасты. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 122–123; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 109; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 12.

1380. Сатемир–хан. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр.соч.,т.1,с. 122–123; Избр.произв.Алма–Ата,1957,с.110; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург,1879, с.2

1381. Сатемир–хан. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 123.

1382. Жанибек–батыр.Пер. с каз. Н.Кальменева. – Собр.соч.,т.1,124–125; Избр.произв. Алма–Ата,1957,119–120; Киргизская хрестоматия. Кн.1. Оренбург,1879, с. 19–21.

1383. Джаныбек Кошкарров. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 125–126.

1384. Мудрец Лукпан. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 127–128; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с.126–127; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 31–32; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 29–30.

1385. Лукман Аким. Пер. с каз. Н. Кальменева.–Собр.соч.,т.1, с.128–129; Пер. И. Шуленбаева.– Киргизская степная газета, 1894, № 3, 16 янв.

1386. Сорока и ворона. Пер. с каз. Н. Кальменева.– Собр. соч., т. 1, с. 128; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 130; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 14.

1387. Индеец. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 129; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 131; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 64–65; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 31–32.

1388. Ворона и червяк. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 130; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 132; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 14; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 32.

1389. Полкан. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 130–131; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 133; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 10–И; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 32–33.

1390. Счастливый человек. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 131–132; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 134–135; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 41–42; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с.33–34.

1391. Три вора. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр.соч., т. 1, с. 132–133; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 136–137; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 63–64.

1392. Мудрый судья. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 133–137; Избр. произв. Алма–Ата, с. 138–141; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 59–63; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 34–37.

1393. Царица Силинши. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр.соч., т. 1, с.1 Избр.произв. Алма–Ата,1957,с.142; Киргизская Хрестоматия. Кн.1. Оренбург, 1879,с.33–34.

1394. Животные бывают смышленные, но не обладают человеческим умом. Пер. с каз. Н. Кальменева.– Собр. соч., т. 1, с. 137–138; Избр. произв. Алма–Ата, 1957 с. 143; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 50–51.

1395. Употребление богатства в пользу. Пер.с каз Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 138–139; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 144; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 34.

1396. Бережливость и скупость. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 139–140; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 145; Киргизская хрестоматия. Кн. 1 Оренбург, 1879, с. 46–47; Рассказы. Алма–Ата, 1971 с. 37–38.

1397. Вежливость. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр соч., т. 1, с. 140; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 146; Киргизская хрестоматия. Кн. 1, Оренбург, 1879 с. 40–41.

1398. Гордость. Пер. с каз. Н. Кальменева.– Собр соч., т. 1, с. 140–141; Избр. произв. Алма–Ата, 1957 с. 147; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879 с. 57.

1399. Глупый друг. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр соч., т. 1, с. 141 – 142; Избр. произв. Алма–Ата, 1957 с. 148–149; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург 1879, с. 48–49.

1400. Золотой орех. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр соч., т. 1, с. 142–143; Избр. произв. Алма–Ата, 1957 с. 150; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879 с. 7; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 38–39.

1401. Как можно разбогатеть. Пер. с каз.Н. Кальменева. – Собр.соч.,т.1, с.143–144; Избр.произв. Алма–Ата, 1957, с.151–152; Киргизская хрестоматия. Кн.1. Оренбург,1879, с. 34–36; Рассказы. Алма–Ата, 197 с. 39–40.

1402. Ключок ваты. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр.соч., т. 1, с. 144–145; Киргизская хрестоматия. Кн.1.Оренбург, 1879, с. 6–7; Рассказы. Алма–Ата, 197 с. 40–41.

1403. Мужик и царедворец. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 145–146; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 154; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 45; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 41–42.

1404. Совет мыши. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр.соч.,т.1, с.146; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 155; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 11 – 12; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 42.

1405. Отец и сын. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 147; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 156; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 4–5; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 42–43.

1406. Польза знания. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 147–149; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 157; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 36–37; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 43–44.

1407. Польза любознательности. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 149–150; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 158; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 3–4.

1408. Плохой товарищ. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 150–151; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 159; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 49–50.

1409. Садовые деревья. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 151; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 160; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 5–6. Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 44.

1410. Сакып. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 151–152; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 161; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 56–57.

1411. Справедливость. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 152–153; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 162–163; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 42–44; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 44–45.

1412. Чувство жалости сильнее боли. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 153–154; Избр. произв. Алма–Ата, 1967, с. 164; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 9–10; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 45.

1413. Неряшливость. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 154–155; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 165–166; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 47–48. Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 45–47.

1414. Вред лжи. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 155; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 167; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 51. Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 47.

1415. Золотой чуб. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 156–160; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 168–172; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 48–52.

1416. Паук, муравей и ласточка. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 160; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 173; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 1–2; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 52–54.

1417. Сметливость. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 161; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 174; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 33.

1418. Сметливость мальчика. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 161–163; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 175–176; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 26–27.

1419. Ученый человек. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 177; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 31.

1420. Чистый родник. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 163–164; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 178–179; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 39–40; Рассказы. Алма–Ата, 1971, с. 54–55; Семья и школа, 1972, № 5, с. 19.

1421. Любопытные рассказы. Пер. с каз. Н. Кальменева. – Собр. соч., т. 1, с. 165–168.

Образцы устного народного творчества

1422. Кобланды–батыр и Тайбурыл. Пер. с каз. А. Брагина. – Собр. соч., т. 1, с. 171–181; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 81–91.

1423. Шалгез–ширау– Жанибек–хану. Пер. с каз. А. Брагина. – Собр. соч., т. 1, с. 181–184.

1424. Обращение акына к справедливому султану. Пер. с каз. А. Брагина. – Собр. соч., т. 1, с. 184; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 77–78.

1425. Слова к несправедливому султану. Пер. с каз. А. Брагина. – Собр. соч., т. 1, с. 185; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 77.

1426. Песня Шектыбая в честь Карагула. Пер. с каз. А. Брагина. – Собр. соч., т. 1, с. 185–187.

1427. Слово Нуржан–бия. Пер. с каз. А. Брагина. Собр. соч., т. 1, с. 187–188; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 75.

1428. Обращение сына батыра Алибека – Орака к хану. Пер. с каз. А. Брагина. – Собр. соч., т. 1, с. 188–190; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 71–73.

1429. Сеит–Ахмет к скупому сверстнику. Пер. с каз. Брагина. – Собр. соч., т. 1, с. 190–191; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 74.

1430. Песня Орынбая батыру Ердену. Пер. с каз. Брагина. – Собр. соч., т. 1, с. 191–192; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 75–76.

1431. Абулхаир и Каналы. Пер. с каз. А. Брагина. – Собр. соч., т. 1, с. 192–199.

1432. Айтыс акына Жанака и бала. Пер. с каз. А. Брагина. – Собр. соч., т. 1, с. 200–202; Киргизская хрестоматия. Кн. 1. Оренбург, 1879, с. 100–105.

Пословицы

1433. Пословицы религиозного содержания. – Собр. соч., т. 1, с. 203–204.

1434. О власти. – Собр. соч., т. 1, с. 204–205.

1435. О человеке. – Собр. соч., т. 1, с. 205–207.

1436. О женщине. – Собр. соч., т. 1, с. 207–208.

1437. О детях. – Собр. соч., т. 1, с. 208–210.

1438. О родителях и родственниках. – Собр. соч., т. 1, с. 210.

1439. Об учении и знании. – Собр. соч., т. 1, с. 210–212.

1440. О труде. – Собр. соч., т. 1, с. 212.

1441. О добре и зле. – Собр. соч., т. 1, с. 212–214.

1442. О богатстве, бедности, дружбе и здоровье. – Собр. соч., т. 1, с. 214–215.

Загадки

1443. Из природы. – Собр. соч., т. 1, с. 216–217.

1444. О животных. – Собр. соч., т. 1, с. 217–219.

1445. О человеке, его жилище и прочее. – Собр. соч., т. 1, с. 219–224.

6. Очерки по этнографии

1446. Очерк обычаев при сватовстве и свадьбе у киргизов Оренбургского ведомства. – Собр. соч., т. 2, с. 13–26; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 285–297; Записки Оренбургского отд. Русск. геогр. о–ва, 1870, вып. 1, с. 101–117.

1447. Очерк обычаев при похоронах и поминках у киргизов Оренбургского ведомства. – Собр. соч., т. 2, с. 26–32; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 299–302; Записки Оренбургского отд. Рус. геогр. о–ва, 1870, вып. 1, с. 117–122.

1448. Алтынсарин Ибрай. Этнографические очерки и образцы устного творчества = Этнографиялық очерктер және ауыз әдебиет үлгілері. 2–е изд., доп. / И.Алтынсарин; редкол.: Е.М.Арын, О.И.Исмагулов и др.; отв. ред. Ж.О.Артыкбаев. – Астана: Алтын кітап, 2007.– 166 с.; 21 см. – (Б–ка казахской этнографии, том 13) на рус., каз. яз.

7. Письма И. Алтынсарина

1860

1449. Н. И. Ильминскому от 22 июля 1860 г. – Собр. соч., т. 3, с. 9–10. О болезни своего товарища.

1450. Н. И. Ильминскому от 18 ноября 1860 г. – Собр. соч., т. 3, с. 10–11; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 305–306; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 203–205.

Об организации школ в укреплении Тургай.

1861

1451. Н. И. Ильминскому от 19 янв. 1861 г. укр. Оренбургское. – Собр. соч., т. 3, с. 12–15; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 307–309; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 205–209.

О трудностях привлечения казахских детей в школу и отношении к ней начальника Оренбургского укрепления.

1452. А. А. Бобровникову от 6 июня (1861 г.). Оренбургское укр. – Собр. соч., т. 3, с. 15–17; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 310; Ильминский И. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 216–218.

О пребывании в Оренбургском укреплении.

1453. Н. И. Ильминскому от 30 авг. 1861 г. – Собр. соч., т. 3, с. 17–18; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 311; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 209–210.

О докладной записке Алтынсарина относительно перевода его из Оренбургского укрепления.

1862

1454. Н. И. Ильминскому от 26 янв. 1862 г. Оренбургское укр. – Собр. соч., т. 3, с. 18–21; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 313–315; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 210–213; Сыдыков А.

С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 151 – 152:

Оценка самоучителя русского языка для казахов. Характеристика моральных качеств казахского народа. О трудностях организации училищ для казахских детей.

1455. Н. И. Ильминскому от 27 авг. 1862 г. – Собр. соч., т. 3, с. 21–22; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 317–318; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 218–220.

Об отношениях И. Алтынсарина с И. Ильминским.

1456. Н. И. Ильминскому (без даты). 1862 г. – Собр. соч., т. 3, с. 22–24; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 315–317; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 213–216; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 152–153.

Положительный отзыв об учебниках Н. И. Ильминского «Материалы к изучению киргизского наречия», Н. И. Ильминского и К. Д. Ушинского «Детский мир».

1864

1457. Н. И. Ильминскому от 16 марта 1864 г. – Собр. соч., т. 3, с. 24–26; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 318–320; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 220–222; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 154–155; то же, изд. 2–е, Алма–Ата; 1968, с. 122–123.

Об открытии четырехклассной школы для мальчиков в Оренбургском укреплении и о своем служебном положении.

1458. И. И. Ильминскому от 14 апр. 1864 г. – Собр. соч., т. 3, с. 26–29; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 321–323; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 223–226; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 155–156.

Характеристика среды, окружавшей И. Алтынсарина в Оренбургском укреплении.

1871

1459. Н. И. Ильминскому от 31 авг. 1871 г. г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 29–32; Избр. произв. Алма–Ата 1957, с. 324–327; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 226–230; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 157–158 то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 123–124.

О введении русского алфавита для казахских учебников, их содержании. О значении русско–казахских школ.

1873

1460. Н. И. Ильминскому от 20 марта 1873 г. г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 33–34; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 328–329; Ильминский Н. И.

Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 230–232; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 158–159.

О введении русского алфавита для казахских учебников, их содержании. О значении русско–казахских школ.

1461. Н. И. Ильминскому от 7 июня 1873 г. г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 34–36; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 329–331; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 232–235.

Благодарность И. И. Ильминскому в связи с разрешением командировки Алтынсарина в Казань. Просьба о переводе из Тургая. К письму приложена приписка Я. П. Яковлева, поддерживающего просьбу Алтынсарина о переводе.

1876

1462. Н. И. Ильминскому от 7 октября 1876 г. Оренбург. – Собр. соч., т. 3, с. 36–38.

Об отношении к нему Н. И. Ильминского.

1463. Н. И. Ильминскому от 3 дек. 1876 г. г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 38–41; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 332–334; Ильминский И. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 235–238; Сыдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 159–161; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 124–125.

О начале составления «Киргизской хрестоматии». Кратко излагается ее содержание и приводятся вступительные стихи – «Посвящение».

1877

1464. Н. И. Ильминскому от 18 июня 1877 г. г. Тургай, – Собр. соч., т. 3, с. 41–42; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 335–336; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 238–240; Сыдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 161–162.

О предполагаемом назначении И. Алтынсарина помощником инспектора казахских школ в Гурьев или Ханскую ставку.

1879

1465. В. В. Катаринскому (инспектору татарских, башкирских и казахских школ Оренбургского округа) от 25 июля 1879 г. г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 43–44; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 337–338; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 284–285.

О поездке в Казань по вопросу издания первой части «Киргизской хрестоматии» и о сборе материалов для второй части.

1466. В. В. Катаринскому от 9 ноября 1879 г. г. Оренбург – Собр. соч., т. 3, с. 44–45; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 338–339; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 285–287.

О составлении «Начального руководства к обучению киргизов русскому языку». О материальном обеспечении интерната.

1467. В. В. Катаринскому от 17 ноября 1879 г. – Собр. т. 3, с. 45–46; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 339–340; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 287–288.

О распределении «Киргизской хрестоматии» по Оренбургскому, Туркестанскому и Сибирскому учебным округам.

1468. Н. И. Ильминскому от 25 ноября 1879 г. – Собр. соч., т. 3, с. 47–48; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 340–342; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 240–242; Сыдыков А. С. Педагогические

идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 162–164.

Предложения об открытии уездных двухклассных или трехклассных училищ. О невозможности открытия волостных школ ввиду отсутствия учителей-казахов.

1469. В. В. Григорьеву от 25 ноября 1879 г. Оренбург. – Собр. соч., т. 3, с. 46.

О влиянии Григорьева на И. Алтынсарина.

1470. В. В. Катаринскому от 27 дек. 1879 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 49–51; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 342–345; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 288–291; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 173–175; то же, изд. 2-е. Алма-Ата, 1968, с. 131–133.

О проекте открытия новых школ. О деловых качествах учителей, об учебниках по отдельным классам и предметам.

1471. В. В. Катаринскому (без даты) 1879 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 52; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 345–346; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 291–293.

О последствиях эпидемии тифа в уезде и болезни близких. О материальном положении Тургайского училища. Просьба о выделении дополнительных средств на содержание училищ.

1880

1472. В. В. Катаринскому от 11 февр. 1880 г. – В кн.: Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 175–178; то же, изд. 2-е. Алма-Ата, 1968, с. 133–135.

О злоупотреблении местных администраторов.

1473. В. В. Катаринскому от 14 февр. 1880 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 53–56; Избр. произв. Алма-Ата–1957, с. 347–349; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 293–297.

О плохом состоянии школьных помещений в Троицке и Иргизе и столкновении Алтынсарина в связи с этим с местной администрацией. О помощи пострадавшим от джута.

1474. В. В. Катаринскому от 4 апр. 1880 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 56–58; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 350–351; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 297–299.

О бедственном положении населения Тургайского уезда вследствие джута. О строительстве новых зданий и сметах Тургайского и Иргизского училищ. Просьба об учреждении должностей почетных блюстителей при училищах.

1475. В. В. Катаринскому от 7 апр. 1880 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 58–60; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 351–354; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 297–302.

Забота об обеспечении строительными материалами строящихся училищ и школ. О начале составления второй части хрестоматии и ее структуре. О проекте колонизации Тургайской области.

1881

1476. А. А. Мозохину от 3 окт. 1881 г. – Собр. соч., т. 3, с. 61–62; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 355–356; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 344–346.

Письмо учителю Актюбинской русско–казахской школы о подготовке школы к открытию (не в самом городе, а временно в Буртинской волости Актюбинского уезда).

1477. Н. И. Ильминскому от 4 окт. 1881 г. г. Оренбург. – Собр. соч., т. 3, с. 63–66; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 356–359; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 242–246; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 164–166; то же, изд. 2–е. 1968, с. 126–128.

О строительстве школьных зданий в Тургайском, Иргизском, Илецком и Николаевском уездах и о джуте. Об организации русско–казахской ремесленной школы в Тургае. Характеристика учителей Спиридонова, А. Мозохина, Данилова.

1478. А. А. Мозохину от 21 окт. 1881 г. – Собр. соч., т. 3, с. 66–67; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 360; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 346–347.

О доставке оборудования для Актюбинской школы.

1479. А. А. Мозохину от 17 ноября 1881 г. г. Тургай. – соч., т. 3, с. 68–69; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 361–363; Ильминский И. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 348–350; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительная деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 185–то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 142–143.

О методике преподавания отдельных предметов, использовании средств по смете.

1480. А. А. Мозохину от 15 дек. 1881 г. г. Тургай. Собр. соч., т. 3, с. 70–72; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 363–365; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 350–352.

Об ограничении времени мусульманского вероучения в школе. Об использовании сметных средств и отчетности по смете.

1882

1481. А. А. Мозохину от 1 февр. 1882 г. – Собр. соч., т. 3, с. 72–73; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 366–367; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине, Казань, 1891, с. 353–354.

О дополнительном приеме учеников из соседних волостей и финансовой отчетности.

1482. А. А. Мозохину от 15 апр. 1882 г. – Собр. соч., т. 3, с. 73–74; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 367; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 354.

Об оформлении отчетных документов, о ремонте школы.

1483. В. В. Катаринскому от 20 мая 1882 г. г. Тургай. – Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 368–369; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 302–304.

Сведения о денежном содержании школ.

1484. Н. И. Ильминскому от 19 июля 1881 г. г. Николаевск. – Собр. соч., т. 3, с. 75–77; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 369–370; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине, Казань, 1891, с. 247–248; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 166–167; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 128–129.

Положительные отзывы об учителях А. Мозохине, Меркурьеве, Спиридонове, И. Григорьеве и Данилове.

1485. Н. И. Ильминскому от 12 сент. 1882 г. г. Оренбург. – Собр. соч., т. 3, с. 77–80; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 370–373; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 249–253.

О необходимости использования образования среди казахов для борьбы против влияния мусульманского духовенства. Изложение плана учебника по основам ислама.

1486. А. А. Мозохину от 19 окт. 1882 г. г. Тропик. – Собр. соч., т. 3, с. 82–83; Алма–Ата, 1957, с. 375–376; Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 355.

О пересылке денег для школы.

1487. А. А. Мозохину от 19 ноября 1882 г. – Собр. соч., т. 3, с. 83–85; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 376–377; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 355–358.

О смете Актюбинской школы.

1488. В. В. Катаринскому от 2 дек. 1882 г. г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 85–86; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 376–379; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 304–306.

Об открытии в Орске казахской учительской школы и ее значении для подготовки кадров из казахской молодежи. Об издании учебников по основам ислама.

1883

1489. Н. И. Ильминскому от 13 янв. 1883 г. г. Тургай – Собр. соч., т. 3, с. 87–88; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 380–381; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 255–256.

Об издании учебника по основам ислама.

1490. А. А. Мозохину от 22 янв. 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 88–89; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 381–382; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 358–359; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 143.

О снабжении учебниками и учебными пособиями учащихся и учителей.

1491. Б. Кейкину от 28 янв. 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 89–91; Вести. АН Каз ССР, 1968, № 12, с. 56.

О притеснении Актюбинской школы и ее учителей муллой.

1492. В. В. Катаринскому от 4 февр. 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 91–93; Алма–Ата, 1957, с. 382–384; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 306–308.

О пополнении учащимися Орской учительской школы за счет выпускников школ и училищ. Об учителях этой школы. О представлении к награждению почетных блюстителей волостных школ.

1493. В. В. Катаринскому от 1 апр. 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 93–94; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 384–385; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 308–310.

Об окончании строительства Тургайского ремесленного училища и укомплектовании его учительскими кадрами. О работе над второй частью хрестоматии.

1494. А. А. Мозохину от 2 апр. 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 95; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 385–386; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 359–360.

О выполнении годовой сметы школы.

1495. А. А. Мозохину (без даты) 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 96; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 386–387; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 360–361.

Об отпусках учителей. О системе преподавания во втором классе и об уходе учителя по основам ислама.

1496. В. В. Катаринскому от 2 авг. 1883 г. ур. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 97–98; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 387–388; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 310–311.

Алтынсарин о своей болезни. О судьбе Троицкой казахской учительской школы в случае предполагавшейся ликвидации Тургайской области.

1497. Н. И. Ильминскому от 15 сент. 1883 г. г. Оренбург. – Собр. соч., т. 3, с. 81–82; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 373–375; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 373–375; Сыдыков А. С.

Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 167–168; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 129–130.

Ходатайство Алтынсарина о строительстве ремесленного училища в Тургае, учреждении при нем библиотеки.

1884

1498. В. В. Катаринскому от 15 янв. 1884 г. г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 98–99; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 389–390; Ильминский Н. И. об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 313–315.

О высылке учебных и наглядных пособий в Тургай.

1499. А. А. Мозохину (22 янв.) 1884 г. – Собр. соч., т. 3, с. 99–100; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 390–391; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 361–362.

О школьных сметах, о переводе школы в Актюбу, преобразовании ее в двухклассное русско–казахское училище.

1500. А. А. Мозохину от 4 февр. 1884 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 100–101; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 391–392; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 363–364; Сыдыков А. С. Педагоги-

ческие идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Изд. 2-е. Алма-Ата, 1968, с. 143.

О распределении кредитов школы. О должности фельдшера при школе.

1501. В. В. Катаринскому от 4 февр. 1884 г. – Собр. соч., т. 3, с. 101–103; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 392–393; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 311–313.

О взаимоотношениях Алтынсарина с И. И. Ильминским. Об увеличении сбора по волостям. О проекте строительства технического и сельскохозяйственного училищ в Кустанае.

1502. А. А. Мозохину от 31 марта 1884 г. ст. Гарьяльская. – Собр. соч., т. 3, с. 104; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 394; Ильминский И. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 365.

О предполагаемом посещении Алтынсариным Актюбинской школы.

1503. А. А. Мозохину от 5 мая 1884 г. г. Иргиз. – Собр. соч., т. 3, с. 104–105; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 394–395; Ильминский И. И. Воспоминания об А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 365–366.

О переводе школы в Актюбу.

1504. Н. И. Ильминскому от 14 сент. 1884 г. – Собр. соч., т. 3, с. 105–107; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 395–397; Ильминский Н. И. Воспоминания об А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 257–260; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 169–171.

О преследованиях Алтынсарина за его вмешательство в родовую борьбу при выборах волостного правителя и выступления против мусульманского духовенства. О сборе средств для волостных школ. Вопрос об открытии технического училища для казахов.

1505. А. А. Мозохину (без даты) 1884 г. – Собр. соч., т. 3, с. 103–104; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 393–394; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 364.

Об учебных пособиях для Актюбинской школы. Об отправке выпускников Актюбинской школы на учебу в Орскую учительскую школу.

1506. Н. И. Ильминскому от 30 сент. 1884 г. г. Оренбург. – Собр. соч., т. 3, с. 108–109; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 398–399; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 260–261; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 171–173.

О введении ремесленных занятий в начальных казахских училищах и о второй части «Киргизской хрестоматии».

1507. А. А. Мозохину от 14 ноября 1884 г. – Собр. соч., т. 3, с. 109–111; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 399–400; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 366–367.

Об учебниках для учащихся. О приобретении медикаментов и о назначении нового учителя Актюбинской школы.

1508. А. А. Мозохину (без даты и места). – В кн.: Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 367.

О смете Актюбинской школы и высылке учебников для нее.

1885

1509. В. В. Катаринскому от 5 марта 1885 г., Актюба. – Собр. соч., т. 3, с. 111–113; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 401–403; Ильминский Н. И. об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 315–317; Сыдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 178–179; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 136–137.

Просьба о высылке учебных пособий и переплетных инструментов. О влиянии политики царизма на дальнейшее развитие школьного дела в Тургайской области.

1510. В. В. Катаринскому от 12 окт. 1885 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 113–114; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 403–404; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 317–319. Итоги инспекторской проверки учебных заведений Кустанайского уезда попечителями Оренбургского учебного округа.

1511. А. А. Мозохину от 25 окт. 1885 г. – Собр. соч., т. 3, с. 115; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 404–405; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 368–369; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 186–187; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 144.

Поздравление А. А. Мозохина с браком.

1886

1512. В. В. Катаринскому от 2 апр. 1886 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 116–118; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 406–408; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 319–322. Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 179–181; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1969, с. 137–138.

О преследовании Алтынсарина со стороны губернатора по клеветническим доносам.

1513. Ф. Д. Соколову. Получено 12 июня 1886 г. – Собр. соч., т. 3, с. 118–119; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 406–409; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 389–390.

О проекте строительства здания Иргизского училища.

1514. Н. И. Ильминскому от 8 сент. 1886 г. – Собр. соч., т. 3, с. 119; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 409; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 262.

Просьба о направлении в старшие классы двухклассных казахских школ русских учителей.

1515. Николаю Алексеевичу от 15 ноября 1886 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 122–123.

О чистоте воздуха в степи.

1516. Н. И. Ильминскому от 18 сент. 1886 г. – Собр. т. 3, с. 120; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 310; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине Казань, 1891, с. 262–263.

Сопроводительное письмо к записке И. Алтынсарина о казахских волостных школах. См. № 101.

1517. Ф. Д. Соколову от 9 окт. 1886 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 120–121; Избр. произв. Алма–Ата 1957, с. 410–411; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 390–391.

Просьба прислать дубильные и красильные вещества для Красноуфимского реального училища и противооспенной вакцины.

1518. В. В. Катаринскому от 3 дек. 1886 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 123–124; Алма–Ата, 1957, с. 411–412; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 322–323.

О найме квартиры для нового училища.

1887

1519. Ф. Д. Соколову от 5 янв. 1887 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 121–125; Алма–Ата, 1957, с. 413; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 391.

Алтынсарин выражает сочувствие Ф. Соколову в связи с болезнью его жены и сообщает о выделении ему денежного пособия.

1520. И. И. Ильминскому от 19 марта 1887 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 125–128; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 414–415; Ильминский И. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 273–277.

Предложение об открытии 2–3 ремесленных школ. Просьба о направлении в эти школы учителей. О внедрении обучения ремеслам в уездных училищах.

1521. В. В. Катаринскому от 28 мая 1887 г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 128–130; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 415–417; Ильминский И. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 323–325.

О трудоустройстве молодых учителей–казахов и определении им жалованья. Об открытии женского училища в Иргизе и Буртинской волостной школы. О намерении ходатайствовать перед губернатором об открытии училища для русских переселенцев.

1522. А. А. Мозохину. Получено 2 июня 1887 г. – Собр. соч., т. 3, с. 130–131; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 417–418.

О финансовых вопросах школы.

1523. В. В. Катаринскому от 10 июля 1887 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 131–132; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 418–419; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 326–327.

Об указании губернатора, относительно открытия казахских школ и русского училища.

1524. Ф. Д. Соколову от 5 авг. 1887 г. г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 132–133; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 419–420; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 392–393.

Вопрос о перемещении учителей Кустанайской и Иргизской школ.

1525. В. В. Катаринскому от 27 ноября 1887 г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 133–135; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 420–421; Ильминский И. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 327–329.

Об открытии 5–ти волостных школ. Об учреждении одноклассного училища для детей переселенцев. Об открытии ремесленного отделения при двухклассном русско–казахском училище.

1888

1526. В. В. Катаринскому от 3 июля 1888 г. г. Кустанай. – Собр. соч., Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 422–424; Ильминский И. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 329–331; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 181–182; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 139–140.

Об успехах школьного дела. О вмешательстве местной администрации в школьные дела. О строительстве технических и промышленных училищ, о подготовке для них учителей из казахов.

1527. Ф. Д. Соколову. Получено 20 сент. 1888 г. – Собр. соч., т. 3, с. 139–140; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 426; Ильминский И. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 395–396.

О подготовке к приему попечителя Оренбургского учебного округа.

1528. Н. И. Ильминскому. Сент. 1888 г. Собр. соч., т. 3, с. 137–139; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 424–425; Ильминский И. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 277–279.

Об открытии волостных школ для казахских и русских детей и пансиона для казахских девушек при Иргизском училище и женского училища в Актюбе. Об учреждении стипендии для обучения казахов ремеслам в Красноуфимском реальном училище и сельскохозяйственной школе. О проекте организации областной сельскохозяйственной школы.

1529. В. В. Катаринскому от 6 окт. 1888 г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 140–141; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 426–427; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 331–333.

Об инспектировании попечителем школ Тургайской области.

1530. В. В. Катаринскому от 5 ноября 1888 г. – Собр. соч., т. 3, с. 141–144; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 428–430; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 333–336.

Об открытии в Иргизе казахского женского интерната и Каратургайской волостной школы. Об увеличении числа учениц женского интерната. О предполагаемом упразднении Тургайской области и о своем служебном и семейном положении в связи с этим.

1531. В. В. Катаринскому от 31 дек. 1888 г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 144–145; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 430–431.

Новогоднее поздравление Катаринскому.

1889

1532. Н. И. Ильминскому. Февр. 1889 г. – Собр. соч., т. 3, с. 147–149; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 434–436; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 279–282; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 130–131.

Об учительских кадрах школ.

1533. В. В. Катаринскому от 20 февр. 1889 г. г. Орск. – Собр. соч., т. 3, с. 145–147; Избр. произв. Алма–Ата, 1957, с. 432–434; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 337–340; Сыдыков А. С. Педаго-

гические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 183–184; то же, изд. 2-е. Алма-Ата, 1968, с. 140–142.

О протесте учащихся миссионерской деятельности директора Орской учительской школы А.Г. Бессонова. Предложение о преобразовании двухклассных училищ в городское.

1534. В. В. Катаринскому от 6 марта 1889 г. ст. Наследницкая. – Собр. соч., т. 3, с. 150; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 437–438; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 340–341.

О результатах проверки деятельности А. Г. Бессонова.

1535. Н. И. Ильминскому от 6 марта 1889 г. ст. Наследницкая. – Собр. соч., т. 3, с. 152; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 436–437; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 282–283.

О трудоустройстве учителей.

1536. В. В. Катаринскому от 10 мая 1889 г. Кустанай. – Собр. соч., т. 3, с. 153–154; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 438–439; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 341–343.

Алтынсарин о состоянии своего здоровья. О положении учащихся–казахов Красноуфимского сельскохозяйственного училища.

1537. Ф. Д. Соколову. Получено 24 мая 1889 г. – Собр. соч., т. 3, с. 154; – Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 439–440; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 396.

Алтынсарин об обострении своей болезни. О встрече губернатора Тургайской области.

1538. Ф. Д. Соколову (без даты) 1889 г. – Собр. соч., т. 3, с. 155–156; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 441; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 393–394.

Вопрос о перемещении учителей.

1539. В. В. Катаринскому от 15 июня 1889 г. – Собр. т. 3, с. 154–155; Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 440; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 343; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 184–185; то же, изд. 2-е. Алма-Ата, 1968, с. 142.

Алтынсарин об обострении своей болезни.

II. МАТЕРИАЛЫ К БИОГРАФИИ И. АЛТЫНСАРИНА

1862

1540. Правила о школах, учрежденных при Оренбургском и Уральском укреплениях и при фортах № 1 и Перовском, для обучения грамоте детей киргизов и русских поселенцев. – Подписали: Управляющий канцелярией Тарасов, скрепил за начальника отделения Тюрнин. – Собр. соч., т. 2, с. 277–285.

1869

1541. Рапорт в Тургайское областное правление по поводу смерти гр-на Сарыкопинской волости Тургайского уезда Туманчина. 9 апр. 1869 г. – Собр. соч., т. 3 с. 169–170.

1542. Рапорт в Тургайское областное правление о гибели детей кибитководельца аула № 5, Каракугинской волости Тургайского уезда А. Исполова в результате пожара. 9 апр. 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 170.

1543. Из рапорта в Тургайское областное правление о недопустимости назначения султана Бабина учителем школы при укр. Тургай. 16 апр. 1869 г. – Собр. соч., т. 3,1 с. 171.

1544. Из отчета Тургайского уездного управления о насильственных и случайных смертях за апрель месяц 1869 г. 7 мая 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 172.

1545. Предписание начальника Тургайского уезда письмоводителю уездного правления хорунжему Алтынсарину по поводу выяснения причины гибели людей в урочище Джалдамы Каратургайской волости. 30 мая 1869 г. – Подписал: полк. Яковлев. – Собр. соч., т.3,1 с. 249–250.

1546. Показания пострадавших аула № 1, Каратургайской волости Тургайского уезда Казова отделения от стихийного бедствия в результате наводнения, снятые И. Алтынсариним. 3 июня 1869 г. – Собр. соч., т. с. 175–181.

1547. Список кибитководельцев Тургайского уезда, пострадавших от наводнения 22 мая 1869 г. близ урочища Джалдамы от сильного проливного дождя, продолжавшегося около двух часов. 5 июня 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 192–194.

1548. Рапорт военному губернатору Тургайской области о гибели 11 человек в Тургайском уезде в результате наводнения 16 июня 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 194–195.

1549. Рапорт в Тургайское областное правление о пожаре в урочище Чийлчи–Коль. 9 сент. 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 196.

1550. Рапорт в Тургайское областное правление по поводу пожара в Аман – Карагайском бору. 9 сент. 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 196–197.

1551. Рапорт в Тургайское областное правление об убытках шаруа Наурзумской волости Тургайского уезда, понесенных в результате пожара. 19 сент. 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 197.

1552. О числе насильственных и случайных смертей в Тургайском уезде за ноябрь месяц 1869 г. Декабрь. 1869 г. – Собр. соч., т. 3, с. 198.

1553. Рапорт военному губернатору Тургайской области о стихийном бедствии населения, зимующего на лиманах реки Тургай, в результате пожара. 1 декабря 1869 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 198–200.

1870

1554. Рапорт в Тургайское областное правление о смерти А. Аксынова. 17 дек. 1870 г. – Собр. соч., т. 3, с. 201.

1872

1555. Рапорт в Тургайское областное правление о несчастном случае в доме жителя Сарыкопинской волости Т. Джулакова в результате пожара. 23 февр. 1872 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 202.

1556. О понесенных убытках жителем Тургайской волости Тургайского уезда Т. Ажибековым в результате пожара. 22 марта 1872 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 202–203.

1557. О несчастном случае в доме жителя Сарыкопинской волости Тургайского уезда У. Джабагина в результате пожара. 3 апр. 1872 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 203.

1558. Рапорт в Тургайское областное правление о пожаре в Тусунской волости Тургайского уезда. 23 апр. 1872 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 204.

1559. Рапорт в Тургайское областное правление о пожаре вблизи Тургая. 27 апр. 1872 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 204–205.

1560. Рапорт в Тургайское областное правление 21 июня 1872 г. (О пожаре). Тургай. – Подписали: полк. Я. П. Яковлев, письмоводитель Царев. – Собр. соч., т. 3, с. 250.

1561. Рапорт в Тургайское областное правление об убийстве в ауле № 4 Сарыкопинской волости Тургайского уезда из-за сенокосного участка. 26 июля 1872 г. Тургай. – Собр. соч., т. 3, с. 206.

1562. Рапорт в Тургайское областное правление 21 июля 1872 г. (О пожаре). – Подписали: полк. Я. П. Яковлев, письмоводитель Царев. – Собр. соч., т. 3 с. 251.

1875

1563. Вице-губернатору Тургайской области Н.П. Георгиевскому о выдвижении кандидатуры И. Алтынсарина на должность уездного судьи. 9 марта 1875 г. Тургай. – Подписал: полк. Я. П. Яковлев – Собр. соч., т. 3, с. 251–253.

1877

1564. Письмо нач-ка Тургайского уезда Я. П. Яковлева профессору Н. И. Ильминскому об И. Алтынсарине. 10 янв. 1877 г. Тургай. Собр. соч., т. 3, с. 253–254.

О предполагаемом повышении Алтынсарина в должности.

1879

1565. Из докладной записки попечителя Оренбургского округа министру народного просвещения. 29 янв. 1879г. – Подписал попечитель Лавровский. – Собр. соч., т. 2, с. 285–286.

1566. Отношение попечителя Оренбургского округа в Тургайское правление об открытии двухклассных русско-казахских школ в области. 23 ноября

1879 г. – Подписали: попечитель Оренбург, учеб. округа П. Лавровский, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 287–290.

1567. Отношение Оренбургского генерал–губернатора министру внутренних дел об издании юридической печати на русском и казахском языках при Уральском и Тургайском областных правлениях. 11 дек. 1879 г. – Подписали: генерал–адъютант Крыжановский, упр. канцелярией Холодковский. – Собр. соч., т. 3, с. 255–257.

Об издании «Тургайских областных ведомостей».

1880

1568. Представление военного губернатора Тургайской области попечителю Оренбургского учебного округа об открытии и содержании двухклассных русско–казахских училищ в уездах области. 12 ноября 1880 г. – Подписали военный губернатор генерал–майор Константинович, советник Давыдов – Собр. соч., т. 2, с. 290–293.

1569. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области о представлении И. Алтынсарина по поводу разрешения на заготовку лесоматериалов для строительства здания Кустанайской двухклассной русско–казахской школы. 23 дек. 1880 г. – Подписали: попечитель Оренбургского учебного округа Даль, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 3, с. 257–258.

1881

1570. Предписание военного губернатора Тургайской области почетному блюстителю Тургайского двухклассного училища К. Беремжанову об оказании содействия в открытии пришкольной библиотеки. 11 авг. 1881 г. – Подписали: военный губернатор генерал–майор Константинович, советник Давыдов. – Собр. соч., т. 3, с. 261.

1571. Распоряжение военного губернатора Тургайской обл. инспектору школ И. Алтынсарину о введении преподавания законов мусульманской религии в русско–казахских школах. 12 авг. 1881 г. – Подписали: военный губернатор генерал–майор Г. Константинович, советник Давыдов, делопроизводитель Гадзевич. – Собр. соч., т. 2, с. 294–295.

1572. Именной список кибитковладельцев Дамбарской волости Николаевского уезда Тургайской области, пожертвовавших на устройство при русско–казахских училищах учительских и ученических библиотек. 23 сент. 1881 г. Собр. соч., т. 3, с. 261–262.

1573. Журнал общего присутствия Тургайского областного правления, принятый по докладу И. Алтынсарина об открытии двухклассных русско–казахских училищ в Актюбе и Кустанае. 19 окт. 1881 г. – Собр. соч., т. 2, с. 295–299.

1574. Список казахов, пожертвовавших деньги на устройство библиотеки при Илецкой русско–казахской школе. 26 ноября 1881 г. – Собр. соч., т. 3, с. 262–263.

1882

1575. Рапорт нач–ка Николаевского уезда в Тургайское правление по поводу представления И. Алтынсарина о строительстве здания двухклассного рус-

ско–казахского училища в урочище Кустанай. 23 янв. 1882 г. – Подписал уездный начальник Сипайлов. – Собр. соч., т.2, с. 299–302.

1576. Рапорт начальника Тургайского уезда военному губернатору Тургайской области по поводу покупки дома И. Алтынсарина под школьное помещение и его описание. 10 апр. 1882 г. – Подписал полк. Яковлев. – Собр. соч., т. 3, с. 265–266.

1577. Выписка из постановления Тургайского областного правления об утверждении И. Алтынсарина членом комитета по постройке здания русско–казахского училища в урочище Кустанай. 7 мая 1882 г. – Собр. соч., т. 2 с. 303.

1578. Приговор выборных Каратургайской волости Тургайского уезда о сборе средств на открытие и содержание русско–казахского ремесленного училища в г. Тургае. 25 мая 1882 г. – Собр. соч., т. 2, с. 304.

1579. Приговор выборных Кызыл–Джингильской волости Тургайского уезда о сборе средств на открытие и содержание русско–казахского училища в г. Тургае. 26 мая 1882 г.– Собр. соч., т. 2, с. 304–305.

1580. Приговор выборных Кызыл–Джингильской волости Тургайского уезда о пожертвовании средств на открытие и содержание ремесленного училища в гор. Тургае. 28 мая 1882 г.–Собр. соч., т. 3, с. 267–268.

1581. Приговор выборных Каракугинской волости о сборе средств. 12 авг. 1882 г. – Собр. соч., т. 2, с. 305–306.

1582. Уведомление военного губернатора Тургайской области на имя попечителя Оренбургского учебного округа по поводу открытия ремесленного училища в гор.Тургае. 16 сент. 1882 г. – Подписал военный губернатор ген.–майор Константинович. – Собр. соч., т. 3, с. 268–270.

1583. Постановление попечительского Совета Оренбургского учебного округа о проекте устройства ремесленной школы в г. Тургае. 20 сент. 1882 г. – Собр.соч. т. 2, с. 306–308.

1584. Отношение товарища (заместителя) министра внутренних дел военному губернатору Тургайской области об открытии в г. Тургае ремесленного училища и о наименовании его Яковлевским. 11 ноября 1882 г. – Собр. соч., т. 2, с. 308–309.

1585. Отношение военного губернатора Тургайской области министру внутренних дел по поводу открытия в гор. Тургае ремесленной школы и наименования ее Яковлевской. 30 ноября 1882 г.–Подписал военный губернатор ген.–майор А. П. Константинович. – Собр. соч., т. 3,с. 270–271.

1883

1586. Записка военного губернатора Тургайской области генерал–майора А. П. Константиновича об инспекционной поездке по области. Янв. 1883 г. – Собр. соч., т. 2, с. 309–314.

1587. Список казахов, которым привита оспа учеником двухклассного русско–казахского училища Тургайского уезда Д. Токтабаевым. Не позже февр. 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 220–221.

1588. Военному губернатору Тургайской области о мусульманских праздниках. 16 авг. 1883 г. – Подписал инспектор Орской киргизской учительской школы А. Г. Бессонов. – Собр. соч., т. 3, с. 272–273.

1589. **Начальнику** Тургайского уезда о вознаграждении ученика русско–казахской школы Д. Токтабаева за участие в оспопрививании. 6 окт. 1883 г. – Подписал и. д. военного губернатора вице–губернатор статский советник Давыдов. – Собр. соч., т. 3 с. 273–274.

1590. **Об открытии** и содержании Карабутацкой русско–казахской волостной школы. 21 сент. 1883 г.– Подписал: и. д. военного губернатора вице–губернатор В. Ильин.– Собр. соч., т. 2, с. 315–316.

1591. **Рапорт** начальника Илецкого укрепления военному губернатору Тургайской области об увеличении размера сбора средств с населения на содержание Актюбинского русско–казахского училища, согласованный с И. Алтынсариним. 5 ноября 1883 г. – Подписал капитан Сунгуров. – Собр. соч., т. 2, с. 316–317.

1592. **Отношение** попечителя Оренбургского учебного округа и. д. военного губернатора Тургайской области по поводу обучения арабскому алфавиту в русско–казахских училищах. 16 ноября 1883 г. – Подписал попечитель Сольский. – Собр. соч., т. 2, с. 317–318.

Уведомление попечителю Оренбургского учебного округа и. д. военного губернатора Тургайской области о рапорте И. Алтынсарина по поводу перенесения местопребывания инспектора школ из гор. Тургая в гор.Кустанай. 16 ноября 1883 г. – Подписали: попечитель Сольский, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. с. 274–275.

1593. **Рапорт** начальника Тургайского уезда губернатору Тургайской области об открытии ремесленного училища в г. Тургае. 17 ноября 1883 г. – Подписал полк Яковлев. – Собр. соч., т. 3, с. 275.

1594. **Уведомление** и. д. военного губернатора Тургайской области начальникам уездов по поводу перемены местопребывания инспектора школ И. Алтынсарина из гор. Тургая в г. Кустанай. 24 ноября 1883 г. – Подписали: вице–губернатор Ильин, советник Давыдов, и. д. делопроизводителя Гадзевич. – Собр. соч., т. 3, с. 276.

1595. **Отношение** вице–губернатора Тургайской области инспектору школ И. Алтынсарину об аренде дома для Карабутацкой русско–казахской школы. 16 дек. 1883 г. – Подписал Ильин. – Собр. соч., т. 3, с. 276–277.

1596. **Отношение** попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области о ходатайстве И. Алтынсарина по поводу предоставления выпускникам двухклассных русско–казахских училищ привилегии на государственной службе. 17 дек. 1883 г. – Подписали: попечитель Сольский, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 318–320.

1597. **Рапорт** начальника Иргизского уезда военному губернатору Тургайской области о сборе средств с населения на содержание русско–казахских школ. 17 дек. 1883 г. – Подписал полковник Федькин. – Собр. соч., т. 3, с. 277–278.

1598. **Отношение** и. д. военного губернатора Тургайской области нач–ку Иргизского уезда по поводу ходатайства И. Алтынсарина израсходовать остатки сметных ассигнований русско–казахского училища на открытие при ней

библиотеки. 29 дек. 1883 г. – Подписали: вице–губернатор В. Ильин, советник Давыдов, делопроизводитель Гадзевич. – Собр. соч., т. 3, с. 278–279.

1599. Счет № 8445 г–ну инспектору киргизских школ Тургайской области (по требованию от 20.X 1883 г. за № 120 выслано через Рос. общ. по квит. № 18646): 31 дек. 1883 г. – Собр. соч., т. 3, с. 279.

1884

1600. Заявление казаха аула № 2 Аракарагайской волости Николаевского уезда Тургайской области начальнику того же уезда О. Алтынсарина. 15 марта 1884 г.г.Троицк. – Собр. соч., т. 3, с. 230–231.

Об освобождении его от должности волостного управителя.

1601. Предписание и. д. военного губернатора Тургайской области начальнику Илецкого уезда о сборе средств с населения на нужды народного образования. 5 апр. 1884 г. – Подписали: вице–губернатор Ильин, советник Давыдов, делопроизводитель Гадзевич. – Собр. соч., т. 2, с. 321–322.

1602. Отношение и. д. военного губернатора Тургайской области попечителю Оренбургского учебного округа о ходатайстве И. Алтынсарина по поводу предоставления преимущества выпускникам русско–казахских училищ в устройстве на государственную службу. 28 марта 1884 г. – Подписали: вице–губернатор Ильин, советник Давыдов, делопроизводитель Гадзевич. – Собр. соч., т. 2, с. 222–225.

1603. Предписание вице–губернатора Тургайской области начальнику Иргизского уезда об аренде помещения под Карабутацкую русско–казахскую волостную школу. 29 мая 1884 г. Подписал вице–губернатор Ильин. – Собр. соч., т. 3, с. 280–281.

1604. Вице–губернатору Тургайской области В. Ф. Ильину об оказании помощи И. Алтынсарину в сборе средств с населения. 2 июня 1884 г. – Подписал Д. Беркимбаев. – Собр. соч., т. 3, с. 281–282.

1605. Положение о школе для казахских детей при Оренбургской Пограничной комиссии, утвержденное 14 июня 1884 г. – Собр. соч., т. 2, с. 277–281.

1606. Из инструкции для руководства к утвержденному в 14 день июня 1884 г. Положению о школе для казахских детей при Оренбургской Пограничной комиссии. – Собр. соч., т. 1, с. 281–288; Васильев А. В. Исторический очерк русского образования в Туркестанской области и современное его состояние. Оренбург, 1896, Приложения, с.7–15.

1607. Рапорт начальника Илецкого уезда военному губернатору Тургайской области о переводе русско–казахского училища из Буртинской волости в укр. Актюбе и увеличении количества учащихся. 8 сент. 1884 г. – Подписал капитан Сугуров. – Собр. соч., т. 2, с. 325–326.

1608. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области о необходимости открытия приходской школы в Кустанае за счет общественных средств. 10 ноября 1884 г. – Подписали: попечитель Сольский, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 226–227.

1609. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области об открытии в Оренбурге национального ре-

месленного училища. 8 дек. 1884 г. – Подписали: попечитель Сольский, письмоводитель А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 328–329.

1885

1610. Отношение военного губернатора Тургайской области попечителю Оренбургского учебного округа об открытии национального ремесленного училища в г. Оренбурге. 10 янв. 1885 г. – Подписали: военный губернатор Г. И. Проценко, за советника Сердюков, помощник делопроизводителя Афанасьев. – Собр. соч., т. 2, с. 330–331.

1611. Рапорт начальника Иргизского уезда военному губернатору Тургайской области по поводу строительства здания для открываемой в Карабутаке русско–казахской школы. 19 янв. 1885 г. – Подписали: полк. Гайжевский, письмоводитель М. Николаевский. – Собр. соч., т. 3, с. 282–283.

1612. Заключение военного губернатора Тургайской области об отчете И. Алтынсарина о состоянии народного образования области за 1884 г. 5 февр. 1885 г. – Подписал ген.–майор А. Проценко. – Собр. соч., т. 2, с. 331–333.

1613. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области по поводу поддержки представления И. Алтынсарина об образовании запасного капитала при русско–казахских школах. 14 марта 1885 г. – Подписали: попечитель Сольский, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 333–334.

1614. Предписание военного губернатора Тургайской области начальнику Николаевского уезда произвести по требованию И. Алтынсарина капитальный ремонт и пристройки к зданию Кустанайской двухклассной русско–казахской школы. 12 июля 1885 г. – Подписали: военный губернатор Г. М. Проценко, помощник делопроизводителя Афанасьев. – Собр. соч., т. 3, с. 283–284.

1615. Рапорт начальника Тургайского уезда военному губернатору области по поводу права инспектора школ распоряжаться запасным капиталом двухклассных русско–казахских училищ. 22 июня 1885 г. – Подписал уездный начальник Я. П. Яковлев. – Собр. соч., т. 2, с. 335–336.

1616. Предписание военного губернатора Тургайской области нач–ку Тургайского уезда, запрещающее передавать в распоряжение И. Алтынсарина запасной капитал двухклассных русско–казахских училищ. 8 июля 1885 г. – Подписал военный губернатор, ген.–майор А. Проценко. – Собр. соч., т. 2, с. 386–387.

1617. Предписание военного губернатора Тургайской области начальнику Илецкого уезда о представлении И. Алтынсарина по поводу улучшения отопления здания Актюбинской русско–казахской школы. 15 июля 1885 г. – Подписали: военный губернатор А. Проценко, советник Сердюков. – Собр. соч., т. 3, с. 284–285.

1618. Рапорт нач–ка Николаевского уезда военному губернатору Тургайской области об отказе поселян Кустаная от пожертвований на открытие и содержание двухклассного русского училища. 6 ноября 1885 г. – Подписали: уездный начальник Караулов, письмоводитель А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 338.

1619. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области о представлении окружного инспектора школ В. Катаринского и областного инспектора И. Алтынсарина по поводу открытия волостных школ. 7 ноября 1885 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 338–341.

1620. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области о поручении И. Алтынсарину строительства школ в области. 23 ноября 1885 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 341–345.

1886

1621. Рапорт старшего помощника начальника Николаевского уезда военному губернатору Тургайской области о сборе средств с поселян Кустаная на открытие и содержание двухклассного русского училища. 29 янв. 1886 г. – Собр. соч., т. 2, с. 345–346.

1622. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области о командировании четырех учеников Орской учительской школы в Красноуфимское реальное училище. 5 марта 1886 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 346–348.

1623. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области об открытии спроектированных И. Алтынсариним волостных школ. 27 марта 1886 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 348–351.

1624. Отношение министра народного просвещения военному губернатору Тургайской области об открытии волостных школ. 28 марта 1886 г. – Подписали: министр нар. просвещения Дельянов, директор департамента по делам начальных школ Н. Аничков. – Собр. соч., т. 2, с. 351–357.

1625. Рапорт начальника Илецкого уезда военному губернатору Тургайской области о согласии с мнением Алтынсарина по поводу открытия волостных школ в уезде. 1 апр. 1886 г. – Подписали: Илецкий уездный начальник Лазарев, старший помощник Федоров, письмоводитель Бобров. – Собр. соч., т. 2, с. 257–258.

1626. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области о деятельности И. Алтынсарина в образовании запасного капитала при двухклассных русско–казахских училищах. 23 апр. 1886 г. – Подписал управляющий округом, окр. инспектор Н. А. Великанов. – Собр. соч., т. 2, с. 358–359.

1627. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области по поводу мнения И. Алтынсарина об открытии волостных школ. 3 мая 1886 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 360.

1628. Рапорт начальника Николаевского уезда военному губернатору Тургайской области об отпуске дополнительных средств в распоряжение И. Алтынсарина на нужды местного двухклассного русско–казахского училища. 17 мая

1886 г. – Подписали: и. д. уездного начальника Сипайлов, письмоводитель Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 361.

1629. Справка канцелярии Тургайского областного правления о средствах, необходимых на открытие и содержание волостных школ области. 30 мая 1886 г. – Подписал делопроизводитель Афанасьев. – Собр. соч., т. 3, с. 285–286.

1630. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области о постройке зданий волостных школ по проекту И. Алтынсарина. 16 июня 1886 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 361–363.

1631. Справка о состоянии училищного фонда в Тургайской области за 1884–1886 гг. 1 авг. 1886 г. – Подписал делопроизводитель Афанасьев. – Собр. соч., т. 3, с. 286–288.

1632. Отношение военного губернатора Тургайской области попечителю Оренбургского учебного округа по поводу открытия двухклассного русского училища в Кустанае. 30 сент. 1886 г. – Подписали: воен. губернатор ген.-майор Проценко. – Собр. соч., т. 2, с. 363–365.

1633. Уведомление попечителю Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области о согласии на открытие двухклассной школы при обучении детей русских поселян Кустаная. 9 окт. 1886 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, за правителя канцелярии Хвостов. – Собр. соч., т. 2, с. 365–366.

1634. Схема расходов Актюбинского двухклассного русско–казахского училища на 1886 г. – Собр. соч., т. 3, с. 289–290.

1887

1635. Справка канцелярии Тургайского областного правления о сметных и дополнительных расходах русско–казахских училищ Илецкого, Николаевского уездов в 1886 и 1887 гг. 11 февр. 1887г. – Подписал делопроизводитель Афанасьев. – Собр. соч., т. 3, с. 291–292.

1636. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области по поводу заботы И. Алтынсарина об образовании детей Русских поселян и увеличении отпуска средств на открытие и содержание двухклассной школы в Кустанае. 10 июля 1887 г. – Подписали: Д. Михайлов, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 366–367.

1637. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области по поводу заботы И. Алтынсарина об образовании детей русских поселян и уведомлении отпуска средств на открытие и содержание двухклассной школы в Кустанае 10 июля 1887 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т.3, с. 292–293.

1638. Отношение директора Красноуфимского ремесленного училища Пермской губернии военному губернатору Тургайской области об отпуске средств на строительство заводов по переработке сельскохозяйственных продуктов. 16 июля 1887 г. – Подписал директор Н. Сокольский. – Собр. соч., т. 2, с. 368–370.

1639. Рапорт начальника Кустанайского уезда военному губернатору Тургайской области об ассигновании средств на открытие и содержание начальной школы в Кустанае для обучения детей русских поселян за счет земских сумм пожертвования с горожан. 14 авг. 1887 г. – Собр. соч., т. 2, с. 370.

1640. Циркуляр военного губернатора Тургайской области начальникам уездов оказать содействие И. Алтынсарину в открытии волостных школ. 30 сент. 1887 г. – Подписал ген.-губернатор А. Проценко. – Собр. соч., т. 2, с. 371–372.

1641. Доклад советника хозяйственного отделения Тургайского областного правления о прикомандировании к Красноуфимскому реальному училищу окончивших курс в Орской казахской учительской школе. 5 окт. 1887 г. – Подписал советник Друри. – Собр. соч., т. 2, с. 372–373.

1642. Справка о переводе денег в Красноуфимское реальное училище на содержание и обучение казахских учащихся. 7 окт. 1887 г. – Подписал советник Друри. Собр. соч., т. 2, с. 373–374.

1643. Запрос военного губернатора Тургайской области начальнику Илецкого уезда по поводу возможности покрытия части расходов на обучение детей поселян в русско–казахских училищах из городских сумм. 9 окт. 1887 г. – Подписал военный губернатор Проценко. – Собр. соч., т. 2, с. 374.

1644. Предписание военного губернатора Тургайской области начальнику Тургайского уезда об оборудовании интерната ремесленной школы по требованию И. Алтынсарина. 14 окт. 1887 г. – Подписали: военный губернатор ген.-майор А. Проценко, советник Друри. – Собр. соч., т. 2, с. 375.

1645. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору области об изыскании средств на обучение детей русских поселян в двухклассном русско–казахском училище в укр. Актюбе. 31 окт. 1887 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 375–377.

1646. Доклад советника хозяйственного отделения Тургайского областного правления военному губернатору области о расходах на строительство и содержание русско–казахских школ области в 1886–1887 гг. 7 ноября 1887 г. – Подписал советник Друри. – Собр. соч., т. 2, с. 293–295.

1647. Рапорт Иргизского уездного начальника военному губернатору Тургайской области об открытии русско–казахского училища в форте Карабутак 5 ноября 1887 г. – Подписал подполковник Гайжевский. – Собр. соч., т. 3, с. 295–296.

1648. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области по поводу заботы И. Алтынсарина об образовании детей русских поселян и об увеличении отпуска средств на открытие и содержание начальной школы в Кустанае. 9 дек. 1887 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, за правителя канцелярии Хвостов. – Собр. соч., т. 2, с. 277–288.

1649. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области по поводу проекта И. Алтынсарина об открытии ремесленных отделений для двухклассных русско–казахских училищ. 10

дек. 1887г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, за правителя канцелярии Катков. – Собр. соч., т. 2, с. 378–379.

1888

1650. Рапорт начальника Николаевского уезда военному губернатору Тургайской области об открытии Джетыгаринско–Чубарской волостной школы. 14 янв. 1888 г. – Подписал уездный нач. подполк. Караулов. – Собр. соч., т. 2, с. 380.

1651. Уведомление военного губернатора Тургайской области министру народного просвещения об открытии волостных школ в области в 1887 г. 6 февр. 1888 г. – Собр. соч., т. 3, с. 297–298.

1652. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области о дополнительном ассигновании средств на открытие и содержание начальной школы для обучения детей русских поселян Кустаная. 11 марта 1888 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 381–382.

1653. Рапорт начальника Иргизского уезда военному губернатору Тургайской области по поводу сообщения И. Алтынсарина об открытии ремесленных отделений при местных двухклассных русско–казахских училищах. 6 апр. 1888 г. – Подписал подполк. Гайжевский. – Собр. соч., т. 2, с. 383–386.

1654. Отношение попечителя Оренбургского учебного округа военному губернатору Тургайской области об отпуске средств, требуемых И. Алтынсаринным на приобретение книг и учебных пособий для русско–казахских училищ. 29 апр. 1888 г. – Подписали: попечитель Д. Михайлов, правитель канцелярии А. Орлов. – Собр. соч., т. 2, с. 386–387.

1655. Рапорт начальника Иргизского уезда военному губернатору Тургайской области о помещении Карабутацкой волостной школы. 31 окт. 1888 г. – Подписал Гайжевский и др. – Собр. соч., т. 3, с. 298–299.

1656. Предписание военного губернатора Тургайской области уездным начальникам совместно с И. Алтынсаринным произвести набор (учеников) из числа выпускников двухклассного русско–казахского училища и отправку их в Красноуфимское реальное училище. 3 ноября 1888 г. – Подписал военный губернатор ген.–майор Барабаш. – Собр. соч., т. 2, с. 387–389.

1657. Уведомление Тургайского областного правления инспектору школ И. Алтынсарину о помещении русско–казахской школы в Карабутаке. 5 ноября 1888 г. – Подписали: за вице–губернатора советник Первицкий и за советника Мартынов. – Собр. соч., т. 3, с. 299–300.

1658. И. д. инспектора школ Тургайской области по поводу прошения султана Бабина об открытии Тургае женского училища. 1 дек. 1888 г. – Подписал военный губернатор ген.–майор Я. Ф. Барабаш. – Собр. соч., т. 3, с. 300–301.

1659. Рапорт начальника Иргизского уезда военному губернатору Тургайской области об открытии начальной вечерней школы для взрослых. 17 дек. 1888 г. Иргиз. – Подписал подполк. Гайжевский. – Собр. соч., т. 3, с. 301–303.

1660. Отчет о приходе и расходе средств, отпущенных на содержание казахских учащихся в Красноуфимском реальном училище на 1888 г. – Собр. соч., т. 3, с. 296–297.

1889

1661. Рапорт начальника Иргизского уезда Тургайской области об открытии вечерних классов при городской библиотеке Иргиза для взрослых националов. 30 янв. 1889 г. – Подписал А. Поляков. – Собр. соч., т. 2, с. 389–391.

1662. Рапорт начальника Иргизского уезда военному губернатору Тургайской области об открытии вечернего класса при городской библиотеке Иргиза для взрослых националов. 30 янв. 1889 г. – Подписали: подполк. Гайжевский, письмоводитель Поляков. – Собр. соч., т. 2, с. 391.

1663. Рапорт начальника Тургайского уезда военному губернатору той же области о покупке дома для Каратургайской волостной школы. 2 февр. 1889 г. – Подписал полк. Яковлев – Собр. соч., т. 3, с. 303–304.

1664. Журнал присутствия Тургайского областного правления об условиях аренды дома бия Б. Туркебаева для Каратургайской волостной школы Тургайского уезда. 23 марта 1889 г. – Подписали: вице–губернатор подполковник Киреев, обл. архитектор Свенцицкий, советник Первицкий. – Собр. соч., т. 3, с. 304–308.

1665. Тургайскому уездному начальнику. 5 апр, 1889 г. – подписал военный губернатор ген.–майор Барабаш. – Собр. соч., т. 2, с. 391–392.

1666. И. д. инспектора киргизских школ Тургайской области. 5 апр. 1889 г. – Подписали: военный губернатор ген.–майор Барабаш, за советника Середа. – Собр. соч., т. 2, с. 393.

1667. Рапорт начальника Тургайского уезда военному губернатору об открытии начальной русско–казахской женской школы в г. Тургае. – 1 июня 1889 г. – Подписали: начальник уезда подполк. Яковлев, старший помощник султан Сейдалин 2–й. Собр. соч., т. 2, 393–395

1668. Журнал присутствия Тургайского областного правления об аренде дома Б. Туркебаева под помещение Каратургайской волостной школы. 15 июля 1889 г.

Подписали: вице–губернатор Киреев, советник Первицкий. – Собр. соч., т. 3, с. 308–311.

1669. Об отказе торговцев г. Тургая в выдаче средств на обучение русских детей в русско–казахской школе. 9 авг. 1889 г. – Подписали: старший помощник султан Сейдалин и др. – Собр. соч., т. 3, с. 312.

III. ЛИТЕРАТУРА О ЖИЗНИ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И. АЛТЫНСАРИНА

1. Общие материалы

1670. Алтынсарин Ибрай (1841–89) // Советский энциклопедический словарь, издательство «Советская энциклопедия», 1983. – 43 с.

1671. Алтынсарин Ы. // Костанайская область. Энциклопедия – Алматы: Издательство «Арыс», 2006. – с.202 с. Одна из центр ул. г. Костаная.

1672. Алтынсарин // Костанайская область. Энциклопедия. –Алматы: Издательство, «Арыс», 2006. – с.203.

1673. Алтынсарин Ибрай (Ибрагим) // Кустанайская область. Энциклопедия. – Алматы: Издательство «Арыс», 2006. – 2002–2003 стр.

1674. Анакин Е. Музей Ибрая Алтынсарина (в Аркалыкском пед. ин–те).– Казахст. правда, 1976, 29 окт.

1675. Акчулаков Т. Художественно и поучительно (из доклада на XIV республ. «Педагогических чтениях», посвященных жизни и деятельности И. Алтынсарина) Учитель Казахстана, 1966, 8 дек.

1676. Алимкулов Т. Т. О прошлом и настоящем. Лит.–критич. статьи о казах. литературе. М., «Сов. писатель», 1958, 158 с. Об И. А. Алтынсарине, с. 21–22.

1677. Алтынсарин И. в кн.: Писатели Казахстана, биографические справки. Алма–Ата, 1958, с. 17–21.

1678. Алтынсарин И. (1841–1889). – Большая Советская Энциклопедия, изд. 3–е, т. 1. М., 1969, с. 463–464.

1679. Алтынсарин И. – В кн.: Советская историческая энциклопедия. Т. 1. М., 1961, с. 418.

1680. Балгимбаев А. Из записок учителя, позднее инспектора школ Тургайской области. – В кн.: Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Под ред. Е. Бекмаханова. Алма–Ата, 1949, с. 141–148; Сыдыков А. С. то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 115–120.

1681. Балгужин А. Ильминскому Н. И. (О смерти И. Алтынсарина). – В кн.: Алтынсарин И. Собр. соч., т. 1, с. 311; Ильминскому Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 283–284.

1682. Бекмаханов Е. Б. Ибрай (Ибрагим) Алтынсарин (1841 –1889). – В кн.: Очерки по истории Казахстана XIX в. Пособие для учителей, 1966, с. 145–151.

1683. Брежнев Л. И. Великое торжество народов, рожденное социализмом. Речь на торжественном заседании ЦК КП Казахстана и Верховного Совета КазССР, посвященном 50–летию КазССР и Компартии Казахстана 28 авг. 1970 года. – В кн.: Брежнев Л. И. Ленинским курсом. Речи и статьи, т. 3. М., 1972. Упоминание об И. Алтынсарине, как просветителе, с. 118.

1684. Воспоминания зав.кустанайским русско–казахским училищем о болезни и последних месяцах жизни И. Алтынсарина.

1685. Гальминас В.А. (Алтынсарин) (текст). – Малая советская энциклопедия: М.: Советская энциклопедия, 1961г., с.19.

1686. Герасимова Э. И. Научная сессия, посвященная 125-летию со дня рождения И. Алтынсарина (Алма-Ата, ноябрь 1966 г.) – Изв. АН КазССР. Серия обществ. наук, 1967, № 1, с. 81–82.

1687. Дербисалин А. Выдающийся деятель казахской культуры. – Казахстанская правда, 1959, 29 июля.

1688. Джумабаева Ф. Великий сын казахского народа. – Учитель Казахстана, 1966, 6 ноября.

1689. Джумагулов К. Ибрай Алтынсарин. – Соц. Караганда, 1956, 20 окт.; Актюбинская правда, 1954, 30 июля.

1690. Джумагулов К. Т. Ибрай Алтынсарин – поэт, просветитель и деятель культуры. – Алма-Ата, 1978. 27 с.

1691. Джумагулов К. Сбылись мечты Ибрая (к открытию пед.музея им. И. Алтынсарина в г. Аркалыке). – Казахст. правда, 1978, 14 янв.

1692. Евдокимов В. Его имя помнит народ. – Ленинский путь (Кустанай), 1968, 30 окт.

1693. Ешимханов С. 109 докладов (XIV республиканские «Педагогические чтения», посвященные 125-летию со дня рождения И. Алтынсарина). – Ленинский путь Кустанай, 1966, 22 ноября.

1694. Жаукина С. Выполняя заветы Ибрая (увековечение памяти Ибрая Алтынсарина в Кустанайской школе-интернате). – Ленинский путь (Кустанай), 1966, 15 ноября.

1695. Жиренчин А. М. Ибрай Алтынсарин (Библиогр. очерк). – Алма-Ата, 1958, 18 с. Библиогр.: 9 назв.

1696. Жуков Е.М. (Алтынсарин) [текст] / Е.М.Жуков // Советская историческая энциклопедия; М.: Советская энциклопедия, 1961г, 1 том с.417–418.

1697. Ибрагим Алтынсарин (Иван Алексеевич). (Некролог). – Оренбургский Листок, 1889, № 31, 30 июня. В кн.: Алтынсарин И. Собр. соч., т. 1, с. 309–310.

1698. Ибрагим Алтынсарин (Библиогр. очерк первого и последнего инспектора народных училищ Тургайской области из киргизов) – Особое прибавление к Акмолинским обл. ведомостям, 1889, № 33.

1699. Ибрай Алтынсарин (фото). – В кн.: Яркие звезды (Жаркын жулдыздар), Фотоальбом. Алма-Ата, 1973 Текст на каз., рус., англ. и араб, языках; Собр. соч., Алма-Ата, 1975, с. 4. Избр. произв. Алма-Ата, 1957, с. 4.

1700. Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. – В кн.: Алтынсарин И. Собр. соч. т. 1, с. 321–327; Собр. соч., т. 3, с. 316–322

(Предисловие.Отрывки); Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 13–17; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина (Отрывки). Алма-Ата, 1949 с. 150–151; то же, изд. 2–е. Алма-Ата, 1968, с. 122; Русские о казахской литературе. Алма-Ата, 1957, с. 69–79. Простор, 1963, № 2, с. 87–93.

1701. Ильминский Н. И. Письмо управляющему канцелярией синода Владимиру Карловичу Саблеру об И. А. Алтынсарине. – В кн.: Алтынсарин И. Собр. соч., т. 1, с. 298–300.

1702. История СССР. С древнейших времен до наших дней. Серия первая. Т. 5. М., 1968. Упоминание об И. Алтынсарине, с.А1. 671.

1703. Энциклопедии и словари (Ибрагим, биография) [текст] [Электронный ресурс] // Советская историческая энциклопедия; М:1957г. – Режим доступа: http://enc-dic.com/enc_biography/tnsarin-93034.html.

1704. Энциклопедии и словари (Алтынсарин Ибрай) [текст] [Электронный ресурс] // Современная энциклопедия:М.-Режим доступа:http://encdic.Com/enc_biography/tnsarin-93034.html.

1705. Энциклопедии и словари (Алтынсарин Ибрай, биография) [текст] [Электронный ресурс] // Педагогический словарь; М. – Режим доступа: http://encdic.com/enc_biography/tnsarin-93034.html.

1706. Энциклопедии и словари (Алтынсарин Ибрай (1841–89)) [текст] [Электронный ресурс] // М. – Режим доступа: http://enc-dic.com/enc_biography/tnsarin-93034.html.

1707. Энциклопедии и словари Психолого–педагогический словарь: Алтынсарин Ибрай (1841–1889гг: биография и творчество) [Электронный ресурс] // М. – Режим доступа: http://enc-dic.com/enc_biography/Altnsarin-93034.html.

1708. Энциклопедии и словари Философская энциклопедия. (Алтынсарин, биография) [текст] [Электронный ресурс] //Алма–Ата. – Режим доступа: http://enc-dic.com/enc_biography/tnsarin-93034.html.

1709. Энциклопедии и словари (биография Алтынсарина) [текст] [Электронный ресурс] // Большая биографическая энциклопедия; М. 2009 г. –Режим доступа:http://enc-dic.com/enc_biography/tnsarin-93034.html.

1710. Казахстан как он есть (упоминается об И. Алтынсарине). Алма–Ата, «Казахстан», 1967, с. 288.

1711. «Казахстан», национальная энциклопедия, (Алтынсарин Ибрай, биография) // гл.редакция «Қазақ энциклопедиясы», Алматы, 2004г.,1 том А–В, с.199–201.

1712. Камысов Р. Ибрай Алтынсарин. – Партийная жизнь Казахстана, 1966, № 2, с. 76.

1713. Каратаев М. Свет русской литературы. Алма–Ата, 1975. О просветительской деятельности И. Алтынсарина, с. 106–107.

1714. Киикбаев М. Первый светоч в степи (И. Алтынсарин).–Путь Ленина (Кызыл–Орда), 1966, 8 окт.

1715. Константинов Ф.В. (Алтынсарин) [текст]/Ф.В.Константинов // Философская энциклопедия: М.: Советская энциклопедия,1960–1970 гг.

1716. Краткая литературная энциклопедия (Алтынсарин, биография) (текст) // Государственное научное издательство «Советская энциклопедия», Москва,1962 г.,1 том с.166.

1717. Кунаев Д. А. Советский Казахстан. М., «Политиздат», 1978. Упоминание о педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 15.

1718. Кунаев Д. А. Казахская ССР. Краткий ист–экон. очерк. М., 1958.О просветительской деятельности И. Алтынсарина, с. 26–27.

1719. Научная сессия, посвященная жизни и творчеству И. Алтынсарина (сообщение КазТАГ). – Казахст. правда, 1950, 16 апр.

1720. О 125–лети со дня рождения Ибрая Алтынсарина. В ЦК КП Казахстана и Совете Министров Казахской ССР. (Об увековечении памяти И. Алтынсарина). – Русский язык в казахской школе, 1966, № 12, с. 53; Учитель Казахстана, 1966, 27 окт.

1721. Первый в Казахстане (о пед. музее им. И.Алтынсарина в Аркалыке). Учительская газета, 1976, 4 ноября.

1722. Прохоров А.М. (биография Алтынсарина) [текст] / А.М. Прохоров // Большая советская энциклопедия: М.: Советская энциклопедия, 1970г., с.463–464.

1723. Прохоров А.М. (биография Алтынсарина) [текст] / А.М. Прохоров // Большой энциклопедический словарь; М.: Советская энциклопедия, 1991г., т.1 с.41.

1724. Прохоров А.М. (биография Алтынсарина) [текст] / А.М. Прохоров // Большой энциклопедический словарь, А–Я; Санкт–Петербург: Большая Российская энциклопедия, 1997г., с.38.

1725. Рукописи Ибрагима Алтынсарина, найденные в архивах Москвы, Ленинграда, Оренбурга, Алма–Аты. – Вопросы истории, 1963, № 1, с. 156.

1726. Российская педагогическая энциклопедия (Алтынсарин Ибрай), (биография) [текст] Хрестоматия–педагогический словарь библиотекаря. (Алтынсарин Ибрай ,биография), [текст] .

1727. Советский Казахстан. Алма–Ата, «Казахстан»1970.

Упоминание об И. Алтынсарине, с. 172.

1728. Соколов Ф. Д. Письма Ильминскому Н. И. от 9 авг. 1889 г. Кустанай. – В кн.: Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 383–386; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма–Ата, 1949, с. 190; то же, изд. 2–е. Алма–Ата, 1968, с. 147.

1729. Средняя Азия в творчестве русских советских писателей. Ташкент, «Фан», 1978. Упоминание о творчестве И. Алтынсарина, с. 215.

1730. Сулейменов Б. С. Жизнь и деятельность Ибрагима Алтынсарина (1841–1889). – В кн.: Алтынсарин И., Собр. соч., т. Г. Алма–Ата, 1975, с. 7–48.

1731. Сулейменов Б. С. Жизнь и творчество Ибрагима Алтынсарина (1841–1889). – В кн.: Алтынсарин И. Избранные произведения. Алма–Ата, 1957, с. 5–40.

1732. Сулейменов Б. С. Проблема изучения научно–педагогического и литературного наследия Ибрая Алтынсарина.–Вестн. АН КазССР, 1975, № 1, с. 21–28.

1733. Талжанов С. О. Источники духовного богатства. Алма–Ата, 1967.

О педагогической и просветительской деятельности И. Алтынсарина, с. 43–48.

1734. Турлугулов Т. Педагог–просветитель Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Турлугулов Т. Рассказы по истории Казахской ССР. Пособие для IV классов.

Изд. 7–8–е. Алма–Ата, 1970–1973, с. 43–45; Изд. 9–11–е. 1972–1974, с. 40–42; Изд. 12–е, 1975, с. 38–40; Изд. 13–14–е, 1976–1977, с. 28–29.

1735. Усманов М.А. Неизвестное письмо Ибрая Алтынсарина (из истории татарско–казахских культурных связей в XIX в. и с публикацией текста и фотоконии письма И. Алтынсарина Б. Кейкину. Янв. 1883 г.). – Вестн. АН КазССР, 1968, № 12, с. 53–56.

1736. Честнов С. Прочитано через сто лет (новые документы об И. Алтынсарине). – Казахст. правда, 1962, 23 сент.

1737. Чокин Ш. Ч. Слово об Алтынсарине (Доклад на объединенной сессии АН КазССР, М–ва просвещения и Союза Писателей Казахстана, посвященную 125–летию со дня рождения И. Алтынсарина. Ноябрь, 1966). – Вестн. АН Каз. ССР, 1967, № 1, с. 11 – 14.

2. И. Алтынсарин–просветитель. Философские и общественно–политические взгляды И. Алтынсарина

1738. Абулгаев М., Смагулов Н. Из истории культурного строительства Кустанайской области (1919–1967 гг.) Под ред. канд. ист. наук доц. Макотченко В. С. Кустанай, 1968, 79 с.

О педагогической и просветительской деятельности И. Алтынсарина, с. 3–4.

1739. Айдарова Х. Казахские просветители о великой роли русского народа (И. Алтынсарин). – Ленинская смена, 1952, 19 июня.

1740. Акназаров Х. З. Взгляды И. Алтынсарина на религию. – В кн.: Филос. Науки. (Сборник статей Каз. Гос. Ун–та им. С. М. Кирова). Алма–Ата, 1975, вып. 7, с. 116–119. – Библиогр.: 15 назв.

1741. Алтынсарин И. К сближению народов. – Казахст. правда, 1966, 1 ноября.

1742. Алтынсарин И. (1841–1889). – В кн.: История литератур народов Средней Азии и Казахстана (Учебное пособие для ун–тов и пед. Ин–тов. Под ред. И с предисл. М. И. Богданова). М., 1960, с. 322–326.

О просветительской деятельности И. Алтынсарина

1743. Алтынсарин И. – В кн.: История философии. В 6–ти т. Под ред. М. А. Дынника и др. Т. 4. М., 1969, с. 259–260.

1744. Алтынсарин И. – В кн.: Философская энциклопедия. Т. 1. М., 1960, с. 45.

1745. Педагог–просветитель И. Алтынсарин. – В кн.: История Казахской ССР. С древнейших времен до наших дней. В 5–ти т. Т. 3. – Алма–Ата, 1979, с. 332–342.

1746. Алпысбаева Г. Мудрое наследие педагога и просветителя / Г. Алпысбаева // Костанай–Агро. – 2014.– 18 сентября.

1747. Ахметжанов А.Т. Позиция И. Алтынсарина по введению административной реформы царизма 1868 года в степных областях Казахстана. /А.Т. Ахметжанов // «Халық қаһарманы Бауыржан Момышұлы және қазіргі заман–Народный герой Бауыржан Момышұлы и современность»: материалы междуна–

родной научно–практической конференции (4–5 ноября 2010 г.) Ответ. Редактор С.К. Удербаетова. – Алматы. 2011. – 190–192 с.с.

1748. Бейсембиев К. Б. Просветительские идеи и общественно–политические взгляды Ибрая Алтынсарина. – В кн.: Бейсембиев К. Б. Очерки истории общественно–политической и философской мысли Казахстана. Алма–Ата, 1976, с. 135–170.

1749. Бейсембиев К. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Бейсембиев К. Из истории общественной жизни Казахстана второй половины XIX века. Алма–Ата, 1957, с. 123–211.

Рец.: Кишибеков Д. и Сулейменова Р. Книга о просветителях казахского народа. – Парт. жизнь Казахстана, 1958, № 6, с. 75–78.

1750. Бейсембиев К. Б. Прогрессивно–демократическая и марксистская мысль в Казахстане начала XX в. Алма–Ата, «Наука», 1965.

Об И. Алтынсарине, с. 9, 19, 28, 61, 65.

1751. Бейсембиев К. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Бейсембиев К. Идеино–политические течения в Казахстане в конце XIX–начале XX века. Алма–Ата, 1961, с. 81–83.

1752. Бейсембиев К. Б. Ислам и критика его мыслителями дореволюционного Казахстана. Алма–Ата, 1962. Об И. Алтынсарине, с. 38.

1753. Бейсембиев К. Развитие общественно–политической и философской мысли Казахстана после присоединения к России. Автореф. дис. на соиск. учен. степени д–ра филос. наук. Алма–Ата, 1958.

О философских воззрениях Ч. Валиханова и И. Алтынсарина.

Рец.: Защита диссертации. – Вестн. АН КазССР, 1958, №8, с. 100–102.

1754. Бейсембиев К. Б. Ибрай Алтынсарин – поборник приобщения казахского народа к культуре великого русского народа. – Труды сектора философии и права (АН КазССР), 1957, вып. 2, с. 31–53.

1755. Бекмаханов Е. Б. Влияние передовой демократической культуры России на формирование общественно–политических взглядов казахских просветителей (И. Алтынсарин). – В кн.: Бекмаханов Е. Б. Присоединение Казахстана к России. Алма–Ата, 1967, с. 228–237.

1756. Бекмаханов Е. Исторические корни дружбы казахского и русского народов – Вестн. АН КазССР, 1947 № 11, с. 52–61.

Упоминание об И. Алтынсарине, с. 57.

1757. Бекмаханов Е. На заре великой дружбы казахского и русского народов. – Казахст. правда, 1957, 19 сент.

Упоминается о просветительской деятельности И. Алтынсарина.

1758. Великий просветитель казахского народа (125 лет со дня рождения И. Алтынсарина). – Ленинский путь (Кызыл–Орда), 1966, 15 ноября.

1759. Дербисалин А. Выдающийся просветитель казахского народа Ибрай Алтынсарин (1841–1889). – Актюбинская правда, 1959, 29 июня; Знамя коммунизма, 1959, 29 июля.

1760. Джандильдин Н., Шехтерман Е. Н. И. Алтынсарин (1841–1889). – В кн.: Очерки по истории философской и общественно–политической мысли народов СССР. Т. 2. М., 1956, с. 791–798.

1761. Джандильдин Н. Расцвет культуры и науки в Советском Казахстане. Алма–Ата, Казгосиздат, 1956.

Об И. Алтынсарине, с. 8, 9.

1762. Джантурин Г. Просветитель и педагог. – Ленинский путь (Кзыл–Орда), 1966, 2 ноября.

1763. Зверев Н., Мацкевич О. М. Колокол Ибрая. – В кн.: Зверев Н., Мацкевич О. М. Казахстан – страна орлиных крыльев. Алма–Ата, 1965, с. 88–89.

Просветительская деятельность Ибрая Алтынсарина.

Ибрай Алтынсарин, – В кн.: История политических учений. Под ред. проф. Н. А. Мокичева. Ч. 1. М., 1959, с. 463–464.

1764. Искаков А. Ибрай Алтынсарин (1841–1889).– В кн.: Искаков А. Казахские просветители о религии. Алма–Ата. 1958, с. 16–19.

1765. История философии. В 4–х т. Под ред. М. А. Дынника и др., т. 2. М., 1957, с. 422–423.

Об общественно–политических воззрениях И. Алтынсарина, с. 122–123.

1766. Кабдиев Д. К. Социально–экономические воззрения И. Алтынсарина. – В кн.: История, философия, экономика. Алма–Ата, 1962, с. 101–109 (М–во высшего и средн. спец. образования КазССР).

1767. Кабдиев Д. К. Ибрай Алтынсарин (1841–1889). – В кн.: Кабдиев Д. К. Социально–экономические воззрения казахских просветителей–демократов во второй половине XIX века. Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. экон. наук. Алма–Ата, 1963, с. 12–16.

1768. Кабдиев Д. К. Вклад И. Алтынсарина в развитие экономической мысли.–В кн.: Кабдиев Д. К. Социально–экономические воззрения казахских просветителей–демократов. Алма–Ата, 1966, с. 79–115. Библиогр.: в подстроч. примеч.

1769. Казыханова Б. Эстетические взгляды Ч. Валиханова и И. Алтынсарина. – В кн.: Казыханова Б. Эстетическая культура казахского народа. Алма–Ата, 1973, с. 84–110.

1770. Карсакпаев Г. Выдающийся просветитель казахского народа. – Акмолинская правда, 1949, 12 авг.

1771. Касымов К. Борец за просвещение и счастье казахского народа. – Сталинское знамя, 1949, 17 июля.

1772. Касымов С. Тернистой дорогой–к свету!(Об И. Алтынсарине). – Огни Алатау, (Алма–Ата), 1966, 2 ноября.

1773. Кенжебаев С. Он звал к свету. – Казахст. правда, 1977, 8 февр.

О просветительской деятельности Алтынсарина.

1774. Конратбаев А. Великий просветитель казахского народа. – Ленинский путь (Кустанай), 1949, 17 июля.

1775. Куспанов С. Алтынсарин–просветитель. – В кн.: Адибаев Х., Куспанов С. Казахская литература. Учеб. пособие для средн. спец. учеб. заведений. Алма–Ата, 1972, с. 47–48.

1776. Кунаев Д. А. Казахская ССР. Краткий ист.–экон, очерк. М., 1958. О просветительской деятельности И. Алтынсарина, с. 26–27.

1777. Лизунова Е. Просветитель казахского народа. – Ленинская смена, 1949, 30 июля.

1778. Лунин Б. В. У истоков дружбы. Ташкент, «Узбекистан», 1972.

Об И. А. Алтынсарине, с. 54, 123–124.

1779. Михайлов С. И. О роли русской революционно–демократической идеологии и формировании передовой общественной мысли народов России в XIX веке. – Вопросы философии, 1952, № 5, с. 180–189.

Упоминание об Алтынсарине, с. 187.

1780. Мусин С. Народное образование / С. Мусин // Казахская Советская Социалистическая республика. Энциклопедический справочник. Алма–Ата: Главная редакция Казахской Советской энциклопедии, 1981. – 381–382 стр. Алтынсариннің ағартушылық қызмет төңірегінде сөз болады.

1781. Науанов Х. Выдающийся казахский просветитель–педагог. – Ленинский путь (Кустанай), 1969, 29 июля.

1782. Науанов Х. Казахские просветители и религия (Ч. Валиханов, И. Алтынсарин и А. Кунанбаев). – Путь к коммунизму (Актюбинск), 1965, 11 сент.

1783. Омаров И. Казахские просветители–демократы (Ч. Валиханов, И. Алтынсарин, А. Кунанбаев). – Литературная газета, 1951, 10 июня, с. 3.

1784. Педагог–просветитель Ибрагим Алтынсарин. – В кн.: История Казахской ССР. Т. 1. Алма–Ата, 1967 с. 450–456.

1785. Оспанулы С. Просветительская деятельность Ибрая Алтынсарина / С.Оспанулы // Актуальные проблемы журналистики (Сборник научных статей). Душанбе: РТСУ. 2010.– стр. 120–125.

1786. Покровский С. А. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: История политических учений (учеб. пособие юрид. ин–тов и фак.). Под ред. Н. А. Мокичева. М., 1965, с. 423.

1787. Сабитов Н. Против реакционной идеологии ислама. – Вестн. АН КазССР, 1951, № 11, с. 36–46.

И. Алтынсарин о реакционной роли религии, с. 38.

1788. Сегизбаев О. А. Развитие казахских народных традиций свободомыслия в творчестве Ибрая Алтынсарина и Абая Кунанбаева. – В кн.: Сегизбаев О. А. Традиции свободомыслия и атеизма в духовной культуре казахского народа. Алма–Ата, 1973, с. 97–111.

1789. Сегизбаев О. А. Материалистические и атеистические тенденции в дореволюционной истории казахской общественной мысли. Автореф. дис. на соиск. учен. степени д–ра филос. наук. Алма–Ата, 1975.

И. Алтынсарин о реакционной сущности религии, с. 17, 19, 20, 21, 23, 24.

1790. Селиверстова Л. Ученый–просветитель. – Ленинский путь (Кустанай), 1976, 16 апр.

1791. Сильченко М. С. Великий казахский просветитель. – Ленинская смена, 1950, 15 апр.

1792. Сильченко М. С. Ибрай Алтынсарин и его роль в истории общественной мысли и литературы Казахстана. (Доклад на объединенной сессии АН КазССР, М–ва просвещения и Союза писателей Казахстана, посвящ. 125–летию со дня рождения И. Алтынсарина. Ноябрь, 1966). – Вестн. АН КазССР, 1967, № 1, с. 14–21.

1793. Сыдыков А. Выдающийся просветитель казахского народа. – Казахст. правда, 1949, 30 июля.

1794. Сыдыков А. Выдающийся просветитель казахского народа Ибрагим Алтынсарин. – Блокнот агитатора, 1950, №2, с. 35–45.

1795. Сулейменов Б. С. Алтынсарин–выдающийся просветитель казахского народа.– Большевик Казахстана, 1950, № 5, с. 22–26.

1796. Сулейменов Б. С. Великий просветитель казахского народа. – Казахст. правда, 1950, 12 апр.

1798. Сулейменов Б. С. Гуманист. – Казахст. правда. 1966, 1 ноября.

1799. Сулейменов Б.С. Ибрагим Алтынсарин и передовая общественная мысль Казахстана во второй половине XIX века. – Вестн. АН КазССР, 1950, № 5, с. 3–19. Библиогр.: 53 назв.

1800. Сулейменов Б.С. К характеристике общественно–политических взглядов Ибрагима Алтынсарина. – В кн.: Труды первой сессии отделения общественных наук АН КазССР. Алма–Ата, 1950, с. 23–31.

1801. Сулейменов Б. С. Общность взглядов И. Я. Яковлева и И. Алтынсарина как глашатаев прогрессивных идей русской культуры. – Ученые записки Чувашского пед. ин–та им. И. Я. Яковлева. 1971, вып. 33, с. 106–117.

1802. Сулейменов Р. Ленинские идеи культурной революции и их осуществление в Казахстане. Алма–Ата, 1972.

Об И. Алтынсарине, с. 101–102.

1803. Сулейменов Б. С. Выдающийся педагог–просветитель. – Русский язык в казахской школе. 1966, № 11. с. 12–22.

1804. Суюншалиев Х. Великий педагог и просветитель казахского народа. – Приуральская правда, 1949, 17 июля.

1805. Салкинбаев М.Б. Исследовать – значить знать больше /М.Б. Салкинбаев; записал Д. Жапахов// Огни Алтау. – 2011. – 16 июля. (№83). Стр. –5.

1806. Сагдиева М. У. Осуществление идеи И. Алтынсарина в Узбекистане / М. У. Сагдиева //«Ы. Алтынсариннің тәлім–тәрбиелік мұрасы және қазіргі мектеп мәселелері» атты республикалық ғылыми–практикалық конференцияның баяндамалары мен хабарламаларының тезистері – Алматы: Рауан, 1991. 126–127 б.б.

Ташкент қаласындағы Низами атындағы мемлекеттік педагогикалық институтта сабақтарда студенттерге Ы. Алтынсариннің педагогикалық идеяларын насихаттап жүргені айтылады.

Ы.Алтынсарин мен А.Құнанбаевтың Тәжік классикалық әдебиетімен байланысы жайында айтылады.

1807. Турсунбаев А. Торжество социалистического интернационализма. Алма-Ата, «Казахстан», 1973.

Об И. Алтынсарине, с. 15.

1808. Темирбекова А.Т. Ибрай Алтынсарин и развитие библиотечного дела в Казахстане / А.Т. Темирбекова // Вестник БАЕ (Библиотечной Ассамблеи Евразии). – 2012. – №3. – 72–73 с.с.

1809. Уразбеков А. Этические воззрения Ибрая Алтынсарина. Алма-Ата, «Наука», 1974, 112 с.– Библиогр.: 156 назв.

Содержание: Предисловие, с. 3–6.

I. Мировоззрение, с. 3–6.

1) Исторические условия формирования мировоззрения И. Алтынсарина, с. 7–30; 2) Идеи истоки этики И. Алтынсарина, с. 30–46;

II. Основные принципы этики И. Алтынсарина: 1) Смысл жизни и счастья, с. 47–64; 2) Формирование нравственности, с. 65–89; 3) Патриотизм и гуманизм как черты высоконравственного человека, с. 90–101 4) Заключение, с. 102–105.

Рец.: Сарсенбаев Т. С.– Вопр. философии, 1975, № 4, с. 179–180.

1810. Уразбеков А. Социалистические взгляды Ибрая Алтынсарина. – В кн.: Материалы к конференции аспирантов по вопросам философии и права. (Ин-т философии и права АН КазССР). Алма-Ата, 1971, с. 246–252.

1811. Уразбеков А. Социалистические и этические воззрения Ибрая Алтынсарина. Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филос. наук. Алма-Ата, 1971, 25 с.

1812. Уразбеков А. И. Алтынсарин о смысле человеческой жизни, и некоторых принципов нравственности. – В кн.: Материалы к конференции аспирантов по вопросам философии и права. (Ин-т философии и права АН Каз ССР). Алма-Ата, 1970, с. 211–221.

1813. Уразбеков А. Этические воззрения Ибрая Алтынсарина. – В кн.: Материалы 2-й научной конференции молодых ученых АН КазССР. Алма-Ата, 1970, с. 461–462.

1814. Уразбеков А. Место просветительских идей Ибрая Алтынсарина в системе его социалистических воззрений. – В кн.: Материалы первой научной конференции молодых ученых АН КазССР. Алма-Ата, 1968. с. 494–498.

1815. Фетисов М. Подвиг просветителя. – Сов. Казахстан, 1959, № 7, с. 113–121.

Литературно-просветительская деятельность И. Алтынсарина.

1816. Храпченков Г.М. Использование наследия казахских просветителей в атеистическом воспитании учащихся. – В кн.: Научно-атеистическое воспитание в школе. Алма-Ата, 1973, с. 81–98.

Об И. Алтынсарине, с. 89–94.

1817. Шайхин М. Казахский просветитель Ибрай Алтынсарин.– Сталинский путь (Кустанай), 1954, 17 июля.

1818. Шоинбаев Т. Ибрай Алтынсарин – просветитель-педагог. Стенограмма публичной лекции... Алма-Ата, 1965, 27 с. (О-во «Знание» КазССР).

1819. Шоинбаев Т. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Шоинбаев Т. Прогрессивное значение присоединения Казахстана к России. Алма-Ата, 1973, с. 198–202.

О просветительской деятельности И. Алтынсарина.

См. также № 659, 677, 705, 753.

1820. ЦГИАЛ ф. Департамент народного просвещения, №73, 156976-а, 1885, ИГИАЛ, ф. Деп.нар.просв., 156534, и отнош. попечителя Казанского учебного округа Министерства народного просвещения, 1879 г..

1821. ЦГИАЛ ф. Деп.нар.просв. 733, от 170, д. 156534, л.170.1872 г. Из докладной записки коп. Оренбургского учебного просвещения.

1822. ЦГИАЛ ф. Деп.народн образ. Д.169739, л.27, Ильминский, 1881 г.

3. И. Алтынсарин – педагог

1823. Аврутин А. В школе, основанной И. Алтынсариным (прошлое и настоящее школы в г. Кустанае). – Учительская газета, 1956, 4 апр.

1824. Акмурзин С. Первый учитель. – Приуралье, 1966, 21 окт.

1825. Акчулаков Т. Гордость казахского народа. – Учитель Казахстана, 1959, 30 июля.

1826. Алекторов А. Е. Очерк народного образования в Тургайской области. Летопись 1744–1898 гг. Оренбург, 1900.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 89, 92, 95.

1827. Алекторов А. Е. Очерк из истории развития инородческого образования в России. – Журнал м-ва нар.просв., 1904, № 7, с. 28–46.

Назначение И. Алтынсарина инспектором народных училищ Тургайской области и его просветительская деятельность.

1828. Алтынсарин И. – В кн.: История педагогики. Под ред. Е. Н. Медынского. М.1947, с. 408, 456.

1829. Алтынсарин И. Педагогическая энциклопедия. Т. 1. М., 1964, с. 71.

1830. Ахметов Ш. Пути развития казахской детской литературы до октябрьского периода. Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филос. наук. Алма-Ата, 1958, 14 с.

1831. Аймағамбетова Р.Х. К вопросу о природнообразном воспитании детей. / Р.Х. Аймағамбетова// «Ыбырай Алтынсарин және білімнің қазіргі мәселелері». Жалпы редакциясын басқарған Қоңратбаева Т.Ә. п.ғ.к.–доцент. Астана. «Ы.Алтынсарин» ҚҚ 2009.–33–37 б.б.

1832. Аймағамбетова Р.Х. «Непременно быть полезным человеком» / Р.Х. Аймағамбетова // «Ыбырай Алтынсарин және білімнің қазіргі мәселелері». Жалпы редакциясын басқарған Қоңратбаева Т.Ә. – п.ғ.к. – доцент. Астана: «Ы.Алтынсарин» ҚҚ 2009. – 29–33б.б.

1833. Баймуратова Т. Школа имени Ибрая Алтынсарина (о педагогической деятельности И. Алтынсарина). – В кн.: Развитие народного образования и пед. науки в Казахстане за 40 лет. (Материалы научной конференции, посвященной 40-летию КазССР). Алма-Ата, 1962, с. 86–89.

1834. Бекмаханов Е. Б. Предисловие (И. Алтынсарин). – В кн.: Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 1–9.

1835. Бекмаханов Е.Б. Ибрай Алтынсарин – выдающийся педагог–просветитель.– Учитель Казахстана, 1954, 9 дек.

1836. Бельгер Г. И. Алтынсарин о развитии разговорной речи. – Русский язык в казахской школе, 1962, № 5, с. 15–23.

1837. Бендриков К. Е. Очерки по истории народного образования в Туркестане (1865–1924 гг.). М., изд-во АН РСФСР, 1960.

Об И. Алтынсарине, с. 86–87, 90, 91, 92.

1838. Березан Я. Из искры – пламя. – Учитель Казахстана, 1968, 8 дек.

О педагогическом наследии И. Алтынсарина.

1839. Бержанов К. Б. Ибрагим Алтынсарин и русско–казахское содружество в развитии народного образования. – В кн.: Бержанов К. Русско–казахское содружество в развитии просвещения (историко–пед.исследование). Алма-Ата, 1965, с. 76–98, с. 140, 143, 149, 150.

Рец.: Бисенов Х. Содружество братских культур.–Парт.жизнь Казахстана, 1966, № 7, с. 75–76; Николич Д. Рука об руку.–Учитель Казахстана, 1966, 20 янв.; Романов А. Вклад в историко–педагогическую науку.– Иртыш, 1965, 10 дек.

1840. Бержанов К. Б. Русско–казахское содружество в развитии просвещения. Автореф. дис. на соиск. учен. степени д–ра пед. наук. Алма-Ата, 1966.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 5, 6, 16–17, 19–22, 27, 29, 32, 33.

1841. Бержанов К. Б. Подъем общественно–педагогического движения в России 60–х годов XIX века и его влияние на развитие школьного образования в Казахстане. – В кн.: Педагогика и психология (М–во высш. и спец. Образование КазССР), вып. 3. Алма-Ата, 1965, с. 3–13. Библиогр.: 29 назв.

Об И. Алтынсарине, с. 11–12.

1842. Борец за просвещение казахского народа Ибрай Алтынсарин. – В кн.: История Казахской ССР. С древнейших времен до наших дней. Алма-Ата, 1943, с. 331– 333.

1843. Бурмистров С. Д. Народное образование в Западно–Казахстанской области до Великой Октябрьской социалистической революции. Уральск, 1957.

Об И. Алтынсарине, с. 325–326.

1844. Бурбаева С. Современные тенденции формирования культурной политики Костанайской области / С. Бурбаева // «Ыбырай Алтынсарин және білімнің қазіргі мәселелері» / Жалпы редакциясын басқарған Қоңратбай Т.Ә.– п.ғ.к.. доцент. Астана: «Ы. Алтынсарин» ҚҚ 2009. – 117–123 б.б.

1845. Васильев А. В. Исторический очерк русского образования в Тургайской области и современное его состояние. Оренбург, 1896.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 64–65, 66, 87.

1846. Великий батыр просвещения (И.Алтынсарин). – Казахст. правда, 1966, 1 ноября.

1847. Выдающийся деятель просвещения и писатель И. Алтынсарин. – В кн.: История Казахской ССР. Т. 1. Изд. 2–е. С древнейших времен до наших дней. Алма–Ата, 1949, с. 391–394.

1848. Гармс И. Я. Народное образование среди казахов дореволюционного Казахстана. – Ученые записки (Петропавловского пед. училища), 1957, вып. 1, с. 105–167.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина.

1849. Гармс И. Я. Народное образование среди казахов дореволюционной России. Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. пед. наук. Петропавловск, 1957.

1850. Гречко А. Приглашение к свету (русско–казахское двухклассное училище в Кустанае, созданное по инициативе Ибрая Алтынсарина). – Казахст. Правда, 1957, 1 ноября.

1851. Данилов С. Письмо учителя Троицкого русско–казахского училища профессору Н. И. Ильминскому об И. Алтынсарине. 26 дек. 1881 г. – Собр. соч., т. 3, с. 263–265.

1852. Добромыслов А. И. Тургайская область. Исторический очерк, т. 1–2. Тверь, 1902, 524 с. (Известия Оренбургского отд. Русского геогр. о–ва, вып. XVII).

О назначении И. Алтынсарина инспектором народных училищ Тургайской области, с. 404, 479.

1853. Емельченко И. Опыт И. Алтынсарина в составлении пособия по русскому языку. – Русский язык в начальной школе, 1960, № 5, с. 53–56.

1854. Емельченко И. Место русского языка в педагогической системе И. Алтынсарина. – Русский язык в национальной школе, 1958, № 5, с. 52–57.

1855. Есенжолова Р. От 2 до 100. Алма–Ата, 1966.

Об Ибрае Алтынсарине, с. 104.

1856. Ешимханов С., Оразалин Д. Экскурсия в прошлое. – Ленинский путь (Кустанай), 1967, 21 мая.

1857. Об истории народного образования в Кустанайской области и педагогической деятельности И. Алтынсарина.

1858. Ешимханов С. Ибрай Алтынсарин и современность. Алтынсаринские чтения в Кустанае. – Ленинский путь (Кустанай), 1966, 16 ноября.

1859. Елемисова Ж. Учитель / Ж. Елемисова // Позитив. 1991. №11. К 150 летию со дня рождения Ибрая Алтынсарина.

1860. Ермекбай Ж. "Приходите, дети, учиться!" / Ж. Ермекбай // Казахстанская правда. 2013. – 12 июля. – с.12.

О вкладе И. Алтынсарина в развитие образования и культуры Казахстана.

1861. Жарикбаев К. Б. Казахские просветители о воспитании молодежи. – Блокнот агитатора, 1966, № 22.

О психолого–педагогических взглядах И. Алтынсарина, с. 46.

1862. Жарикбаев К. Б. Психологические идеи Ибрая Алтынсарина. – В кн.: Жарикбаев К. Б. Развитие психологической мысли в Казахстане. (Со второй половины XIX в. и до наших дней). Алма–Ата, 1968, с. 31–52.

Рец.: Даутов К. Книга по истории психологии. – Нар. образование, 1971, № 1, с. 104; Исагулов З. Новые знания о казахских просветителях. – Индустр. Караганда, 1969, 3 апр.; Монтаев К. М., Айгабылов Н. А., Косеубаев А. Т. Книга о психологической мысли казахского народа. – Вопросы психологии, 1970, № 4, с. 148–149, Дербисалиев А. Книга нашего земляка. – Юж. Казахстан (Чимкент), 1969, 25 июня. Исследования ученого. – Друг читателя, 1969, 25 апр.

1863. Жарикбаев К. Б. Развитие психологической мысли в Казахстане. Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. пед. наук. М., 1966, 20 с.

О педагогической и психологической идеях И. Алтынсарина, с. 4, 7–9.

1864. Жарикбаев К. Б. Богатое наследие (из истории казахской психологии и педагогики). – Юж. Казахстан (Чимкент), 1967, 14 мая.

Жизнь и педагогическая деятельность И. Алтынсарина. – В кн.: История Казахской ССР. Т. 1. Алма-Ата, 1957, с. 452–455.

1865. Жумабекова Л. А. Из истории обучения русскому языку в Казахстане во второй половине XIX века (о деятельности И. Алтынсарина). – В кн.: Методика русского языка и литературы. М., 1967, с. 189–206.

1866. Жетписбаева Б. А. Вклад Ы. Алтынсарина в развитие педагогической мысли Казахстана / Б. А. Жетписбаева // Абай атындағы Қаз ҰПУ–нің Хабаршысы. Бастауыш мектеп және дене мәдениеті сериясы. – Вестник КазНУ им. Абая. Серия «Начальная школа и физическая культура. – 2011. – №4. 39–41 с.с. – Библиограф.: 4 названия.

1867. Знаменский П. В. Участие Н. И. Ильминского в деле инородческого образования в Туркестанском крае. Казань, 1900.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 9, 15–16, 40, 107, 110, 111, 112.

Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Константинов Н. А. и др. История педагогики. Учебник для пед. ин-тов. Изд. 4–е, доп. и переработанное. М., «Просвещение», 1974, с. 282–283.

1868. Ибрай Алтынсарин (1841–1889). – В кн.: Ушинский и проблемы народного образования в Казахстане. Алма-Ата, 1975, с. 30–35, 39–48, 58–60.

О влиянии Ушинского на развитие педагогических воззрений И. Алтынсарина.

1869. Измаилов А. Э. Просвещение в республиках Советского Востока. М., «Педагогика», 1973, 368 с.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 14.

1870. Ильминский Н. И. Воспоминания об И. Алтынсарине. Казань, 1891, 396 с.

Содерж.: I. Предисловие, с. 3–9.

II. Воспоминания об И. Алтынсарине, с. 13–47.

III. Приложения к воспоминаниям об И. Алтынсарине:

A. Оренбургская школа для киргизских детей (1844–1858):

1) Положение о школе для киргизских детей при Оренбургской пограничной комиссии (1844–1846 гг.), с. 3–7; 2) Переписка об Оренбургской школе (1847–1849), с. 8–72; 3) О принятии киргизских мальчиков в школу (1850–1857

гг.), с. 72–86; 4) Из статьи (худож. А. Ф. Чернышева): Школа для киргизских детей в Оренбурге, с. 86–95,

1871. Б. Школа при степных укреплениях (1859–1866 гг.) с. 96–157.

1872. В. Из переписки Учебного Ведомства об основных началах образования киргиз (1867–1873 гг.) с. 158–194.

1873. Г. Записка военного губернатора Тургайской области генерал-майора Константиновича о поездке в январе месяце 1883 г. и о введении русского алфавита для текста, писанного на киргизском языке.

1874. Д. Письма и бумаги И. Алтынсарина (1860–1889) Н. И. Ильминскому (о киргизских волостных школах (1860–1889), с. 202–284; 2) В. В. Катаринскому (1879–1889 гг.), с. 284–343; 3) А. А. Мозохину (1880–1887), с. 344–370; 4) Ф. Д. Соколову (1889 г.), с. 389–396; Предложение инспектора Тургайской области заведующему Актюбинским двухклассным училищем от 12 февраля 1883 г. за № 35, с. 370–374.

1875. Письма учителей об Алтынсарине: а) А. А. Мозохин. О деятельности Алтынсарина по Актюбинской школе (1889 г.), с. 374–383; б) Ф. Д. Соколов. Об отношениях Алтынсарина к школам и учителям и его частной жизни, с. 386–388.

1876. Ибрай Алтынсарин – педагог–просветитель. Буклет. К 150–летию со дня рождения И. Алтынсарина. Кустанайское областное отделение советского фонда культуры. Мемориальный отдел И. Алтынсарина Кустанайского областного историко–краеведческого музея. Кустанай, Облтип, 17.06.91.

1877. Карагузов Ж. Казахская советская интеллигенция, рожденная Октябрем. Алма–Ата, Казгосиздат, 1960.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 14–16.

1878. Калкаева К.Р. Национальное составляющее в содержании учебников И. Алтынсарина /К.Р. Калкаева// «Ыбырай Алтынсарин және білімнің қазіргі мәселелері» Жалпы редакциясын басқарған Қонратбай Т.Ә. – п.ғ.к., доцент. – Астана: «Ы. Алтынсарин» ҚҚ 2009.–47–51 б.б.

1879. Кереева–Канафиева К. Вопросы просвещения казахского народа в трудах Н. И. Ильминского и И. Алтынсарина. – В кн.: Кереева–Канафиева К. Дореволюционная русская печать о Казахстане, Алма–Ата, 1963 с. 244–250.

1880. Козгамбаев И. Из истории женского образования в Казахстане (1825–1887). Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. пед. наук. Алма–Ата, 1968.

1881. Крючкова Н., Иваненко А. Школе 100 лет (первая казахская школа в Тургае, открытая Ибраем Алтынсариным). – Казахстанская правда, 1964, 12 янв.

1882. Куспанов С. Алтынсарин–педагог. – В кн.: Адибаев Х., Куспанов С. Казахская литература. Учебное пособие для средн. спец. учебн. заведений. Алма–Ата 1972, с. 48–49.

1883. Колдыбаев С. Ибрай Алтынсарин Великий учитель./ С.Колдыбаев // Білім жаршысы. 2009. 23 қазан. 4 б.

1884. Курманбаев Е. Первый, лучший, навсегда. /Е.Курманбаев // «Свобода слова. – 2005г., 25 мая. Очерк о первом учителе.

1885. Лемберг Р. Г. К истории педагогической науки в Казахстане. – В кн.: Развитие народного образования и педагогической мысли в Казахстане за 40 лет. Алма-Ата, 1962. (Науч. исслед. ин-т пед. наук М-ва просвещения КазССР).

Об И. Алтынсарине, с. 104–105.

1886. Мадин И. Б. Развитие педагогической мысли в Казахстане за советский период (материалы в помощь лектору). Алма-Ата, 1972, (о-во «Знание» КазССР).

О педагогической идее И. Алтынсарина, с. 4.

1887. Митрошкина Т. Он труд свой посвятил народу. – Путь Ленина (Кызыл-Орда), 1966, 18 окт.

1888. Мозохин А. Воспоминания (учителя Актюбинской двухклассной русско-казахской школы) об И. Алтынсарине. – В кн.: Алтынсарин И. Собр. соч., т. 1, с. 327–333.

И. Алтынсарин как организатор школьного дела, педагог и наставник учителей.

1889. Мозохин А. А. Письмо Ильминскому Н. И. от 28 сентября 1889 г. – В кн.: Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с.374–383; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 190; то же, изд. 2-е. Алма-Ата, 1968, с. 147.

1890. Воспоминания учителя Актюбинской русско-казахской школы об И.Алтынсарине(1881–1889 гг.).И.Алтынсарин как организатор школьного дела, педагог и наставник учителей.

1891. Народы Средней Азии и Казахстана. Этнографические очерки. Т. 2. М., изд-во АН СССР, 1963.

Педагогическая и литературная деятельность И. Алтынсарина, с. 347, 480, 481, 483, 498, 494.

1892. Науанов Х. Народное образование в Актюбинской области (1917–1941 гг.). – В кн.: Сборник научных статей. (Актюбинский гос. пед. институт). Актюбинск, 1958.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 94–96.

1893. Науанов Х. Народное образование Актюбинской области за 40 лет. – Учитель Казахстана, 1957, 26 сент.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина.

1894. Народное просвещение в Казахской ССР (сборник). К 40-летию Великой Октябрьской соц. революции. Под ред. А. Ш. Шарапова. Алма-Ата, 1957. (М-во просвещения КазССР).

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 74–75.

1895. Научно-атеистическое воспитание в школе. Алма-Ата, «Мектеп», 1973.

Об И. Алтынсарине, с. 89–94.

1896. Немецкий журнал о школе им. Алтынсарина.–Учитель Казахстана, 1959, 30 июля.

1897. Омаров А. Учебники И. Алтынсарина как педагогические произведения. – В кн.: Педагогика и психология. (Сборник статей аспирантов и соискателей). М–во высш. и средн. спец. образования КазССР. Алма–Ата, 1969, вып. 6, с. 76–84. Библиогр.: 22 назв.

1898. Омаров А. К истории составления первой казахской хрестоматии (И. Алтынсариним). – Педагогика и психология (Каз. пед. ин–т), 1969, вып. 1, с. 229–236.

1899. Остроумов А. Мусульманские мектебы и русско–туземные школы. – Журнал м–ва нар. просв., 1906, № 2, с. 142–143.

Приводятся высказывания И. Алтынсарина о состоянии народного образования.

1900. Педагогическая деятельность И. Алтынсарина. – В кн.: История казахской литературы. В 3–х т. Т. 2. Алма–Ата, 1978.

1901. Сабитов Н. Мектебы и медресе у казахов (ист.– пед. очерк). Алма–Ата, изд–во АН КазССР, 1950.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 21–39.

1902. Сабитов Н. Русско–киргизские школы. – Вестн. АН КазССР, 1949, № 7, с. 74–79.

1903. Курманбаев А. О киргизском языке. – Киргизская степная газета, 1894, № 27, 10 июля.

И. Алтынсарин о красоте, чистоте и выразительности казахского языка.

1904. Альжанов О. Полезная книга для киргиз («Букварь для киргиз», на рус. яз.). – Киргизская степная газета, 1894, № 39, 2 окт.

Упоминается И. Алтынсарин и его книге «Киргизская хрестоматия».

1905. Сембаев А. И., Храпченков Г. М. Идеи К. Д. Ушинского и проблемы содержания образования в школах дореволюционного Казахстана. – В кн.: Ушинский и проблемы народного образования в Казахстане. Алма–Ата, 1975, с. 24–63.

О влиянии Ушинского на развитие педагогических воззрений Ибрая Алтынсарина.

1906. Сембаев А. И., Храпченков Г. М. Педагогические идеи К. Д. Ушинского и развитие народного образования в Казахстане. – Сов. педагогика, 1957, № 2, с. 76–83.

О роли И. Алтынсарина в распространении идей К. Д. Ушинского в Казахстане.

1907. Сембаев А. И., Храпченков Г. М. Очерки по истории школ Казахстана (1900–1917). Алма–Ата, «Мектеп», 1972.

Упоминается об И. Алтынсарине, с. 46, 147.

1908. Сембаев А. И. История развития советской школы в Казахстане. Алма–Ата, Казучпедгиз, 1962.

Об И. Алтынсарине, с. 14–16, 18.

1909. Сембаев А. Выдающийся педагог и просветитель. – Учитель Казахстана, 1966, 8 дек.; Ленинский путь (Кустанай), 1966, 22 ноября.

1910. Сембаев А. И., Сыдыков А. «Непреренно быть полезным человеком». – Семья и школа, 1972, № 5, с. 16–18.

Об И. Алтынсарине и его педагогическом наследии.

1911. Сембаев А. И. Казахская школа в дореволюционной России. – В кн.: Сембаев А. И. Очерки истории казахской советской школы. Алма-Ата, 1958.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 11 – 15.

1912. Сыдыков А. С. Общественно-педагогические взгляды Ибрая Алтынсарина. – Вестник АН КазССР, 1950, № 5, с. 20–35.

1913. Сыдыков А. С. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР. Вторая половина XIX века. М., 1976, с. 494–495.

Педагогические воззрения И. Алтынсарина.

1914. Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Под ред. Е. Бекмаханова. Алма-Ата, Учпедгиз, 1949, 194 с. Библиогр.: с. 193–195.

Содерж.: Предисловие, с. I–IX; От автора, с. 3–6.

I. Народное образование в крае до И. Алтынсарина, с. 7–26; II. Педагогическое движение 60–х годов XIX в. и его влияние на И. Алтынсарина, с. 27–43; III. Алтынсарин – основоположник русско-казахских школ, первых народных школ в крае, с. 44–58; IV. Педагогические идеи Алтынсарина, с. 59–83; V. Алтынсарин о роли учителя. Методические взгляды Алтынсарина, с. 84–96; VI. Дальнейшие судьбы русско-казахских школ. Значение Алтынсарина, с. 97–116.

Приложения: 1. Выдержки из докладных записок и отчетов Алтынсарина, с. 119–138; 2. Таблицы и схемы, с. 139–140; 3. Материалы к биографии И. Алтынсарина, с. 141–150; 4. Письма И. Алтынсарина, с. 150–190.

Рец.: Адильгиреев Х. М. Книга о педагоге-демократе И. Алтынсарине. – Вестн. АН КазССР, 1960, № 5, с. 91–93; Константинов Н. Новая книга о выдающемся казахском педагоге-просветителе И. Алтынсарине. – Сов. педагогика, 1950, № 3, с. 121 – 122.

1915. Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. 2-е изд. Под общ. ред. А. И. Сембаева. Алма-Ата, «Мектеп», 1968, 148 с. с ил л. 1 портр.

Содерж.: Введение, с. 3–10; I) Народное образование в крае до И. Алтынсарина, с. 7–26; II. Педагогическое движение 60–х годов XIX в. и его влияние на И. Алтынсарина, с. 26–37; III. И. Алтынсарин – основоположник русско-казахских школ, первых народных школ в крае, с. 38–50; IV. Педагогические идеи И. Алтынсарина, с. 51–73; V. И. Алтынсарин о роли учителя. Методические взгляды И. Алтынсарина, с. 74–83; VI. Дальнейшая судьба русско-казахских школ, с. 84–89; VII. Значение Алтынсарина, с. 90–97.

Приложения: 1. Выдержки из докладных записок и отчетов Алтынсарина, с. 98–112; Таблицы и схемы, с. 113–114; Материалы к биографии И. Алтынсарина, с. 115–121; 4. Письма И. Алтынсарина, с. 122–144; 5. Предложения

инспектора Тургайской области заведующему Актюбинским двухклассным училищем от 12 февраля 1883 г. за № 35, с. 144–147; 6. Из писем учителей об Алтынсарине, с. 147–148.

1916. Сыдыков А. Благородные идеи (И. Алтынсарин. Из доклада на XIV респ. «Педагогических чтениях»). – Учитель Казахстана, 1966, 8 дек.

1917. Соколов Ф. Д. Письмо Ильминскому Н. И. от 6 октября 1899 г. – В кн.: Алтынсарин И. Собр. соч., т.1, Алма-Ата, 1975, с. 333–335; Ильминский Н. И. Воспоминания об И. А. Алтынсарине. Казань, 1891, с. 386–388; Сыдыков А. С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И. Алтынсарина. Алма-Ата, 1949, с. 190–191; то же, изд. 2-е. Алма-Ата, 1968, с. 147–148; Русские о казахской литературе. Алма-Ата, 1957, с. 80–81.

Воспоминания о просветительской и педагогической деятельности Алтынсарина; характеристика его личности.

1918. Суворова Л. Будущность казахского народа. – Ленинский путь (Кустанай), 1978, 7 янв.

1919. Сулейменов Р. Ленинские идеи культурной революции в Казахстане. Алма-Ата, «Наука», 1972, 492 с.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 100–102.

1920. Султанияев О. Он приблизил будущее (И. Алтынсарин). – Степной маяк (Кокчетав), 1966, 1 ноября.

1921. Тажибаев Т. Общественно-педагогическая деятельность и педагогические идеи И. Алтынсарина. – В кн.: Тажибаев Т. Педагогическая мысль в Казахстане во второй половине XIX века. Алма-Ата, 1965, с. 93–105.

Рец.: Жарикбаев К. Б. Из истории казахской педагогики и психологии. – Сов. педагогика, 1966, № 12, с. 144–145; Александров Н. Назидание потомкам. – Юж. Казахстан (Чимкент), 1965, 14 дек.

1922. Тажибаев Т. Т. Ибраим Алтынсарин (1841–1889). – В кн.: Тажибаев Т. Т. Развитие просвещения и педагогической мысли в Казахстане во второй половине XIX века. Автореф. дис. на соиск. учен. степени д-ра пед. наук. Алма-Ата, 1962, с. 44–48.

1923. Тажибаев Т. Т. Школы Тургайской области (о пед. деятельности И. Алтынсарина). – В кн.: Тажибаев Т. Т. Просвещение и школы Казахстана во второй половине XIX века. Алма-Ата, 1962, с. 126–196.

1924. Тажибаев Т. Т. Развитие просвещения и педагогической мысли в Казахстане во второй половине XIX века. Алма-Ата, 1958.

Об И. Алтынсарине, с. 40, 46, 65, 75, 84, 92, 98.

1925. Тажибаев Т. Т. Школы в Северном Казахстане. – В кн.: Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР. Вторая половина XIX века. М., 1976, с. 489–493.

О роли И. Алтынсарина в создании русско-казахских аульных школ.

1926. Темирханов Р. Первый педагог и просветитель. – Иртыш (Семипалатинск), 1966, 13 ноября.

1927. Тусибеков Б., Бандровский Г. Училище, созданное Ибраим Алтынсариным (Иргизское женское училище, 1887 г.). – Актюбинская правда, 1960, 3 дек.

1928. Ушинский и передовые педагоги братских народов.— Учительская газета, 1946, 16 янв. (И. Алтынсарин как последователь К. Ушинского).

1929. Федоров А. Памяти Ибрая Алтынсарина. — Сельская жизнь, 1975, 20 июля.

О создании макета первой русско–казахской школы, открытой по инициативе И. Алтынсарина в Тургае. Крат. сообщ.

1930. Хайруллина М. Г. Вопросы преподавания русского языка казахам в методическом наследстве И. Алтынсарина. — В кн.: Хайруллина М. Г. Очерк по истории преподавания русского языка в национальной школе. Уфа, 1966, с. 22–38.

1931. Храпченков Г. М. Научно–педагогические вопросы народного образования в Казахстане. Алма–Ата, «Мектеп», 1976.

О роли И. Алтынсарина в создании системы школьного образования, с. 25–31, 35–38.

1932. Чернышев А. Ф. Школа для киргизских детей в Оренбурге. — В кн.: Алтынсарин И. Собр. соч., т. 1, с. 288–297.

1933. Чичерина С. В. Как началось дело просвещения восточных инородцев. — Журнал м–ва нар. просв., 1907, № 10, с. 121–151.

О взаимоотношениях между И. Алтынсариним и Н. Ильминским.

1934. Шайхин М. Школа, основанная И. Алтынсариним. — Учитель Казахстана, 1957, 22 авг.

1935. Эфиров А. Ф. Ибрай Алтынсарин. Жизнь и педагогическая деятельность. Алма–Ата, Учпедгиз, 1949, 48с. с портр. — Библиогр.: в подстроч. Примечании: 17 назв.

Содерж.: Ибрай Алтынсарин (1841 –1857 гг.), с. 5–6; 2. Оренбургская казахская школа, с.6–10;3.Первые шаги самостоятельной жизни и работы, с. 10–13; 4. А. Алтынсарин – учитель начальной школы, с. 13–17; 5. Алтынсарин–инспектор народных училищ Тургайской области,с. 17–31; 6. Педагогические взгляды И. Алтынсарина, с. 31–39; 7. Алтынсарин – писатель и поэт, с. 39–41.

1936. Эфиров А. Ф. Педагогическая деятельность И. Алтынсарина. — Советская педагогика, 1945, № 4, с. 28–33.

1937. Эфиров А. Ф. Нерусские школы Поволжья и Сибири. Исторический очерк. М., Учпедгиз, 1948.

О педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 52–58.

1938. Эфиров А. Ф., Бакиев М. К. Школа и педагогическая мысль нерусских народов России во второй половине XIX века (об И. Алтынсарине). — В кн.: Очерки по истории педагогики. М., 1952.

Об Алтынсарине, с. 270–272.

1939. Эфиров А. Ф. Русификаторская школа у казахов в дореволюционной России. — Сов. педагогика, 1939, № 11 – 12, с. 120–127.

Об Алтынсарине, с. 121 –124.

См. также № 504–505.

4. И. Алтынсарин – писатель, поэт, публицист и переводчик

1940. Айдарова Х. Поэт, просветитель, педагог (И.Алтынсарин) Ленинская смена, 1966, 1 ноября.

1941. Алекторов А. Е. Киргизская хрестоматия. Ч. 1 (Сборник статей для переводов на русский язык для классного и домашнего чтения). Оренбург, 1898 (Помещена басня И. А. Крылова «Ворона и Лисица» в переводе И. Алтынсарина).

1942. Алтынсарин И. – В кн.: Казахские советские писатели. Биографические справки. Алма-Ата, КазОГИЗ, 1949, с. 10–14, с портр.

1943. Алтынсарин И. – В кн.: Краткая литературная энциклопедия. Т. 1. М., 1962, с. 166.

1944. Антология казахской поэзии. (Пер. под ред. М. Львовой и Л. Озерова. Вступит. статья М. Ауэзова и Т. Алимкулова). М., 1958.

О влиянии русской классической литературы на творчество И. Алтынсарина, с. 6.

1945. Ауэзов М. Традиции русского реализма и казахская дореволюционная литература. – В кн.: Ауэзов М. Собр. соч., т. 5. М., 1975, с. 250–272.

Упоминается об И. А. Алтынсарине, с. 262–263, 269.

1946. Ауэзов М. Традиции русского реализма и казахская литература. – Дружба народов, 1949, № 2, с. 123–139.

Об И. Алтынсарине, с. 130–131.

1947. Ауэзов М. и Лизунова Е. В. Из истории казахской литературы. – Вестн. АН КазССР, 1957, № 11.

Об И. Алтынсарине, с. 41, 48–49.

1948. Ауэзов М. Мысли разных лет. По лит. тропам. Алма-Ата, Казгослитиздат, 1961 (Вып. дан 1962).

Об И. Алтынсарине, с. 164–165.

1949. Ахметов Ш. Истоки казахской детской литературы. – Учитель Казахстана, 1959, 5 февр.

О рассказах и стихах И. Алтынсарина для детей.

1950. Бекхожин Х. Н. Традиции русской демократической публицистики в творчестве казахских просветителей. – Вестн. АН КазССР, 1962, № 5, с. 20–29. Резюме на каз. языке.

Об И. Алтынсарине, с. 25–27.

1951. Базарбаев М. Б. Эстетическое богатство нашей литературы. Исследования и статьи. Алма-Ата, 1976.

О влиянии И. Алтынсарина на становление и развитие казахской письменной литературы, с. 184–185.

1952. Дербисалин А. К. О литературном наследии Ибрая Алтынсарина (пер. с каз. Е. Лизуновой). Алма-Ата, Казгосиздат, 1957, 119 с. (Шмуцтит.: Декада казахского искусства и литературы в Москве, 1958).

Содерж.: От автора, с. 5. – Введение, с. 7–10; Ибрай Алтынсарин–просветитель, 11–30; Ибрай Алтынсарин–писатель, с. 31–96; Ибрай Алтынсарин – переводчик, с. 97–117.

1953. Дербисалин А. Литературное наследие И. Алтынсарина. Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук. Алма-Ата, 1954, 13 с. (Ин-т языка и литературы АН КазССР).

1954. Дербисалин А. Выдающийся поэт и просветитель. – Простор, 1967, № 1, с. 81–84.

1955. Дербисалин А. О литературном наследии И. Алтынсарина. – Сов. Казахстан, 1965, № 3, с. 117–123.

1956. Дербисалин А. О литературном наследии Ибрая Алтынсарина. – В кн.: Сборник статей о казахской литературе. Алма-Ата, 1957, с. 31–42.

1957. Джумагулов К. Значение художественных переводов И. Алтынсарина. – Ученые записки Караганд. пед. ин-та, 1962, т. 3. Вып. 1, с. 79–97.

1958. Джумагулов К. Т. Творчество Ибрая Алтынсарина. Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук. Алма-Ата, 1959. 16 с. (Каз. гос. ун-т им. С. М. Кирова).

1959. Джумагулов К.Т. Ибрай Алтынсарин. Ташкент, 1975, 158 с. Библиогр.: в подстроч. примеч.: 65 назв.

Содерж.: Предисловие, с. 3–4; Из истории трудов И. Алтынсарина, с. 53–58; Писатель и просветитель, с. 58–98; Переводное творчество И. Алтынсарина, с. 99–117; Публицистическо-этнографическая деятельность И. Алтынсарина, с. 117–157.

1960. Джумагулов К. Литературное творчество Ибрая Алтынсарина. – Ученые записки Караганд. пед. ин-та, 1960, т. 2, с. 369–396.

1961. Джумалиев К. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Джумалиев К. Очерк по истории казахской дореволюционной литературы. Учеб. пособие для студ. пед. ин-тов и ун-тов КазССР. Алма-Ата, 1968, с. 173–182.

1962. Дюсембаев И. Т. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Дюсембаев И. Т. Проблемы изучения истории казахской литературы дореволюционного периода (XVIII, XIX и начало XX вв.) Автореф. дис. на соиск. учен. степени д-ра филол. наук. Алма-Ата, 1966, с. 18, 22, 26.

1963. Дюсембаев И. Т. Казахская литература XVIII–XIX вв. и проблемы ее изучения. – В кн.: Материалы первой Всесоюзной научной конф. Востоковедов в г. Ташкенте, 1958, с. 742–746.

Об И. Алтынсарине, с. 744, 745.

1964. Зелинский К. Литература народов СССР (статьи). М., Госполитиздат, 1957.

Упоминается об Алтынсарине, с. 187.

1965. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Писатели Казахстана. Биографические справки. Алма-Ата, 1958, с. 17–21.

1966. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Литература народов СССР. Хрестоматия для ВУЗов. Изд. 3-е, перераб., ч. 2. М., 1971, с. 229–230.

1967. Ибрай (Ибрагим) Алтынсарин (1841–1889). – В кн.: Художественная литература Казахстана. 1946–1957. (Библиографический указатель). Алма-Ата, 1958, с. 383–386.

1968. Ибрай Алтынсарин (1841–1889). – В кн.: Казахстан. Альманах худож. лит., 1950, № 20, с. 68–69.

О творчестве И. Алтынсарина.

1969. Исмаилов Е. Акыны. Монография о творчестве Джамбула и других народных акынов. Алма–Ата, 1957.

Ибрай Алтынсарин как родоначальник письменной литературы, с. 7, 165, 166, 167.

1970. Исмаилов Е. В поисках нового. Литературоведческие статьи. Алма–Ата, 1967.

О творчестве И. Алтынсарина, с. 131, 132, 133, 183, 184.

1971. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: История казахской литературы. В 3–х т. Т. 2.–Алма–Ата, 1979, с. 111 – 129.

О творчестве И. Алтынсарина.

1972. Казахская литература и ее интернациональные связи. Ответ. ред.–дра филол. наук Е. В. Лизунова и Ш. К. Сатпаева. Алма–Ата, 1973. Текст на каз. и рус. яз.

Об И. Алтынсарине, с. 140.

1973. Кандалин Н. Певцы родного края (по материалам Кустанайской области). Алма–Ата, 1969.

О литературном творчестве И. Алтынсарина, с. 2–8.

1974. Кандалин Н. Нехожеными тропами (Литературное творчество И. Алтынсарина). – Ленинский путь (Кустанай), 1966, 15 ноября.

1975. Каратаев М. О казахской литературе. – В кн.: Культура и общественный прогресс. Алма–Ата, 1974, с. 116–140.

О литературной и педагогической деятельности И. Алтынсарина, с. 117.

1976. Каратаев М. Казахская литература. Сборник статей. М., 1960.

О творчестве И. Алтынсарина, с. 42.

1977. Кереева–Канафиева К. Ш. Русско–казахские литературные связи (вторая половина XIX–первое десятилетие XX вв.) Автореф. дис. на соиск. учен. степени д–ра филол. наук. Алма–Ата, 1972.

Упоминания об И. Алтынсарине, с. 9, 11, 32.

1978. Крымский А. Тюркские литературы. – Энциклопедический словарь Рус. библиогр. ин–та «Гранат», т. 41, ч. 10, с.385–386. (Педагогическая и литературная деятельность И. Алтынсарина).

1979. Куспанов С. Алтынсарин–писатель. – В кн.: Адибаев Х., Куспанов С. Казахская литература. Учеб. пособие для средн. учеб. заведений. Алма–Ата, 1972, с. 49–53.

1980. Карабаева С.А. Ибрай Алтынсарин–основоположник казахской публицистики / С.А.Карабаева // Ұлттың ұлы ұстазы. Қостанай. Қостанай баспа үйі, 2011. – 67–74 б.

1981. Лизунова С. В. Современный казахский роман. Алма–Ата, Изд–во АН КазССР, 1964.

Упоминания о творчестве И. Алтынсарина, с. 10, 125,127.

1982. Литература Востока. Вып. 1. Петербург, 1919.

Упоминание о литературной деятельности И. Алтынсарина, с. 47–48.

1983. Литературная деятельность И. Алтынсарина. – В кн.: История Казахской ССР. Т. 1. Алма-Ата, 1957, с. 455–456.

1984. Литературная деятельность И. Алтынсарина и его переводы русской литературы (И. А. Крылова, К.Д. Ушинского и И. И. Паульсона). – В кн.: История казахской литературы. Т. 2. Алма-Ата, 1978.

1985. Мамажанов М. К., Коротовский М. П. Книги Казахстана. Алма-Ата, «Казахстан», 1977.

Об И. Алтынсарине, с. 20–23.

1986. Махмудов Х. Х. Предисловие. – В кн.: Джумагулов К.Т. Ибрай Алтынсарин. Ташкент, 1975, с. 3–4.

О литературной деятельности И. Алтынсарина.

1987. Наралова Ж.С. Ыбырай Алтынсарин и казахско–русские литературные связи / Ж.С. Наралова // Жас ғалымдар жаршысы = Вестник молодых ученых. – 2011. – №4/6. – С. 116–120.

1988. Нурмаханов К. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Нурмаханов К. – Литературные заметки. Алма-Ата, 1961, с. 61–65.

1989. Нуралиев А. Введение / А. Нуралиев // Таджикиско–казахские культурно–литературные связи XIX и XX в.в – Душанбе, Сурушан, 2001. – с.16.

1990. Нуралиев А. Переводы «Шахнаме» Фирдоуси на казахский язык / А.Нуралиев // Таджикиско–казахские культурно–литературные связи XIX и XX вв. – Душанбе, Сурушан, 2001. – с.86.

1991. О значении Алтынсарина для киргизов в литературном отношении. 26 марта 1884 г. – Подпись: Киргизы Тургайской области. – В кн.: Алтынсарин И. Собр. соч., т." 1, с. 306–309; Оренбургский листок, 1884, № 15, 8 апр.

1992. Очерк по истории казахской советской литературы. Алма-Ата, Изд-во АН КазССР, 1958, с. 8; то же, изд. 2–е. Алма-Ата, Изд-во АН КазССР, 1960, с. 15, 19, 20.

Упоминание о литературной деятельности Алтынсарина.

1993. Оспанов С. Поэты – публицисты / С.Оспанов // Материалы за VIII международна научна практична конференция «Научният потенциал на света – 2012» 17–25 сентемири 2012 г. Том 10 филологичный науки. София «Бял ГРАД–БГ» ООД 2012. – с.60–67.

1994. Оспанов С. И.Алтынсарин и газета «Оренбургский листок» / С.Оспанов // MATERIAL V VIII MZINARODNI KONFERENCE, Praha, 2012. – с. 34–38.

1995. Оспанов С. Просветительская деятельность Ибрая Алтынсарина / С.Оспанов // Актуальные проблемы журналистики. Сборник научных статей. Выпуск 4. Душанбе: РТСУ, 2010.–с.120–125.

1996. Сатпаева Ш. К. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Сатпаева Ш. К. Казахско–европейские литературные связи XIX в. и первой половины XX в. Алма-Ата, 1972, с. 99–110.

О просветительской и литературно–переводческой деятельности И. Алтынсарина.

1997. Сатпаева Ш. К. Ибрай Алтынсарин (1841–1889). – В кн.: Сатпаева Ш. К. Казахско–европейские литературные связи XIX и первой половины XX века. Автореф. дис. на соиск. учен. степени д–ра филол. наук. Алма–Ата, 1971, с. 35–37.

1998. Сауранбаев Н. Т. К истории казахского литературного языка (о роли и деятельности И. Алтынсарина в складывании казахского литературного языка). – Вестник АН КазССР, 1947, № 12, с. 35–41.

1999. Сильченко М. С. Пушкин и казахская литература (И. Алтынсарин как основоположник казахской литературы). – Вестник АН КазССР, 1949, № 6, с. 3–14.

2000. Сильченко М. С. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Сильченко М. С. Казахская литература XIX в.– начала XX в. Учебник–хрестоматия для 9 класса рус. школ Казахстана. Изд. 1–5–е. Алма–Ата, 1959–1964, с. 29–37.

Жизнь, общественно–политическая и литературная деятельность И. Алтынсарина.

2001. Сильченко М. С. В. Г. Белинский и казахская литература. – Учитель Казахстана, 1961, 15 июня.

О влиянии идей Белинского на деятельность и творчество И. Алтынсарина.

2002. Смирнова Н. С. Казахские просветители и народная поэзия казахов. Ибрай Алтынсарин и Абай Кунанбаев. – В кн.: Устно–поэтическое творчество казахского народа (дооктябрьский период). Алма–Ата, 1955, с. 24–42. (Труды отдела народного творчества. Ин–т языка и литературы АН КазССР. Вып. 1).

2003. Смирнова Н. С., Сильченко М. С. Казахская литература. Учебник для 9–10 классов рус. школы. Изд 6–е. Алма–Ата, 1966, с. 123–130.

2004. Смирнова Н. С., Сильченко М. С. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Казахская литература. Учебник–хрестоматия для средней школы. Ч. I. Изд. 7–8–е. Алма–Ата, 1967–1968, с. 123–130.

2005. Смирнова Н. С., Сильченко М. С. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Смирнова Н. С., Сильченко М. С. Казахская литература. Учебник для 9–10 классов рус. школ Казахстана. Изд. 9–10–е, Алма–Ата, 1971–1973, с. 65–71; Изд. 11–13–е. Алма–Ата, 1971–1973, с. 65–70; Изд. 14–15–е. Алма–Ата, 1974–1975, с. 58–65.

О жизни и литературной деятельности И. Алтынсарина.

2006. Смирнова Н. С. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Смирнова Н. С., Сатпаева Ш., Адибаев Х. Казахская литература. Учебник для 9–10 классов рус. школ Казахстана. Изд. 1–2–е. Алма–Ата, 1976–1977, с. 64–69.

Жизнь и литературная деятельность И. Алтынсарина.

2007. Сулейменов Б. Народный поэт. Новые материалы об Ибрае Алтынсарине.– Казахст. правда, 1964, 8 янв.

2008. Суюншалиев Х. Ж. Алтынсарин И. (1841–1889). – В кн.: Суюншалиев Х. Ж. Становление и развитие казахской литературы (с раннего периода до конца XIX в.) Автореф. дис. на соиск. учен. степени д–ра филол. наук. Алма–Ата, 1969, с. 94–99.

2009. Суюншалиев Х. Выдающийся писатель–просветитель (И. Алтынсарин). – Алма–Атинская правда, 1959, 29 июля.

2010. Талжанов С. О. Ибрай Алтынсарин. – В кн.: Талжанов С. О. Исторические периоды развития казахской литературы и роль перевода в этом процессе. Автореф. дис. на соиск. учен. степени д–ра филол. наук. Алма–Ата, 1972, с. 54–55.

2011. Турарбеков З. Из опыта перевода дореволюционной казахской периодической печати (вторая половина XIX и начало XX вв.). Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук. Алма–Ата, 1966.

Об И. Алтынсарине, с. 4, 7, 9, 11, 17.

2012. Труды по востоковедению, издаваемые Лазаревским институтом восточных языков. М. 1900. с 66.

2013. Труды по востоковедению, издаваемые Лазаревским институтом восточных языков. М., 1900. с. 76.

2014. Фетисов М. И. Публицистика Ибрая Алтынсарина. – В кн.: Фетисов М. И. Зарождение казахской публицистики. Алма–Ата, 1961, с. 146–181.

2015. Фетисов М. И. Публицистика Ибрая Алтынсарина. – Известия АН КазССР. Отд. литературы и языка, 1960, №2, с. 132–143.

2016. Фетисов М. И. Выступления Ибрая Алтынсарина на страницах газеты «Оренбургский листок». – В кн.: Фетисов М. И. Зарождение казахской публицистики. Алма–Ата, 1961, с. 182–218.

2017. Фролов Д. И. Классик казахской литературы. – Прииртышская правда, 1940, 3 окт.

2018. Хасанова С. Ш. Язык произведений Ибрая Алтынсарина. Автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук. Алма–Ата, 1969, 22 с.

2019. Хасанов М. Положительный герой и принципы типизации характера в казахской литературе. Автореф. дис. на соиск. учен. степени д–ра филол. наук. Алма–Ата, 1971.

Об отношении И. Алтынсарина к передовым мыслям и социальным противоречиям в обществе, с. 17.

2020. Шалабаев Б. Ибрай Алтынсарин (1841 –1889). – В кн.: Шалабаев Б. История казахской прозы. Сюжет и характер. Алма–Ата, 1968, с. 16–27.

2021. Шалабаев Б. История казахской прозы. (Сюжет и характер). Автореф. дис. на соиск. учен. степени д–ра филол. наук. Алма–Ата, 1969.

О творчестве И. Алтынсарина, с. 10–11.

2022. Шалабаев Б. О прозе казахских просветителей XIX века. – Вестник АН КазССР, 1961, № 3, с. 81–91.

О прозе И. Алтынсарина, с. 84–88.

2023. Шалабаев Б. Проза Ибрая Алтынсарина. – В кн.: Шалабаев Б. История казахского романа. Алма–Ата, с. 14–19.

2024. Шалабаев Б. Рассказы Алтынсарина. – В кн.: Шалабаев Б. Очерки истории дореволюционной литературы. Алма–Ата, 1958, с 20–23.

Рец.: Бекхожин Х. – Казахст. правда, 1958, 23 июля.

2025. Штерн Г. Казахстан – расцветающая страна. – В кн.: Казахская литература в оценке зарубежной критики. Алма–Ата, 1971, с. 23–30.

Упоминание об Алтынсарине И., с. 24.

2026. Эфирова А. Ф. Алтынсарин – писатель и поэт. – В кн.: Эфирова А. Ф. Ибрай Алтынсарин. Жизнь и педагогическая деятельность. Алма–Ата, 1949, с. 39–41.

См. также № 160.

5. И. Алтынсарин – этнограф

2027. Карабаева С.А. Вклад этнографических трудов Ибрая Алтынсарина в развитие деятельности Оренбургского Отдела Русского Географического общества / С.А. Карабаева // Ұлттың ұлы ұстазы. Қостанай . Қостанай баспа үйі, 2011. – 75–84 б.

2028. Масанов Э. А. Очерк истории этнографического изучения казахского народа в СССР. Алма–Ата, «Наука», 1966.

Об этнографических трудах И. Алтынсарина, с. 173– 175.

2029. Масанов Э. А. Ибрай Алтынсарин как этнограф казахского народа. – В кн.: Вопросы этнографии и антропологии Казахстана. Алма–Ата, 1962, с. 95–116. (АН КазССР. Труды ин–та истории, археологии и этнографии Т. 16).

6. Образ И. Алтынсарина в художественной литературе

2030. Кайрбеков Г. Степной колокол. Поэма: Авториз. пер. с каз. В. Антонова и К. Ваншенкина. М., «Сов. писатель», 1961, 116 с.

2031. Кайрбеков Г. Колокол. Пер. с каз. Л. Кривошекова. – В кн.: Кайрбеков Г. О сверстниках. Стихи. Пер. с каз. Л. Кривошекова. Алма–Ата, 1960, с. 5–7.

2032. Кайрбеков Г. Мой добрый дед.– В кн.: Кайрбеков Г. Родные травы. Стихи. Пер. с каз. П. Железнева. Алма–Ата, 1967, с. 68–69. Алма–Ата, 1972, с. 30–31.

2033. Молдагалиев Жайсанбек. Звезда Ибрая. – В кн.: Молдагалиев Жайсанбек. Имя твое дорого. Повесть. Авториз. пер. с каз. А. Белянинова. М., «Сов. писатель», 1974, с. 156–171.

2034. Шипин О. Легенда об Ибрае Алтынсарине. Пер. с каз. П. Якушева. – Ленинский путь (Кустанай), 1969, 29 июля.

2035. Морис Симашко. Колокол (исторический роман о жизни и деятельности И. Алтынсарина. Из. Жазушы. 1984. Ала–Ата. 568 стр.

IV. БИБЛИОГРАФИЯ

2036. Алекторов А. И. Указатель книг, журнальных и газетных статей и заметок о киргизах. Казань, 1900.

Об И. Алтынсарине, с. 104–105.

2037. Библиография изданий АН КазССР 1932–1959. Алма–Ата, 1960, с. 852–855, 999, 1001, 1002.

2038. Библиография изданий АН КазССР. 1960–1965. Ч. 2. Алма–Ата, Г972, с. 589–590.

2039. Библиография изданий АН КазССР. 1966–1967. Алма–Ата, 1975, с. 697–698.

2040. Знаменательные и памятные даты Казахстана в 1971 г. Алма–Ата, 1970, с. 69–71. (Гос. б–ка КазССР им. А. С. Пушкина).

2041. Ибрай Алтынсарин (125 лет со дня рождения. Метод. и библиогр. материалы в помощь библиотекаря). Алма–Ата, 1966, 22 с.

2042. Их именами славен наш край. Библиогр. указатель литературы. Вып. 1, Кустанай, 1972, с. 4–7 (Кустанайская обл. библиотека).

2043. Календарь дат и событий Костанайской области на 2011 год, выпуск 38 (Алтынсарин Ибрай, 170 лет со дня рождения) (произведения, литература о нем, статьи) [текст] // Информационно–библиографический отдел библиотеки имени Л.Н.Толстого. г.Костанай, 2010, с.58–62.

2044. Койчубаева Б., Эльконина Ф. И. Ибрай Алтынсарин (реком. список). Алма–Ата, 1964. 12 с. (Гос.б–ка КазССР им. А.С. Пушкина). Ротапринт. На каз. и рус. яз.

2045. Мауленбердина У. Ибрай Алтынсарин (К 120–летию со дня рождения). На каз. и рус. языках. Алма–Ата, 1961. 27 с. (Гос. б–ка КазССР им. А. С. Пушкина).

2046. Сабитов Н. Библиографический указатель материалов о жизни и деятельности казахского педагога и просветителя Ибрая Алтынсарина (1841–1889).– Вестн. АН КазССР, 1950, № 5, с. 54–57. На рус. и каз. яз.

2047. Сарыбаев Ш. Ш. Библиографический указатель литературы по казахскому языку. Алма–Ата, «Наука», 1965–1977. Ч. 1. 1965, с. 19, 20, 22, 24, 26, 174, 228; ч. 2. 1971, с. 120; ч. 3. 1977, с. 157.

2048. Сидельников В. М. Библиографический указатель по казахскому устному творчеству. Вып. 1. 1771 – 1916. Алма–Ата, изд–во АН КазССР, 1951, с. 20.

2049. Уразбеков А. Этические воззрения Ибрая Алтынсарина. Алма–Ата, 1974, с. 106–111.

2050. Художественная литература Казахстана. 1946–1957. (Библиографический указатель). Алма–Ата, 1958, с. 385–386.

КАНДИДАТСКИЕ И ДОКТОРСКИЕ ДИССЕРТАЦИИ ПО ИБРАЕВЕДЕНИЮ

2051. Алдибеков, Ж. С. Ибрай Алтынсарин: политико–правовые и социологические взгляды: дис. на соиск. науч. звания канд. юрид. наук / Ж. С. Алдибеков; Каз ГЮИ. – Алматы, 2003.

2052. Баубекова, Г. Д. Психолого–педагогические взгляды просветителей Центральной Азии конца XIX – и начала XX веков: дис. на соиск. учен. степ. д–ра пед. наук / Г. Д. Баубекова; Каз. агротехнический университет им. С. Сейфуллина. – 2010.

2053. Елеукенова, Г. Ш. Поэтика казахского рассказа: дис. на соиск. учен. степ. док. фил. наук / Г. Ш. Елеукенова; науч. консультант–акад. НАН. РК, д–р. фил. наук, проф. С. С. Кирабаев; Ин–т лит. и искусства им. М. О. Ауэзова. – Алматы, 2005.

2054. Калкеева, К. Р. Научно–педагогические основы учебников И. Алтынсарина: дис. на соиск. звания канд. пед. наук / К. Р. Калкеева; МОиН; Жезказганский ун –т им. О. А. Байконырова. – Караганда, 2000.

2055. Урунбасарова, Э. А. Развитие теории нравственного воспитания школьников в истории педагогики Казахстана (60–е г.г. XIX в. – 90 г.г XX в.): дис. на соиск. учен. степ. д–ра. пед. наук / Э. А. Урунбасарова; науч. консультант д–р. пед. наук, проф. Г. А. Уманов; КГЖПИ. – Алматы, 2001.

АЛФАВИТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ

Алтынсарин И.

Собрание сочинений в 3 томах – 1199.

Избранные произведения – 1200.

Докладные,объяснительные,постановления,рапорты,счета –

1201.1202.1203.1204.1205.1206.1207.1208.1209.1210.1211.1212.1213.1214.1215.
1216.1217.1218.1219.1220.1221.1222.1223.1224.1225.1226.1227.1228.1229.1230.
1231.1232.1233.1234.1235.1236.1237.1238.1239.1240.1241.1242.1243.1250.1251.
1252.1253.1254.1255.1256.1257.1258.1259.1260.1261.1269.1275.1279.1292.1295.
1296.1303.1311.1540.1541.1542.1543.1544.1548.1549.1550.1551.1552.1553.1554.
1555.1556.1557.1558.1559.1560.1561.1562.1563.1564.1565.1566.1576.1583.1586.
1591.1593.1597.1599.1600.1607.1611.1615.1618.1621.1624.1626.1627.1630.1632.
1369.1640.1641.1646.1647.1650.1653.1655.1659.1660.1661.1662.1663.1664.1665.
1666.1667.1668.1669.

Письма Алтынсарина –

1244.1449.1450.1451.1452.1453.1454.1455.1456.1457.1458.1459.1460.1461.1462.
1463.1464.1465.1466.1467.1468.1469.1470.1471.1472.1473.1474.1475.1476.1477.
1478.1479.1480.1481.1482.1483.1484.1485.1486.1487.1488.1489.1490.1491.1492.
1493.1494.1495.1496.1497.1498.1499.1500.1501.1502.1503.1504.1505.1506.1507.
1508.1509.1510.1511.1512.1513.1514.1515.1516.1517.1518.1519.1520.1521.1522.
1523.1524.1525.1526.1527.1528.1529.1530.1531.1532.1533.1534.1535.1536.1537.
1538.1539.

Киргизская хрестоматия – 1344.

Рассказы, песни, пословицы и поговорки, загадки –

1246.1247.1248.1249.1433.1434.1435.1436.1437.1438.1439.1440.1441.1442.1443.
1444.1445.

Об открытии, о состоянии, смета, отношение, предписание –

1262.1263.1264.1265.1266.1267.1268.1270.1271.1272.1273.1274.1275.1276.1277.
1280.1281.1282.1283.1284.1285.1286.1287.1288.1289.1290.1291.1293.1294.1297.
12

98.1299.1300.1301.1302.1304.1305.1306.1307.1308.1309.1310.1311.1313.1314.
1315.1316.1317.1318.1319.1320.1321.1322.1323.1324.1325.1326.1327.1328.1329.
1330.1331.1332.1333.1334.1335.1336.1337.1338.1545.1546.1547.1566.1567.1568.
1569.1570.1571.1572.1573.1574.1584.1585.1587.1588.1589.1590.1592.1595.1596.
1598.1601.1602.1603.1604.1605.1606.1608.1609.1610.1612.1613.1614.1615.1616.
1619.1620.1622.1623.1625.1628.1629.1631.1636.1637.1638.1644.1645.1648.1649.
1652.1654.1656.

Стихотворения –

1339.1340.1341.1342.1343.1344.1345.1346.1347.1348.1349.1350.1351.1352.1353.
1354.1355.1356.1357.1358.1359.1360.1361.1362.1363.

Рассказы, басни и сказки –

1364.1365.1366.1367.1368.1369.1370.1371.1372.1373.1374.1375.1376.1377.1378.
1379.1380.1381.1382.1383.1384.1385.1386.1387.1388.1389.1390.1391.1392.1393.
1394.1395.1396.1397.1398.1399.1400.1401.1402.1403.1404.1405.1406.1407.1408.
1409.1410.1411.1412.1413.1414.1415.1416.1417.1418.1419.1420.1421.

Образцы устного народного творчества –

1422.1423.1424.1425.1426.1427.1428.1429.1430.1431.1432.

Очерки по этнографии–1446.1447.1448.

Выписки,приговор,уведомление –

1577.1578.1579.1580.1581.1582.1594.1595.1634.1635.1642.1643.1651.1657.1658.

Об Алтынсарине –

1670.1671.1672.1673.1674.1675.1676.1677.1678.1679.1680.1681.1682.1683.1684.
1685.1686.1687.1688.1689.1690.1691.1692.1693.1694.1695.1696.1697.1698.1699.
1700.1701.1702.1703.1704.1705.1706.1707.1708.1709.1710.1711.1712.1713.1714.
1715.1716.1717.1718.1719.1720.1721.1722.1723.1724.1725.1726.1727.1728.1729.
1730.1731.1732.1733.1734.1735.1736.1737.

Абултаев М. – 1738.

Аврутин А. – 1823.

Айдарова Х. – 1739.1940.

Акназаров Х. – 1740.

Акмурзин С. – 1824

Акчулаков Т. – 1825.

Алекторов – 1826.1827.1941. 2036.

Алтынсарин И. – 1741.1742.1744.1744.1828.1829.1942.1943.

Алпысбаева Г. – 1746.

Альжанов О. – 1904.

Алдибеков Ж.С. – 2051.

«Антология...» – 1944.

Ауэзов М. – 1945.1946.1947.1948.

Ахметов Ш. – 1830.1949.

Ахметжанов А.Т. – 1747.

Аймагамбетова Р.Х. – 1831.1832.

Базарбаев М.Б. – 1951.

Баймуратова Т. – 1833.

Баубекова Г.Д. – 2052.
Бейсембиев К.Б. – 1748.1749.1750.1751.1752.1753.1754.
Бекмаханов Е.Б. – 1755.1756.1757.1834.1835.
Бекхожин Х.Н. – 1950.
Бельгер Г.И. – 1836.
Бендриков К.Е. – 1837.
Березан Я. – 1838.
Бержанов К.Б. – 1839.1840.1841.
Борец – 1842.
Бурмистров С.Д. – 1843.
Бурбаева С. – 1844.
Библиография издания – 2037.2038.2039.

Васильев А.В. – 1845.
Великий... – 1846.
Воспоминания... – 1890.
Выдающийся... – 1847.

Гармс И.Я. – 1848.1849.
Гречко А. – 1850.

Данилов С.–1851.
Добромыслов А.И.–1852.
Дербисалин А.–1759.1952.1953.1954.1955.1956.
Джандильдин Н.–1760.1761.
Джантурин–1762.
Джумагулов К.Т.–1957.1958.1959.1960.
Джумалиев К.–1661.
Дюсембаев И.Т.–1962.1963.

Елемисова Ж.–1859.
Елеукенова Г.Ш.–2053.
Емельченко И.–1853.1854.
Ермекбай Ж.–1860.
Есенжолова Р.–1855.
Ешимханов С., Оразалин Д.–1856.
Ешимханов С.–1858.

Жарикбаев К.Б.–1861.1862.1863.1864.
Жетписбаева Б.А.–1866.
Жумабекова Л.А.–1865.

Записка–1873.
Зелинский К.–1964.
Зверев Н., Мацкевич О.М.–1763.
Знаменский П.В.–1867.
Знаменательные...–2040.

Ибрай Алтынсарин–1868.1875.1965.1966.1967.1968.1971. 2041.
Исмаилов Е.–1969.1970.
Измаилов А.Э–1869.
Из переписки–1872.
Ильминский Н.И.–1870.
Искаков А.–1764.
История философии–1765.
Их именами –2042.

Кабдиев Д.К.–1766.1767.1768.
Казыханова Б.–1769.
Казахская литература–1972.
Кандалин Н.–1973.1974.
Карабаева С.А.–1980. 2027.
Карагусов Ж.–1877.
Калкеева К.Р.–1878. 2054.
Каратаев М.–1975.1976.
Карсакпаев Г.–1770.
Касымов К.–1771.1772.
Кайрбеков Г.–2030.2031.2032.
Календарь–2043.
Кенжебаев С.–1773.
Кереева –Канафиева К.–1879.1977.
Козгамбаев И.–1880.
Конратбаев А.–1774.
Колдыбаев С.–1883.
Койчубаева –2044.
Крючкова Н.,Иваненко А.–1881.
Крымский А.–1978.

Куспанов С.–1775.1876.1882.1979.

Кунаев Д.А.–1776.

Курманбаев Е.–1884.

Курманбаев А.–1903.

Лемберг Р.Г.–1885.

Лизунова Е.–1777.

Лизунова С.В.–1981.

Литература Востока–1982.

Литературная деятельность–1983.1984.

Лунин Б.В.–1778.

Мамажанов М.К., Коротовский М.П.–1985.

Мадин И.Б.–1886.

Масанов Э.А.–2028.2029.

Мауленбердина У. –2045.

Махмудов Х.Х.–1986.

Михайлов С.И.–1779.

Митрошкина Т.–1887.

Мозохин А.А.–1888.1889.

Молдагалиев Жайсанбек –2033.

Морис Симашко –2035.

Мусин С.–1780.

Науанов Х–1781.1782.1892.1893.

Народы –1891.

Народное просвещение–1894.

Наралова Ж.С.–1987.

Научное–1895.

«Немецкий...»–1896.

Нуралиев А. –1989.1990.

Нурмаханов К.–1988.

О значении Алтынсарина. –1991.

Очерк по истории казахской советской литературы.–1992.

Оспанов С.–1993.1994.1995.

Об истории–1857.

Омаров И.–1783.

Омаров А.–1897.1898.

Оспанулы С.–1785.

Остроумов А.–1899.

Педагог– просветитель–1745.1784.

Педагогическая–1900.

Письма–1874.1875.

Покровский С.А.–1786.

Сабитов Н.–1787.1901.1902.2046.

Сабитова –2142.

Салкинбаев М.Б.–1805.

Сагдиева М.У.–1806.

Сатпаева Ш.К.–1996.1997.

Сарыбаев Ш.Ш. –2047.

Сауранбаев Н.Т.–1998.

Сембаев А.И., Храпченков Г.М.–1905.1906.1907.

Сембаев А.И.–1908.1909.1911.

Сембаев А.И., Сыдыков А.–1910.

Сегизбаев О.А.–1788.1789.

Селиверстова Л.–1790.

Сидельников В.М.–2048.

Сильченко М.С.–1791.1792. 1999.2000.2001.

Смирнова Н.С.–2002.2003.2004.2005.2006.

Соколов Ф.Д.–1917.

Сыдыков А.–1793.1794.1912.1913.1914.1915.1916.

Сулейменов Б.С.–1795.1796.1797.1798.1799.1800.1801.1803. 2007.

Сулейменов Р.–1802.1919.

Султаняев О.–1920.

Суворова Л.–1918.

Суюншалиев Х.–1804. 2008.2009.

Тажибаев Т.–1921.1922.1923.1924.1925.

Талжанов С.О.–2010.

Темирбекова А.Т.–1808.

Темирханов Р.–1926.

Турарбеков З.–2011.

Турсунбаев А.–1807.

Труды –2012.2013.

Тусибеков Б., Бандровский Г.–1927.

Уразбеков А.–1809.1810.1811.1812.1813.1814. 2049.
Урунбасарова Э.А.–2055.
«Ушинский...»–1928.

Федоров А.–1929.
Фетисов М.–1815.2014.2015.2016.
Фролов–2017.

Хайруллина М.Г.–1930.
Хасанова С.Ш.–2018.
Хасанов М.–2019.
Храпченков Г.М.–1816.1931.
Художественная литература –2050.

Чернышев А.Ф.–1932.
Чичерина С.В.–1933.

Шайхин М.–1817.1934.
Шалабаев.–2020.2021.2022.2023.2024.
Шоинбаев Т.–1818.1819.
Штерн.–2025.
Школа... –1871.
Шипин О.–2034.

ЦГИАЛ–1820.1821.1822.

Эфиров А.Ф.–1935.1936.1937.1938.1939. 2026.

СОДЕРЖАНИЕ

От составителей	151
Краткий указатель основных дат из жизни и творческой деятельности Ибрая (Ибрагима) Алтынсарина.....	153
I. Произведения И.Алтынсарина.....	157
1.Собрание сочинений.....	157
2. Избранные произведения.....	157
3. И.Алтынсарин об общественно–экономическом положении и политическом строе.....	158
4. И. Алтынсарин о народном образовании и библиотечном деле.....	161
5.Художественные произведения.....	168
6.Очерки по этнографии.....	176
7.Письма Алтынсарина.....	176
II. Материалы к биографии И.Алтынсарина.....	188
III.Литература о жизни и деятельности И.Алтынсарина.....	200
1.Общие материалы.....	200
2.И.Алтынсарин – просветитель.Философские и общественно–политические взгляды И.Алтынсарина.....	204
3.И.Алтынсарин – педагог.....	210
4.И.Алтынсарин – писатель,поэт,публицист и переводчик.....	220
5.И.Алтынсарин – этнограф.....	226
6.Образ И.Алтынсарина в художественной литературе.....	226
IV. Библиография.....	227
Кандидатские и докторские диссертации по ибраеведению.....	228
Алфавитный указатель.....	229
Содержание.....	236